Kıbrıs Problemini Çözerken:
Umutlar ve Korkular

KIBRIS 2015
İNİSİYATİFİ RAPORU

Interpeace / 'Kıbrıs 2015' İnisiyatifi tarafından yayımlanmıştır

© Interpeace ve 'Kıbrıs 2015' İnisiyatifi, 2011

Tüm hakları saklıdır

Bu yayındaki görüşler istişarede bulunulan paydaşlara aittir ve sponsorların görüşlerini yansıtmayabilir.

Bu rapordaki tabloların kopyalanmasına veya rapordan parçalar halinde alıntı yapılmasına, orijinal kaynağın tam ismi, yayımcısı ve sayfa numarasını içerecek şekilde referans verildiği sürece yazılı bir onay gerekmezsizin ücretsiz olarak izin verilir. Bu izin sadece içeriğin raporda aynen olduğu gibi kullanılması koşuluna tabidir. Lütfen, tabloların tüm gösterge ve açıklamalar da dahil olmak üzere hiçbir şekilde değiştirilemeyeceği hususunu dikkate alınız. Medyada kullanım amaçlı olarak orijinal kaynağın belirtilmesi ve orijinal tablo veya grafiğin kullanılması yeterli olacaktır.

"Kıbrıs Problemini Çözerken: Umutlar ve Korkular" raporu, farklı panel katılımcılarının Kıbrıs'ta potansiyel bir çözüm hakkındaki düşüncelerini yansıtmaktadır. Rapor ve ilgili araştırma modülü iki liderin bir anlaşmaya varmaları durumunda farklı gruplar arasındaki temas ve güven azlığını çözmeye çalışarak ortaya çıkacak sosyal şartlara iki toplumu hazırlamaya yönelik tasarlanmıştır.

Bu rapor, her iki toplumdan birçok paydaşla birlikte, işbirliği ve katılımcılık anlayışına dayalı bir süreç sonucunda hazırlanmış olduğundan geleneksel yazarlık anlayışlarını uygulamak mümkün değildir. Aşağıdaki listede tam kapsamlı olmamakla birlikte, raporun oluşturulmasına çeşitli şekillerde katkı koymuş kişilerin isimleri bulunmaktadır:

Kıbrıs 2015 İnisiyatifi, Kıbrıs Problemini Çözerken Baş Yazarları :
Derya Beyatlı, Katerina Papadopoulou, Erol Kaymak

Çeviri:
İlke Dağlı, Natasa Andreou

Kıbrıs 2015 İnisiyatifi, Yönetim Kurulu :
Ahmet Sözen, Spyros Christou, Alexandros Lordos, Erol Kaymak

Kıbrıs Problemini Çözerken Paydaş Paneli ve Diğer Röportaj katılımcıları:
Abdullah Atlar, Zafer Bekiroğulları, Utku Beyazıt, Umut Bozkurt, Sami Dayıoğlu, Ali Dayıoğlu, Mehmet Öner Ekinci, Hüseyin Ekmekci, Erhan Erçin, Ali Erel, Ertan Ersan, Özgül Ezgin, Ayla Gürel, Mertkan Hamit, Mete Hatay, Erhan İçener, Zeynep İçener, Ismail Kemal, İbrahim Özejder, Leyla Öztemiz, Halil Paşa, Öncel Polili, Münir Rahvancıoğlu, Meltem Onurkan Samani, Reşat Şaban, Bengü Şonya, Sevgi Tarhan, Layik Topcan, Can Yeşilada, Nevin Yurderi.
Constantinos Adamides, Anastasios Antoniou, Lakis Christodoulou, Katie Clerides, Lellos Demetriades, Achilles Emilianides, Ellada Evangelou, Michalakis Loizides, Vereas Lordos, Symeon Matsis, Anthoula Papadopoulou, Chrysostomos Papageorgiou, Verea petranyi, vereas vyras, chrystalla yakinthou.
Katılımcılar kişisel olarak röportajlara ve toplumlar arası paydaş panellerine bu raporun bölümlerini oluşturan spesifik konuları tartışmak üzere katılan kişileri içermektedir.
Röportajlara ve Kıbrıs Problemini Çözerken toplumlar arası panellere katılan katılımcılar kendi münferit olarak katılmışlardır. İfade edilen tüm görüşler parçası oldukları merci veya kurumların değil, katılımcıların kendi görüşleridir. Bu raporda yapılan öneriler paydaş panelinden ve röportajlardan hareketle ortaya konmuştur ve Kıbrıs Problemini Çözerken toplumlar arası panelinin genel mutabakatını yansıtmayabilir. Ayrıca, hiç bir spesifik öneri kişisel olarak herhangi bir katılımcıya atfedilemez.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ 5

GİRİŞ 8

YÖNETİM VE GÜÇ PAYLAŞIMI 17

- İKİ TOPLUMLU, İKİ BÖLGELİ FEDERAL BİR ÇÖZÜM 21
- UYGULAMA SORUNLARI VE KAPSAMLI BİR ÇÖZÜME ALTERNATİFLER 37
- BÖLÜNME VE ÇÖZÜMSÜZLÜK SENARYOLARI 41

SOSYAL DİNAMİKLER 54

- TOPLUMLAR ARASI İLİŞKİLER 57
- BİRLİKTE YAŞAMAK (POTANSİYEL OLARAK ENTEGRE OLMUŞ BİR TOPLUMDA) 59
- TOPLUMSAL GELİŞİM 62

GÜVENLİK 65

- BARIŞ VE İSTİKRAR 66
- ASKERSİZLEŞME VE GARANTÖRLER 80
- İÇ GÜVENLİK 83

MÜLK 86

- MÜLK KONUSU ÜZERİNE YANSIMALAR 88
- GEÇMİŞ VE GELECEK ÜZERİNE GÖRÜŞLER 96
- İADE, TAKAS VE TAZMİNAT: ALTERNATİF YASAL ÇÖZÜMLER 100
- MÜLK DEĞERLENDİRMELERİ VE ÖDEME 114
- ÇEŞİTLİ MÜLK KATEGORİLERİ 114
- AYRIMCILIK 116

SONUÇ VE ÖNERİLER 117

ÖNSÖZ

Kıbrıs 2015, Kıbrıs'ta sürdürülebilir bir barışın yaratılmasına yönelik verilen emeklerle doğrudan veya dolaylı olarak ilişkili daha geniş sosyal konuları ele alma hedefi ile devam etmekte olan barış sürecini tamamlayıcı bir barış yaratma inisiyatifidir. Kıbrıs 2015 inisiyatifinin belirlenmiş amacı uzun vadede sürdürülebilir bir gelecek için yaratıcı ve yapıcı bir toplumsal görüş bildirme ve tartışma ortamına katkı koymaktır; bununla birlikte bu amaç için kullandığı metodolojik çerçeve en iyi şekilde, toplumsal olarak arzulanan değişikliğe hizmet amaçlı araştırma ve diyaloğun bir araya geldiği katılımcı Araştırma Yöntemi olarak tanımlanabilir.

Kıbrıs 2015 projesinin, isminden de anlaşılabileceği gibi, Kıbrıs Problemini Çözerken Modülü önümüzdeki beş yıl süresince önemli konuların yapıcı bir şekilde tartışılmasını teşvik etmek ve sürdürülebilir kılmak için katılımcı bir atmosferin ve sosyal dinamiklerin gelişmesine katkı koymayı amaçlamaktadır. Kıbrıs sorununa kapsamlı bir çözüm bulmaya yönelik iki lider arasındaki görüşmeler sürerken liderler ve toplumlar arasındaki dikey ayrımı kapatmak (hem toplum içi hem de toplumlar arası) çözümün uzun vadede yaşatılabilmesi için gereklidir. 'Kıbrıs Problemini Çözerken' derken kişilerin Kıbrıs sorunu bağlamında yüz yüze kaldıkları güncel meselelerin yanında, meslekleri her ne olursa olsun, gelecekte günlük ilişkilerini etkileyecek konulara yoğunlaşma kastedilmektedir. Bu sebepten dolayı, proje katılımcıları öngörülen değişikliklerin aksine şimdiye yoğunlaşmaları için teşvik edilmektedirler.

Bir çözüm çerçevesinde umutların analiz edilmesi, barış sürecinde halkı teşvik etme amaçlı faydalı olabilir. Dolayısı ile, kamuoyu araştırmalarında da görüldüğü üzere yaygınlaşan karamsarlığa rağmen, umutların incelenmesi bir çözüm planının ince ayarlarına yardımcı olabilir ve insanların gelecek ile ilgili ümitlerini zenginleştirebilir.

Bir çözüm çerçevesinde korkuların analiz edilmesi, müzakereler için, ilgili dosyaların halk odaklı ve bütünlüklü bir şekilde çözümlenmesine yardımcı olacak bir endişeler listesi, bir tehlikeler analizi olarak faydalı olabileceğinden aynı derecede önemlidir

Bir çözümsüzlük durumda umutların analiz edilmesi alternatif bir bakış açısı sunduğundan ayrıca katılımcı ve kapsayıcı bir süreç bağlamında saygı duyulması ve kabul edilmesi gerektiğinden önemlidir. Kıbrıs'ın geleceği ile ilgili alternatif vizyonların saygı çerçevesinde bütünlüklü bir şekilde sunulması en azından toplumlarda içşel diyaloğu zenginleştirebilir ve belki çözüm önerisini daha fazla geliştirebilmeye yönelik farklı yöntemler keşfedilmesini sağlayabilir. Böylelikle, çözüm, statüko seçeneği ile karşılaştırıldığında daha "rekabetedebilir" bir alternatif olacaktır.

Son olarak, çözümsüzlük çerçevesinde korkuların analizi ve sunulması günlük hayatın normal ve sıradan akışından dolayı kolayca unutulabilen statüko tehlikeleri hakkında farkındalık yaratma konusunda yararlıdır. Çözümsüzlüğün tehlikelerinin altının çizilmesi, araştırma ekibine sorun haritalandırma aşamasında bazı kilit paydaşlar tarafından önerilen bir araştırma yönüdür.

2009 yılının sonbaharında, araştırma ekibi birçok farklı geçmişlerden insanlar ile potansiyel bir çözümle ilgili olarak önemsedikleri konuları tartışmak üzere röportajlar düzenlemiştir. Burada esas hedef, gelecekle ilgili toplumun ifade ettiği umutları ve korkuları ortaya koymak olduğundan potansiyel paydaşların röportajların ardından bu konuları işleyen panellere katılmaları istenmiştir. Paydaşların sadece potansiyel çözüm senaryosunu değil günlük yaşam tecrübelerini esas alarak alternatif senaryoları da değerlendirmeleri istenmiştir.

Kilit paydaşlar ile yapılan ilk röportajlar sorun haritalandırma egzersizi şeklinde gerçekleşmiştir. Bu röportajlar, sınırın iki tarafında yaşayan insanların Kıbrıs sorununun ana başlıkları hakkında endişeler taşıdığını ortaya koymuştur (Mülk, Güvenlik ve Yönetim). Bu bilinen klasik başlıkların ötesinde röportajlar, birçok görüşün toplumsal dinamiklerin siyasi bir çözümün uygulama aşamasını destekleyebileceğini veya baltalayabileceğini ifade etmesinden dolayı sosyolojik boyutu inceleme ihtiyacını ortaya koymuştur.

Daha önemlisi, olası bir referandumda vatandaşların oyları bu konuların liderler tarafından nasıl ele aldığına bağlı olarak şekillenecektir. Proje katılımcılarının karmaşık konuları tartışabilmeleri, farklı görüşleri anlayabilmeleri ve iki taraf için de faydalı sonuçlara ulaşmaya yönelik çalışabilmeleri temelinde düzenlenen anketler ve tartışma grupları bu konularla ilişkili olarak en çok ve en az kabul edilebilir seçeneklere ışık tutmak için kullanılmıştır. Bu amaç ile iki toplumdan da katılımcıların bulunduğu ortak, toplumlar arası bir paydaş paneli kurulmulştur.

Çözüm ve çözümsüzlük bağlamında umutlar ve korkular üzerine Kıbrıslı Türk ve Kıbrıslı Rum sivil toplum liderleri, politikacılar, uzmanlar ve akademisyenler ile yapılan ilk röportajlar, ilgili dosyaların ortak sunumlarında raporlandırıldı. Bu sunumları 2010 yılının başlarında paydaş görüşleri takip etti ve sonrasında, toplum içi tartışmalar daha geniş toplumlar arası paydaş panellerinde paylaşıldı.

Bunların ardından, araştırma ekibi bu raporu hazırladı. Kıbrıs Problemini Çözerken monografisi diyaloğu geliştirmeye yönelik birçok araç ve yöntemden sadece biridir. Kamuoyu araştırma verilerinin ve tartışma grubu endişelerinin paydaşlar ile ihtiyatlı bir şekilde paylaşılması, günümüze kadar uzanan süreç ve bu rapor, bir yandan çözümden doğrudan etkilenen ama ifadeleri birbiri ile çatışan kişiler arasında, diğer yandan ise iki toplumun liderleri ve etkilenen kişiler arasında olmak üzere sanal bir diyaloğun kurulmasına katkı yoyar. Bu sanal diyoloğun kurulması için diğer yöntem Kıbrıs Problemini Çözerken teması üzerine hazırlanan, paydaş röportajlarını içeren kısa bir belgeseldir.

Bu rapor tartışmaları özetlemenin yanında münferit olarak katılımcılar tarafından toplumlar arası panellerde yapılan önerileri de ayrıntılı bir şekilde listeler. Rapor, belirtilen çeşitli görüşleri ve mümkün olduğunca ortak veya birbirine yakın vizyonları paydaşlar ve topluluklar arası farklılıkları göz önünde bulundurarak belgelemeyi amaçlar. Ortak görüşler izin verdiği sürece, rapor politika öneri tasarıları üretir ve mümkün olmadığı durumlarda ise toplumsal diyalog gerektiren alanlara dikkat çeker. Bunun altında yatan sebep, herhangi bir planın insan hayatını etkileyecek olmasına rağmen, resmi görüşmeler sürecinin toplumsal girdilerden yoksun olmasıdır. Ayrıca, herhangi bir çözümüm referanduma sunulması gereklidir.

Katılımcı ve paydaşlar ile birlikte daha geniş bir tartışmanın temelini oluşturacak olan bu rapor aynı zamanda halka açık organizosyanlarda sonuçları daha geniş çapta dağıtabilmek amacı ile kullanılacaktır. Raporun, Kıbrıs'ta bir çözüme yönelik süregelen çabalarla paralel olarak kullanılması hedeflenir. Umutlar ve korkuları tanımlarken, rapor uygulamaya konan bir anlaşmanın toplumsal beklentileri karşıladığından emin olmak için politika yapıcılarına toplumsal ihtıyaçları dikkate almalarına yönelik çağrıda bulunur. Fakat, raporun farklı unsurlarını yararlı bulacak olan kişiler sadece resmi politika yapıcıları veya müzakere süreci katılımcıları değildir. İş-insanları, araştırmacılar ve sivil toplum örgütleri de dahil olmak üzere farklı okuyucu grupları bu raporun çeşitli unsurları ile ilgilenebilirler.

Raporun başında adı geçen katılımcı ve katkı koyuculara ek olarak, bu raporun hazırlanmasını mümkün kılan BM Birleşik Program Birimi/Interpeace İnisiyatifinden Bernardo Arévalo de León ve Enrique Sánchez'e Aktif katılımcı Araştırma Yöntemi hususunda sabırla rehberlik ettikleri; Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) "İşbirliği ve Güven için Eylem" birimineyse bir sene süren bu geniş çaplı ve çok yönlü çalışmaya verdikleri destek ve sağladıkları finansman için teşekkür etmek isteriz. Daha spesifik olarak, UNDP'den, Jaco Cilliers, Nicholas Jarraud, Christopher Louise, John Lewis, Tzvetan Zafirov, Pembe Menteş, ve Michalis Michail'a Kıbrıs 2015 İnisiyatifine verdikleri sürekli destek ve bu raporun taslak şekillerine verdikleri çok değerli geribildirimleri için teşekkür etmek isteriz. Ayrıca, Avrupa Birliği Komisyonu Kıbrıs Temsilciğine, özellikle Androulla Kaminara, Lefteris Eleftheriou ve Peter Sandor'a, Kıbrıs 2015 İnisiyatifi için harcadıkları emek ve zaman ve Temsilciliğin yayın maliyetleri için bizlere sağladıkları mali katkılar için teşekkür etmek isteriz. Son olarak, iki toplumdan birçok siyasetçi, uzman, akademisyen ve profesyonele de mülakatlara katılmayı kabul ederek bu rapora katkı sağladıkları için teşekkür ederiz.

GİRİŞ

"Kıbrıs Problemini Çözerken: Umutlar ve Korkular" Interpeace'e bağlı olan 'KIBRIS 2015' projesinin tamamlayıcı bir parçasıdır. KIBRIS 2015 projesi altında, Araştırma ekibi sadece birinci tur seviyesindeki aktörlerle değil, kamuoyu araştırmaları ve paydaşlar ile yürütülen katılımcı bir metodoloji sayesinde tabana ait aktörlerle de temas kurar. Proje, ekibin paydaşlardan daha geniş topluma bilgiyi aktarmasında etkili olacak aştırma 'modülleri' tanımlamıştır.

'KIBRIS 2015', yerel sivil toplum örgütlerinin (STÖ) çatışmanın dönüşümünde önemli bir rol oynamaları üzerine yoğunlaşan barış-yapıcı bir paradigma üzerine temellendirilmiştir. Proje bu alanda kendi süreç odaklı metodolojisini geliştiren Birleşmiş Milletler (BM) ile bağlantılı (daha önceleri Savaşla Bölünmüş Toplumlar Projesi olarak bilinen) Cenevre'deki Interpeace tarafından yaratılmıştır. Esasen, 'KIBRIS 2015' projesi toplumu her seviyede bir araya getirmeye çalışır. Bu, alışılagelmiş toplumlar arası aktivitelerden (veya Kıbrıs bağlamında ifade edildiği üzere iki toplumlu aktivitelerden) farklı olarak toplumlar içinde de iletişimin altını çizdiği için önemlidir.

Böyle bir sürecin altında yatan sebep Kıbrıs'ta bir çözümün farklı referandumlardan geçmesi gerekliliğinden ortaya çıkmaktadır. Kapsamlı bir çözüme ulaşmayı hedefleyen görüşmelerin en son turu 21 Mart 2008 tarihinde Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk liderlerin ortak açıklaması ile başladı. Sonrasında, liderler şu açıklamayı yaptı (25 Temmuz): "Anlaşmaya varılan çözüm eş zamanlı ayrı iki referanduma sunulacaktır" [1]. Birleşmiş Milletler (BM) Genel Sekreterinin iyi niyet misyonu ile yakından ilişkili olduğundan, "Annan Planı" olarak bilinen planın 2004 yılında Kıbrıslı Rum toplumu tarafından reddedilmesinden sonra referendum süreci, Kıbrıslılar için artık tanıdık bir süreçtir. Aynı planın eş zamanlı yapılan referandumda Kıbrıslı Türkler tarafından kabul edilmesine rağmen, süreç başarısız olmuş ve Kıbrıs bölünmüş bir ada olarak AB üyesi olmuştur. Kıbrıs sorunu devam etmektedir.

2004 yılı tecrübesinden farklı olarak Birleşmiş Milletler'in iyi niyet misyonu "kapsamlı görüşmeleri sürdüren taraflara Kıbrıs sorununa kapsamlı bir çözüm üretmelerine yönelik yardım etmektir." [2] Genel Sekreter Özel Temsilcisi (SASG) "tüm ilgili taraflarla istişare içindedir," fakat kendisi herhangi bir inisiyatif ortaya koymaycak, uzlaştırıcı görevi üstlenmeyecek veya bir çözüm empoze etmeyecek olsa da Kasım 2010'da devam etmekte olan müzakereler ve iyi

[1] BM Haber Merkezi (25 Temmuz 2008), "Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk liderler 1. tur görüşme sürecini duyurdular" (http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID_27489&Cr=Kıbrıs&Cr1).

[2] SASG resmi vekili, http://www.unKıbrıstalks.org/nqcontent.cfm?a_id=2480&tt=graphic&lang=l1 (15 Ağustos 2010 tarihinde erişildi)

niyet misyonunun geleceği üzerine sorumluluk alan bir ara rapor yayınlamıştır [3]. Bu bağlamda, devam etmekte olan müzakereler 'Kıbrıslılara aittir' veya Genel Sekreter'in deyişi ile "Kıbrıs halkı tarafından Kıbrıs halkı için yürütülen bir süreçtir" [4].

2008 yılından itibaren görüşmeler genel parametreler üzerine oturtulmuş ucu açık bir süreç olarak devam etmektedir. Varılacak çözüm iki bölgeli, iki toplumlu siyasi eşitliğe dayanan bir federasyon temelinde olmalıdır. Bu, iki federe (kurucu) devletin oluşturacağı güç paylaşımı olan bir modeldir. Fakat, bunun ötesinde, hem görüşmeleri yürüten tarafların hem de toplumların oldukça farklılaşan görüşleri bulunmaktadır. Kamuoyu araştırmalarının da ortaya koyduğu üzere adanın iki tarafında yaşayan Kıbrıslılar kendi hakları çerçevesinde nasıl bir çözüm istedikleri veya kabul ettikleri konusunda az çok bilgili olduklarından kamuoyunun olası etkileri nettir [5].

Proje potansiyel ortak noktaların bulunduğunu varsayar fakat bu noktalar şimdilerde bulunmayan bir iletişim alanına ihtiyaç duymaktadır. Kıbrıs'ta ya hep ya hiç yaklaşımlarının başı çektiği birden fazla konu bulunmakla birlikte en azından prensipte ortak noktaların olduğu alanların varlığı müzakere çerçevesini daha muvafık kılar.

Bu rapor, örtüşen noktaları tanımlama sürecine katkı koymanın yanında bu potansiyelin politika önerileri açısından nasıl daha iyi kullanılabileceğine dair yol gösterir. Ya hep ya hiç mentalitesinin ortaya çıktığı noktalarda, rapor bu hassas konulardaki farklı görüşlerin dürüstçe ve saygılı bir şekilde doğru iletişim ve kapsayıcı bir strateji ile ele alınabileceği bir ortam sunar.

"Kıbrıs Problemini Çözerken: Umutlar ve Korkular", Kıbrıs'ta potansiyel bir çözümle ilgili insanların endişe ve umutlarını ele alan çeşitli panel katılımcılarının görüşlerini yansıtır. Rapor ve ilgili araştırma modülü iki liderin bir anlaşmaya varmaları durumunda farklı gruplar arasındaki temas ve güven azlığını çözmeye çalışarak, ortaya çıkacak sosyal şartlara iki toplumu hazırlamaya yönelik tasarlanmıştır.

Rapor, paydaşların katkılarına dayanarak bir dizi politika önerisi ile sona ermektedir. Politika önerileri hem prosedürel hemde önemli konularda toplumlar arası yakın veya ortak noktaların tanımlanmasını içerir. Öneriler paydaşların ürünleri olmakla birlikte yazarların analizlerini yansıtmaktadır. Bu sebepten dolayı, önerilerin hem proje katılımcıları arasında hem de daha geniş çapta halk arasında diyalog kurulmasına yönelik hizmet vermesi hedeflenmektedir.

Bunun ötesinde, toplumlar arası ayrımın açık olduğu alanlarda potansiyel politika tasarıları da incelenmektedir. Ayrıca, rapor toplumların içinde de ortaya çıkan fikir ayrılıklarına da dikkat çekmektedir.

[3] Bknz "Genel Sekreter'in Kıbrıs'taki iyi niyet misyonu ofisi raporu", 24 Kasım 2010 (S/2010/603).
Bknz. "Genel Sekreter'in Kıbrıs'taki iyi niyet misyon ofisi raporu", 11 Mayıs 2010 (S/2010/238),
http://www.unKıbrıstalks.org/media/SG%20Reports/S_2010_238.pdf (15 Ağustos 2010 tarihinde erişildi).

[4] Birleşmiş Milletler Genel Sekreter'i Ban Ki-moon tarafından 1 Şubat 2010 tarihinde okunan liderlerin ortak açıklaması.
http://www.unKıbrıstalks.org/nqcontent.cfm?a_id=2879

[5] Bknz. A. Lordos (2008), "Kamuoyu Araştırması temelli Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk Referandum Profil Oy Analizi",
T. Diez ve N. Tocci (eds), Kıbrıs: Dört Yolda bir Çatışma, Manchester:
Manchester University Press.

«YÜRÜTTÜĞÜMÜZ KAMUOYU ARAŞTIRMA SONUÇLARI İNSANLARIN DEVAM ETMEKTE OLAN MÜZAKERE SÜRECİNE YÖNELİK UMUTLARINI BÜYÜK ORANDA KAYBETTİĞİNİ GÖSTERMEKTEDİR. BU, GÖRÜŞME SÜRECİNİN UZATMALI BİR SÜREÇ OLMASINDAN DOLAYIDIR... 1960'LARIN SONUNDA BAŞLAYAN TOPLUMLAR ARASI GÖRÜŞMELERİN, KAPSAMLI BİR ÇÖZÜME ULAŞAMAMASINDAN DOLAYI İNSANLAR HAKLI OLARAK BARIŞ SÜRECİ İLE İLGİLİ PEK UMUTLU DEĞİLDİRLER».

AHMET SÖZEN
«KIBRIS 2015»
PROJE KO-DİREKTÖRÜ

Rapor, farklı gruplar altında toplanabileceklerini de göz önünde bulundurarak insanların Kıbrıs sorunu ile kişisel olarak nasıl bir bağ kurduklarını ele alır. Böylelikle, örneğin, Kıbrıs konusu içinde mevcut durumları üzerinde birçok etkisi olabilecek bir şekilde yerlerinden edilen insanlara dikkat çekebilir ve geleceğin ne getireceğine dair görüşlerini alabilir. Araştırma ekibi mevcut durumun insanları nasıl etkilediğini, farklı senaryoların nasıl anlaşıldığını ve insanların nasıl etkileneceklerine dair görüşlerini almaya çalışmıştır. Kişiler ile mevcut duruma olan bakış açıları üzerine ve geleceğin ne getireceğine dair röportajlar yapılmıştır. Röportaj katılımcılardan umutlar ve korkular, ve gelecek ile ilgili senaryolar hakkında düşüncelerini aktarmaları istenmiştir. Bu senaryolar temelinde, araştırma ekibi umutlar ve korkuları Kıbrıs müzakereleri bağlamında sınıflandırabilmek için bir konu haritalandırma egzersizi yürütmüştür.

Konu haritalandırma egzersizi temelinde toplumlar arası paneller yönetim, güvenlik, mülk ve Kıbrıs sorununun sosyal boyutlarına yoğunlaşmıştır. Bu sebepten dolayı, toplumlar arası çalışmalar büyük oranda 1. tur görüşme başlıklarının yansıması olmuş ve böylelikle toplumlar arası paneller devam etmekte olan görüşmeler ile ilgili temaları ele almıştır. Fakat, bazı endişeler paydaşlar tarafından öncelikle toplumların kendi içlerinde ifade edildiğinden, ara raporlar bu konuları bir toplumdan diğerine aktararak toplumlar arası panel görüşlerinin yolunu açmıştır.

En belirgin uzlaşım noktası karşılıklı anlaşılan bir çözüme ulaşma arzusudur. Kasım 2009'da araştırma ekibi tarafından yürütülen kamuoyu yoklaması Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türklerin devam etmekte olan sürecin bir çözüme ulaşmasına yönelik ortak bir arzu paylaştıklarını göstermektedir, ama yine de, bu sürecin bir çözüme ulaşmasını arzulamayan insan sayısı da kayda değer bir sayıdır. [6] Daha önemlisi, bir çözüme yönelik genel 'arzu' oranlarını 'umut' oranları ile karşılaştırmaktayız. Tersini dileseler de, umudun az bulunduğu Kıbrıs'ta insanlar görüşmelerin sonuçlanması ile ilgili pek de iyimser değildirler. Kıbrıslı Türkler arasında arzu biraz artsa ve iki toplumda da umut seviyeleri aynı derecede düşük kalsa da 2010 yılında yapılan ikinci kamuoyu araştırması bir yılda çok bir değişim olmadığını göstermiştir.

Özellikle Kıbrıslı Rum toplumu olmak üzere birçok insanın gelecekte bir referendum ile ilgili olarak agnostik olduğu ve bir anlaşma taslağı hazırlanıp dağıtılmadan herhangi bir yönde karar veremeyeceklerini belirtmek gerekir. BM planına 2004 yılında 'evet' deyen Kıbrıslı Türkler gittikçe artan bir oranda daha şüpeci olmakta ve büyük bir grup ise şimdiden bir sonraki referandumda 'hayır' demeyi düşünmektedir.

[6] 'Kıbrıs 2015' projesi altında, iki kapsamlı Kamuoyu araştırması anketi yürütülmüştür. Her iki toplumda da 1000 ve 800 kişilik örneklemler seçilmiştir. Araştırma katılımcıları rveom stratifikasyon örneklem seçme yöntemi ile seçildiler.
Alan çalışması Kıbrıs Rum toplumunda Symmetron Market Research tarafından ve Kıbrıs Türk Toplumunda ise KADEM tarafından yürütüldü. Yüz yüze röportajlar yapıldı. İlk kamuoyu araştırması Kasım 2009 ayında ve ikinci ise Ekim 2010 ayında yürütüldü.
Başka bir referans verilmediği sürece bu raporda kullanılan tüm kamuoyu araştırma verileri söz konusu iki 'Kıbrıs 2015' anketlerinden alıntıdır.

Tablo 1A: Barış sürecinin sonuç vermesine yönelik var olan isteklilik

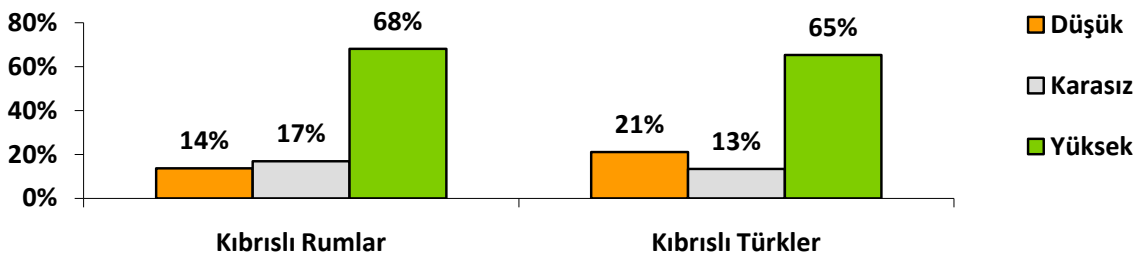

Tablo 1B: Barış sürecinin sonuç doğuracağına dair var olan umut

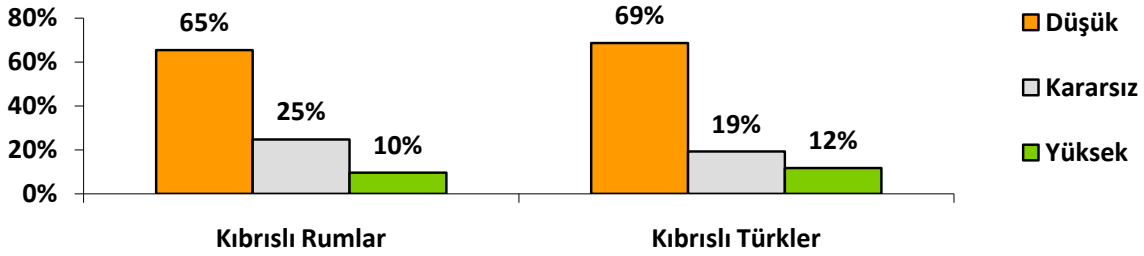

Kıbrıs Rum toplumunun büyük bir çoğunluğu barış sürecinin başarılı bir şekilde kapsamlı bir çözüme ulaşarak sonuçlanmasını isterken, Kıbrıslı Türkler de aynı hedefi dile getirmektedirler. Fakat, araştırma katılımcıları böyle bir sonuca varılacağına dair çok az umut taşımaktadırlar.

Tablo 2: Olası bir referanduma oy şekilleri

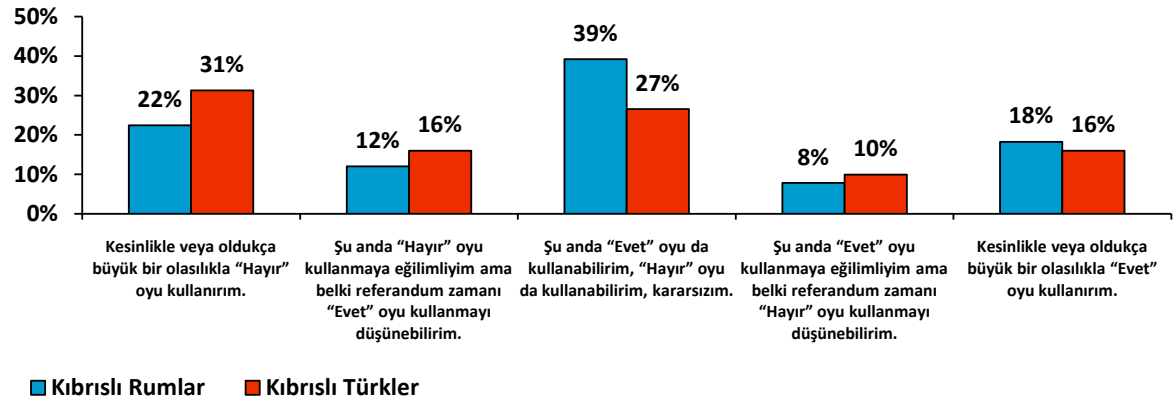

İki lider arasındaki müzakere sürecinin sona erdiği ve bir çözüm planının oluşturulduğu varsayılırsa gelecekte bir referandumda ne oy verecekleri ile ilgili yöneltilen soruya iki toplumunda benzer yaklaşımlar gösterdiği ortaya çıkmaktadır. Spesifik olarak, Kıbrıslı Rumların ve Kıbrıslı Türklerin yaklaşık beşte biri kesinlikle evet derken, Kıbrıslı Rumların ve Kıbrıslı Türklerin dörtte biri ise kesinlikle hayır demektedir. Geriye kalanlar, büyük ihtimalle karar vermek için anlaşmanın son şeklini görmeyi veya liderlerin açıklamalarını bekleyecek olan henüz fikirlerini oluşturmamış kararsız oy kullanıcılardır.

Raporun bir diğer amacı ise, umut olmasa da bir çözüme ulaşmaya yönelik varolan bu 'arzu' üzerine yansımalarda bulunmaktır. Bunu yaparken rapor, Kıbrıs'ta çözüm arzusunun arkasındaki çeşitli motivasyonları inceler. Farklılıkları önemseyen rapor, Kıbrıs'taki insanların Kıbrıs sorununu ve alternatif çözüm senaryolarını nasıl tanımladığına dair karmaşık olduğu kadar kapsamlı bir resim çizmeyi hedefler. Bunu başarabilmek için, raporun oluşturulmasına katkıda bulunan araştırmacılar, paydaşlar ile röportaj yapmak, tartışma grup toplantılarında notlar almak ve anket verilerini analiz etmek için oldukça fazla zaman harcadılar. Bazı paydaş toplantıları toplumlar arası bazıları ise tek toplumlu yürütüldü. Sonuç olarak, rapor sadece ortak yaklaşımları değil Kıbrıs sorunu bağlamında Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler arasındaki farklılıkları da değerlendirmeyi ve görüş ve söylemlerin karmaşık içeriğini incelemeyi amaçlar. Bu karmaşıklık çözüme yönelik (veya bazı durumlarda çözümsüzlüğe yönelik) 'umutlar' ve 'korkular' tablosunu oluşturmamıza yardımcı olur.

Aşağıdaki bölümlerde insanların ve paydaşlarımızın çeşitli senaryolar için ifade ettikleri umutlar ve korkuları inceledik. Bunu yaparken rapor yönetim (ve güç paylaşımı), ekonomi, sosyal dinamikler, güvenlik (ve garantiler) ve mülk konuları üzerine görüşleri inceler. Resmi müzakere çerçevesi altı başlıktan oluşmaktadır: yönetim ve güç paylaşımı, AB, güvenlik ve garantiler, toprak, mülk, ve ekonomi. Rapor, toprak paylaşımı ve AB işlerini farklı başlıklar altında işlemektedir.

Resmi görüşme sürecinin başlıkları üzerine yoğunlaşan ve bunları takip eden geleneksel analizlerin ötesinde bu rapor, Kıbrıs sorununa sosyolojik bir bakış açısı ile yaklaşarak uygulamadaki başarının en az bir anlaşmaya ulaşma kadar önemli olduğunu göz önünde bulundurur. 1. Tur Görüşme süreci, incelenmeyen ve mevcut süreçten kopuk kalan sosyolojik boyutu göz ardı ederken bu analiz, Kıbrıs sorununun sosyal dinamikleri üzerine yoğunlaşarak farklı görüşlerin anlaşılmasına katkı koyar. Rapor 'sosyal dinamikler' başlıklı ayrı bir bölüm içerse de, konuya bağlı olarak birlikte varolma sorunu tüm analizin içinde başından sonuna kadar işlenmiştir.

Yukarda gördüğümüz üzere, kamuoyu araştırması insanların bir çözüme yönelik genel bir arzuları olduğunu gösterir. Müzakerelerin temeli ile ilgili olarak araştırmalar ayrıca federasyonun iki toplum için de ikinci en iyi seçenek ve tek örtüşen nokta olduğunu göstermektedir. Var olan çözüm modeli şudur:

"Güvenlik Konseyi kararları tarafından tanımlandığı gibi iki bölgeli, iki toplumlu siyasi eşitliğe dayanan bir federasyon. Bu ortaklık, eşit statüde hem Kıbrıslı Türk hem de Kıbrıslı Rum birer Kurucu Devlet tarafından kurulacak ve tek bir uluslararası kimliği olacaktır." [7]

[7] Kıbrıslı Rum Lideri Demetris Christofias ve Kıbrıslı Türk Lideri Mehmet Alit Talat'ın 23 Mayıs 2008 ortak açıklaması. http://www.unKıbrıstalks.org/nqcontent.cfm?a_id=2831 (15 Ağustos 2010). BM İyi Niyet Misyonu.

Böyle bir uzlaşım modeline olan gönülden destek oldukça azdır. Liderler tarafından anlaşılan bu ilkeler ile hemfikir olup olmadıkları sorulduğunda sadece Kıbrıslı Rumların %10'nu ve Kıbrıslı Türklerin %15'i 'kesinlikle katıldıklarını' belirtmektedirler. İki toplumda da bu ilkelere 'katılıyorum' seçeneği ile cevaplayanların oranları daha yüksektir (%28'lik bir oranla iki toplumda da eşit). Bazı gruplarda bu ilkelere önemli bir oranda karşı çıkış olmasına rağmen (ör. Kıbrıslı Rumların %21'i müzakerelerin temel ilkelerine 'kesinlikle katılmıyorum' demiştir) müzakerelerin temeli iki toplum tarafından da tamamen reddedilmemektedir.

Buna zıt olarak, toplumların birincil seçenekleri, Kıbrıslı Rumlar için üniter devlet ve Kıbrıslı Türkler için iki devletli bir çözüm, diğer toplum için nerdeyse eşit oranda kabul edilemezdir.

Fakat uzlaşım paketinin bütününde elle tutulur ortak yaklaşım bulunsa bile bunun içeriği ile ilgili önemli farklılıklar bulunmaktadır. Aşağıdaki bölümlerde rapor uzlaşım modelinin çeşitli unsurlarını ortaya koyarken, toplumların neleri önemsediğini analiz eder.

Tablo 3: Varılan çözüm çerçevesine olan kabul oranı

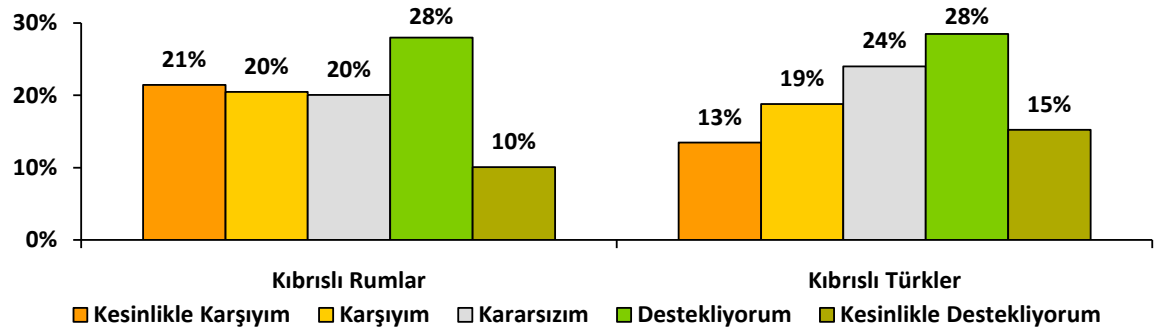

İki liderin anlaştığı ve müzakerelerin temelini oluşturan çerçeveye yönelik – "Birleşmiş Milletler (BM) ve kararları çerçevesinde eşit statüde iki kurucu devleti ve tek uluslararası kimliği, tek egemenliği ve tek vatandaşlığı olan 'iki toplumlu, iki bölgeli," bir çözüm – iki toplumda da tam olarak reddedilmemesine rağmen çelişkili duygular ifade edilmektedir. Kıbrıslı Rum toplumunda şüpheci görüş daha güçlü görülürken iki toplumda da güçlü bir destekten fazla ortalama bir destek ortaya çıkmaktadır.

İki çözüm modeline olan destek zaman içinde değişim göstermemiştir. Ekim 2010'da yapılan ikinci anket sonuçları tercihler arasında benzer destek oranları olduğunu ortaya koymuştur. Aslında, buradaki sonuçlar daha önceki yıllarda yapılan anket verileri ile de uyuşmaktadır. Aşağıdaki tablolar 2007 yılından itibaren federal bir çözüm ile iki devletli bir model alternatifi arasındaki örtüşmeyi gösterir.

Tablo 4: İki bölgeli, iki toplumlu bir federasyonun zaman içindeki kabul oranı

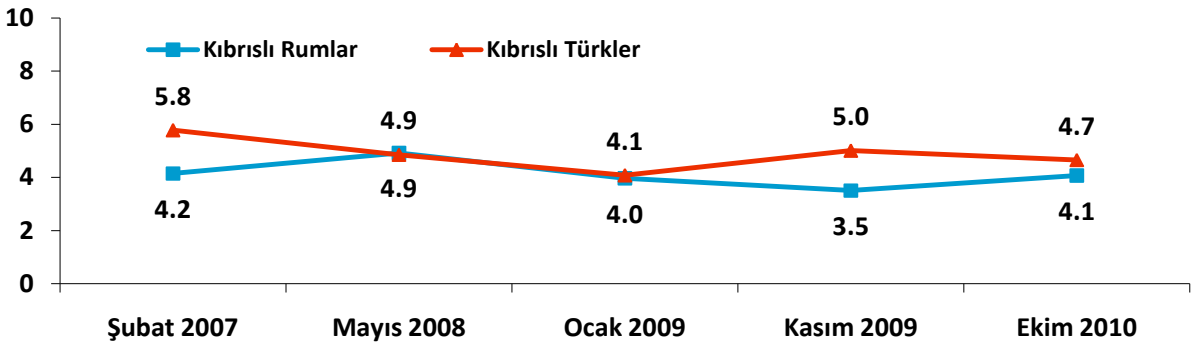

Federalizme olan destek inişli çıkışlı olmasına ve belirli bir trend göstermemesine rağmen oranlar bütünde bir azalma göstermiştir.

Tablo 5: İki devletli bir çözümün zaman içindeki kabul oranı

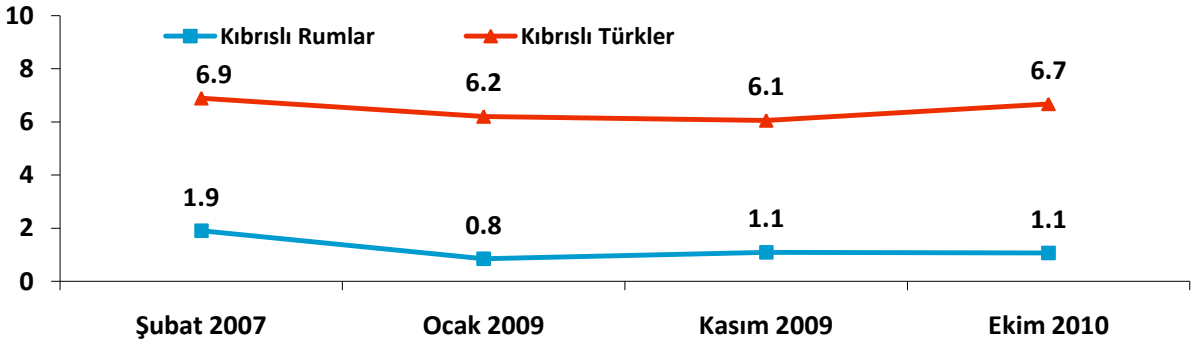

Federalizme benzer bir şekilde, iki devletli bir çözüme olan kabul oranı belirli bir trend göstermemektedir fakat toplumlar bu konuda net bir farklılık göstermektedirler.

Hazırlanan araştırma sadece anket verilerini değil aynı zamanda paydaşların katkısını da yansıtır.

Kapsamlı bir çözümün esas parçası ve devam etmekte olan müzakerelerin temeli olan federal bir sistem bağlamında araştırma ekibi, paydaşlar ile birlikte bazı insanların neden bu çözümü dilediklerini ve bazılarının neden bu çözüm modelinden korktuklarını inceledi. Araştırma verilerinin bazı temel eğilimleri ortaya koyması ile tartışma grubu ve paydaş paneli katılımcılarından bu ortaya çıkan eğilimleri daha derinlikli incelemeleri istendi. Özellikle, Kıbrıslı Rumların neden merkezi olmayan bir yönetime karşı merkezi bir yönetimi desteklediklerine yönelik ve Kıbrıslı Türklerin neden güçlü 'kurucu' devletleri olan daha gevşek bir federasyonu tercih etmelerine yönelik bir ilgi oluştu. Güven, hem bu konuda hem de Kıbrıs sorununun diğer unsurlarında önemli bir etken olarak ortaya çıkmaktadır. Genel olarak insanlar, bir çözümün başarısız olmasından korkmakta ve bu başarısızlığın sonuçlarına yoğunlaşmaktadırlar. Bu belirsizlik olası modellerin uygulanabilirliğinin incelenmesini etkilemektedir.

Dolayısı ile, belli bir modele yönelik tercihler çözümün kalıcı veya sürdürülebilir olmayacağına yönelik korkular ile doğrudan ilişkili olabilir. Raporda, paydaşların ve tartışma grubu katılımcılarının güç paylaşımı hakkındaki düzenlemelerin doğuracağı sonuçları nasıl değerlendirdiklerini ele almaktayız. Bu davranışlar toplumların kendi liderlikleri ile, münhasıran olmasa da uyuşmaktadır. Rapor, bu gibi bazı nüansları incelemektedir.

Geçtiğimiz yıllarda 'çözümsüzlük' senaryosu daha yaygın kabul gören ve değerlendirilen bir senaryo haline geldi. Bu sebepten dolayı rapor bu senaryolar üzerine olan görüşleri de oldukça önemsemektedir. Rapor, özellikle devam etmekte olan müzakerelerin başarısızlığının doğuracağı sonuçları ve müzakerelerin gelecek aylarda önemli bir ilerleme kaydetmemesi durumunda ortaya çıkacak durumu oldukça önemser. Ayrıca, iki toplumda da sürecin başarılı olmasına yönelik umutların az olması alternatif senaryolara olan odaklaşmayı artırmaktadır. Çözümsüzlük senaryolarını ele alırken rapor, çeşitli umutlar (ör. bazı Kıbrıslı Türkler BM Güvenlik Konseyi kararlarına karşı olmasına rağmen adada uluslararası toplumun iki devletli bir oluşumu kabul edebileceğine inanmaktadır) ve korkuları (ör. kalıcı bir bölünmenin olumsuz sonuçlar doğuracaktır) inceler.

İnsanların ufukta bir çözümün olduğuna inanıp inanmamasından bağımsız olarak, paydaş paneli ve tartışma grubu katılımcıları çözümün getireceği ekonomik gelişim ile ilgili daha iyimserdirler. Genel olarak insanlar muhtemel karşılıklı kazanım senaryolarını ifade etmektedirler. Diğer yandan, ekonomik farklılıklar ve çözüm durumunda mali dağılımın doğuracağı sonuçlar (veya maliyetler) endişe kaynağıdır. Kıbrıslı Türkler rekabet avantajları konusunda eksikleri olduğu endişesini taşırken Kıbrıslı Rumlar "korumacı" bir tavır sergilemektedirler. Kıbrıslı Rumlar kendi açılarından Yeşil Hattı 'kuzeydeki rejimi ekonomik açıdan güçlendiren' bir potansiyel olarak görmektedirler. Bu arada, maliyetler üzerine olan yoğunlaşma sadece ekonomik değil aynı zamanda nitelikseldir. Kıbrıslı Rumlar kendilerini mali mesuliyetler altına sokacak çözüm modellerinden kaçınmaktadırlar.

Gelecekteki çözüm ile ilgili bakış açısına bağlı olarak, sosyal dinamikler çözümü destekleyen veya kimlik ve statüyü tehlikeye atan unsurlar olabilir. Yine, birlikte yaşama konusunu değerlendirirken güven az bulunan bir duygu olarak ortaya çıkmaktadır. Demografik yapı üzerine endişeler sıklıkla dile getirilirken kimlik konuları ön plana çıkmaktadır.

Kimlik ile ilgili korkulara rağmen insanlar kendi toplumları içinde toplumsal gelişim olasılıklarına karşı daha fazla heycan göstermektedirler. Bazı katılımcılar herşeyin odak noktası haline gelen Kıbrıs sorunun toplumsal tartışma alanını zayıflattığını ve yabancı düşmanı, tutucu bir toplumun oluşmasına katkıda bulunduğunu savunmaktadırlar. Dolayısı ile, çözüm ilerlemeye yönelik kapsayıcı bir topluma giden yolu açabilir.

Güvenlik konusunda, hem Kıbrıslı Rumlar hem de Kıbrıslı Türkler kendi görüşlerine sıkıca bağlı kalmaktadırlar ve bu konuda ya hep ya hiç mentalitesi ön plana çıkmaktadır. Olası bir çatışmanın sebepleri bir çoğunu endişelendirdiğinden dolayı, garantör güç olarak Türkiye

«BU HAYATTA HERŞEY MÜMKÜNDÜR. BAŞKA BİR DEYİŞLE, EĞER TARİH BİRŞEY ÖĞRETİRSE BU HİÇ BİR ZAMAN HİÇ BİR ŞEYDEN KESİNLİKLE EMİN OLAMAYACAĞIMIZDIR. DAHA İYİ VEYA DAHA KÖTÜ, DURUM BELLİ BİR YÖNE DOĞRU İLERLEMEKTEDİR. ÇÖZÜM OLSUN OLMASIN BENCE BURASI İÇİN HOŞ OLMAYACAKTIR. ŞİMDİ NASIL DEĞİŞECEKLER?»

ACHİLLES EMİLİANİDES
AVUKAT/AKADEMİSYEN

ile ilgili görüşler arasında farklılık yaratmaktadır. katılımcılarımız güvenlik ikilemi bağlamında Gordian düğümünü (kördüğüm) çözememektedirler.

Son olarak, mülk konusunda, sorundan etkilenen mülklerin çözümlenmesine yönelik duruşların yapıcı bir diyaloğa engel olduğunu belirtiriz. İnsanlar esasen eşitlik ve bazen takas veya tazminat içerecek sekilde mülklerinin bir çözüm bağlamında değerlendireceği konusunda kaygı duymaktadırlar.

Aşağıdaki sayfalarda rapor, her başlık üzerine veya yukarda belirtilen konular üzerine yapılan toplumlar arası panellerdeki tartışmaları ele alır. Repor, paydaş panellerinden ve ilgili röportajlardan ortaya çıkan bir dizi öneri ile sona erer.

YÖNETİM VE GÜÇ PAYLAŞIMI

Resmi görüşmelerin6 başlığı arasında, – yönetim ve güç paylaşımı, Avrupa Birliği, Güvenlik ve Garantiler, Ekonomi, Mülkiyet, Toprak ve Mülkiyet –, Yönetim ve güç paylaşımı en yüksek konumda bulunmaktadır. 3 Eylül 2008'de resmi olarak başlayan kapsamlı görüşmeler yönetim ve güç paylaşımı tartışmaları ile başladı. Kapsamlı müzakereler başladığından [8] beri liderler arasında seksenin üzerinde görüşmenin sonunda bazı ilerlemeler ve çeşitli yakınlaşmalar kaydedilmesine rağmen söz konusu başlık bu rapor yayınlanırken halen daha tartışılmaktadır. Aşağıdaki sayfalarda, müzakere masasında kaydedilen yakınlaşmaların (açıklanan ve açıklanmayan) farklı toplumsal seviyelerde ne kadar destek gördüğü ele alınmaktadır.

Gündemdeki formül, yani siyasi eşitliğe dayalı iki bölgeli, iki toplumlu federal bir sistem, sürmekte olan müzakere sürecine mahsus bir formül değildir. Aslında, iki toplumlu federal sistem iki taraf arasındaki 1977 ve 1979 Doruk Anlaşmalarından beri süre gelen bir parametredir. Değişen sadece bu ilkelere verilen önemin ve meşruluğunun oranıdır.

Halkın tabanında potansiyel bir "yeni durum" ile ilgili çeşitli endişeler olduğunu gözlemlemekteyiz. Projenin tartışma grubu ve toplumlar arası paydaş paneli katılımcıları yürütme organının nasıl seçileceği, toplumların on yıllar süren ayrılıktan sonra birlikte yaşayap yaşayamayacakları, bir çözümün başarılı olup olamayacağı gibi birçok farklı konuları değerlendirdi.

[8] Bknz 1 Şubat 2010 ve 30 Mart 2010, Liderlerin ortak açıklamaları.

Bu bölüm üç parçaya bölünmüştür: Federal bir çözüm modeli üzerine görüşler; uygulamaya yönelik konular; ve son olarak da resmi bölünme veya bölünmeye doğru bir geçiş dönemi düzenlemeleri gibi çözümsüzlük senaryoları.

2010'nun başlarında paydaşlar federal bir seçeneği ve onun alternatiflerini değerlendirdiler [9]. Devam etmekte olan müzakere süreci ne derece toplumun ihtiyaçlarına cevap vermektedir ve paydaşlar belirlenen parametreler ile hemfikir midirler? Bu bağlamda, bölüm iki bölgeli iki toplumlu bir çözüm önerisine yönelik hazırlıklar üzerine yoğunlaşır ve ardından da, devam eden müzakere sürecinde elde edilen esas 'yakınlaşmaları' içeren (ör. Dönüşümlü başkanlık ve çapraz oylama) federal bir güç paylaşımı modelinin çeşitli unsurlarını analiz eder. Bunun devamında, uygulama konularının bir değerlendirmesinin yanında kapsamlı bir çözüm paketi olmadığından tarafların parça parça farklı anlaşmalar yapması gerekebileceği fikri tartışılmaktadır. Ele alınan uygulama konuları, çoğunlukla güven ve çözüm sonrası senaryosunda halkın yüz yüze kalacağı günlük sorunlarla ilgilidir.

Bu bölüm, daha sonra alternatif çözümsüzlük senaryolarını değerlendirmektedir. Paydaşlarımız başarısızlıkla sonçlanan bir müzakere sürecinin sonuçlarını nasıl değerlendirmektedirler? Diğer görüşme turlarından farklı olarak devam eden müzakere süreci, gelecekte Türkiye'nin 'batı' ile olan stratejik ittifakı hakkındaki belirsizliğin gölgesinde yürütülmektedir. Buna ilaveten, Kıbrıs sorunu Türkiye'nin Avrupa Birliği üyelik müzakereleri ile ayrılmaz bir şekilde ilişkilendirilmektedir. Bazı diplomatik çevrelerde Türkiye'nin Avrupa Birliği ile ilişkileri zarar görmesin diye Kıbrıs'ta bir çözüme ulaşılabilir endişesi bulunmaktadır. Kıbrıs'taki bölünmüşlüğün başka bir boyut kazanacağı korkusu da ayrıca paylaşılmaktadır. Burada esas ele alınan, bu senaryoların nasıl gerçeğe yansıtılabileceği ve umutlar ve korkuların bu spesifik senaryolar bağlamında nasıl tanımlanabileceğidir.

Devam eden müzakerelerin başarı ile sonuçlanma olasılığı ile ilgili olarak projenin altında yürütülen kamuoyu araştırmaları iki bölgeli, iki toplumlu, federal bir anlaşmanın sadece bir uzlaşma noktası olacağını göstermiştir. Genel olarak, Kıbrıslı Rumlar federasyon yerine üniter bir devlet tercih etmekte (Kıbrıs Cumhuriyeti'nin devamı) ve Kıbrıslı Türkler ise tanınmayan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne (KKTC) uluslarası tanınmışlık getirecek iki devletli bir çözümü tercih etmektedir.

Araştırma verileri federasyonun hem Kıbrıslı Rumlar hem de Kıbrıslı Türkler için ikinci seçenek olduğunu ortaya koymaktadır. Fakat, federal modellerin kapsamı çok geniştir. Bazı spesifik modeler Kıbrıslı Rumların vizyonlarına daha yakın olan merkezi modelleri yansıtırken, bazıları Kıbrıslı Türklerin desteklediği merkezi olmayan federasyon modelleridir.

[9] Toplantı 15 Ocak 2010'ta, ara bölgede Ledra Palace Otel karşısında bir restoranta yapılmıştı. Diğer bütün toplantılar da aynı restoranda yapıldı..

Tablo 6A: Genel anlamda çözüm (Kıbrıslı Rumlar)

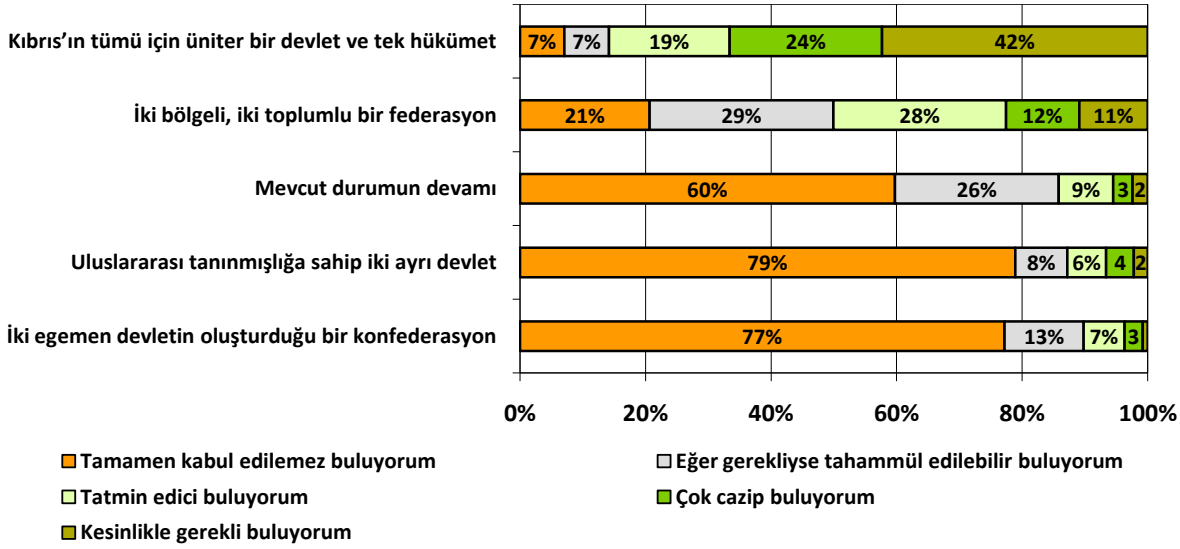

Kıbrıslı Rumlar tüm alternatifler arasında üniter bir devleti savunmaktadır. Federasyon açık bir farkla ikinci seçenek olsa da nüfusun çoğunluğu tarafından kabul görmektedir. Statükonun devamı nüfusun büyük bir çoğunluğu için kabul edilemez bir seçenek olarak görülmektedir.

Tablo 6B: Genel anlamda çözüm (Kıbrıslı Türkler)

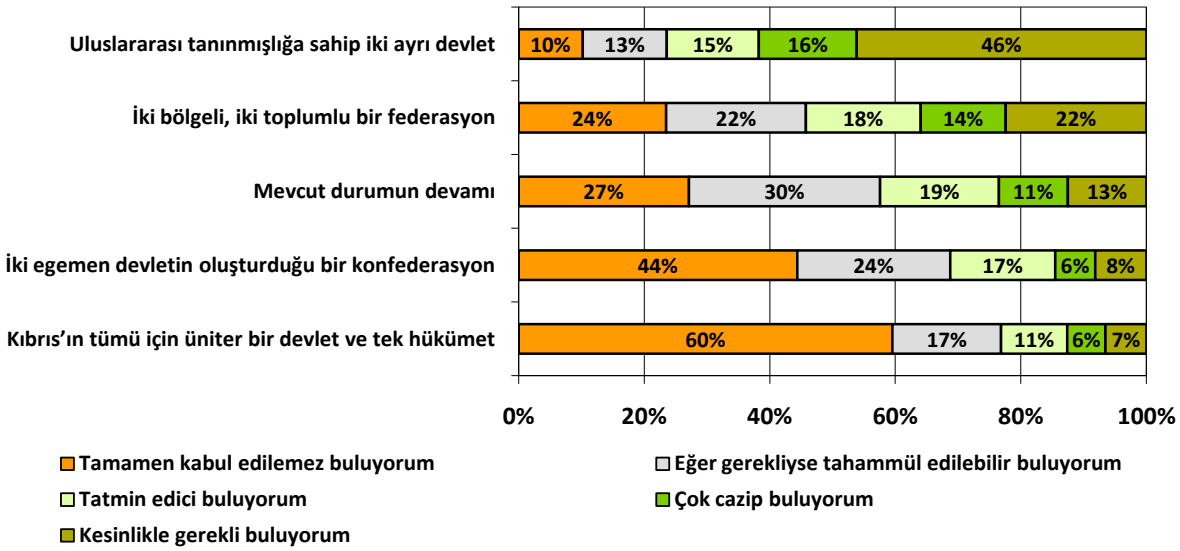

Kıbrıslı Türkler iki ayrı devleti savunmakdırlar fakat bir ortak nokta olarak federasyonu da kabul etmeye hazırdırlar. Kıbrıslı Türkler için statükonun devamı tolere edilebilir bir seçenektir.

Genel anlamda, Kıbrıslı Türkler federalizimi Kıbrıslı Rumlara oranla daha fazla desteklemektedirler. Kıbrıslı Rumlar önerilen federal çözümün çeşitli ilkelerini reddetmektedirler. Yine de, araştırma verileri, Kıbrıslı Türklerin son seçim sonuçları ile karşılaştırıldığında federalizme olan destek karşılıklılık şartı temelindedir.

Sonuç olarak, Kıbrıs sorunu üzerine bu önemli başlık altındaki tartışmalar federalism ve federalizmin Kıbrıs'taki uygulaması bağlamında çeşitli yaklaşımlar veya üstünlük noktaları ile ilişkili olarak oluşturulmaktadır.

«DİĞER YANDAN, YÖNETİM BİR BAŞKA ŞEKİLDE GARANTİ ALTINA ALINMALIDIR; ANAVATANLARIN YÖNETİM İÇİN GARANTÖR OLABİLECEKLERİNİ DÜŞÜNMÜYORUM. YÖNETİM, GÜVENLİK VE ANAVATAN KONULARINDAN AYRIŞTIRILMALIDIR».

ALEXANDROS LORDOS
«KIBRIS 2015» ARAŞTIRMA KO-DİREKTÖRÜ

Kıbrıslı Türkler, federalizmi desteklemelerine karşın merkezi federal bir hükümet yerine daha bağımsız bir kurucu devleti tercih etmektedirler. Benzer şekilde, federal hükümetin yetkilerini sınırlamak istemektedirler. Bunun tersine, Kıbrıslı Rumlar hiyerarşik yasaların bulunduğu daha merkezi bir federal devlet tercih etmektedirler. Sayıca daha az olan Kıbrıslı Türkler federal bir devlette siyasi eşitlik konusundaki endişelerini ifade etmekte ve Kıbrıslı Rumların eşit bir güç paylaşımını kabul etmeyecekleri korkusunu taşımaktadırlar. Diğer yandan, Kıbrıslı Rumlar uzlaşılacak yeni duruma Türkiye'nin olası müdahalesi ile ilgili tedirgin olduklarından yönetim yetkilerini mümkün olduğunca merkezi tutmayı tercih etmektedirler. 40 yılı aşkın bir süredir ayrı yaşamakta olan iki toplum, şimdi hiç bir büyük sorunla karşılaşmadan bir arada yaşayıp yaşayamayacaklarını sorgulamaktadır.

Bu durum göz önünde bulundurulduğunda, yeni oluşacak durumun istikrarı nasıl yakalayacağı ve iki tarafın da verdikleri sözlere nasıl uyacağı konusuna değinmeden yönetim konusunu tartışmak oldukça zordur. Kıbrıslı Türklere göre yönetim konularının Garanti Anlaşmalarına değinmeden müzakere edilmesi gerekirken Kıbrıslı Rumlar içinse yönetim uluslararası gözetimden tamamen ayrıştırılmalıdır.

Aşağıdaki sayfalarda bu genel eğilimler üzerine paydaşlar arasında, hem toplumlar arası hem de toplum içi (ayrı düzenlenen tek toplumun katıldığı toplantılar) yapılan yönetim ve güç paylaşımı konusunda ortaya konulan görüşler yanında, kamuoyu araştırma sonuçları üzerine yansımalarda bulunma amacı ile düzenlenen tartışma panellerinde ifade edilen görüşler de bulunmaktadır.

İKİ TOPLUMLU, İKİ BÖLGELİ FEDERAL BİR ÇÖZÜM

Kıbrıs'ta iki taraf arasındaki 1977 ve 1979 doruk anlaşmalarından itibaren federasyon müzakerelerin temelini oluşturmaktadır. 1977 anlaşması "bağımsız, bağlantısız, iki toplumlu federal bir cumhuriyet" öngörmüştür. Bunun ardından gelen Güvenlik Kurulu kararları varılacak çözümün "anayasal olarak iki toplumlu ve topraksal olarak ise iki bölgeli bir federasyon" olacağını onaylamıştır." [10] Bunun ötesinde, federal bir çözüm ayrıca muğlak bir terim olan 'siyasi eşitlik' kavramını da beraberinde getirmektedir. Siyasi eşitlik kavramı, Kıbrıslı Türklerin 'etkin katılımı' yanında çoğunluğun hakimiyetini engellerken hükümetin işlevselliğini de korumayi içerir. Rapor asağıda, bu ilkelerin toplumsal alanda ve proje katılımcıları tarafından nasıl algılandığını analiz eder.

İKİ TOPLUMLU, İKİ BÖLGELİ FEDERAL ÇÖZÜM İLE İLGİLİ GÖRÜŞLER

Bu bölümde federal bir çözüme yönelik insanların umut ve korkuları da dahil olmak üzere bazı endişe yaratan konulara ışık tutabilmek için temel görüşleri incelemekteyiz. Tartışma grubu, paydaş paneli ve paydaş röportajlarında ortaya çıkan eğilimler güven sorununun genel anlamda çok önemli bir etken olduğunu ortaya koymuştur. Adanın her iki tarafında da insanlar anlaşmanın başarısız olacağından korkmaktadırlar. Dolayısı ile, olası bir başarısızlığın doğuracağı sonuçlara odaklanmaktadırlar. Ayrıca, 'iki toplumluluğu' içeren bir federasyonun önemli derecede güç paylaşımına ihtiyacı vardır. Bu yüzden, güvenin ve pratikte sistemin işlemeyeceği korkusunun ötesinde çok hassas güç ve yetki ilişkilerinin de geliştirilmesi gereklidir. Aşağıda da belirttiğimiz üzere, toplumlar arası güven (veya güven eksikliği) önemli bir etken olarak ortaya çıkmaktadır. Güvensizliğin ne derece yanlış anlaşılmalardan veya daha çok derinlikli yapısal etkenlerden kaynaklandığı sorgulanmalıdır.

Pratikte, çözüm Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumların federal bir yönetime birlikte katılımlarını gerektirir. Resmi görüşmeler halen daha güç paylaşımı konusunun spesifik detaylarını bir sonuca bağlamamıştır. Müzakere çerçevesinin ilkelerinden birini oluşturan 'siyasi eşitlik', 'katılım' ve 'temsiliyet' terimlerini açık bir şekilde tanımlamamaktadır. Konfederal bir düzende bu, yarı-

«İSTER GÜVENLİK, İSTER MÜLK, İSTERSE YÖNETİM OLSUN, HER NE KONUŞURSAK KONUŞALIM, GÜVEN KONUSU KARŞIMIZA ÇIKMAKTADIR. İKİ TOPLUM ARASINDA GÜVENİ ARTIRMAYA YARDIMCI OLACAK FİKİRLER ÜRETEBİLECEĞİMİZİ DÜŞÜNÜYOR MUSUNUZ?»

DERYA BEYATLI
«KIBRIS 2015» KIBRIS PROBLEMİNİ ÇÖZERKEN MODÜL ARAŞTIRMACISI

[10] UN Güvenlik Konseyi 649 (1990). http://www.un.org/Docs/scres/1990/scres90.htm (16 Ağustos 2010 tarihinde erişildi).

«40 YIL SÜREN MÜZAKERELERİN SONUNDA, NERDEYSE HERŞEY HAKKINDA KONUŞTUK. RUM TARAFI 'DÜNYA SADECE BİZİ TANIYOR, BİZ TANINAN DEVLETİZ' SÖYLEMLERİ İLE ORTAKLIĞIMIZI VE EGEMENLİĞİMİZİ ZEDELEMEYE ÇALIŞMAKTADIR… BU DEVLET BİR FEDERASYONA DÖNÜŞECEK VE SONUÇ OLARAK KIBRISLI RUMLAR MARONİTLER, ERMENİLER VE LATİNLER GİBİ BİZİ BİR ETNİK GRUP GİBİ KATEGORİZE EDECEKLER. DÜRÜST OLMAK GEREKİRSE, BENİM HİÇ UMUDUM KALMAMIŞTIR. KENDİMİZİ KIBRISLI RUMLARIN YERİNE KOYDUĞUMUZDA ÇÖZÜME YÖNELİK BİR İHTIYAÇLARI KALMADIĞINI GÖRÜRÜZ».

BENGÜ ŞONYA
DEMOKRAT PARTİ

yarıya düzenlemesi anlamına gelse de Kıbrıs'taki oranlar daha karmaşıktır. Ayrıca, federal sistemlerde çoğunlukçu ilkeler devlet düzeyindeki temsiliyet ile çatışma içindedir. Bu yüzden, çeşitli portfolyoların ve kamu hizmeti pozisyonlarının etnik temeller üzerinde nasıl dağıtılacağı ile ilgili konular ortaya çıkmaktadır. Güven güç paylaşımının varsayılan dağılımsal sorunları ile daha elle tutulur bir şekilde ilişkilidir.

Çözüm, günlük yaşamın diğer unsurlarını da etkileyecektir. Sonuç olarak, bazı tartışma grubu katılımcıları ve paydaşlar gelecekte, kurucu devletler arasında ki ekonomik ve diğer farklılıkların kaygı yaratan konular olduğunu belirtmiştirler.

Bu konuları daha derinlemesine incelemek için araştırmacılarımız öncelikle bire bir röportajlar ile sonrasında ise gruplar yoluyla paydaşlar ile istişarelerde bulundular. Genel olarak, röportajlar ve görüşler Kıbrıslı Türk ve Kıbrıslı Rum paydaşların ve tartışma grubu katılımcılarının güç paylaşımı düzenlemelerinin sonuçları hakkında bilinçli olduklarını ortaya koymuştur. Bazı sonuçlar anayasa ile ilgilidirler. Kıbrıslı Rumlar sayısal üstünlüklerinin onlara hükümet pozisyonlarında çoğunluğu elde tutma hakkını verdiğine inanma eğilimi göstermektedirler. Bu çoğunlukçuluk (majoritarianism) ilkesidir. Buna ek olarak, Kıbrıslı Rumlar arasında sosyal boyutla ilgili de farkındalık bulunmaktadır. Bu, Kıbrıslı Türklerin tam katılımı olmadan çözümün sürdürülebilir olmadığı gerçeğidir ve Kıbrıslı Türklerin bir şekilde dahil edilmeleri gerekliliğidir. Kıbrıslı Rumlar ayrıca, yönetimin uygulamada başarısız olması bu günkü Kıbrıs Cumhuriyetini geçersiz kılacağı endişesi ile yönetim başlığını stratejik veya karmaşık terimler içine sokma eğilimi göstermektedirler. Bu yüzden, bazı Kıbrıslı Rumlar üniter bir devlet istemekte veya en azından devletin çökmesinin onlara zarar vermeyeceği bir yasal hiyerarşi ile açık ve net bir devir sisteminin kurulmasını arzulamaktadırlar.

Genel olarak, Kıbrıslı Türklerin iki bölgeli, iki toplumlu bir federal çözüme olan desteği 'siyasi eşitlik' konusundaki memnuniyetleri ile doğrudan orantılıdır. Kıbrıslı Türk katılımcılar ilginç bir şekilde konuyu resmi veya yetki temelinde bir güç paylaşımı mekanizması ile ilişkilendirmediler. Kurucu devletler ve toplumlar arasında farklılıkların çözüm sonucunu ve gelecekteki bir ortaklıktaki fiili güç ilişkilerini etkileyeceği Kıbrıslı Türk katılımcılar tarafından ifade edilen bazı endişeler arasındadır. Örneğin, bazı Kıbrıslı Türkler, Kıbrıslı Türk kamu sektörünün verimsizliğine dikkat çektiler. İnsan kaynaklarının genel uyuşmazlığı ve idari tecrübesizlik önemli engeller teşkil etmektedir. Ekonomik olarak rekabetedebilirlik ve adadaki iki ekonomi arasında karşılıklı bağımlılığın bulunmaması ile ilgili endişeler bulunmaktadır. Sonuç olarak, bazı katılımcılar 1960'a benzer dağılımsal anlaşmazlıkların yeniden yaşanabileceği korkusunu taşımaktadırlar. Esasen, bu Kıbrıslı Rum toplumunun Kıbrıslı Türklere hükmederek, Kıbrıslı Türkleri 'azınlık' durumuna düşürmesi korkusu ile ilişkilidir.

Bununla birlikte, Kıbrıslı Türkler strateji konusunda kendi içlerinde ayrılmaktadırlar. Bazıları toplumsal siyasi haklarının Zürih ve Londra anlaşmalarından geldiğini dolayısı ile orjinal Kıbrıs Cumhuriyetini federasyona çevirecek devir modellerine daha az dirençli olduğunu düşünmektedir. Diğerleri ise, egemenliğin uluslararası camiada tanınmayan 'KKTC"den doğması gerektiğine inanmaktadır.

Kısaca, yönetim ve güç paylaşımı konularını diğer konulardan bağımsız ele almak ve tartışmak oldukça zordur.

Güç paylaşımı kendini farklı şekillerde gösterebilir fakat, yürütmenin önemi ve Kıbrıs'ta cumhurbaşkanına yüklenen sembolik önem göz önünde bulundurulduğunda beklenilen şekilde, katılımcılar hükümetin yürütme organına odaklanmaktadırlar. Tartışma gruplarındaki ve paydaşlar arasındaki söylemler elde olmadan yürütme üzerine yoğunlaşmaktadır. Devam etmekte olan müzakerelerde taraflar dönemsel başkanlığı uzlaşılması mümkün, olası bir model olarak görüşmektedirler. Dönemsel başkanlık, Kıbrıslı Türkler tarafından dile getirilen siyasi eşitlik kaygısını ele alır. Ayrıca, bunu tamamlayıcı bir unsur olarak, hükümette bütünlük ve tutarlılık sağlanacağı savunulmaktadır. Bunu başarmanın bir yolu dönemsel ortaklık döngüsü içindeki koalisyona uzlaşmaya daha meyilli adayların seçilmesine hizmet edeceği var sayılan çapraz oylama mekanizmalarıdır. Bu yöntemle adayların iki tarafın seçmenlerini çekmeye yönelik motive olacakları öngörülmektedir.

Kamuoyu araştırması verilerimiz dönemsel başkanlık modelinin Kıbrıslı Rumlar için geçerli bir seçenek olmadığını göstermektedir. Ayrıca, Kıbrıslı Türk paydaşların bir çoğu da Kıbrıslı Rumların dönemsel başkanlık modeline kesinlikle karşı olduklarını düşünmektedir. Bu görüş, Kıbrıslı Rumlardan oluşan tartışma gruplarında birçok katılımcının dönemsel başkanlığa tolere edebileceklerini ifade etmesi ile az çok çürütülse de diğer paydaşlar ayni fikri paylaşmamaktadırlar.

Dönemsel başkanlığa her iki toplumdaki karşı çıkışların sebebi güvensizliktir. Genel olarak, dönemsel başkanlık sistemi altında Kıbrıslı Rum katılımcılar başkanlık koltuğunda Kıbrıslı Rum ortağından bağımsız olarak bir Kıbrıslı Türkün oturması fikrinden rahatsızlık duymaktadırlar. Kıbrıslı Rumların kararların ortak alındığı bir sisteme daha sıcak baktıklarını söylemek gerekir.

Çapraz oylama ile ilişkin olarak fikir birliği olmasa da çoğu Kıbrıslı Rum katılımcı daha olumlu bir tavır sergilediler. Çapraz oylamaya karşı çıkan azınlık bir Kıbrıslı Rum katılımcı grubu ise aynı zamanda iki bölgeli, iki toplumlu federal bir çözüme de prensipte karşı çıkan bir gruptu.

Kıbrıslı Türk tartışma grubu katılımcıları da çeşitli görüşler dile getirdiler. Bazıları çapraz oylamayı fanatik ve yıkıcı düşünenleri yetkiden uzak tutacak olan olumlu bir şey olarak değerlendirirken, diğerleri bu mekanizmadan dolayı hüküm altına girecekleri kaygısını dile getirdi.

Bütüne bakıldığında insanların söylemlerinin politikacılardan farklı olması ilginçtir, çünkü politikacılar kendi siyasi geleceklerini etkileyecek, iki toplum arasında koalisyonların kurulmasına yol açacak ve seçilme şanslarını etkileyecek olan çapraz oylama konusunda daha bilinçlidirler. Bazı paydaşlar seçim konusunda daha hassas davranarak seçimlere katılacak adayların karşılaşacağı ikilemleri değerlendirdiler.

Çözüme yönelik umutlar ve yukarda bahsi geçen federal sistemin unsurları göz önünde bulundurulduğunda, aşağıdaki bölümler insanları federasyona yönelik motive edici konular olabilir.

«ASKERİ GÜVENLİK VE YÖNETİMSEL İŞLEVSELLİK KONULARINI HEP BİR BİRİNE KARIŞTIRDIK, HEPSİ ÇÖZMESİ İMKANSIZ TEK BİR PAKET HALİNİ ALDI. ASIL ÖNEMLİ OLAN BU KONULARI BİR BİRİNDEN TAMAMIYLE AYIRMAKTIR. BU KORKULARI ANLAMALI VE AYRI BİR ŞEKİLDE ELE ALMALIYIZ».

ALEXANDROS LORDOS
«KIBRIS 2015» ARAŞTIRMA KO-DİREKTÖRÜ

GÜVEN: GEÇMİŞ GELECEĞİN REHBERİ

«BUGÜNDEN İTİBAREN İNSANLAR ARASINDA KAPSAMLI BİR BİLİNÇLENDİRME ÇALIŞMASI YAPILMASI GEREKTİĞİNİ DÜŞÜNÜYORUM. ÇÜNKÜ BU ÜLKENİN NASIL YÖNETİLMESİ GEREKTİĞİNE DAİR BİRÇOK FİKRİMİZ VARDIR FAKAT İNSANLAR, SIRADAN VATANDAŞ, SİSTEME VE ONLARI YÖNETENLERE GÜVENMEDİĞİNDE BU İSTENMEYEN BİR HEDİYEYE BENZER. DİĞER BİR DEĞİŞLE, HERŞEYE ŞÜPHE İÇİNDE BAKARIZ».

ELLADA EVANGELOU
«ROOFTOP»
TİYATRO GRUBU

Güç paylaşımı üzerine olan literatür güvenin az olduğu derin bir şekilde bölünmüş toplumlar için "güç paylaşımı ve bağımsızlığı düzenleyen kural ve anayasal mevzuat dışında hiç bir alternatif olmadığını" söyler (Lijphart, 2002, s. 54). Yine de, güven olmadığı zaman bu tip güç paylaşımı düzenlemelerinin hükümetlerin kilitlenmesine yol açtığı söylenmektedir (Rothchild ve Roader, 2005, s. 314).

Kıbrıs'taki insanlar tecrübelerine dayanarak, önerilen yeni şartlar ve durumun kaderi hakkında endişeler dile getirmektedir. İnsanların bir çözüm planının gerçek anlamda uygulanmasına olan inançları çözüme olan desteği motive edecek önemli bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Süslü söylemler güven eksikliğini maskeleyemez.

Kıbrıslı Rum katılımcıların bir çoğu sadece etnik ayrıma (güç paylaşımı) dayanan bir oluşumun sürdürülebilir olmayacağına dair endişeler belirtmiştirler. Ayrıca, paydaşlar dil farkının bir barier görevi görebileceğini düşünmekte ve çok dilli bir toplumun erişilebilir olduğuna inanmamaktadırlar.

Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk panel katılımcıları ayrıca, anlaşmazlık çözüm mekanizmalarının kurulması gerektiği konusunda hemfikirdirler. Federal yönetim konuları üzerine yapılan paydaş panelinde, anlaşmazlık çözüm mekanizmaları gündem maddelerinden birini oluşturdu. katılımcılar kapsamlı bir çözümün uygulamaya geçmesini, geçiş süreçleri ve zaman çizelgeleri açısından da değerlendirdiler.

Paydaşlar ile röportajlarımız, tartışma grubu ve panel oturumlarımız güvensizlik ve tercih edilen çözüm modelleri açısından oldukça aydınlatıcı oldu.

Konu üzerine paydaş görüşlerinin toplanması, toplumlar içi tartışma grupları ile başladı. Bazı Kıbrıslı Rum paydaşlar iki toplumlu federasyonu ırkçı ve insan haklarını ihlal eden bir model olarak değerlendirdi. Bu, böyle bir sistemde hükümet ve yönetimin temelde etnik ayrıma (başarı veya adalet yerine) bağlı olacağı görüşü ile ilintilidir. Diğer bazı kişiler dünyada iki bölgeli iki toplumlu başka bir çalışan örneğin bulunmadığı ve Kıbrıs'ın uluslararası toplum tarafından kobay olarak seçildiği görüşü temelinde modeli reddetmektedirler. Bir paydaş tarafından ifade edilen başka bir endişe ise böyle bir yönetimin toplum içinde sadece zararlı sonuçlar doğuracak şövenist eğilimlerin gelişmesi için verimli bir ortam yaratacağıdır. Yönetim konusu üzerine yapılan tartışma grubu katılımcılarından bazıları iki bölgeli bir federasyonun makyajlanmış bir bölünme yöntemi olduğu değerlendirmesinde bulunmuştur. Kısaca, birçok Kıbrıslı Rum modeli ortak bir ihtiyaçtan doğan değil dış aktörlerin kendi keyifleri doğrultusunda empoze edilen bir model olarak görmektedir. Bu yüzden, güç paylaşımı mekanizmalarına olan karşı çıkış sadece güvene dayalı değil daha derin temelli olabilir.

Aslında, yönetim ve federalizm ile ilgili farklılıklar iki bölgeliliğin idari sınırdan akışı ne kadar sınırlayacağına bağlı olarak şekillenmektedir. Bazı Kıbrıslı Türkler AB müktesebatından gelen bu tip sınırlandırma veya derogasyonların AB tecrübesine dayanılarak içselleştirilebileceği konusunda emindirler.

Federasyonun anlamı üzerine farklı yaklaşımlar olmasına rağmen, Kıbrıslı Türk tartışma grubu katılımcıları federayonun Kıbrıs'ta uygulanabilir bir model olduğu konusunda oldukça iyimserdirler. Yine de, tartışma grubu katılımcıları çeşitli sebeplerden dolayı merkezi bir sistem yerine daha gevşek bir federasyonu desteklemektedirler.

Yönetim üzerine yapılan toplumlar arası panellerde güç paylaşımı sorunu ana odak noktası olarak ortaya çıkmıştır. Panellerde ifade edilen görüşleri bazı Kıbrıslı Rum katılımcılar gereksiz bulduklarını dile getirdiler. Bir Kıbrıslı Rum katılımcı bu yaygın görüşleri pratik açıdan temelsiz olarak değerlendirdi. "İki bölgeli, iki toplumlu bir federasyonun garip bir yapı olduğu, dışardan empoze edildiği veya insan haklarına aykırı olduğu gibi daha teorik konuşmaları tercih ederiz". Bir paydaş, "mevcut her hangi bir görüşme olmadığına göre, argümanlarımız gerçekler üzerine kurulu değildir" demiştir. Bir başka katılımcı federalizme olan bu tür yaklaşımların iç siyasete yönelik olduklarını ve bu yüzden de toplumsal seviyedeki eylemlerin dışında pek tehahhüt gerektirmediklerini açıklamıştır. Panelin Kıbrıslı Rum katılımcıları bu tutumun genel anlamda federasyonu reddedişin bir sebebi olduğunu düşünmektedirler. Birçok Kıbrıslı Rum, federasyonu dışardan empoze edilen bir model olarak gördüğünden, bu modeli çok ugun bulmamaktadır. Öngörülen federasyonun iki bölgelilik kavramının, 1974 olaylarını geçerli kıldığını düşündüklerinden dolayı daha sorunlu olarak değerlendirmektedirler. Bu sebepten dolayı, Kıbrıs'ta bir federasyonun geçerliliği ile ilgili temel bir sorun ortaya çıkmaktadır.

Federasyonu desteklemek için bir başka Kıbrıslı Rum paydaş Kıbrıs'ın çok kültürlülüğünün hükümete bir zenginlik olarak yansıyacağını ve Kıbrıs'ın ırkçı ve tutucu eğilimlerden sonunda vaz geçip adada yaşayan insanlara karşı daha toleranslı olacağını belirtmiştir. Bu görüş, iki toplumlu federasyonu destkeleyen tartışma grubu katılımcılarının, tecrübelerin kapsayılıcığın dışlayıclığa olan üstünlüğünü ıspatladığı konusunda hemfikir olmaları ile güçlenmiştir.

Diğer yandan, Kıbrıslı Rum tartışma grubu katılımcıları federal bir sistemde 'kurucu devletlerin' yetkilerinin sınırlandırılmasının ve yasal anlamda federal bir hiyerarşi olmasının önemini belirttiler.

İki bölgeli, iki toplumlu bir federasyonun 1977- 1979 Doruk Anlaşmaları ile uyumlu olması Kıbrıslı Türklerin ve Kıbrıslı Rumların mevcut koşullarda bunun mümkün olanın en iyisi olduğuna inanmalarını sağlamaktadır. Diğer bir değişle, hem iki devletli ideale hem de statükoya karşı gerçekçi bir alternatif olarak değerlendirilmektedir. Toplumlar arası paydaş panelinde bazı Kıbrıslı Türk paydaşlar bir çözümün Kıbrıslılara 'empoze' edilmemesi konusunda Kıbrıslı Rumların görüşlerine empati duyduklarını ifade ettiler. Kırıslı Rumların endişelerini takdir eden bir Kıbrıslı Türk paydaş 'çalışan bir sistem yaratmak istiyorsak eğer' Kıbrıslı Rumların böyle bir ortaklığa zorlanmamaları gerektiğini belirterek, böyle bir çözümün liderler tarafından anlaşılması ve hiç bir uluslararası baskı olmadan insanlar tarafından desteklenmesi gerektiğini söyledi. Paydaş, sivil toplum örgütleri ve siyasi partiler gibi vatandaşları temsil eden Kıbrıslı Rum kurumlarının uygulama aşamasında büyük sosyal ve siyasi problemlerle karşılaşılmaması için böyle bir formulü kabul edip desteklemelerinin önemini de belirtti.

«BÖYLE BİR HÜKÜMETİN KIBRIS İNSANLARINI BİRLEŞTİRME HEDEFİNİ NASIL YANSITTIĞINI MERAK EDİYORUM».

KIBRISLI RUM PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

«ALMANYA NEREDEYSE TÜM AVRUPAYI YERLE BİR ETTİ … FAKAT NE OLDU? BUGÜN, EKONOMİSİNİ GELİŞTİRMEK İÇİN TÜM AVRUPA ÜLKELERİ İLE UYUMLU BİR ŞEKİLDE PLANLAR YAPMAKTA VE PROJELER DÜZENLEMEKTEDİR. … BU ÜLKELER VARLIKLARINI AVRUPA BİRLİĞİ İÇERİSİNDE BAZI SINIRLAMALAR GETİREREK SÜRDÜRMEKTEDİR-LER. KENDİ İÇİMİZDE BARIŞA ULAŞMAK İSTİYORSAK BİZDE KENDİ TOPRAĞIMIZA YERLEŞECEK OLAN KIBRISLI RUMLARA BAZI SINIRLAMALAR GETİREBİLİRİZ».

SAMİ DAYIOĞLU
GÜZELYURT-LEFKE NARENCİYE ÜRETİCİLERİ BİRLİĞİ

«...GEÇMİŞ KIBRISLI TÜRKLERİN YETKİLERDEN UZAKLAŞTIRILMASININ TRAJİK OLAYLARA SEBEP OLDUĞUNU ÖĞRETMİŞTİR».

KIBRISLI RUM PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

«YARIM YÜZYILI AŞKIN BİR SÜREDİR GERÇEK ANLAMDA İŞBİRLİĞİ OLMADI VE ŞİMDİ SANKİ KOLAY OLACAKMIŞ GİBİ İŞBİRLİĞİNDEN BAHSEDİYORUZ, FAKAT ÜZERİNDE ANLAŞILAN GÜVEN ARTIRICI ÖNEMLERİ BİLE UYGULAMAKTAN AC İZİZ».

KIBRISLI TÜRK PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

«60-63 DÖNEMİNE BAKITIĞIMIZDA BİR ÇOK KIBRISLI TÜRK ŞİRKETLERİNİ KAYDETMEYE ÇALIŞMALARINA RAĞMEN MUKAYYİTLİK BÜROKRATİK NEDENLERE DAYANARAK BAŞVURULARINI REDDETTİ. BUGÜN BENZER SORUNLARI YEŞİL HAT TİCARETİ KONUSUNDA YAŞIYORUZ."».

KIBRISLI TÜRK PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

Uygulamanın gelecekteki aşamalarına bakarak, hem federal hem de yerel yönetim seviyelerinde bazı katılımcılar siyasi yetkililerin taraf tutacağını ve kendi etnik gruplarından olan kişileri kayıracağını düşünmektedirler. Etnik ayrımcılıkla ilgili bu endişeden dolayı katılımcılar Kıbrıslı Türk yaklaşımlarına uygun olarak güçlü kurucu devletleri olan gevşek bir federasyonu tercih ettiklerini belirttiler. Geçmişin acı ve gerilimler üzerine yansımalarda bulunan diğer katılımcılar, bir çözümün hemen ardından toplumu yeniden entegre etmenin zor olacağını ve barışçıl bir birlikteliğin sorunlu olacağını düşündüklerinden gevşek bir federasyonu desteklemektedirler.

Bazı katılımcılar eski 'rakiplerin' davranış şekillerini değiştirip işbirliği temelinde bir ilişki geliştirmelerinin zor olacağını belirtti. Bu katılımcılar, gerçek anlamda işbirliğinin yaratılabileceği ve bu ilişkilerin yakın bir gelecekte değişeceği konusunda şüphe duymaktadırlar. İşbirliği daha uzun vadeli ve evrimsel bi yaklaşım gerektirir ifadesinde bulundular.

Bu duygularla paralel olarak bir paydaş federal yetkilerin ilk başta mümkün olduğunca sınırlandırılmasını, işbirliğinin asgari düzeyde tutulmasını ve sadece 'mecbur olduğumuz durumlarda'iletişim içinde olmamızı tercih ettiğini belirtti. Güvenin oluşması sürecinin ardından paydaş bazı kurucu devlet yetkilerinin federal devlete aktarılmasına tolerans gösterebileceğini söyledi.

Yönetim üzerine yapılan nerdeyse tüm tartışmalarda güven konusu ortaya çıkmaktadır. Kıbrıslı Türkler 1960-1963 dönemini hatırlayarak, gelecekte federal bir hükümette ayrımcılığa uğramaktan korkmaktadırlar.

Fakat, bazı Kıbrıslı Rum paydaşlar madalyonun diğer yüzünün altını çizmekte ve Türkiye'nin ve Kıbrıs'taki Türk milliyetçilerinin uzun vadede bir fedarasyonu sürdürmeyi büyük olasılıkla istemeyeceklerini belirtmektedirler. Bu yüzden evrimsel modeller konusuna oldukça şüphecidirler.

Bu görüşler, Kıbrıslı Türk kurucu devletinin federasyondan ayrılacağı ve Kıbrıslı Rum devletçiğine zarar vererek tehlike altında bırakacağı korkusunu ortaya çıkarmaktadır. Kıbrıslı Türk kurucu devletini mümkün olduğunca bağımsız ve kendi kendine yetebilir yapma çabaları bölünme yolunda adımlar olarak değerlendirilmektedir. Bu paydaşlar çok gevşek bir federasyon anlaşmasına imza atılırsa Kıbrıslı Rumların aslında kendi vatanlarını haklarından feragat ederek Kıbrıslı Türklere devredeceklerinden korkmaktadırlar.

Bu yüzden, müzakere sürecine katılan tarafların pek fazla güven duymaması çok şaşırtıcı değildir.

Tablo 7A: Barış sürecine dahil olan taraflara duyulan güven oranı (Kıbrıslı Rumlar)

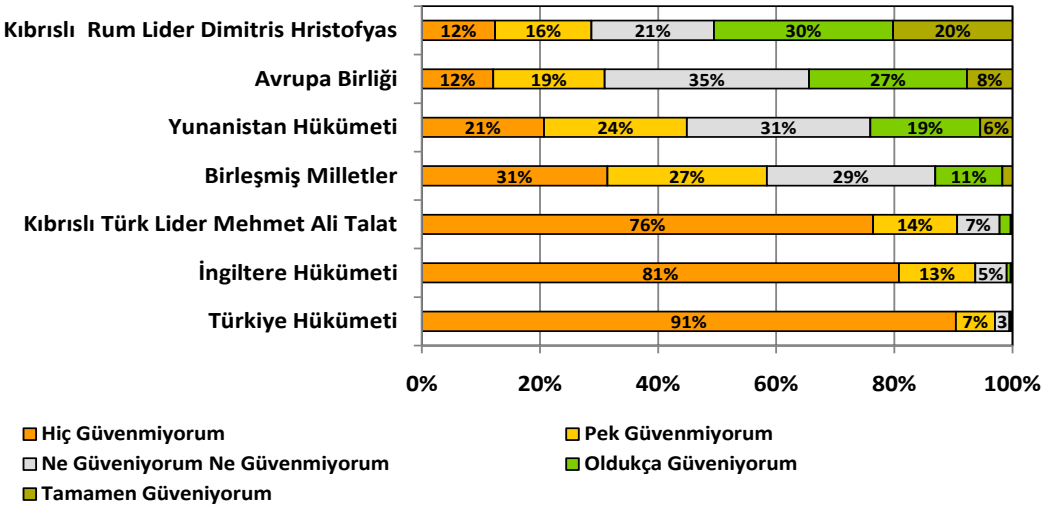

Barış süreci ile ilgili olarak, Kıbrıslı Rumlar öncelikle kendi liderleri Demetris Christofias'a ve Avrupa Birliği'ne güvenmektedirler, fakat bu taraflara bile şüphe ile bakan bir kesimin bulunduğunu belirtmek gerekir. Buna zıt olarak, Kıbrıslı Rumlar, Türkiye ve Birleşik Kırallık hükümetlerine çok yüksek oranlarda güvensizlik göstermektedirler.

Tablo 7B: Barış sürecine dahil olan taraflara duyulan güven oranı (Kıbrıslı Türkler)

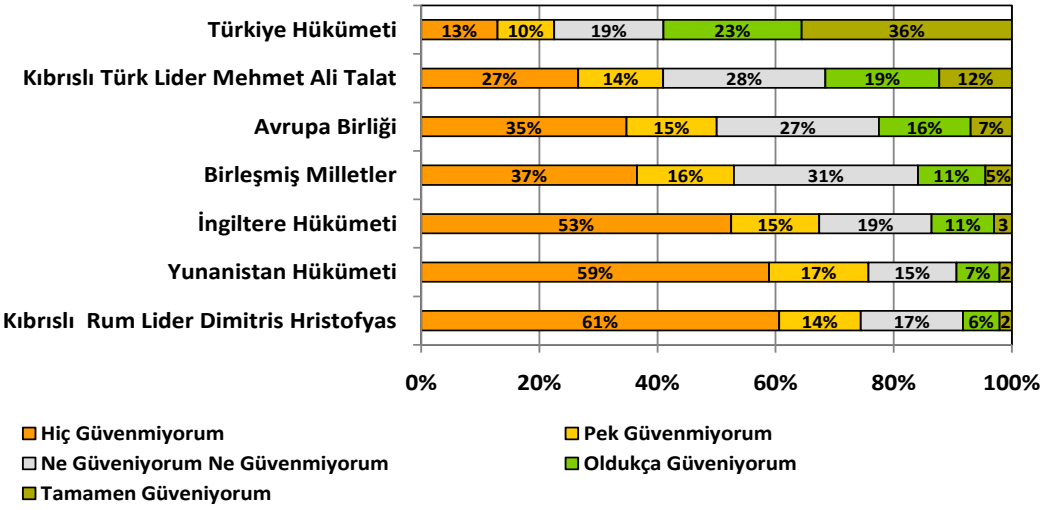

Barış süreci ile ilgili olarak, Kıbrıslı Türkler öncelikle Türkiye hükümetine ve onun hemen arkasında ise kendi liderleri olan Mehmet Ali Talat'a güvenmektedirler. Avrupa Birliği 3. sırada yer almaktadır fakat Kıbrıslı Türklerin yarısı bu konuda şüphe belirtmektedirler. En az güven duyulan taraf Yunanistan hükümeti ve Kıbrıslı Rum lider Demetris Christofias ile tanımlanan 'Güney kesimidir'.

Toplumlar arası paydaş paneli, güven konusunu derinlemesine ele almış ve teknik komitelerde anlaşılan 26 güven artırıcı önlemin en erken bir zamanda uygulamaya geçmesi gerektiği sonucuna varmıştır. katılımcılara göre bu, federal hükümetin gelecekte etkin çalışabilmesini ve birlikte varolabilmeyi kolaylaştıracaktır.

Bazı katılımcılar etnik ayrımcılık sorununa odaklanmayı seçtiklerinden kişilerin etnik geçmiş temelinde eşit muamele görmeyeceği konusundaki korkularını giderecek fırsat eşitliği mekanizmalarının tasarlanıp uygulamaya konmasını umut etmektedirler.

«ÇÖZÜM PLANI HİÇ KİMSENİN BİRBİRİNE KARŞI 'ÇALIŞMASINA' İZİN VERMEMELİDİR… ETNİK GEÇMİŞE GÖRE BİRBİRLERİNİ NASIL KANDIRACAKLARINI DÜŞÜNEMEMELİDİRLER. TÜM BUNLARIN ÖNÜNE GEÇMELİYİZ».

MİCHALAKİS LOİZİDES
«YENİ YÜZYIL»
TRİKOMO KLÜBÜ

Panel tartışmalarında ortaya çıkan bir başka nokta ise ekonomik alanda ortak bağımlılığın mümkün olduğunca teşvik edilmesidir. katılımcılardan biri federasyonların çoğunlukla ekonomik çıkarları ilerletme amacı ile kuruldukları ve "eğer bu sistemin yürümesini istiyorsak bunu dikkate alarak iki toplumun birbirine bağımlı hale getirmeliyiz" yorumunu yapmıştır.

İki paydaş, çözümün egemen bir ülkenin yönetimi sayesinde ortak yarar sağlayacağını belirtmiştir. Paydaşlara göre, çözüm birleşik bir Kıbrıs'ın kendi toprağını kendinin yönetebilmesi demektir. Paydaşlardan biri yönetimin bir boyutunun iki topluma da fayda sağlayacak çevresel düzenlemeler olduğunu belirtmiştir. Bir başka nokta ise uyuşturucu ve insan ticaretinin kontrol edilebilmesidir. Paydaşlardan biri, bu problemlerin iki topluma da faydalı bir şekilde yönetilebilmesinin kolaylaşacağını belirtmiştir.

Fakat, diğer paydaşlar en azından uyuşturucu konusunda aynı iyimserliği paylaşmamakla birlikte Kıbrıs çapında uyuşturucu dolaşımının önemli ölçüde değişeceğini düşünmektedirler.

İKİ TOPLUMLU İKİ BÖLGELİ BİR FEDERASYONUN DEĞERLENDİRMESİ

«TOPRAĞININ TAMAMINI KONTROL EDEMEDİĞİN SÜRECE ASLA MAKSİMUM POTANSİYELİNE ULAŞAMAZSIN. BU, ÇÖZÜMÜN ADADAKİ HERKESE FAYDA SAĞLAYACAĞI BİR BAŞKA KONUDUR».

KIBRISLI RUM PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

Güç paylaşımı olan federal bir sistemin özellikleri on yıllardır devam etmekte olan müzakereler göz önünde bulundurulduğunda Kıbrıs'ta yaşayan toplumlar için pek de yabancı değildir. 1960 Anayasasına benzer olarak, iki toplumlu, iki bölgeli bir federasyon siyasi bilimler literatüründe bazen 'eş toplumsalcılık' olarak bilinen güç paylaşımını içerir. Fakat, siyasi eşitliğin nasıl sağlanacağı konusunda farklı yorumlamalar bulunmakta ve çeşitli alternatif modeller tartışılmaktadır. Örneğin, 1960 Anayasası çift yürütme organları için veto hakları içerirken, 2004 BM planı bu konuda önemli değişiklikler getirmiştir. Bizim amacımız, yönetim konusundaki bölümlerde müzakarelere tartışılan konulara odaklanmaktır.

Aşağıdaki sayfalarda, rapor güç paylaşımı ve 'siyasi eşitlik' konularında paydaşların çeşitli yorumlarının altını çizerek cumhurbaşkanlığı altında yürütme bölümünü işlemektedir.

FEDERAL SİSTEMDE GÜÇ PAYLAŞIMI VE SİYASİ EŞİTLİK

Toplumlar arası panelde katılımcılar yönetim konularını tartışırken, federal bir devlette güç paylaşımı mekanizmaları ve yetkilerin dağılımı önemli konular olarak ortaya çıkmıştır. Genel olarak, Kıbrıslı Türkler, Kıbrıslı Rumar'ın Kıbrıs'ta güç paylaşımı, yani federasyon istediklerini düşünmemektedirler. Kıbrıslı Türk katılımcılar Kıbrıslı Rumların geçtiğimiz 50 yıl boyunca kendi kendilerini yönetmeye alıştıklarını varsaymaktadırlar.

Kıbrıslı Rum paydaşlardan biri bu endişeyi dikkate alarak Kıbrıslı Rumların, Kıbrıslı Türklerle güç paylaşımının doğurabileceği sonuçlar ile ilgili korkularını varolan statükoya tercih ettiklerini belirtmiştir.

Kamuoyu araştırma sonuçları, toplumların, siyasi eşitlik dahil olmak üzere, federal bir uzlaşımın farklı unsurları konusunda hemfikir olmadıklarını göstermektedir. Paydaş paneli katılımcıları bir çözüme yaklaşabilirsek Kıbrıslı Rumları sürece dahil etmek için BM Güvenlik Konseyi kararları ve liderlerin bugüne kadar vardıkları anlaşmalar üzerine halkın bilinçlendirmeye yönelik bir kampanyaya ihtiyaç olduğunu belirtmiştirler. Tabii ki, bu siyasi eşitlik konusunda farklı yorumlar ve birbirinden uzak görüşlerin bulunması problemini çözmemektedir. Bu kavram 'etkin katılım' ile sınırlandırılabilir mi yoksa yönetimin tüm seviyelerinde varılması gereken kesin bir eşitlik anlamına mı gelmektedir?

Toplum içi yapılan toplantı görüşleri belli bir oranda empatiyi ortaya koydu. Altı çizilmelidir ki, neredeyse tüm Kıbrıslı Rumlar, Kıbrıslı Türklerin hükümete olan katılımları konusunda hemfikir oldular. Hatta, Kıbrıslı Türklerin polis, mahkemeler ve diğer kamu hizmetlerine katılımlarını sürdürülebilir bir çözümün ön koşulu olarak değerlendirmektedirler. Nüfus farklılıkları temelinde tartışma grubu katılımcıları Kıbrıslı Rumların hükümet makamlarının daha büyük bir çoğunluğuna sahip olmaları gerekliliğini ifade etmişlerdir. Buna karşın, bazı Kıbrıslı Rum katılımcılar hükümetteki ve yetkili pozisyonlardaki Kıbrıslı Türkler tarafından ayrımcılığa uğrayacakları endişesini taşıdıklarından, güç paylaşımı düzenlemelerini desteklememektedirler.

Kıbrıslı Türklere göre 'siyasi eşitlik' çözüm için olmazsa olmazdır. İki toplumlu, iki bölgeli bir federasyon sadece siyasi eşitlik korunduğu takdirde Kıbrıslı Türkler için kabuledilebilirdir. Sayı olarak daha az olmaları ve Kıbrıslı Rum toplumuna olan güvensizlikleri, Kıbrıslı Türkler arasında, kamu yetkilileri tarafından alınan kararlarda etnik ayrımcılığa uğramalarına sebep olacağı korkusunu yaratmaktadır.

Sonuç olarak, Kıbrıslı Türk paydaşlar 'yeni ortak devlette' siyasi eşitlik konusunda ısrarcıdırlar ve tüm mevcut yönetimsel yapıların yıkılıp yeni uzlaşım noktasında sıfırdan başlamayı ilerlemeye yönelik tek şart olarak görmektedirler.

«KIBRIS CUMHURİYETİ ÜYELİK SÜRECİNE KENDİ KENDİNE GİRDİ. SONRASINDA, KIBRISLI RUMLAR AB ÜYESİ OLDULAR. KİMSE KIBRISLI TÜRKLERE BU KONU HAKKINDA NE DÜŞÜNDÜKLERİNİ VEYA GEÇİCİ BİR YÖNETİM MODELİ ALTINDA ÜYE OLMAK İSTEYİP İSTEMEDİKLERİNİ SORMADI. MÜZAKERELERİ TAMAMLADILAR VE BİZE KATILIN DEDİLER. TABİİ Kİ KATILMAMALIYDIK. KIBRISLI RUMLAR ADADAKİ TEK TANINMIŞ DEVLETE SAHİPLER VE BİZİMLE GÜÇ PAYLAŞIMI İSTEMEMEKTEDİRLER.".»

KIBRISLI TÜRK PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

«YILLAR İÇİNDE KENDİ KENDİMİZİ YÖNETMEYİ VE DEVLETİ KONTROL ETMEYİ ÖĞRENDİK. BAZI KONULARDA UZLAŞABİLMEK İÇİN KIBRISLI RUMLAR OLARAK YALNIZ OLMADIĞIMIZI, KIBRISLI TÜRKLER İLE İŞBİRLİĞİ YAPMAMIZ GEREKTİĞİNİ ÖĞRENMEMİZ GEREKİR».

KIBRISLI RUM PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

Yapılan röportajlarda Kıbrıslı Türk paydaşlar nerdeyse fikir birliği içinde, güç paylaşımı konusuna farklı bir açıdan yaklaşarak adadaki idari düzenlemeler arasındaki uyumsuzluk ve farklılıklara dikkat çektiler. Etkin olmayan idari düzenlemeler ile ilgili mevcut endişelerini gelecekteki çözüm senaryosuna yansıttılar. Kıbrıslı Türklerin Türkiye'den sübvansiyelere muhtaç kamu sektörünün tartışılmaz harabe durumu, hesapverebilirlik ve şeffaflık konusundaki eksiklikler ile birleşince kötümserliğe büyük katkı koymaktadır. Bazı katılımcılar, siyasiler ve seçmenler arasındaki ilişkinin kamu sektöründeki istihdam fırsatlarına bağlı olmasından dolayı siyasi sistemin tanıdık ve akraba ilişkilerine dayalı olduğunu ve yolsuzluğun bulunduğunu belirttiler. Sözkonusu Kıbrıslı Türk katılımcılar kendi yönetimlerini çözüme ve AB üyeliğine hazır görmemekle birlikte aynı zamandea sadece Kıbrıs sorununun çözümü ile kapsamlı yapısal reformların gerçekleşebileceği görüşü arasında çelişkiye düşmektedirler.

Yine de, umutları bir çözüme endekslemek bir dizi farklı engeller ortaya çıkarabilir. Bir Kıbrıslı Türk paydaş Kıbrıslı Rumların, Kıbrıslı Türk kamu sektörü borçları federal sisteme aktarılacağından, çözümü finanse etmeye istekli olmadıkları görüşündedir.

Tablo 8A: Uzlaşılan çerçevenin spesifik unsurlarına olan kabul oranı (Kıbrıslı Rumlar)

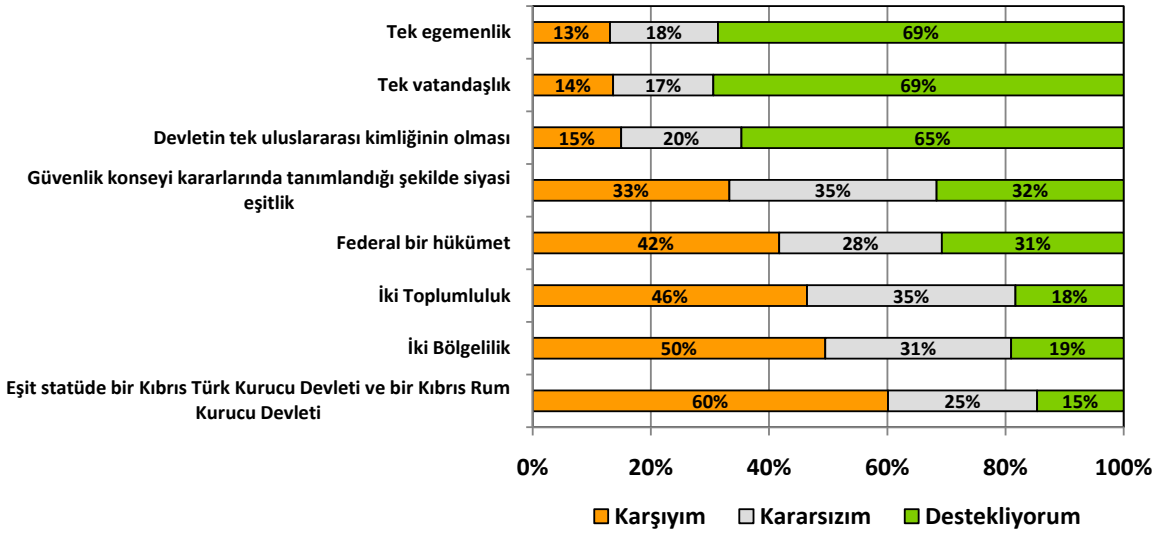

Kıbrıslı Rumlar tek egemenlik, tek vatandaşlık ve tek bir uluslararası kimlik ilkeleri konusunda çok olumlu bir tavır sergilerken federalism, siyasi eşitlik ve iki toplumluluk konularında daha kararsız ve iki bölgelilik ile Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk kurucu devletlerinin eşit statüde olmaları konusunda ise oldukça olumsuz bir tavır sergilemektedirler.

Tablo 8B: uzlaşılan çerçevenin spesifik unsurlarına olan kabul oranı (Kıbrıslı Türkler)

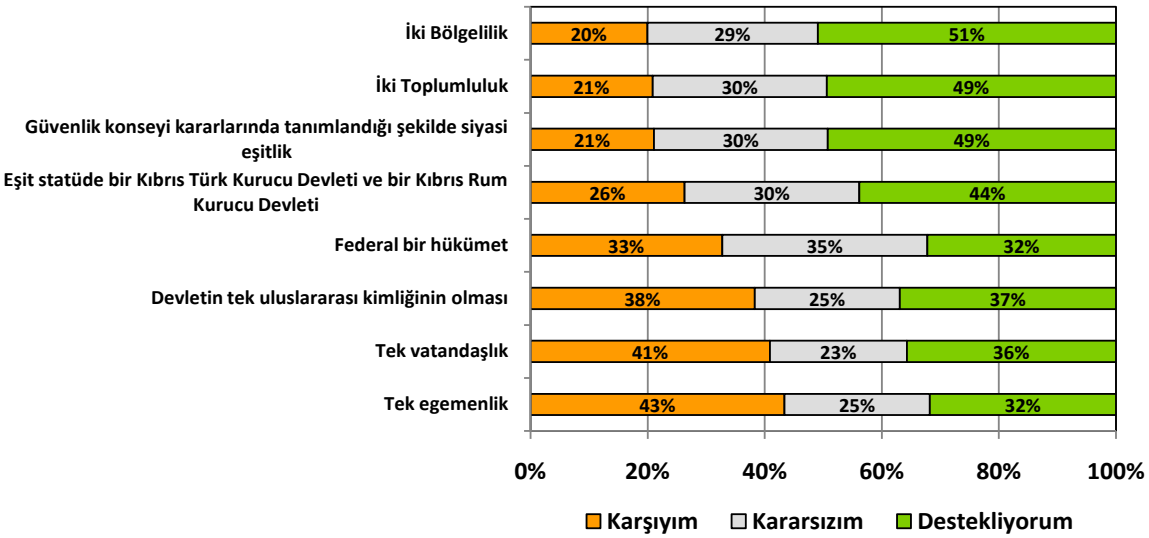

Kıbrıslı Türkler, iki bölgelilik, iki toplumluluk, siyasi eşitlik ve, Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk kurucu devletlerinin eşit statüde olmaları konularını büyük bir oranla desteklemektedirler. Aynı zamanda, federalism ve tek bir uluslararası kimlik konularında kararsız ve son olarak da tek vatandaşlık ve tek egemenlik konularında da olumsuz bir tavır sergilemektedirler.

Ayrıca, bazı Kıbrıslı Türkler insan kaynaklarının bir tehlike oluşturabileceğini düşünmektedirler. Paydaşlardan biri, kamu sektörünün sadece özel sektörü küçültmekle kalmayıp devlette çalışanların gelecekte federal bir devlette çalışma kapasitesinde olmadıklarını belirtmiştir. Buna ek olarak, Kıbrıslı Türk yönetimi tarafından istihdam edilmiş iyi eğitimli bürokratlar bile AB üyesi bir devlette çalışma tecrübesine sahip değildirler. Bu paydaşa göre, bu durum kamu sektörü için iki sonuç doğurabilir: Birinci sonuç, Kıbrıslı Türklerin altında çalışan Kıbrıslı Rumların idari hiyerarşiye saygı duymayacakları riskidir. İkinci sonuç ise, Kıbrıslı Türklerin Kıbrıslı Rum rakipleri ile yarışamayacakları ve dolayısı ile onların hükmü altına girecekleri riskidir.

Söz konusu paydaş, bu sonuçların doğuracağı anlaşmazlıkların iki toplum arasında başka sorunlar ve rahatsızlıklar çıkarmasından çekinmektedir. Bu, birçok paydaş tarafından ifade edilen bir endişedir.

«KIBRISLI RUMLARIN AMACI KIBRISLI TÜRK TOPLUMUNU LATİNLER, ERMENİLER VE MARONİTLER GİBİ SİYASİ BİR AZINLIK OLARAK BUGÜNKÜ KIBRIS CUMHURİYETİNE ASİMİLE ETMEKTİR».

KIBRISLI TÜRK PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

YÜRÜTME (UZLAŞMA NOKTALARININ ANALİZİ)

Bu bölümde rapor, devam etmekte olan müzakerelerde ortaya konan öneriler üzerine uzlaşım değerlerini analiz eder. Yönetim, anayasal düzenlemeleri, yasama organlarındaki temsiliyeti ve prosedürleri, yargıyı, bürokrasi ve diğer konuları içeren karmaşık bir başlık olduğundan insanlar çoğunlukla yürütme organına yoğunlaşma eğilimi göstermektedirler. Kıbrıslı Rumların yıllar boyunca alıştıkları, 1960 Anayasası ile kurulan başkanlık sistemi göz önünde bulundurulduğunda bu şaşırtıcı değildir. Dolayısı ile, 2004 BM planı 'Başkanlık Kurulu' yapısına İsviçre yürütme modeline benzeyen bir yenilik önerdiğinde bu oldukça yabancı bir kavram olarak görülmüştür.

2008 yılında halen devam etmekte olan görüşme süreci başladığında Türk tarafı dolaylı yoldan seçilen koalisyon hükümetinin (Başkanlık Kurulu) en sürdürülebilir seçenek olduğu görüşü savunmaktaydı. Zaman içinde taraflar, önemli ölçüde güç paylaşımı içeren ve doğrudan seçilecek olan bir yürütme modeli konusunda uzlaştılar. Dönemsel başkanlık yolu ile Kıbrıslı Türkler siyasi eşitliği sağlarken, iki topluma da daha çekici olacağından dolayı çapraz oylama modeli ile uzlaşıcı görüşlerin cumhurbaşkanı olarak seçilme olasılıklarının artırılması sağlandı.

DÖNEMSEL BAŞKANLIK VE ÇAPRAZ OYLAMA DEĞERLENDİRMELERİ

Dönemsel başkanlık konusu seçim politikaları ve genel anlamda yürütme organlarında güç paylaşımı ile ilgilidir. Kamuoyu araştırma verilerine göre yürütme modeli konusunda önemli ölçüde benzerlikler bulunmaktadır. Çoğunlukla, Kıbrıslı Rumlar yürütmenin doğrudan vatandaşlar tarafından seçilmesini tercih etmektedirler (çoğunlukçu yönetim ilkeleri altında). Kıbrıslı Türkler bir çözüm durumunda seçim sistemi konusunda daha kararsızdırlar fakat, doğrudan seçilen bir yürütme genel anlamda dolaylı yoldan seçilene tercih edilmektedir. Yine de, Kıbrıslı Türkler için bu çoğunlukçu yönetim ilkelerini kabul ettikleri anlamına gelmemekte, aksine, ayrı seçim sandıkları oluşturulmasını (1960 Kıbrıs Cumhuriyetinde olduğu gibi) ifade etmektedirler.

Tablo 9A: Federal Yürütmenin Organının Seçilmesi (Kıbrıslı Rumlar)

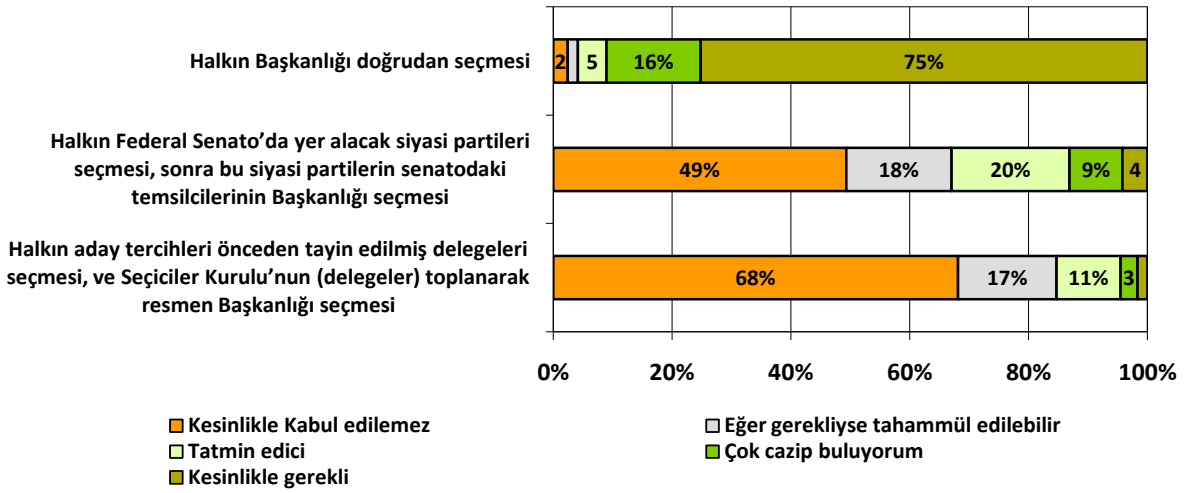

Kıbrıslı Rumlar federal yürütme organının doğrudan insanlar tarafından seçilmesi gerektiğine inanmaktadırlar ve federal senato veya delege kurulları gibi dolaylı yoldan seçim modellerine karşıdırlar.

Tablo 9B: Federal Yürütme Organının Seçilmesi (Kıbrıslı Türkler)

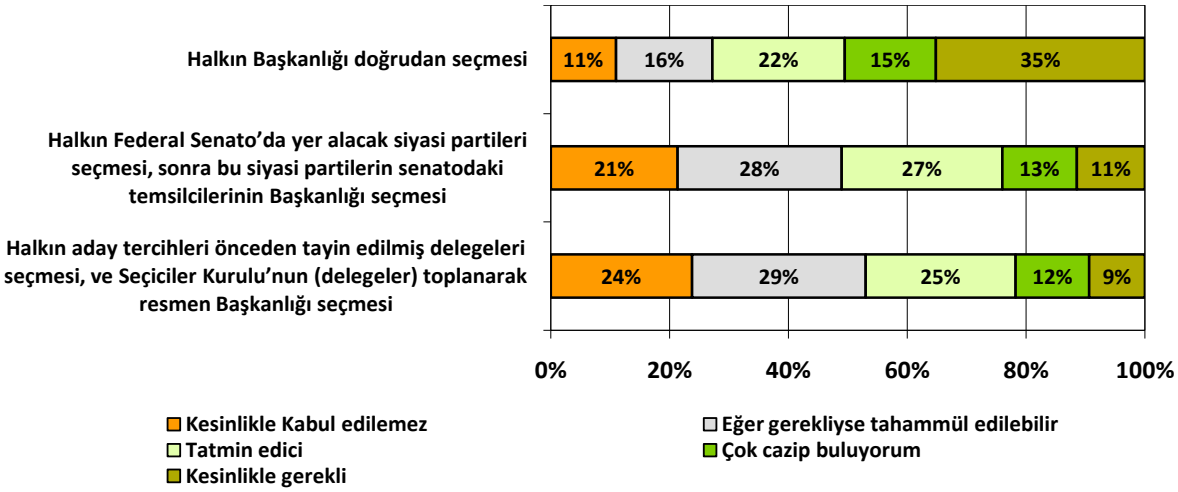

Kıbrıslı Türkler de doğrudan seçilen bir federal yürütme organını tercih etme eğilimi göstermektedirler, fakat federal senato veya delege kurulları gibi dolaylı yoldan seçim olasılığına da açık bir tavır sergilemektedirler.

Kamuoyu araştırma sonuçlarına göre, Kıbrıslı Türklerin çoğu dönemsel başkanlık modelini kabul etmeye hazırdırlar. Bu hem başkanlık 'ekibi' tarafından ortak yürütme kararları alma modeli için hem de sadece mevcut cumhurbaşkanı tarafından alınacak kararlar için geçerlidir.

Dönemsel başkanlık konusu, toplum içi panelde tartışılmış ve araştırma sonuçlarını da doğrulayan bir çoğunlukta Kıbrıslı Türk tartışma grubu katılımcılarından destek görmüştür. Fakat, kararların nasıl alınacağına dair bir görüş alış verişi yapılmamıştır. Bunun yerine, tartışmalar Kıbrıslı Rumların dönemsel başkanlığa karşı oluşu varsayımı üzerine yoğunlaşmıştır. Ayrıca, bu Kıbrıslı Rumların güç paylaşımı ilkesine de karşı oldukları ve 'bizimle birlikte yaşamak istemedikleri' görüşü ile ilişkilendirilmiştir.

Tablo 10A: Federal Yürütme Organında Karar Alma Modelleri (Kıbrıslı Rumlar)

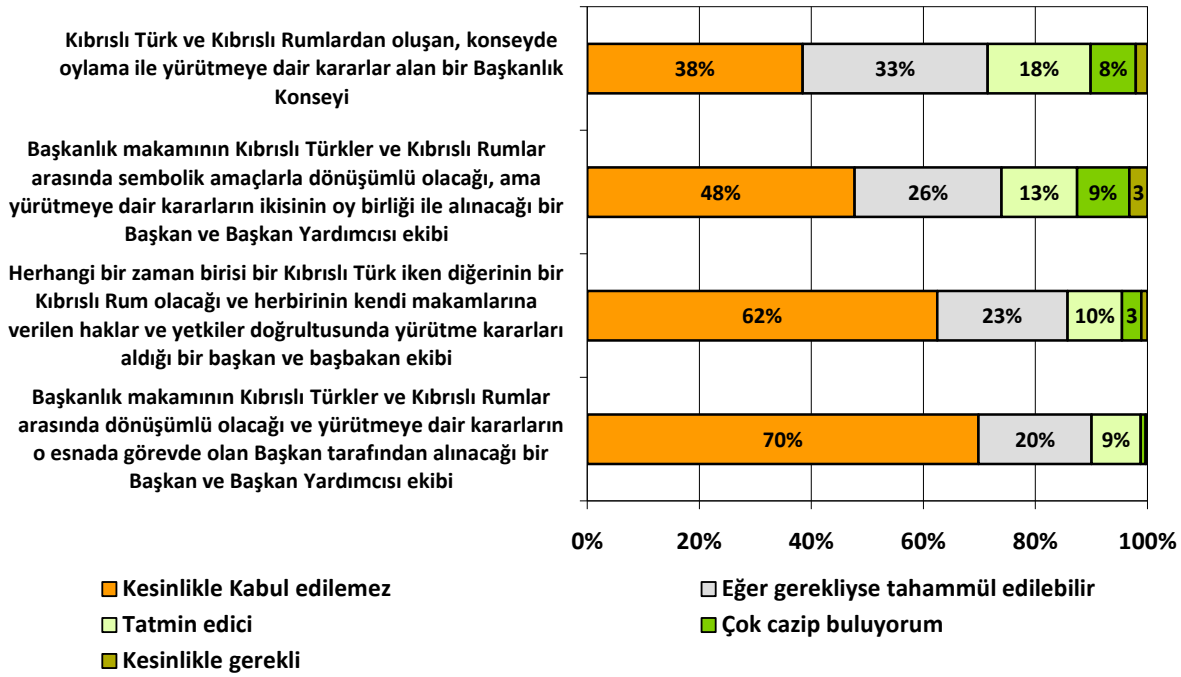

Kıbrıslı Rumlar, müşterek karar alma organı olarak çalışan bir başkanlık konseyi veya kararların oybirliği ile alınacağı bir başkan / başkan yardımcısı ekibi gibi, kararların müştereken alınacağı yönetim modellerini desteklerken, federal bir düzeyde tek bir kişiye sınırsız yetki veren modellere karşı çıkmaktadırlar. Kıbrıslı Rumlar bu durumu yorumlarken, muhtemelen bir Kıbrıslı Türkün belirli bir süre için tüm Kıbrıs üzerinde sınırsız yönetim yetkisine sahip olması olasılığını tehdit olarak görmektedir.

Tablo 10B: Federal Yürütme Organında Karar Alma Modelleri (Kıbrıslı Türkler)

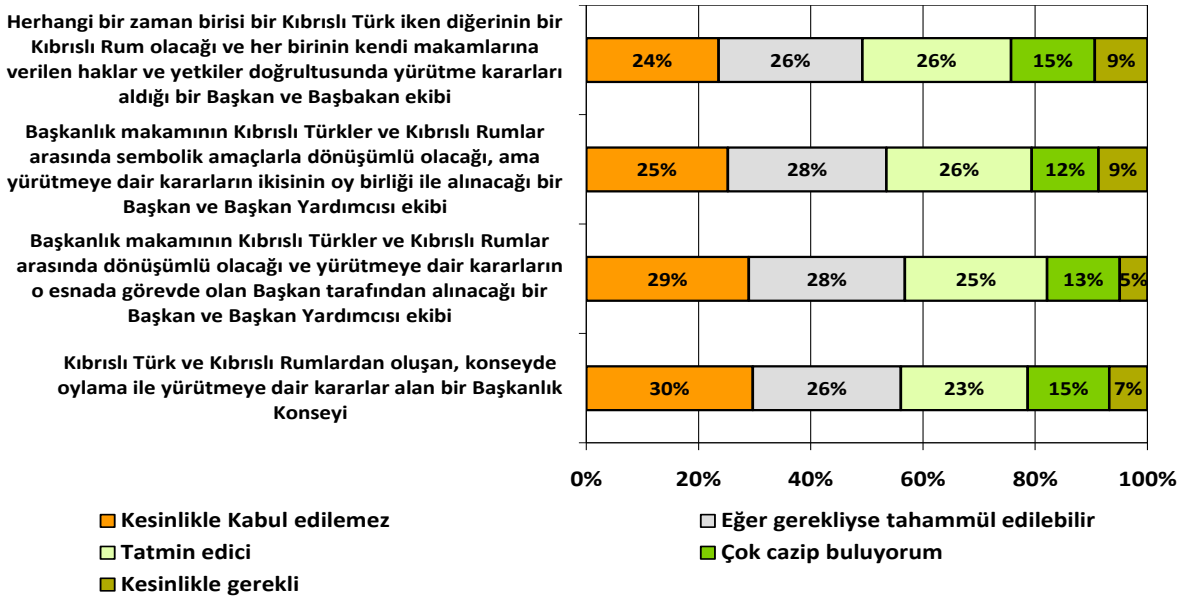

Güç paylaşımını prensipte kabul ettikleri veya reddettikleri ölçüde, Kıbrıslı Türkler kararların nasıl alınması gerektiği yönündeki kesin detaylar konusunda esnek görünmektedir. Kıbrıslı Türklerin dörtte birinin tüm güç paylaşımı modellerini reddetme eğiliminde olduğunu, muhtemelen iki devlet yönetimi modelini desteklediklerini, ayrıca Kıbrıslı Türklerin yine dörtte birinin güç paylaşımı modellerini gerekli bir çözüm olarak hoş gördüğünü ve son olarak Kıbrıslı Türklerin yaklaşık yarısının bir ortak yönetim modeli yönünde beklentileri olduğunu görmekteyiz.

Bu raporun diğer kısımlarında da belirtiğimiz üzere diğer topluma olan güvensizlik Kıbrıslı Türklerin görüşlerini şekillendiren önemli bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Buna ek olarak yanlış varsayımların da etkisi olabilir. Kıbrıslı Rumların görüşleri de homojen değildir. Ayrıca, araştırma verileri ve toplum içi görüşmelerin sonuçları arasında da bazı tutarsızlıklar bulunmaktadır.

Sonuç olarak Kıbrıslı Rum tartışma grubu katılımcılarının çoğunluğunun dönemsel başkanlığı kabul etmeye hazır oldukğunu ve uygulanmasında bir tehlike görmedikleri değerlendirmesini yapmaktayız. Bu görüşe zıt olarak, azınlık olan Kıbrıslı Türklerin korkularını rahatlatacak bir çözümün adil olacağını düşünmektedirler. Bunu ideal bir çözüm modeli olarak görmeseler de Kıbrıs sorununa kapsamlı bir çözüme ulaşmaya katkı koyacağından dolayı kabul etmeye hazırdırlar.

Yine de, dönemsel başkanlığa bütünü ile karşı çıkan ikinci bir Kıbrıslı Rum katılımcı grubu olduğundan dolayı Kıbrıslı Türk katılımcı grubun tam anlamı ile yanlış düşündüğü söylenemez. Bu grup, iki dönemden oluşan yürütme sistemi ile bir ülkenin etkin bir şekilde yönetilemeyeceğini savunmakta ve yeterli oranda uzlaşım olacağına dair şüphe duymaktadırlar. Grup, iki cumhurbaşkanının aynı iç, dış veya mali politikaları yürüteceğine dair hiç bir garanti olmadığını belirtmektedir.

Bu endişe büyük olasılıkla güvensizlikle ilişkilidir. Dönemsel başkanlık sistemine karşı çıkan Kıbrıslı Rum tartışma grubu katılımcıları ayrıca Kıbrıslı Türklerin onlara karşı ayrımcılık uygulayacağını düşünmektedirler. Dolayısı ile Kıbrıslı Türk katılımcılara benzer korkular ifade etmektedirler. Bazı dönemsel başkanlığa karşı çıkan Kıbrıslı Rum tartışma grubu üyeleri, kararların bir birinden bağımsız yürütme organları yerine ortak alınmasını kabul edebileceklerini belirttiler. Burada güvensizlik faktörünün önemini ve yönetim üzerine yapılan paydaş panelinde de önerildiği üzere güven artırıcı faaliyetlerin gerekliliğini yeniden vurgularız.

«BU DÜĞÜN YAPILACAK. EVET, PARTİNİN NASIL OLACAĞINI KONUŞUYORUZ AMA DAMAT EVLENMEK İSTEMİYOR. BENCE PROBLEMİMİZ BU, BUNU AÇIKCA SÖYLEMELİYİZ».

KIBRISLI TÜRK PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

«KIBRISLI RUMLAR NEYİN ÇALIŞABİLİR OLDUĞUNA BAKMALIDIRLAR VE KIBRISLI TÜRKLERİN ENDİŞELERİNİ DİKKATE ALMALIDIRLAR. BU BAĞLAMDA, DÖNEMSEL BAŞKANLIK YÖNETİM SORUNU İÇİN KABUL EDİLEBİLİR BİR ÇÖZÜMDÜR».

KIBRISLI RUM PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

Tablo 11: Çapraz oylama ve Tek toplumlu oylama

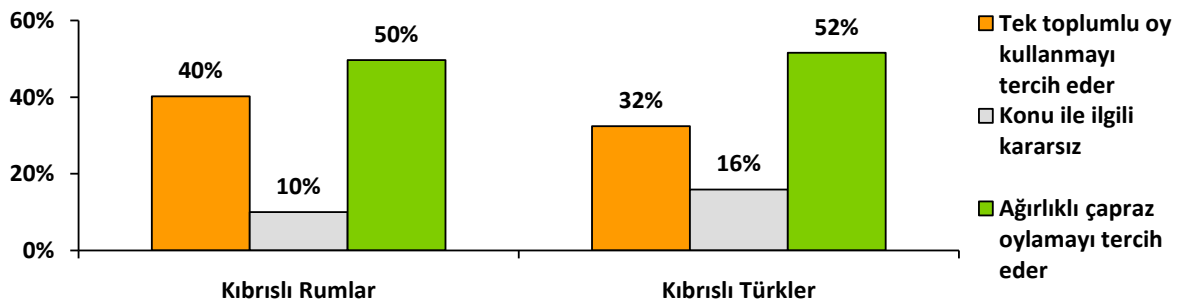

"Her toplumun kendi temsilcilerini seçtiği tek toplumlu seçim modelini mi yoksa her toplumun öncelikle kendi temsilcilerini seçtiği ama aynı zamanda diğer toplumdan da kimin seçileceğine dair söz hakkı bulunduğu çapraz oylama modelini mi" tercih ettikleri sorusuna hem Kıbrıslı Rumların hem de Kıbrıslı Türklerin büyük bir çoğunluğu çapraz oylama modelini tercih ettikleri cevabını vermiştir.

Lordos A, Kaymak E & Tocci N (2009) "Kıbrıs'ta İnsanların Barışı", Brüksel: Avrupa Politika Çalışmaları Merkezi

«100 BİN KIBRISLI TÜRK SEÇMEN VE 20 BİN KIBRISLI RUM SEÇMEN VARKEN, KIBRISLI RUMLARIN OYLARI SONUCU DEĞİŞTİREBİLİR. KIBRISLI TÜRKLER LİDERLERİ OLARAK KİMİ SEÇERSE SEÇSİN KIBRISLI RUMLARIN BUNU DEĞİŞTİRME OLASILIĞI %20'LİK BİR OY ORANI İLE YÜKSEKTİR. AYNI ŞEY DİĞER TARAF İÇİN DE GEÇERLİDİR VE BU HESAPLAR YAPILACAKTIR».

KIBRISLI TÜRK PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

Devam etmekte olan müzakere turlarında ortaya çıkan bir başka öneri ise daha uzlaşımcı yönetim koalisyonları üreteceği varsayılan çapraz oylama mekanizmasıdır.

Yeşil hattın iki tarafında düzenlenen toplum içi tartışmalarda çapraz oylama, tartışma grup üyeleri tarafından genellikle kabul görmüştür. Kıbrıslı Rum katılımcılar ayrı seçim sandıklarına kıyasla bu mekanizmanın 'adil' ve daha 'demokratik' olduğu yorumunu yaptılar. Çapraz oylamanın iki toplumu yakınlaştıracağını ve güven artırıcı bir önlem görevi göreceğini umut ettiklerini belirttiler. Çapraz oylamayı, iki toplumun ortak çıkarlar doğrultusunda işbirliği yapmaya yönelik arzularını ıspatlayan bir yemin olarak değerlendirdiler. Çapraz oylama yolu ile iki toplum Kıbrıs için ortak vizyonu olan en iyi adayları seçmeye çalışacak ve iki toplumda da 'fanatik' veya 'aşırı milliyetçi' görüşler taşıyan adaylardan uzaklaşacaktır.

Çapraz oylamaya karşı çıkan çok az Kıbrıslı Rum katılımcı bulunmaktadır. Çapraz oylama karşıtları sayıca az olmakla birlike iki toplumlu, iki bölgeli bir federasyona da karşıdırlar. Esasen, bu azınlık Kıbrıslı Türkler ile siyasi bir işbirliğini temelden reddetmektedir.

Şaşırtıcı olan, Kıbrıslı Rum katılımcıların siyasiler tarafından sıkça sözü edilen temsiliyet konusundaki endişeleri dile getirmemiş olmasıdır. Tartışma gruplarından bağımsız olarak, siyasiler özellikle, kazananları küçük oy marjinlerinin belirlediğinde çapraz oylama yönteminin seçim sonuçlarında yolsuzluğa sebep olacağına dair endişeler bulunduğunu kaydettiler. Bu insanların demokratik iradesini olumsuz yönde etkileyecektir.

Uzlaşımcı olmayanları güç paylaşımından uzak tutacağından dolayı Kıbrıslı Türk tartışma grubu da çapraz oylama yöntemini olumlu olarak değerlendirmiştir. Fakat, katılımcılar Kıbrıslı Türklerin haklarının ve temsiliyetinin korunmasını sağlamak için sayıların ve yüzdeliklerin kontrol edilmesi gerektiğini savunmaktadırlar. Bu tartışmada Kıbrıslı Türklerin hüküm altına girme korkuları ön plana çıkmaktadır.

Aynı korku toplumlar arası paydaş panelinde de gözlemlenmiştir. Kıbrıslı Türk bir paydaş, Kıbrıslı Rumlara, Kıbrıslı Türk temsilciler konusunda karar verme hakkı verilmesini adaletsizlik olarak değerlendirmiş ve Kıbrıslı Türklerin böyle bir formüle bu temelde karşı çıkmaları gerektiğini belirtmiştir. Söz konusu paydaş, toplumlar arası tartışma grubu katılımcılarının çapraz oylamayı, doğuracağı sonuçları tam anlamı ile göremediklerinden dolayı desteklediklerini ifade etmiştir.

Bu noktadan hareketle, paydaş panelindeki diğer katılımcılar alternatifleri değerlendirdiler. Dönemsel başkalığın devam ettiği fakat çapraz oylamanın bulunmadığı bir durumda, bazıları sadece tek bir toplumun hem Kıbrıslı Türkler hem de Kıbrıslı Rumları etkileyecek kararlar üretecek federal bir yetkili seçmesine izin verilmesindeki mantığı sorguladı. Bazıları ise bunu yasal olarak açıklanabilir bulmadığından çapraz oylamayı savundu.

Bir başka katılımcı, Kıbrıslıların çoğundan destek görmesine rağmen çapraz oylamanın nasıl bu kadar çelişkili bir konu haline geldiğini anlayamadığını ifade etti ve karşı çıkanların kaynağının çapraz oylama çıkarlarına uymadığından dolayı sadece siyasi partiler olduğu sonucuna vardı. Panel tartışmaları, çapraz oylama sisteminin adil olmayan seçim sonuçları çıkaracağına yönelik korkuları dindirmek için bir üst sınırın belirlenmesi gerekliliği sonucuna vardı.

UYGULAMA KONULARI VE KAPSAMLI BİR ÇÖZÜME ALTERNATİFLER

On yıllar boyunca müzakereler tüm başlıkları etkin bir şekilde ele alan kapsamlı bir çözüme ulaşma ihtiyacına yoğunlaştı. Esas olan, kapsamlı bir çözümün uygulanmasıdır. Zürih-Londra anlaşmaları benzer şekilde kapsamlı olmalarına rağmen verilen sözler kısa zamanda unutuldu.

Kıbrıs'ta bir çözüme ulaşılırsa, bu, birçok sözü ve sorumluluğu beraberinde getirecek ve askerlerin çekilmeleri için zaman çizelgeleri ve toprak düzenlemeleri gibi birçok ön adımın atılmasını gerektirecektir. Çetrefilli olan, tarafların imzalanan ve onaylanan anlaşmayı diğer toplumun iyi niyetle uygulayacağına dair güven duymamasıdır.

Aslında, 2004 yılında Annan Planı referendumuna giderken Kıbrıslı Rum lideri, Cumhurbaşkanı Tassos Papadopoulos, planın birçok risk taşıdığını savunmuştu:

"Ben uluslararası alanda tanınmış bir devleti devraldım. Uluslararası alanda hiç bir sözü olmayan ve korumaya ihtiyacı olan bir 'toplum' devretmeyeceğim. Tüm bunlar boş ve yanıltıcı umutlara dayalıdır ve Türkiye'nin sözlerini tutacağına dair temelsiz bir illüzyondur."[11]

Bunun yanında, uygulama ile ilgili endişeler sadece bölgesel düzenlemelerle sınırlı olmamakla birlikte Anayasal konuları ve siyasi eşitlik koşullarını da içermektedir. Ayrıca, federal hükümetin öngörüldüğü şekilde çalışmayacağına ve idari olarak kilitleneceğine dair de endişeler bulunmaktadır. Aslında bunlar sadece elit kesimin endişeleri değildir. Kamuoyu araştırma sonuçları 'diğer tarafın' çözüm paketini uygulamayacağına yönelik korkuların çözüme olan desteği engellediğini göstermektedir.

«BÖYLE BİR SİSTEM UYGULANACAKSA BİR ÜST SINIR KONMALIDIR. BU ÜST SINIRI GEÇEN HERKES ÇAPRAZ OY ALABİLMELİDİR. ÖRNEĞİN, BİR ADAY İKİNCİ AŞAMAYA GEÇEBİLMEK İÇİN OYLARIN %40'INI TOPLAMALIDIR. BUNUN ARİTMETİĞİNİ BİZ YAPTIK. DİĞER TOPLUMUN SONUÇLARI DEĞİŞTİREBİLME OLASILIĞI BU DURUMDA ÇOK DÜŞÜKTÜR».

KIBRISLI RUM PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

[11] 7 Nisan 2004 televizyon konuşması.

Tablo 12: Engelleyici Faktörler –Uygulamaya yönelik var olan güven

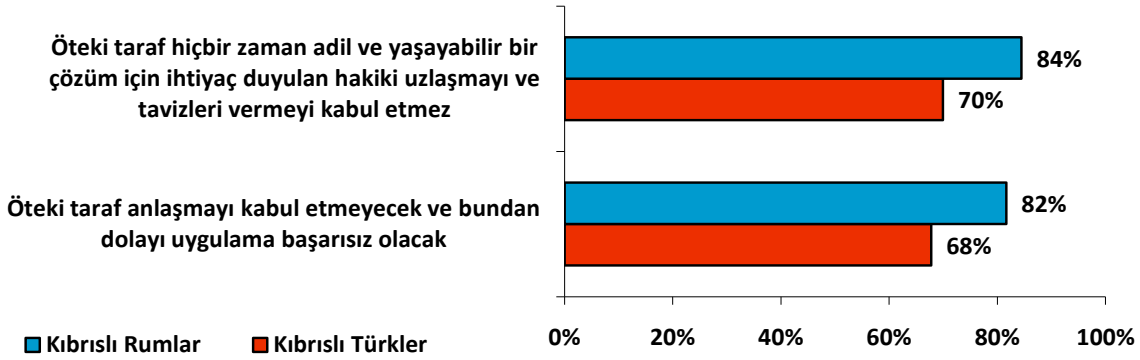

Diğer tarafın çözümün koşullarına sadık kalmayacağına veya kabul etmeyeceğine dair görüşler çözümün çekiciliğini sınırlamaktadır.

Geçiş anlaşmaları ile ilgili alt başlık, kapsamlı çözüm modeli için alternatifleri inceler. Güvenin tecrübe ile kazanılacağı varsayıldığında kimileri Kıbrıs için bu alternatifi önermektedir. Siyasi seviyede taraflar bu konuda şüpelidirler. Örneğin, Türk tarafı Maraş'ın Kıbrıslı Rumlara geri verilmesini içeren her hangi bir düzenlemenin Kıbrıslı Türklerin siyasi eşitliğini içeren uzun vadeli bir çözümü zayıflatacağını düşünmektedirler. Sonuç olarak, güven artırıcı önlemlerin (GAÖ) bazen müzakerelerin esas hedefini olumsuz yönde etkilediği düşünülmektedir. 1979 Doruk Anlaşmaları ve BM Güvenlik Konseyi Kararı 550 (1984), kapalı Maraşın ilk sahiplerine geri verilmesini öngörse de bu henüz gerçekleşmemiştir.

UYGULAMA

Bir çözüm planının imzalanmasının hemen ardından ortaya çıkacak uygulama konuları ile ilgili endişeler bulunmaktadır. Uygulama konusu, bu yüzden yönetim ve güç paylaşımı konulu toplumlar arası panellerde ele alınmıştır. Bir paydaş, etnik geçmişi göz önünde bulundurarak düzenlenmesi gerektiğinden dolayı yetki yapısının daha da karmaşık olacağı yorumunu yapmıştır.

> «DİL SORUNU BÜYÜK BİR SORUNDUR. İNGİLİZCENİN ORTAK DİLİMİZ OLMADIĞINI VE HERKESİN İNGİLİZCE KONUŞMADIĞINI DÜŞÜNDÜĞÜMÜZDE TARTIŞMALARIN MECLİSTE NASIL YÜRÜTÜLECEĞİNİ BİR HAYAL EDİN. ÇEVİRİLER İÇİN ÇOK BÜYÜK ALTYAPI YATIRIMLARINA İHTİYACIMIZ OLACAK».
>
> **KIBRISLI RUM STAKEHOLER PANEL KATILIMCISI**

İki paydaş, Yunanca ve Türkçe dillerinin okullarda zorunlu dersler olması gerektiğini önermiştir. Paydaşlara göre bu, karşılıklı anlayışın gelişmesine yardımcı olacak ve zaten hali hazırda uygulamaya konması gereken bir politikadır.

Bir başka paydaş idari ve uygulama konularına yoğunlaşarak kamu hizmeti konularını tartışmıştır.

Anlaşmazlıklara yönelik çözüm mekanizmaları birçok paydaş tarafından potansiyel bir barış için hayati olarak değerlendirilmiştir. Sık sık çıkmaza girileceğine dair korkular herkesin güvenliğini tehlike altına sokmaktadır. Paydaşlar ayrıca, çözümlenemeyen anlaşmazlıkların şiddet ve en kötü ihtimalle bölünmeye yol açabileceğinden korkmaktadırlar.

> "SORUNLAR ORTAYA ÇIKAR ÇIKMAZ BUNLARI PÜRÜZSÜZ VE ETKİLİ ÇÖZÜMLEYEBİLECEK BİR ÇÖZÜM PLANININ UYGULANABİLECEĞİ KONUSUNDA ENDİŞELERİM VARDIR."
>
> **KIBRISLI RUM PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI**

Hem toplum içi hem de toplumlar arası seviyelerde Kıbrıs Cumhuriyeti ortaklığının bozulduğu 1963 olayları ile ilgili farklı yorumlar vardır. Bazıları bunu, Kıbrıslı Türklerin ortaklıktan ayrılması olarak değerlendirirken, diğerleri Kıbrıslı Türklerin ayrılmak zorunda bırakılması olarak değerlendirmektedir. Başarısızlığın kaynağının her ne olduğuna inanırlarsa inansınlar, Kıbrıslıların büyük bir çoğunluğu geçmişte iki toplumun siyasi seviyede hiç işbirliği yapmadığında hemfikirdirler. Başarılı bir işbirliği tecrübesinin geçmişte hiç bir örneği bulunmadığından dolayı 1963 olaylarının tekrarlanacağından korkmaktadırlar.

Sonuç olarak, iki toplumdan da paydaşlar etkin çalışan, sürdürülebilir ve uygulanabilir anlaşmazlık çözüm mekanizmalarının gelecekteki bir referandumda oy kullanmadan önce hazırlanmasını arzulamaktadırlar. Bu, çözümün yaşatılabilmesi ve ileride çözümlenemeyen bir anlaşmazlığın çatışmaya dönüşmeyeceği konusunda onları rahatlatacaktır.

> «BİR ÇÖZÜMÜN KAMU HİZMETLERİ ÜZERİNDE YARATACAĞI DEĞİŞİM VE NASIL ÇALIŞACAĞINI HAYAL ETMEK ÇOK ZORDUR. AYRICA İKİ TOPLUM ÜYELERİ ARASINDA GERÇEK ANLAMDA İŞBİRŞİĞİ OLACAĞINI HAYAL ETMEK DE ZORDUR. İLK BAŞLARDA BU DEĞİŞİMLER İNSANLARIN YENİ DEVLETE OLAN BAKIŞLARINI OLUMSUZ YÖNDE ETKİLEYECEKTİR».
>
> **KIBRISLI RUM PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI**

Paydaş paneli tartışmaları etkin kısır nokta çözümü mekanizmalarına değinmiştir. Yönetim üzerine düzenlenen çalıştay üyelerinden biri, kısır noktaların üç seviyede gerçekleşebileceğini belirtmiştir: Yasama, yürütme ve yargı. Her seviye için kısır noktaları idari zarara dönüşmeden çözmek gereklidir. Bir başka paydaşa göre, idari seviyenin ötesinde, olası sosyal anlaşmazlıkların da çözülmesi gereklidir. Bu sebeple, panelde sadece idari kısır noktaları ve anlaşmazlıkları çözmeye yönelik mekanizmalar geliştirmek yerine, bunu vatandaşlar arasındaki sosyal anlaşmazlıklara da genişletip kriz yönetimi yapılmadığı taktirde çatışmaya dönüşecek durumları engeleme önerisi getirilmiştir.

GEÇİŞ DÖNEMİ DÜZENLEMELERİ VE KAPSAMLI BİR ÇÖZÜME ALTERNATİFLER (TEK PARÇA MI YOKSA ADIM ADIM BİR FEDERASYON MU)

«YILLAR SÜREN ÇATIŞMADAN SONRA ALMANYA VE FRANSA AVRUPA BİRLİĞİNİ KURMAK İÇİN BİR ARAYA GELDİLER. HERŞEY AVRUPA KÖMÜR VE ÇELİK TOPLULUĞU TİCARETİ İLE BAŞLADI VE ÜLKELERİ GİT GİDE YAKINLAŞTIRAN ÇEŞİTLİ ANLAŞMALAR İLE BUGÜNKÜ DURUMUNA GELDİ».

KIBRISLI TÜRK PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

İki görüşmeci tarafın birinci tur müzakerelerde vardıkları uzlaşılan noktalar henüz uzlaşılmayan birçok konu olduğundan kapsamlı bir çözüm planı hazırlamak için yeterli değildir. Yönetim üzerine yapılan toplumlar arası paneldeki bazı katılımcılar 'ya hep ya hiç' yaklaşımının amaca zarar veren bir yaklaşım olduğu görüşündedirler. Devam etmekte olan görüşmelerin altında yatan 'herşeyde anlaşmadıkca hiç birşeyde anlaşmadık' felsefesi olmasına rağmen, bazı katılımcılar çeşitli ön anlaşmaların uygulanması gerektiğini savunmaktadır. Avrupa'nın parça parça entegre olması tecrübesine ve güven artırıcı önlemlere dayanarak paydaşlardan biri adım adım ilerleyen tedrici yaklaşımların "bir defa da hepsi birlikte" yaklaşımlarına kıyasla daha faydalı olduğunu belirtmiştir. Bu sebepten dolayı, detayları zaman içinde birbiri üzerine inşaa etmeliyiz. Bu, daha büyük resme hizmet edecek küçük pratik adımlar atarak başarılabilir.

Paydaşlar arasında konuşulan bazı spesifik önlemler bir miktar askerin eş zamanlı olarak adadan çekilmesini, Maraşın açılmasını ve iki taraf arasında malların serbest dolaşımını içermektedir. Paydaşlardan birine göre, bu önlemler hiç zaman kaybetmeden uygulanabilir. Bu tip önlemler iki toplumun yakınlaşmasına ve güven ortamı yaratılmasına yardımcı olacak ve zaman içinde bizi çözüme yaklaştıracak diğer anlaşmalar ve daha büyük uzlaşım noktaları ortaya çıkacak. Görüş alış verişi sırasında geçiş dönemi önlemlerinin uygulanması ile ilgili karmaşık durum da ele alındı. Bu görüş alış verişlerinin bazı sonuçlarını raporun sonuç ve öneriler kısmında bulabilirsiniz.

BÖLÜNME VE ÇÖZÜMSÜZLÜK SENARYOLARI

Bu raporun en öncelikli amacı federal bir çözümle ilişkili olarak umutlar ve korkular üzerine ve madalyonun diğer yüzündeki çözümsüzlük üzerine yansımalarda bulunmaktır. Çözüme ulaşma konusunda umutların az olmasından dolayı çözümsüzlük senaryolarının ne şekilde gelişebileceğini ve insanların gelecekte ne olacağı ve nasıl etkilenecekleri konusunda ne düşündüklerini değerlendirmek oldukça doğal bir süreçtir.

Paydaşlar ile yapılan röportajlar yanında toplum içi tartışma grubu görüşleri Kıbrıslı Rumların artan bir şekilde Kıbrıs'taki statükonun artık sürdürülemez olduğunu düşündüklerini göstermektedir. Bazı Kıbrıslı Rumlar, zamanın federal çözümün aleyhine işlediği konusunda kaygılıdırlar. Çözümsüzlük durumda, senaryolardan biri Kıbrıslı Türklerin toprak düzenlemeleri ve yerlerinden edilen Kıbrıslı Rumların mallarının iadesini içeren bir anlaşma olmaksızın siyasi haklarını ve güneydeki mülklerini geri talep etmeleridir. Ayrıca Kıbrıslı Rum katılımcıların bazıları, uluslararası olarak tanınmayan Kıbrıslı Türk devletinin üçüncü devletler tarafından tanınmasa da yakın veya orta vadede terfi edeceğinden çekinmektedirler. Bunun sonucunda oluşacak 'kalıcı bölünme' Türkiye'nin resmi olarak Kıbrıs'ın kuzey kesimini ilhak etmesine bile sebep olabilir.

Bir dereceye kadar bunlar her iki toplumun üyeleri tarafından paylaşılan endişelerdir. Örneğin, Türkiye'nin kuzeyi ilhakı Kıbrıslı Türk'lerin bütünlüklerine bir tehtit olarak değerlendirilmektedir. Buna benzer olarak, 'Tayvanlaşma' gibi uluslararası temasları içeren fakat tanınmayı içermeyen hibrid modeller Kıbrıslı Türklerden çeşitli tepkiler toplamıştır. Buna benzer senaryolar, ideal olmayan veya bazen tehtit içeren senaryolar olarak görülmektedirler. Fakat, Kıbrıslı Türkler arasında çok büyük farklılıklar da bulunmaktadır, bazıları iki devletli çözümü destekleyerek federal bir anlaşmayı temelden reddetmektedir. Dolayısı ile, bazı Kıbrıslı Türk paydaşlar, çözümsüzlük senaryolarını Kıbrıs'ta iki tanınmış devlet bağlamında büyük bir fırsat olarak değerlendirmektedirler.

Kıbrıslı Türk katılımcılar siyasi ortak noktalar konusunda endişelerini dile getirdiler. Devam etmekte olan müzakere süreci başarısız olursa veya başarılı bir müzakere sürecinin tamamlanmasının ardından Kıbrıslı Türkler referandumda bir çözümü reddederlerse, gelişmelerin Kıbrıslı Türkleri uluslararası toplumundan daha fazla izole etme yönünde ilerleyeceği korkusu bulunmaktadır.

Çözümsüzlük senaryoları ile ilgili endişelere rağmen bazıları ideal çözümün ufukta olduğu umuduna hala sıkıca sarılmaktadır. Bu görüşe göre, insanlar ideal olmayan teklifleri kabul etmemelidirler, ki bu uzlaşılan anlaşmanın veto edilmesi değilse de ertelenmesi fikrini açıklamaktadır. Genel anlamda, Kıbrıslı Türk katılımcılar çözümsüzlük senaryolarının ne anlama

geldiği konusunda kaygılıdırlar. Kıbrıslı Rum katılımcılar statükonun sürdürülebilirliği üzerine endişeli olanlar ile gelecekte daha iyi çözüm planı için beklemeyi tercih edenler arasında ikiye ayrılmıştır.

Birçok katılımcının değişimle ilgili korkularını dile getirmesi oldukça önemlidir. Birçok durumda, statükonun devamı ile ilişkin tercihler risk almaya dayalı çekincelerden dolayı olabilir. Örneğin, mevcut durum altında çözümü desteklemeleri için sınırlı ekonomik ve siyasi fırsatlar gibi oldukça bariz sebepler olsada Kıbrıslı Türkler değişimle ilgili endişeler taşımaktadırlar. Bundan dolayı, Kıbrıslı Türkler çözümün faydalarını gözardı etme ve toprak düzenlemeleri ile yeniden yerleşecek olan insanların ortaya çıkaracağı maliyetlere odaklanma eğilimi göstermektedirler.

Son olarak, Kıbrıs sorununun çözümü uluslararası toplumun ve Türkiye'nin rolü de göz önünde bulundurulduğunda sadece Kıbrıs'taki taraflara bağlı olmadığı korkusu yaygındır. Örneğin, katılımcılar Türkiye'nin AB hedefleri ile Kıbrıs sorunu arasında kurulan bağlantının farkındadırlar. Bu durumun, çözümü kolaylaştırmak yerine süresiz bir şekilde ertelenmesine yol açacağı görüşü bulunmaktadır.

STATÜKO VE GELECEĞE YÖNELİK DAVRANIŞ ŞEKİLLERİ

2004 yılındaki BM planının reddedilnesinden beri, Kıbrıs sorunu halkın fikirlerinin analizini gerektiren yeni bir aşamaya girdi. 2004 referandumunun hemen ardından BM Genel Sekreteri "Kıbrıslı Rumlar birleşik bir Kıbrıs'a yöneklik isteklerini kesin bir şekilde dile getirseler de bir çoğu çözümün pek kazanım sağlamayacağını ve çok fazla rahatsızlık getireceğini ve risk taşıdığını düşünmektedirler." [12] Dolayısı ile belli bir planın belli bir zamanda reddedilmesi ne derece statüko ile ilgili görüşlerin temelini yansıttığı sorusu esastır. Aşağıdaki bölümlerde rapor, değişim korkusu (inerti) ile Avrupa Birliği üyeliği altında (2004 referandumunun kilit konularından biri) 'daha iyi' bir çözüm üzerinde uzlaşılabileceği umudu arasındaki farklılıkları işlemektedir.

[12] Paragraf 85, Genel Sekreter'in Kıbrıs iyi niyet misyonu raporu S/2004/437. 28 Mayıs 2004.

DEĞİŞİM KORKUSU

Bu bölümde rapor, Kıbrıs sorunu ile ilişkili olarak değişim korkusunu anlamaya yönelik risk alma eğilimini kilit değişken olarak analiz etmektedir.

Paydaşlar, vatandaşların bazılarının herşeyin olduğu gibi kalmasını tercih ettiklerini ve bunun en kolay yöntem olduğunu belirttiler. İnsanlar risklerden kaçma eyilimi gösterirler ve ihtiyaçlarının büyük bir kısmı karşılandığı sürece hayatlarında değişim istemezler. "Hayatınızda problemler yaşadığınızda, mülkünüz ve haklarınız size verilmediğinde biraz daha iyi olma olasılığı olan her hangi bir şeye balıklama atlamak daha kolaydır." Paydaşların bir çoğu eğer bir çözüm planı başarılı olmazsa Kıbrıslı Rumların kaybedecek daha fazla şeyi olduğu düşüncesindedir.

> «BİR ÇÖZÜMÜN HEMEN ARDINDAN HAYATLARIMIZIN HER ALANINDA VE ALIŞKANLIKLARIMIZDA BİR ÇOK DEĞİŞİKLİK TECRÜBE EDECEĞİZ. SADECE YAŞAM TARZIMIZ DEĞİL, FİKİRLERİMİZ VE İLKELERİMİZ DE DEĞİŞECEK. BİZ ÇOK TUTUCU BİR TOPLUMUZ VE BENCE BU DEĞİŞİMDEN KORKMAKTAYIZ
>
> **KIBRISLI RUM PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI**

Her ne kadar da Kıbrıslı Türkler şimdiki durum altında daha büyük bir belirsizlik içinde olsalarda genel olarak değişim fikri ve spesifik olarak da çözümün yaratacağı belirsizlik firkri bazılarını endişelendirmektedir. Günlük yaşamlarında zorluklarla karşılaşsalarda, Kıbrıs'ın kuzey kesiminde işlerin çalışma şekline alışmaktadırlar.

> «ÇÖZÜM GÜNLÜK ALIŞKANLIKLARIMIZIN DAHA İYİYE DOĞRU DEĞİŞMESİ ANLAMINA GELSE BİLE DEĞİŞİM HER ZAMAN BİR ÇOK İNSAN İÇİN KORKUTUCU BİR KELİMEDİR. BİLİNMEYEN SULARA DOĞRU YELKEN AÇMAK DEMEKTİR».
>
> **KIBRISLI TÜRK PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI**

AB Müktesebatının Kıbrıs'ın kuzey kesiminde askıdan indirilesi birçok değişimi beraberinde getirecektir. Kıbrıslı Türklerin birçok sıkı yasa ve düzenlemelere uymaları gerekecektir. Bazılarının bu gibi değişim olasılıklarını aşılması gereken bir engel yerine tehtit olarak görmesi toplum içerisinde rahatsızlık yaratmaktadır. Paydaşlardan birinin de belirttiği üzere, "izolasyonların ve ekonomik zorlukların arkasına saklanıp şikayet etmek rekabet gücü yüksek bir pazarda rekabet etmekten tabii ki de daha kolaydır."

Bir paydaş, çözümden sonra belirsizliklerle karşılaşacağız yorumunu getirmiştir; "Ne gibi araçlarımız olacağını bilmiyoruz. Yeni bir hayat tarzı oluşturmaya çalışacağız ve bu sorunlar doğuracak. Esas zorluk ne gibi problemlerle karşılaşacağımızı bilmememizdir ve dolayısı ile bunları önceden tahmin edip çözümler üretmeye çalışmak çok zordur." Bir başka paydaş bu yoruma ortaya çıkabilecek sorunları örnekleyerek katkıda bulundu; mülk konuları, yeniden yerleşim, güç paylaşımı ve bu raporda ele alınan daha birçok konu.

> «İNSANLAR İÇİN ALIŞKANLIKLARI ÇOK ÖNEMLİDİR. BU ŞEKİLDE YÜKSEK HAYAT STANDARTLARI İLE YAŞAMAYA ALIŞTIK; MÜLTECİLER BURADA, TEKRARDAN HAYATLARINI VE AİLELERİNİ KURMAYI BAŞARDILAR. FAKAT YENİ OLAN HERŞEY KOKUTUCUDUR. ÖZELLİKLE HAYATINIZDA BİR ÇOK KONUDA MEMNUN VE REFAH İÇİNDE İSENİZ O ZAMAN YENİ VE BİLİNMEYEN BİR DURUMDA KAYBEDECEK BİR ŞEYLERİNİZ VARDIR».
>
> **KIBRISLI RUM PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI**

GELECEKTE DAHA İYİ BİR ÇÖZÜM

«ÇÖZÜMSÜZLÜK SENARYOSU EN AZINDAN GELECEKTE YENİDEN BİRLEŞME UMUDUNU KAYBETMEDİĞİMİZ ANLAMINA GELİR».

KIBRISLI RUM PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

Bu bölümde toplumlar arası panel katılımcılarının bir arada tartıştığı daha yararlı ve niceliksel olarak daha iyi bir çözüm seçeneği ele alınmaktadır. Yukarda da bahsedildiği gibi, uzlaşılacak bir çözüme yönelik popüler destek toplayamamanın esas sebebi daha ideal ve daha iyi bir çözüm paketinin gerçekçi olarak erişilebilir olması olabilir.

Yukardaki, alıntı Kıbrıslıların Kıbrıs sorunu ile aşırı meşgul olduklarını düşünen bir paydaş tarafından söylenmiştir. İnsanlar, herkesin mutlu olacağı ideal ve mükemmel senaryoyu beklemeye alıştılar. Özellikle sorunlu olduğu düşünülen bir çözümün yarın uygulamaya geçeceği olasılığı bu hayali risk altına sokmaktadır.

Bir paydaşa göre, çözümü ertelemedeki mantık, federal devletin uzun vadeliliğini ve sürdürülebilirliğini garanti altına almayacak bir plan üzerinde alel acele anlaşmak yerine Kıbrıs için 'en iyi' barış planına yönelik daha fazla emek sarfedilsin ve 'çalışılabilsin' mantığıdır.

Bir başka paydaş ise bir çözüm üzerinde anlaşmamak gelecekte daha iyi bir çözüme ulaşma seçeneğini açık bırakır demiştir. Söz konusu paydaş, ne iki bölgeli/iki toplumlu federasyon ne de bölünme olan "üçüncü-seçenek" çözüme itafta bulmaktadır. Bazıları bu üçüncü seçeneği kişilerin uluslararası alanda kabul edilmiş haklarına ve devletle aralarındaki ilişkiye daha fazla saygı duyan bir seçenek olarak görmektedirler. Buna ek olarak, tüm mültecilere mülklerinin sahiplik ve mülklerine geri dönme hakkını vermeyen bir çözümün uluslararası insan hakları yasalarının şahsi mülk hakları maddelerini ihlalettiği düşünülmektedir.

SÜRDÜRÜLEBİLİR OLMAYAN STATÜKO (KIBRIS CUMHURİYETİNİ PAYLAŞMAK)

Bazı paydaşlar statükonun sürdürülemez olduğunu ve enin de sonunda yıkılarak iki toplum arasındaki ilişkileri gelecek yıllarda daha da karmaşıklaştıracağını belirttiler.

Paydaşlar mevcut Kıbrıs Cumhuriyeti vantadaşı olan Kıbrıslı Türklerin, Kıbrıs'ın güney kesimindeki mülklerini geri talep etme haklarına sahip olmaya devam edeceklerini belirttiler. Bu, birden fazla sonuç doğurabilir: birinci olarak, Kıbrıs Rum liderliği tüm mülk talepleri ile ilgilenmek zorunda kalacak. Kamu kuruluşlarının ve mülteci kamplarının Kıbırslı Türk toprağı üzerine yapıldığını düşünürsek bu süreç yönetim için oldukça karmaşık ve maliyetli bir süreç olacak.

İkinci olarak, Kıbrıslı Türklerin hem kuzeyde (Kıbrıslı Rumlarında evleri dahil olmak üzere) hem de güneyde mülk sahibi oldukları bir durum yaratılacak ki, Kıbrıslı Rumlar bunu, Kıbrıslı Rum

mültecilerin aynı mülkiyet haklarını kuzeyde kullanamamalarından dolayı, büyük bir eşitsizlik olarak görmektedirler. Paydaşlar, bu konu üzerine sadece adil olmadığı gerçeğinden dolayı değil ama aynı zamanda potansiyel olarak yaratabileceği rahatsızlıktan dolayı da endişe duymaktadırlar.

Kıbrıslı Türklerin, eğer güneye taşınırlarsa yerel seçimlere katılma ve kendilerini hükümette temsil etme haklarına da sahip olabileceklerine inanılmaktadır. Vatandaş olarak, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kamu kuruluşlarında çalışma hakkına sahip olacak ve sağlık hizmetleri de dahil olmak üzere tüm kamu hizmetlerinden faydalanabilecekler.

Bunun toplumsal siyasi hakların geri kazanıldığı anlamına gelmediğini belirtmek isteriz. Mevcut olarak, zorunluluk doktrinine itafta bulunarak Kıbrıslı Türklerin 1964'den beri hükümette olmamalarından dolayı kilitlenen durumu çözmek için birçok Anayasa maddeleri askıya alınmıştır. Fakat, Kıbrıslı Rumlar böyle bir gelişmenin doğrucağı sonuçların neredeyse aynı olacağı endişesini taşımaktadırlar.

Kıbrıslı Rumlar tarafından ifade edilen bir endişe de, Türklerın Kıbrıs Rum toplumu ve siyasetinde yıllar yılı gittikçe güçlenen bir sesi olduğu ve sonunda 'kuzeyin yöneticileri güneyin ortakları' olacaklarıdır. Paydaşlar, bu durumun adil ve nüfusun büyük bir çoğunluğu için kabul edilebilir olmadığını ve uzun vade de büyük sorunlar yaratabileceğini savunmaktadırlar.

Kamuoyu araştırması, bu durumun Kıbrıslı Rumlar arasında yönetim konuları ile ilgili en büyük korkuyu oluşturarak olası bir çözüm planına olan desteği kısıtladığını göstermektedir.

«BİR ÇOK VATANDAŞIMIZ BİR ÇÖZÜME ULAŞAMADIĞIMIZ TAKDİRDE BUGÜNKÜ HAYATLARIMIZA DEVAM EDECEĞİMİZİ DÜŞÜNMEKTEDİR. FAKAT BU DOĞRU DEĞİLDİR. ŞİMDİDEN VATANDAŞLIKLARINI, HAKLARINI VE GÜNEYDEKİ MÜLKLERİNİ TALEP EDEN KIBRISLI TÜRKLERİN BU TARAFA GÖÇ ETTİĞİNİ GÖRÜYORUZ; İŞ BULUYORLAR VE KIBRIS CUMHURİYETİ VATANDAŞI OLMANIN TÜM DİĞER AYRICALIKLARINDAN YARARLANIYORLAR».

KIBRISLI RUM PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

Tablo 13: Kısıtlayıcı Etkenler – Yönetim ve Kontrol

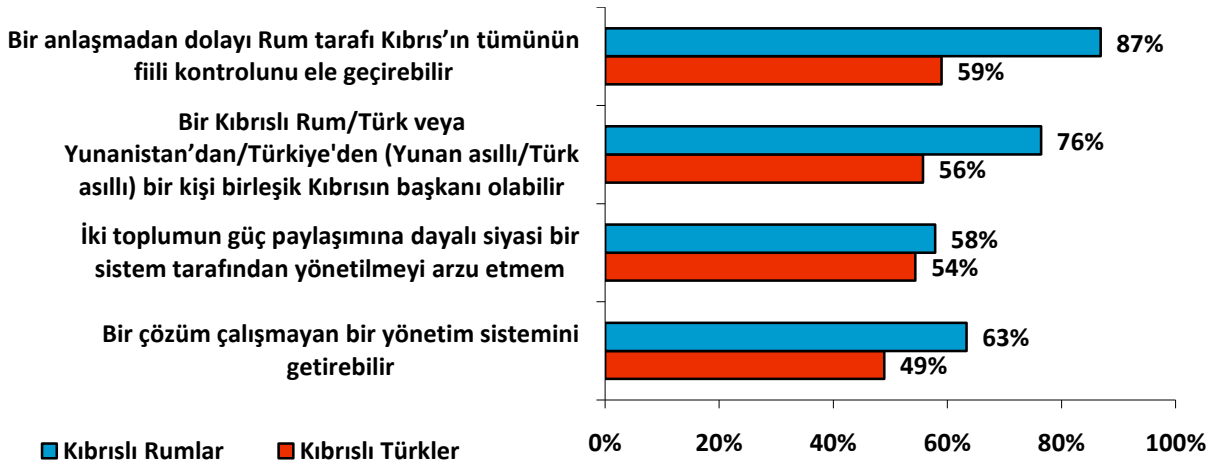

Her iki toplum (diğeri tarafından) hükmedilme olasılığı konusunda endişe sergilemekte ve özellikle Kıbrıslı Rumlar yönetim ve kontrol konularında tedirginlik göstermektedirler. Ayrıca yönetimin çalışmama olasılığı her iki toplumun ciddi endişeleri arasındadır. Belki de, bu korkuların yansıması olarak, iki toplum da güç paylaşımı konusuna karşı direnç göstermektedir.

«KIBRIS SORUNUNA BİR ÇÖZÜM BULAMAZSAK KIBRISLI TÜRKLERİN SADECE KUZEYİN YÖNETİCİLERİ DEĞİL GÜNEYİN DE ORTAKLARI OLDUĞU BİR DURUMLA KARŞI KARŞIYA KALACAĞIZ».

KIBRISLI RUM PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

Kıbrıslı Türklerin büyük gruplar halinde güneye yerleşmesi ile kuzeyin büyük oranda 'Türkleştirileceği' ve gelecekte müzakerelerin Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler arasında değil, güney ve kuzeyde yaşayan Türkiyeliler arasında olacağı, Kıbrıslı Türklerin güneye göç etmesi olasılığından ortaya çıkan bir korkudur.

> «KIBRISLI TÜRKLERİN ÇOĞU BİZİM TARAFA GÖÇ EDERSE NE OLACAK? KIBRIS SORUNUNU ÇÖZMEK İÇİN TÜRKİYELİ GÖÇMELERİLE GÖRÜŞMEK ZORUNDA KALACAĞIZ. BENCE BU, KIBRISLI RUMLARIN UZUN VADE DE ADAYI TERKETMELERİ ANLAMINA BİLE GELEBİLİR».
>
> **KIBRISLI RUM PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI**

Kıbrıslı Rumlar için endişe olarak ortaya çıkan bu etken bazı Kıbrıslı Türklerin umutlarını oluşturmaktadır. Sürdürülebilmesi mümkün olmayan mevcut sistemde yaşamak istemeyenler, 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası altındaki toplumsal haklarını geri talep etmeyi hızlı ve kapsamlı bir çözüme giden alternatif bir yol olarak değerlendirmektedirler.

> ÇÖZÜM OLMAYACAKSA 1960 KIBRIS CUMHURIYETİ'NİN GEÇERLİ OLMASI GEREKTİĞİNİ DÜŞÜNÜYORUZ.
>
> **KIBRISLI TÜRK PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI**

Bakış açısına göre, Kıbrıslı Türkler 1963'de hükümeti terkettiler veya hükümetten atıldılar. Fakat, bir paydaş, 1960'ta kurulan Kıbrıs Cumhuriyetinin halen daha uluslararası camia tarafından tanınmakta olduğuna göre Kıbrıslı Türklerin, Anayasa altındaki haklarının da dolayısı halen geçerli olduğunu savunmaktadır.

Bu yaklaşımın ardındaki mantık, uluslararası anlaşmaların yeni bir anlaşma imzalanana kadar geçerli olduğudur. Kıbrıs, uluslararası anlaşmalar ile kurulan ve bu anlaşmalar altında Kıbrıslı Türk Toplumuna spesifik bir statü veren bir devlettir. Bir anlaşma olmaması durumunda, Kıbrıslı Türkler 1960'ta kurulan 'ortaklığa' geri dönerek haklarını geri talep etmelidirler. Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk tarafları arasında yapılan 1977 ve 1979 Doruk Anlaşmaları iki toplumluluk ve iki bölgelilik kavramlarını getirdi fakat hepsi ancak orijinal anlaşmalar altında uzlaşılabilirdir. Bir paydaş şunları demiştir; "hali hazırda Kıbrıs Cumhuriyeti vatandaşlığımız var ve kişisel olarak zaten hükümetin eğitim ve sağlık hizmetlerinden faydalanabiliyoruz. Bu hakları toplumsal seviyede talep etmek Kıbrıslı Rumları, Kıbrıs sorununu çözmeye ikna edebilir". Aslında, Kıbrıslı Türkler sonuç olarak bir çözüme yol açacak değişimler yaratabilecekleri ve toplumsal haklarını güneyde talep etme konularında umut dolu ifadelerde bulundular.

ÇÖZÜMSÜZLÜK SENARYOLARI - İKİ DEVLET VE KIBRIS'TA FEDERALİZMIN ALTERNATİFLERİ

BM çatısı altındaki müzakereler yeniden birleşmeyi çözümün temeli olarak algılamaktadır. Yinede, barış sürecinin deva etmekte olan aşaması da başarısızlıkla sonuçlanırsa resmi bir bölünmenin gerçekleşeceği ile ilgili spekülasyonlar yakın geçmişte artmıştır.

Aşağıdaki alt başlıklar dostça ve düşmanca bölünme senaryolarını inceler. Birinci senaryoda iki taraf da bölünmenin koşullarında anlaşır (Çekoslavakyada olduğu gibi) fakat ikinci senaryoda fikir birliği yoktur. Kosova'da olduğu gibi, bölünen taraf bazı kilit devletlerden uluslararsı destek gorse de devletleşmeye giden yol zorlu olacaktır.

DOSTÇA BÖLÜNME–ÇEKOSLAVAKYA'NIN 'KADİFE AYRILIK' MODELİ

Kamuoyu araştırma sonuçları iki bölgeli, iki toplumlu bir federasyonun halen tek popüler uzlaşım modeli olduğunu göstermektedir. Fakat, federal bir çözüm üzerine yakın gelecekte uzlaşılaşılacağı konusundaki iyimserlik oldukça düşük seviyelerde seyrederken, birçok paydaş şimdilerde iki devletliliği de içeren çözümsüzlük senaryoları ile ilgili umutlarını ve korkularını açıkca ifade etmektedir. Kamuoyu araştırma sonuçları iki devletliliğin en uç nokta olmaya devam ettiğini göstermektedir. Kıbrıslı Rumlar nerdeyse tümüyle iki uluslararası tanınan devleti reddetmektedirler. Bu, Kıbrıslı Türkler için en popüler alternatiftir.

«ÇEK VE SLOVAKYA GİBİ, ŞU ANDA AVRUPA BİRLİĞİ İÇERİSİNDE SINIR YOK, GÜMRÜK YOK RAHAT BİR ŞEKİLDE YAŞAMAKTADIRLAR, ZATEN ONLARIN DA BİZDEN FARKLI BİR SORUNLARI YOKTU».

KIBRISLI TÜRK PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

Kıbrıslı Türklerin büyük bir çoğunluğu Kıbrıs sorununu çözmek için federasyonu tek uzlaşım modeli olarak kabul etseler de bazıları iki toplum arasında bir arada yaşamaya yetecek kadar benzerliklerin veya ortak karakteristik özelliklerin bulunduğuna inanmamaktadırlar.

Söz konusu paydaşlar, geçmişin talihsiz olaylarını hatırlayarak her iki toplumun kendi bölgelerinde kendi yönetimleri altında ayrı bir şekilde yaşamalarının daha iyi olduğunu düşünmektedirler.

Bir paydaşa göre 'yakın gelecekte, olası bir referendumda iki topluma birlikte mi ayrı mı yaşamak istediklerini sorsak, eminim ki hem Kıbrıslı Türkler hem de Kıbrıslı Rumlar ayrı yaşamayı seçeceklerdir.' Söz konusu paydaş, böyle bir senaryonun mülk ve kara sınırları konusunda yeni anlaşmalar gerektireceğini kabul etmektedir. Bu düzenlemelerin ardından 'kadife ayrılık' altında iki taraf da self-determinasyon hakkına sahip olacaktır.

Bu fikir, şimdilerde iki egemen devlet olarak AB üyesi olan eski Çekoslavakya tecrübesini kendine örnek almaktadır. Uluslararası tanınmayan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ayrı bir devlet olarak

« "BU BİZİM ÇÖZÜM İÇİN SON ŞANSIMIZDIR DEMEK ARTIK ÇOK KLİŞE OLDU.... ÇÖZÜM İÇİN BİR SONRAKİ FIRSAT KENDİ İRADEMİZ VE İSTEĞİMİZLE BÖLÜNME BİLE OLABİLİR. AÇIKCASI, BU ARTIK BENİ ÇOK DA ENDİŞENDİRMEMEKTEDİR. BUNU GERÇEK BİR OLASILIK OLARAK KABULLENDİM."».

KIBRISLI RUM PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

tanınacak ve izolasyonlar kalktıktan sonra, hem ekonomik hem de siyasi olarak kendi kendine yetebilecekir. Bu modelin savunucularından biri, eğer her iki toplum da bu ayrılığı kabul ederse yeni oluşumu nasıl başarılı kılacağımıza yoğunlaşabiliriz yorumunu yapmıştır. "Geçtiğimiz 35 yıl boyunca hiç şiddet yaşamadık. Bizim tek sorunumuz bu adanın kime ait olduğu konusu üzerine kavga etmektir. Bu ülkenin ortak sahipleri olduğumuz gerçeğini kabullenirsek, Avrupa Birliği içinde iki ayrı devlet olarak işbirliği yapmanın yollarını arayabiliriz".

Kıbrıslı Rumların, büyük bir çoğunlukla iki devletliliği 1974'den beri direndikleri ilkeler bağlamında bölünme ile eşit olarak gördüklerinden, buna karşı çıkmaktadırlar.

Birleşik bir Kıbrıs umutları azalırken, Kıbrıslı Rumların bazıları olası bir bölünmeyi tartışmaktan daha az çekinmektedirler. Kıbrıslı Rum bir paydaş, Kıbrıs Rum toplumu içinde bölünmeyi kabul etmeye yönelik bir hareketlenme olduğunu belirtmiştir.

Düşüncelerdeki bu bariz değişimi paydaşlardan biri, Kıbrıslı Rumların1977-1979 Doruk Anlaşmalarından buyana son 35 yıldır bir çözümün yürütülebilir olmayacağına inandırıldıklarından kaynaklandığını açıkladı. Yine de, iki devletli bir model Kıbrıs Rum toplumunda kamuoyu araştırmasına katılanlar tarafından %80 oranında kabul edilemez olarak değerlendirilmiştir.

«MALESEF, İŞLER OLUMLU GİTMEMEKTEDİR. KIBRIS'TA BÖLÜNME ODAKLI BİR DURUMA DOĞRU YAVAŞ YAVAŞ İLERLEMEKTEYİZ. BU TÜRK TARAFININ AMACI OLARAK GÖRÜLMEKTEDİR. BU KONU DA HİÇ BİR ŞÜPEM YOKTUR».

ACHİLLES EMİLİANİDES, AVUKAT / AKADEMİSYEN

Genel kanı, bu model üzerine neredeyse hiç uzlaşma noktasının olmamasından dolayı olası bir çözüm modeli olarak görülmemesidir. Fakat, 2010'daki araştırma verileri Kıbrıslı Rumların mevcut statükonun devam etmesi yerine kadife ayrılığı tercih ettiklerini göstermektedir. Dolayısı ile, müzakerelerin bu turunun da başarısızlık ile sonuçlanması bu fikirlerin yeniden su yüzüne çıkmasına sebep olabilir.

DÜŞMANCA AYRILIK– KKTC'NİN ULUSLARASI TANINMASI VE KOSOVA MODELİ

Kıbrıslı Rumların bazıları, çözümsüzlüğün 'Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin' (KKTC) tanınmasına yol açacağını ve sonuç olarak Kıbrıs'ta iki devletin oluşacağını düşünmektedirler. Geçtiğimiz aylarda, Uluslararası Adalet Divanı'nın (ICJ) Kosova'nın tek taraflı bağımsızlığını ilan etmesi üzerine yaptığı açıklama yeniden dile getirildi. Bu iki örneğin farklı olmasına ve KKTC'nin tanınmasının BM Güvenlik Konseyi kararları tarafından yasaklanmış olmasına rağmen, Kosova gibi olayların diğer devam etmekte olan etnik bölünmüşlükler için örnek teşkil edeceğine dair endişeler bulunmaktadır.

Paydaşlardan biri kuzeyin tüzel bir kişilik olarak tanınması konusundaki korkuları dile getirdi. Böyle bir gelişme gelecekte iki toplumun bir arada varolacağı bir çözüme ulaşma olasılığını ve mültecilerin evlerine dönme umutlarını ortadan kaldırır.

Kıbrıslı Türk paydaşlardan biri mevcut durumu Kıbrıslı Türkler için adil olarak değerlendirmediğinden, böyle bir gelişmenin Kıbrıslı Türklerin kurtuluşu olacağına ve özellikle Kıbrıslı Rumlar bir çözüm planını daha reddederlerse 'sonsuza kadar deneyemeyeceğimize, bir plan üzerinde anlaşamıyorsak herkesin kendi yoluna gitmesi gerektiğine' inanmaktadır.

Bu fikrin savunucuları KKTC'nin gerek uluslarası tanınmış bir devlet olarak gerekse tüzel bir kişilik olarak terfi etmesinin, izolasyonların olmamasından dolayı Kıbrıslı Türklerin ekonomik bağımsızlıklarını kazanacağı anlamına geldiğini düşünmektedirler.

«TÜRKİYE'NİN GELİŞMEKTE OLAN BİR SÜPER GÜÇ OLMASI, TANINMAYA YÖNELİK İÇİN BÜYÜK BİR OLASILIKTIR. EĞER KENDİNİ ULUSLARARASI CAMİA İLE PAZARLIK YAPAR POZİSYONDA BULURSA, TÜRKİYE'NİN KKTC'NİN TANINMASINI TALEP ETMESİ BÜYÜK BİR BEKLENTİ OLMAZ».

KIBRISLI RUM PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

KALICI BİR BÖLÜNME VE KUZEYİN İLHAKI

Çözümsüzlük, Kıbrıslı Türk tarafının ayakta durabilmesi için uluslarası desteği gerekli kılacak olsada, Kosova'da olduğu gibi, özellikle BM Güvenlik Konseyi Kararları KKTC'nin tanınmasını engellediği sürece böyle br uluslararası fikir birliğine ulaşılamayabilir. [13]

Bir grup Kıbrıslı Rum paydaş çözümsüzlük Türkiye'nin (fillen veya başka türlü) Kıbrıs'ın kuzey kesimini ilhak etmesine sebep olabilileceği yorumunu getirmiştir.

"KIBRIS'IN KUZEY TARAFININ TÜRKİYE TARAFINDAN İLHAK EDİLME DURUMU VARDIR VE KUZEYİ TOPRAKLARINA KATTIĞI İÇİN KİMSE TÜRKİYE'Yİ TANIMAKTAN VAZGEÇMEYECEKTİR. KIBRIS TÜRK YÖNETİMİNİN EGEMEN BİR DEVLET OLARAK TANINMASINA ENGEL OLABİLİRİZ FAKAT TÜRKİYE KUZEYİ ALIRSA NE YAPACAĞIZ? TÜRKİYEYİ BM'DEN VEYA GÜVENLİK KONSEYİNDEN ÇIKARMALARINI İSTEYEBİLİR MİYİZ? VEYA ONLARA SAVAŞ MI AÇACAĞIZ? KIBRISLI TÜRKLERİN KENDİLERİ DE TÜRKİYE'NİN BİR PARÇASI OLMAYI REDDEDEMEYECEKLER."

KIBRISLI RUM PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

Bu korku Türkiye tarafından asimile olma kaygısı taşıyan bazı Kıbrıslı Türkler tarafından da ifade edilmiştir.

[13] UNSC 541, 1983 (http://www.un.org/Docs/scres/1983/scres83.htm).

"AVRUPA BİRLİĞİ'NDEN KOPUŞ BİZİM İÇİN TAM BİR FELAKET OLUR."

KIBRISLI TÜRK PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

Kamuoyu araştırması verileri her iki toplumun da kuzeyin Türkiye'ye ilhakının en kötü olasılık olarak değerlendirdiğini doğrulamaktadır. Kalıcı bir bölünmeye veya ilhak konusuna farklı gruplar karşı çıkmaktadır. Bazıları konuya ideolojik olarak yaklaşarak Kıbrıslıların bir birlerine benzediğini ve birleşik bir Kıbrıs'ın tüm Kıbrıslıların çıkarına olacağına indıklarından, Kıbrıslıların kesinlikle bir arada yaşamaları gerektiğini savunmaktadır. Diğerleri, konuya daha pratik bir yaklaşım göstererek Kıbrıs'ın iki ayrı devlet için 'fazla küçük' olduğunu savunmaktadır. Bazıları, bir bölünme durumunda Türkiye'nin kuzeye hükmedeceği korkusunu taşımaktadır. Bu düşünceyi taşıyan paydaşlar, bölünmenin Kıbrıslı Türkleri daha memnuniyetsiz kılacağı sonucuna varır. Kıbrıslı Türklerin birleşik bir Kıbrıs istemelerinin çeşitli sebepleri bulunsa da, birçok paydaş bölünmenin ("ülkeyi bir karpuz gibi ikiye bölmenin) 'anlamsız' olduğu konusunda hemfikirdir.

KIBRISLI TÜRKLERİN TAM ANLAMI İLE İZOLE EDİLMESİ

«BU DALGA BÖYLE GİDERSE, MİLLİYETÇİ AKIM DEVAM EDERSE, RUMLAR EVET DİYECEK BİZ HAYIR DİYECEĞİZ, BU YANDIĞIMIZIN RESMİDİR. O ZAMAN GERÇEKTEN YALNIZ KALACAĞIZ, DÜNYADAN KOPARTILMIŞ OLACAĞIZ».

KIBRISLI TÜRK PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

Paydaşlardan biri için en karanlık olarak görünen bir başka olası senaryo ise Kıbrıslı Rumların referandumda bir çözüm planını onaylamaları ve Kıbrıslı Türklerin reddetmeleridir. Annan Planı'nın başarısızlığının ardından yeniden birleşmeyi reddedenlerin Kıbrıslı Rumlar olmasına rağmen, Kıbrıs Türk Toplumu cezalandırılanların kendileri olduklarını düşünmektedir. Bu nedenden dolayıı uluslararası topluma olan güvenleri büyük ölçüde azalmış olduğundan bir başka BM planını kabul etmeleri oldukça zor olacaktır. Paydaşlardan biri, bir başka planın daha başarısız olmasının yaratacağı sonuçların tehlikeli olduğunu ve Kıbrıslı Türklerin uluslararası camiadan daha da izole edieceklerini vurgulamaktadır.

Paydaşlardan biri, 'eğer şövenist dalga devam ederse Kıbrıslı Türklerin hayal kırıklıkları ile birleşerek bir sonraki çözüm planını reddetmelerine sebep olabilir. Kıbrıslı Rumlar bizim kuzey Kıbrıs'ın patronları ve güney Kıbrıs'ın ortakları olduğumuzu düşünmektedirler ve bu konuda haklıdırlar. Fakat, bir sonraki referandumda hayır dersek buna devam etmemize izin verecekler mi?" sorusunu yöneltmiştir.

Kamuoyu araştırmasının da gösterdiği üzere bu hayalkırıklığı Kıbrıslı Rumlara kıyasla Kıbrıslı Türkler tarafından daha fazla hissedilmektedir. İronik olarak, bu hayal kırıklığı Türk tarafının izolasyonlarının çözümsüzlükle doğrudan ilişkili olmasına rağmen çözüme olan istekliliği azaltabilir.

Tablo 14: Kısıtlayıcı Etkenler – Hayal kırıklığı

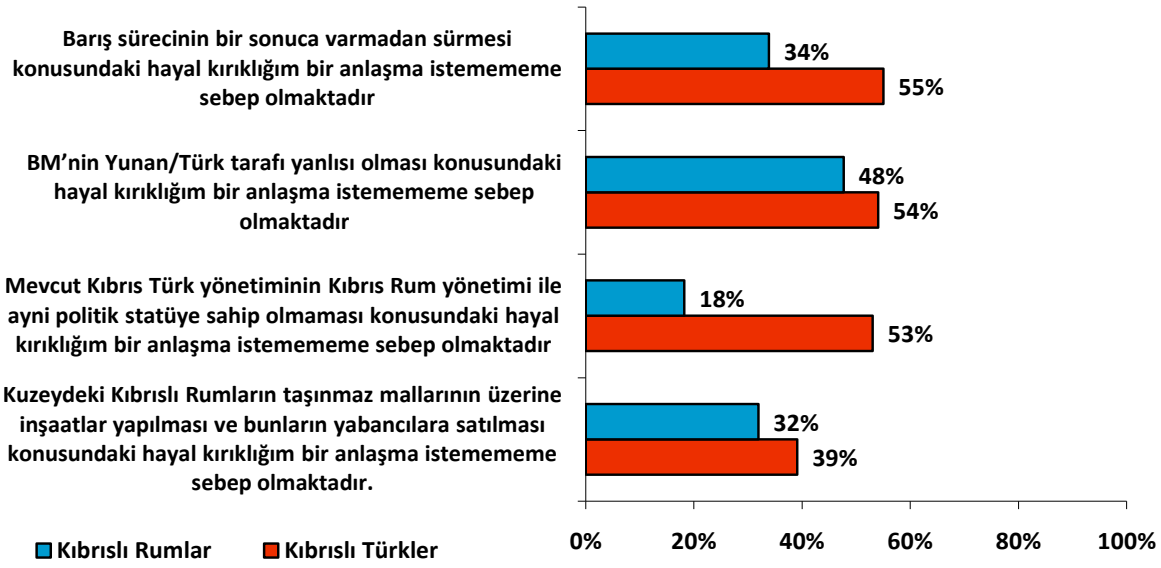

Hayal kırıklığı ve geçmiş ile ilgili deneyimler birçok Kıbrıslı Türkün cesaretini kırmasına rağmen, bu etkenler Kıbrıslı Rumlar ile anlaşma istememeleri için önem teşkil etmemektedir.

Bazı Kıbrıslı Türk paydaşlar çözüm olmaması durumunda uluslararası mahkemelerdeki davaların artacağı ve dava sonuçlarının Kıbrıslı Rum mülk sahipleri aleyhine gelişerek inşaat sektörünü tamamen iflasın eşiğine sürükleyeceği endişesini taşımaktadır. Paydaşlardan biri, "Üniversiteler Bolonya sürecine dahil olmadıklarından dolayı problemler yaşamaktadırlar, direk uçuşlarımız da ayrıca mümkün değildir, kendi kendimizi nasıl ayakta tutacağız?" sorusuna cevap aramaktadır.

GEÇİŞ MODELLERİ

Kıbrıs'ın devam etmekte olan bölünmüşlüğünü göz önünde bulundurduğumuzda, kapsamlı bir çözüm alternatifinin gelecek ile ilgili senaryo söylemlerinin içinde yer alması şaşırtıcı değildir. Hatta, Kıbrıs'ın AB üyeliği ışığında, ve bölünmüşlük anomalitesinin Üyelik Anlaşmasının Protokol 10 [14] maddesi ile geçici olarak çözülmeye çalışıldığı düşünülürse, mevcut durum bir çeşit 'ara / geçiş' durumundan ibarettir. Kısaca, devam etmekte olan görüşme turu başarısız olursa uluslararası diplomasinin çözüm ve çözümsüzlük durumları arasında ideal olmayan bir seçenek üzerine anlaşması olasılığı bulunmaktadır.

Kıbrıslı Türkler uluslararası tanınmışlıkla ilgili bir değişim için uğraşmaktadırlar. Bu, ayrıca potansiyel bir ekonomik büyüme ile de ilişkilidir ve kamuoyu araştırmasının izolasyonların kaldırılmasının siyasi bir çözüme yönelik motive edici etken oluşturduğunu göstermesi hiç de şaşırtıcı değildir.

[14] Resmi AB belgeleri için bknz. http://ec.europa.eu/enlargement/turkish_cypriot_community/index_en.htm ve http://eur-lex.europa.eu/pri/en/oj/dat/2003/l_236/l_23620030923en09310956.pdf#page=25.

Tablo 15: Motive Edici Etkenler – Normalleşme ve İzolasyonların Kaldırılması

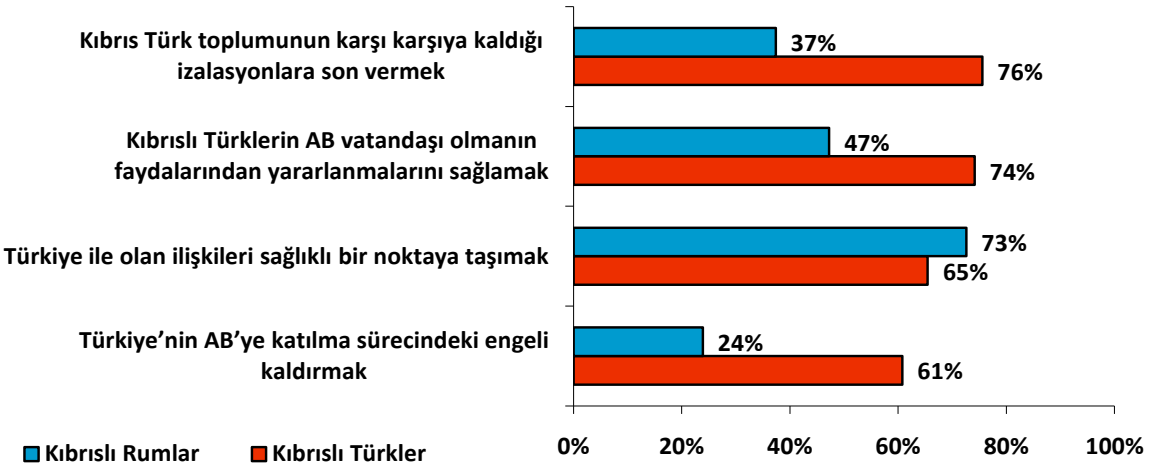

Beklendiği üzere, Kıbrıslı Türkler kendilerine uygulanan uluslararası izalasyonların kalkması ile ilgilenmektedirler ve bu durum, insanları bir anlaşmaya doğru motive etmektedir. Halbuki, bu öğeler Kıbrıslı Rumları pek etkilemektedir. Birçok Kıbrıslı Rum kendileri ve Türkiye arasındaki ilişkilerin normalleşmesini istemektedir.

TAYVANLAŞMA

«BU DURUMUN YASAL BİR ZEMİNE OTURTULMASI KONUSUNDA ENDİŞEM VAR. KENDİ İÇİNDE BAĞIMSIZ OLAN AMA ASLINDA TÜRKİYE'NİN YÖNETTİĞİ BİR KKTC. KKTC'NİN DOLAYLI OLARAK TANINMASI».

KIBRISLI TÜRK PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

Çözümsüzlük ihitimalinin yüksek olmasına yönelik Kıbrıslı Türk paydaşlardan biri, "devletimizi tanıtamazsak bile Tayvan gibi uluslararası toplum ile bağlantılar kurabiliriz. Bu ekonomimizi güçlendirir ve kendi kendimize ekonomik olarak yetebilmemizi sağlar" demiştir. Diğerleri bu senaryoyu pek gerçekçi görmemektedir. Paydaşlardan bir diğeri, sözde 'Tayvanlaşma"nın siyasi değerlendirmelere dayanan bir geçiş planı olduğunu fakat mevcut haliyle sürdürülebilir olmayan ekonomik ve siyasi yapıları güçlendirmeyeceğini veya Türkiye'ye olan bağımlılığı azaltmayacağını belirtmiştir.

Aslında, Tayvanlaşma, iç işlerine Türkiye'nin müdahale etmesinden yana rahatsızlık duyan birçok paydaş tarafından bir korku olarak dile getirildi. Bir paydaşa göre "tek fark uluslararası ticaret bağlantılarının kurulması olacaktır". Söz konusu paydaş, "Bazı mallari ihraç edebileceğiz ve direk uçuşlarımız olacak. Bu ekonomiyi biraz geliştirebilir fakat başka bir şey değişmeyecektir. 75 milyonluk bir nüfusun içinde azalıp gideceğiz. Kendi irademiz böyle bir durumda geçerli olmayacak" yorumunu getirdi.

Sonuç olarak, bazı katılımcılar sürdürülebilirlik ve refah bağlamında 'Tayvanlaşmaya' pek de umut dolu bakmadılar. Dolayısı ile, paydaşlardan bir kısmı AB'nin önerdiği Doğrudan Ticaret Tüzüğü veya AB sponsorundaki diğer 'Tayvanlaşma' süreçleri konularında da pek heycanlı değillerdi.

Üçüncü bir paydaş, Kıbrıslı Türklerin kara para aklama, insan ticareti, uyuşturucu ve hatta silah kaçakçılığı gibi kayıt dışı ekonomiye karşı daha savunmasız kalacağını belirtmiş ve "Türkiye'nin piş işlerini yaptığı arka bahçesi olacağız" demiştir.

Genel olarak, diğer payşdaşlar Türkiye'ye olan bağımlılığa daha olumlu yaklaşmaktadırlar ve 'Tayvanlaşma' olasılığının yüksek olmadığını düşünmektedirler.

«AB İÇERİSİNDE OLMAK TEHDİT DEĞİL ANCAK TÜRKİYE İÇERİSİNDE OLMAK BİR TEHDİTTİR».

KIBRISLI TÜRK PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

TÜRKİYE'NİN AB ÜYELİĞİ

Türkiye'nin AB üyelik süreci ve bununla ilgili gelişmeler Kıbrıslı Türkler arasında endişeler yaratmaktadır. Geçtiğimiz yıllarda, Türkiye'nin üyelik görüşmeleri sadece Kıbrıs sorunundan dolayı etkilenmenin yanında, Avrupadaki siyasi liderlerin Türkiye'ye tam üyelik statüsünü verme temelinde görüşmeleri sonlandırmaya yönelik isteksizliklerinden dolayı etkilenmiştir. Sonuç olarak, birçok kişi Türkiye ve AB arasında anşalmazlıkların ortaya çıkmasını beklemektedir.

"Türkiye şimdilerde AB üyesi olana kadar Kıbrıs'ı rehin tutma ifadelerini kullanmaya başladı." Her ne kadar da Türkiye dış işleri politikası "komşularla tüm sorunları çözmek" olsada paydalardan biri "Kıbrıs'a gelince sorunu çözmeye yönelik hiç birşey yapmak istemiyorlar" dedi.

Türkiye'nin AB üyeliğine Fransa ve Almanya'nı yaklaşımı olumsuzdur diyen paydaşlardan biri "eğer Türkiye kenara itiliyorsa ve gittiğimiz yön eğer bu ise, Türkiye bunu kolayca kabullenmeyecek ve bunun Kıbrıslılar için oldukca ciddi sonuçları olacak" yorumunu getirmiştir.

Bu raporun sonunda, yukarda ele alınan paydaş paneli görüşlerinden yola çıkarak hazırlanan bir dizi öneriler bulunmaktadır.

«YAKIN GEÇMİŞTE, 11 ARALIK ZİRVESİNDEN SONRA, TÜRKİYE'NİN, İSTEDİKLERİNİ ALMAZSA AB'Yİ KIBRIS SORUNUNU ÇÖZMEMEKLE TEHTİT ETMESİ GİBİ CESUR ÇIKIŞLARI İLE KARŞIKARŞIYA KALDIK».

KIBRISLI RUM PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

EKONOMİ

Ekonomik konular üzerine yapılan toplumlar arası paneldeki paydaşların bir çoğu, bir çözümle birlikte ekonomik refah, istikrar ve istihdam artışının da birlikte geleceğine inandıklarını belirttiler. Paydaşlar, iki toplumun işbirliği yapmasının büyük ihtimalle siyasi istikrara katkı koyacağı, adaya yabancı yatırım çekeceği ve iki toplum için de daha fazla ve daha iyi istihdam fırsatları yaratacağı konusunda fikir birliğine vardılar. Ekonomik yakınlaşma ilk başlarda zor olsada paydaşlar, uzun vade de iki tarafında bundan yarar sağlayacağını düşünmektedirler. Bunu dengeleyen bir şekilde, iki toplum da ekonomik sürdürülebilirliğin birleşik bir ekonomi bağlamında ve gelecekte kurucu devletlerin mali ve ekonomik rekabet edebilirlikleri açısından ne kadar mümkün olduğu konusunda endişelidirler.

Bu sebeple, iki tarafın da kazanacağı senaryoların ekonominin bir çözümün ardından iyileşeceği (iyimser?) beklentileri ile ilişkili olduğunu belirtmemiz gerekir. Bu gibi büyük yararlar ile ilgili fikirler, GSMH büyümesi üzerine ekonomik olasılıkları araştıran akademik araştırma ekibi tarafından da paylaşılmaktadır.

Kamuoyu araştırması verileri, birçok insanın ekonomik yararları bir çözüm bulmaya yönelik motive edici etken olarak gördüğünü doğrulamaktadır. İlginç olan, Kıbrıslı Rum katılımcıların çözümün olası ekonomik faydaları ile ilgili daha fazla motive olduklarını belirtmeleridir.

Bu genel iyimserliği göz önünde bulundurduğumuzda, gelecekteki ekonomik ilişkiler üzerine yapılan tartışmalar, ekonomik işbirliği ve yakınlaşmaya yönelik geçiş dönemi yaklaşımlarına göre farklılık göstermektedir. Spesifik olarak, Kıbrıslı Türk katılımcıların seslendirdiği bir endişe kuzeydeki ekonominin mevcut durumu ile ilgilidir. Kıbrıs Türk ekonomisindeki

problemlerin döngüsel değil daha fazla yapısal oldukları ve yapısal reformlar gerektirdikleri değerlendirilmektedir.

Bu endişeler ekonomik birleşme ve adadaki ekonomilerin uyumu ile ilgili tartışmalarda da ele alınmıştır. Ekonomiler arasındaki bariz farklılık gelecekte birleşmenin dağılımsal anlamda doğuracağı sonuçlar konusunda da kaygı yaratmaktadır. Birleşmenin, önüne geçilemez maliyetleri değerlendirildiğinde, mali transferlerin federal sistem üzerinde gelecekte ayrılık yaratacak bir konu olabileceği ortaya çıkmaktadır. Kamuoyu araştırmamız bunu 'barışın karı' madalyonunun diğer yüzü olarak göstermektedir.

Tablo 16: Motive Edici Etkenler – Ekonomi

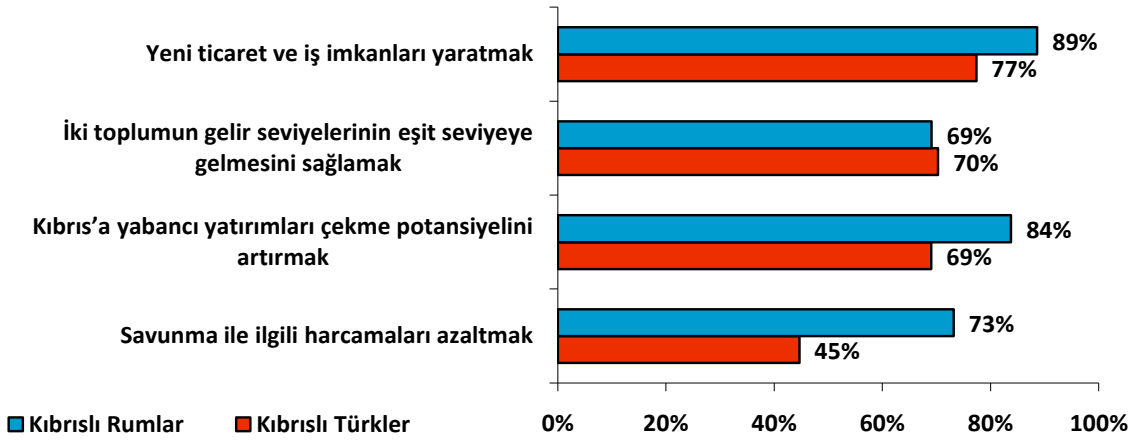

Çözümün ekonomik olarak fayda sağlayacağı konusunda genel bir fikir birliği vardır ve dolayısı ile bu arzulanmaktadır. Fakat, Kıbrıslı Türkler savunma harcamalarının azalması konusunu daha az motive edici bir etken olarak görmektedirler.

Tablo 17: Kısıtlayıcı Etkenler– Ekonomik ve Dağılımsal Sorunlar

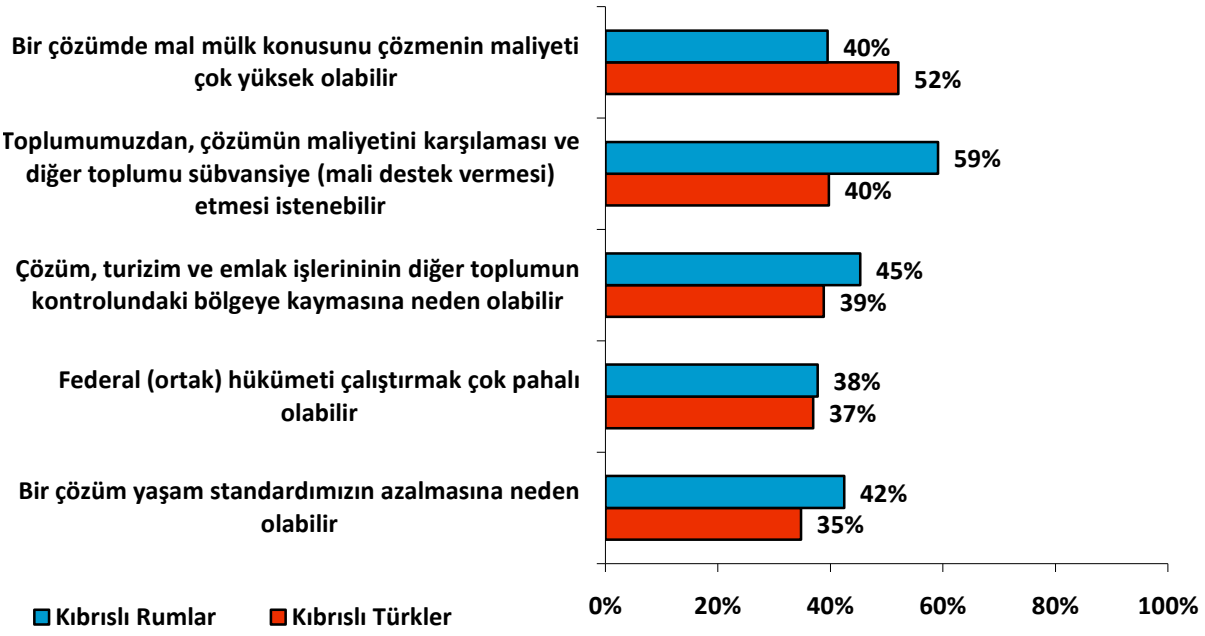

Kıbrıslı Rumlar federal sistemle ilgili mali bedellerin dağılımına dair kaygı duymaktadırlar. Fakat, bunun özelde hükümetin maliyeti ile ilişkisinin bulunmadığı görülmektedir. Bunun aksine, Kıbrıslı Türkler mülkiyet konusunun çözümünün getireceği maaliyetilerle daha çok ilgilenmektedirler.

Fakat, dağılımsal sonuçların sadece ekonomi ile ilgili bir konu olmadığını, eşitlik ve adalet ile de ilgili bir konu olduğunu belirtmek isteriz. Maliyetlerin büyük bir kaynağını Türkiye'nin Kıbrıs'taki rolü ile ilişkilendirmelerine rağmen, Kıbrıslı Rumların bazıları kendi toplumlarının birleşmenin mali yükünü taşıyacak olmasını eşitsizlik ve adaletsizlik olarak tanımlamaktadırlar.

Kendi açılarından, Kıbrıslı Türkler ekonomiyi varoluşsal konular ile ilişkilendirdiklerinden, sermaye açısından daha zengin olan Kıbrıslı Rumların ekonomik hükmü altına girmekten korkmaktadırlar. Sonuç olarak, Kıbrıslı Türk katılımcıların bir çoğu farklılığı gidermesi için derogasyonların ve diğer korumacı önlemlerin konulmasını savunmaktadır. Ayrıca, bazı Kıbrıslı Türk katılımcılar, bu konuda tam anlamı ile hemfikir olmasalar da Kıbrıslı Rum işletmelerin ve tüketicilerin Kıbrıslı Türk üreticilere karşı ayrımcılık yaptıklarını düşünmektedirler.

İlginç olan, karşılaştırmalı rekabet avantajlarından ve ekonomik baskınlıktan bahseden sadece Kıbrıslı Türkler değildir. Kıbrıslı Rumlar da gelecekte Türkiye'nin sermayesinin hükmü altına girme endişesi taşımaktadırlar. Bu derogasyonlar için (ve dolayısı ile Kıbrıs'ta iki toplum tarafından müzakere edilecek geçiş süreci korumacı önlemler için) bir başka sebep oluşturmaktadır.

ECONOMİK REFAH

Birçok katılımcının hemfikir olduğu bir konu da çözümün getireceği ekonomik yararlardır. Aslında bir çoğu var olan ekonomik problemleri doğrudan Kıbrıs sorunu ile ilişkilendirmektedir.

Birçok Kıbrıslı Türk çözümün ekonomik yarar sağlayacağını düşünmektedir. Paydaşlar ve tartışma grubu katılımcıları varolan ekonomik sistemin sürdürülebilirliği ile ilgili endişeler belirtmiştirler. Ekonominin mevcut durumu, küresel nakit krizinden bağımsız olarak, sürdürülemez bir ekonomik sistemin KKTC'de hakim olmasından dolayı krizde olarak değerlendirilmektedir. Türkiye tarafından finanse edilen kamu sektörü daha önce görülmemiş bir kaos içindedir. Kıbrıslı Türk paydaşlar, Kıbrıs sorunu, izolasyonlar ve Türkiye'ye olan bağımlılığı, böyle bir sistemin sürdürülmesini sağlayan ana sebepler olarak göstermektedirler. Genel görüş, Kıbrıs sorununun çözümünün, ekonomik refah, istikrar ve Kıbrıslı Türklerin uluslararası sistemle yeniden bağlantı kurması anlamına geleceği yönündedir. Gençler, birleşik Kıbrıs'ta daha fazla istihdam fırsatları olacağı konusunda umutludurlar. Birçok Kıbrıslı Rum katılımcıda bu konuda hemfikir olduklarını belirtmiştir.

Paydaşlardan biri, iki toplumun birlikte çalışması ile yaratılacak sinerjinin daha başarılı ve refah içinde bir Kıbrıs yaratacağını savunmaktadır. Belirsizliğin ortadan kalkması ve yaratılan işbirliği atmosferi daha fazla turist ve yabancı yatırımcı çekecek ve dolayısı ile ülkeye sermaye getirerek herkese daha fazla istihdam fırsatları sağlayacaktır.

Çözümün yararları konusunda bu genel görüşü oluşturmaktadır.

> "ANLAŞMANIN BİZE EN ÖNEMLİ GETİRİLERİNDEN BİRİ DE KIBRISLILARIN ARTIK GELECEK KAYGILARININ ORTADAN KALKACAK OLMASIDIR. İNSANLAR YATIRIMLARINI DAHA ÖZGÜRCE YAPABİLECEKLER. KIBRIS CUMHURİYETİNE GERİ DÖNME, YAŞAM ŞARTLARINI DAHA İYİ BİR HALE GETİRECEKTİR."
>
> **SAMİ DAYIOGLU, GÜZELYURT-LEFKE NARENCİYE ÜRETİCİLERİ BİRLİĞİ**

Benzer bir şekilde, Kıbrıs sektörel anlamda daha rekabet edebilir olacak, ülkeye daha fazla turist çekebilecek ve tek toplumun kendi başına sunabileceğine kıyasla ziyaretçiler için aktivite ve gidecek yer seçenekleri artacaktır. Turistler Kıbrıs'ın güney kesiminden kuzey kesimine rahatça seyahat edebilecekler ve Kıbrıs'ın onlara sunduklarını daha kolayca görebileceklerdir. Ayrıca, bölgesel komşularımızla turistik sinerji ve işbirliği fırsatları da kurulabilecektir.

Bununla ilgili olarak, çözüm birleşik Kıbrıs'ta sismologlara göre adanın kıyılarında zengin rezervlerin bulunduğu potansiyel doğal gaz ve petrol araştırmalarına da izin verecektir. Kıbrıs sorunundan dolayı, Türkiye Kıbrıs'ın münhasır ekonomik bölgeler (EEZs) talebini tanımamaktadır.

«KIBRIS TÜRKÜ'NÜN YAŞADIĞI BİR ÇOK SORUNUN TEMELİ KIBRIS SORUNUDUR. DEMOKRASİ SORUNU, EKONOMİK SORUNLAR, DIŞA BAĞIMLILIK HEP KIBRIS SORUNUNDAN KAYNAKLANIR».

KIBRISLI TÜRK PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

«KIBRIS'IN ÖNEMLİ BİR COĞRAFİK KONUMU VE GÜZEL BİR İKLİMİ VARDIR. İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BİZİ ÇOK FAZLA ETKİLEMEZSE, BİRLİKTE HAREKET ETTİĞİMİZ TAKDİRDE, KIBRIS'IN GELECEĞİ AÇISINDAN ÇOK DAHA GÜZEL GÜNLER BİZİ BEKLEMEKTEDİR».

KIBRISLI RUM PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

«SADECE TURİZM İÇİN DEĞİL KIBRIS'IN GENEL REFAHI İÇİN DE GELİŞİMİN ÖNÜNÜ AÇACAK FIRSATLAR ÇIKACAĞINA İNANIYORUM».

MİCHALAKİS LOİZİDES
«YENİ YÜZYIL» TRİKOMO KLÜBÜ

«ADANIN ETRAFINDA PETROL OLDUĞU SÖYLENMEKTEDİR. HER İKİ TARAFTA BU KONUDA KİMİN ÜSTÜN OLDUĞUNA VE KİMİN BUNDAN FAYDA SAĞLAYACAĞINA KARAR VEREMEMEKTEDİRLER. FAKAT GERÇEK OLAN ŞU DUR Kİ BU ADA HEM KIBRISLI TÜRKLERE HEM DE KIBRISLI RUMLARA AİTTİR VE İKİ TARAFDA BUNDAN KAZANÇ SAĞLAMALIDIR».

MİCHALAKİS LOİZİDES, YENİ YÜZYIL' TRİKOMO KLÜBÜ

Ayrıca, Kıbrıslılar gelecek belirsiz olmasaydı yerel ekonomiye yatırım yapmaktan çekinmeyeceklerdi. Bir başka paydaş, mevcut durumun profestönel ve iş faaliyetleri anlamında oldukça stresli olduğunu belirtti. Paydaş, bir yatırımcı belli beklentiler üzerine bu yıl bir iş kurabilir fakat 'bir sonraki yıl Maraşı açarlar ve buradaki işler olumsuz etkilenir' açıklamasında bulundu. Bu yüzden, "çözümle birlikte istikrar sağlanacaktır" dedi.

«KIBRIS'TA YATIRIMIN ÖNÜNDEKİ EN ÖNEMLİ ENGELLERDEN VE SORU İŞARETLERİNDEN BİRİ EĞER YARIN BİR ARAZİ SATIN ALIRSAM VEYA MAĞUSA AÇILIRSA VEYA SAVAŞ ÇIKARSA YATIRIMLARIMIN KARŞILIĞINI NASIL ALACAĞIM SORUSUDUR. ÇÖZÜM DURUMUNDA BU CAYDIRICI SEBEP ORTADAN KALKACAK ÇÜNKÜ EKONOMİNİN GELİŞMESİ İÇİN ÖNEMLİ BİR TEHLİKE ARZ EDEN SİYASİ TEHLİKE DE ORTADAN KALKACAK».

VEREAS VYRAS
KIBRIS GENÇLİK KOMİTESİ

Paydaşlardan birinin belirttigi üzere, paylaşılacak pasta bir çözümün ardından daha büyük olacağı için hepimiz bundan yararlanacağız."

«BİRÇOK ANALİZCİ, BAŞLANGIÇTA BİR GERİLEME OLSA DA HIZLA DAHA YÜKSEK BİR SEVİYEYE ÇIKACAĞINI VE ÇÖZÜMÜN UZUNVADEDE KIBRIS'A YARARLI OLACAĞINI SÖYLEMEKTEDİR. SADECE GİZLİ SİYASİ GÜNDEMLERİ OLANLAR ÇÖZÜME KARŞIDIRLAR VE İNSANLARA ÇÖZÜMÜN EKONOMİYE ZARAR VERECEĞİNİ SÖYLEMEKTEDİRLER».

KIBRISLI RUM PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

Paydaşlardan biri, "şimdilerde olumsuz ve geriçi propaganda oluşturmak için kullanılan önemli orandaki insan kaynakları daha yararlı aktiviteler için kullanılabilecek" yorumunu getirmiştir. Söz konusu paydaş, diplomatik güçleri örnek vererek "yapıcı uluslararası müttefikler kurma ile ilgileneceklerine devamlı sürette diğer toplumu nasıl yereceklerini düşünmektedirler ve uluslararası toplumu bizim doğru olduğumuza ve Kıbrıslı Türkler yanlış olduğuna ikna etmeye çalışmaktadırlar" demiştir.

Paydaşlardan biri, Kıbrıslıların iki tarafada fayda sağlayacak işletmeler ve ekonomik girişimler konu olunca kendi etnik ayrımlarının ötesine bakabileceklerine inandığını belirtti. Paydaş, birçok alanda işbirliği için fırsatlar olduğunu ve aslında birçok iş ilişkilerinin mümkün olsa hali hazırda kurulmuş olacağına inandığını da ekledi.

«KIBRISLILARIN GİRİŞİMCİ OLMAK VE İŞ ALANINDA AKTİF OLMAK İÇLERİNDE VAR. DOLAYISI İLE ÇÖZÜM VE İKİ TOPLUM ÜYELERİ ARASINDA İŞBİRLİĞİNDEN ÇOK FAZLA FAYDA SAĞLAYACAĞIZ VE EKONOMİMİZ BÜYÜYECEK».

KIBRISLI RUM PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

[15] PRIO Kıbrıs Merkezinin yayınladığı bir dizi rapor ticarette potansiyel makroekonomik yakınlaşmalar ve kazanımlarla ilgili olarak analiz edildi. Bu konudaki en yeni rapor Özlem Oğuz Cilsal'ın, "Ertesi Gün III: Türkiye ve Yunanistan için Kıbrıs'ta Barışın getirceği Kar" raporudur, Praxoula Antoniadou Kyriacou ve Fiona Mullen PRIO Kıbrıs Merkezi Yayını 1/20 (http://www.prio.no/upload/The%20day%20after%20III.pdf).

Bir başka paydaş Türkiye'nin de Kıbrıs'tan ve bölgeden yarar sağlayacağını belirtti. Fakat bunun ötesinde, ticaret ve gelir artışı ile ilgili daha geniş ekonomik sinerji konuları panel tartışmalarında yer bulmadı. [15]

> «KIBRIS TÜRK TOPLUMU, KIBRIS RUM TOPLUMU İÇİN ÇOK BÜYÜK BİR PAZAR OLAN TÜRKİYE PAZARININ YOLUNU AÇAR. TÜRKİYE PAZARI GELİŞMEKTE OLAN VE GELECEK VAADEDEN BİR PAZARDIR. VE KIBRIS TÜRKİYE'NİN AVRUPA BİRLİĞİ ALIŞ VERİŞLERİ İÇİN ÇOK UYGUN BİR KONUMDA BULUNUR».
>
> **ANASTASİOS ANTONİOU, AVUKAT**

ECONOMİK YAKINLAŞMA VE İKİ TARAF ARASINDAKİ FARKLILIKLAR

Kıbrıs Rum toplumunun ekonomisi gerek kişi başına düşen GSYİH rakamları olsun, gerekse diğer geleneksel kıstaslar olsun Kıbrıslı Türklerinkine kıyasla çok daha fazla gelişmiştir. Bu sebepten dolayı, çözümün makro-ekonomik açıdan başarılı bir yakınlaşma getireceği öngörülmektedir. Geçtiğimiz yıllarda, 2004 yılındaki çözüm referandumunun başarısız olmasına rağmen aradaki fark Kıbrıs'ın kuzey kesimindeki yatırımlar ve AB'nin Kıbrıslı Türk ekonomisinin rekabetedebilirliğini geliştirerek çözüme hazırlanma misyonu sayesinde yavaş yavaş kapanmaya başlamıştır. [16] Fakat yine de, bu fark önemli boyutlardadır.

Bazı paydaşlara göre, ekonomik farklılıklar yönetim başlığı altında diğer bütün konulardan daha büyük bir sorun olarak görülmektedir.

Kıbrıs Rum ekonomik sistemi daha güçlü bir özel sektöre ve rekabet politikalarına sahip daha iyi yapılanırılmış bir sistemdir. Aylık gelir bazında GSMH Kıbrıs'ın güney kesiminde kuzey kesimine oranla iki katı miktardadır. Kıbrıs Rum işçi piyasası maaşların daha yüksek olmasından dolayı Kıbrıslı Türkler için daha çekici bir pazardır. Ayrıca, Kıbrıs 2004 yılından beri AB üyesidir ve Kıbrıslı Rum firmalar AB kuralları ile düzenlenen bir ortamda iş yapmaya kendilerini hali hazırda adapte etmişlerdir.

Diğer yandan, Kıbrıs Türk ekonomisi çoğunlukla kamu sektörüne bağlıdır ve oldukça zayıf bir özel ve finansal sektöre sahiptir. Avrupa pazarı ile olan temas sadece ithalat temelinde ve çok sınırlıdır. Bu durum iki toplum içinde sıkıntı yaratmaktadır. Ayrıca, Kıbrıslı Türkler ekonomik farklılıkların büyük bir oranını izolasyonların yatırım ve ticaretin önünü kesmesinden dolayı Kıbrıs sorununa bağlamaktadırlar.

> «HANGİ FİNANSMAN İLE SÜRDÜRECEĞİMİZİ BİLMEDEN BİR ÇÖZÜME GİTMEK, ÇÖZÜM İSTEMEMEK KADAR BÜYÜK BİR HATA OLUR ÇÜNKÜ OLDUKÇA ZORLU BİR EKONOMİK ORTAMDA YAŞAMAKTAYIZ. BUNU GÖRMEZSEK, EKONOMİK AÇIDAN GÜÇLÜ BİR DEVLET OLAN KENDİ TOPLUMUMUZDA YARATTIKLARIMIZI MAHVETME RİSKİ İLE KARŞILAŞIRIZ. DOLAYISI İLE, BİR ÇÖZÜM İÇİN NE KADAR FİNANSMANA İHTİYACIMIZ OLDUĞUNU VE BUNUN NEREDEN GELECEĞİNİ BAŞINDAN BİLMELİYİZ».
>
> **KIBRISLI RUM PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI**

[15] Ekonomik Yakınlaşme ve Kıbrıs Sorununun Çözümü Avrupa Enstitüsü semineri sunumu, Besim, M., "Kıbrıs'ta Makroekonomik Yakınlaşma", London School of Economics, Londra, 6 Şubat 2007.

«BENİM İDARİ KONULARLA İLGİLİ HİÇ BİR ENDİŞEM YOKTUR. EGEMENLİKLE İLGİLİ BİR ÖDÜN VERECEĞİMİZİ DÜŞÜNMÜYORUM. BENCE, ESAS KONU EKONOMİKTİR».

BENGÜ ŞONYA
DEMOKRAT PARTİ

Kıbrıslı Rumlar ekonomik açıdan daha avantajlı ortak olarak yakınlaşmanın / birleşmenin maliyetini yüklenmek zorunda kalacaklarından çekinmektedirler. Uluslararası toplum bazı fonlar ayırsa da, geri verilmeyecek olan mülklerin tazminat ücretleri gibi maliyetlerin büyük bir kısmı, Kıbrıs Türk ekonomisini Kıbrıs Rum ekonomisi ile aynı seviyeye getirmek için yeterli olmayacaktır. Bu yüzden, iki ekonomiyi yakınlaştırırken Kıbrıslı Rumların ekonomik büyümesinin Kıbrıs Türk ekonomisini sübvansiye ettiğinden dolayı kaçınılmaz bir şekilde zarar göreceğinden çekinmektedirler.

Bu sonuç, mali federalizmde dağılımsal endişe olarak kendini göstermektedir. Bir paydaş, "Kıbrıslıların çözümün ne gibi maliyetler getireceğini, bunları kimin karşılayacağını ciddi anlamda düşünmeleri gerekir. Yeniden birleşmenin maliyetlerini karşılayacaklarına dair kimse henüz bir garanti vermemiştir. Dolayısı ile, böyle belirsiz bir anlaşma içine giremeyiz" dedi. Bu, uluslararası finansal krizi de düşündüğümüzde ayrıca bir sorundur. Böylelikle, paydaşların korkularının bir kısmının giderilebilmesi için yakınlaşma ile ilgili risklerin uluslararası aktörler tarafından güvence altına alınması gereklidir.

«YENİ YAPIYA GİRERKEN MEVCUT YAPIMIZDAN DOLAYI ZORLUKLARLA KARŞILAŞACAĞIZ. RUM TARAFININ SİYASİ TANINMIŞLIĞI ONLARA EKONOMİK AVANTAJ SAĞLAMAKTADIR. RUM TARAFININ YILLAR İÇİNDE BİRİKEN KAYDA DEĞER MİKTARDA SERMAYESİ VE BANKALARDA NAKİDİ BULUNMKTADIR. BU NAKİTDEN DOLAYI ONLARIN EKONOMİK YAPISI GÜÇLÜDÜR. SONUÇ OALRAK, BU YAPI İÇİNDE KENDİ İNSANIMIZI VE GİRİŞİMCİLERİMİZİ KORUYABİLMEK İÇİN ÖNLEMLER ALINMALIDIR».

BENGÜ ŞONYA
DEMOKRAT PARTİ

Kıbrıslı Rumlar 1974'de yaratılan hasarın maliyetlerini ödemek zorunda bırakılacaklarından korkmaktadırlar. Kendilerini 1974'ün kurbanları olarak değerlendirmekte ve çözümün maliyeti onlara yüklenirse potansiyel olarak tekrar kurban konumuna sokulacaklarını düşünmektedirler. Bunu, adaletsizsik ve eşitsizlik olarak görmektedirler.

Diğer yandan, Kıbrıslı Türkler bir çözüm durumunda iki toplum arasındaki farklılıklar sermaye piyasasını Kıbrıslı Rumların hakimiyeti altına sokarak daha zayıf olan Kıbrıslı Türk ekonomi aktörlerini ve işletmelerini pazarın dışına atacağından korkmaktadırlar. Potansiyel sinerjiler yerine birçok katılımcının pazarın genel anlamda Kıbrıslı Rum işletmeleri kayıracağı varsayımına yoğunlaşılmaktadır.

Paydaşlardan biri, Kıbrıs Türk kurumlarının bir çözüme hazır olmadığını ve bunun hayal kırıklıkları yanında çözüme yönelik güvensizlik yaratacağını düşünmektedir. Bu paydaş, "bir çözümün ardından Kıbrıs Türk toplumunun karşılaşacağı siyasi, ekonomik ve sosyal şokların sorumluluğunu kim üstlenecek?" sorusunu sormaktadır. Bazı paydaşlar geçiş ödeminde Kıbrıs Türk ekonomisini korumak için derogasyonlar ve korumacı önlemler önermektedir.

Kıbrıslı Türkler ayrıca, bir çözümün ardından Kıbrıslı Rumların Türk üreticilere ve hizmet sağlayıcılarına karşı ayrımcılık yapacağından çekinmektedirler. Panel katılımcılarından biri Kıbrıslı Türklerin güneyden alışveriş yapmaya çekinmediklerini fakat Kıbrıslı Rumların aynı şeyi kuzeyde yapmaya isteksiz olduklarını belirtti. Söz konusu paydaş, ayni eğilimin gelecekte de devam edeceğini dolayısı ile Kıbrıslı Rumların Kıbrıslı Türkler ile birlikte iş yapmaya yönelik isteksizlik göstereceğini ve bunun sonucunda da Kıbrıslı Türk işletmelerinin kenara itileceğini belirtti.

Katılımcıların diğerleri, insanların, çıkarlar ve ekonomik değer üzerinden ekonomik işlemler yaptığını ve etnik geçmişin müşteriler veya tedarikçiler için o kadar da önemli olmadığını savunarak bir önceki görüş ile ters düştüler.

Panel tartışmaları sırasında ekonomik ilişkilerin ada içi ticaret ve yatırımla sınırlı kalmayacağı şimdiye kadar yeterince araştırılmayan bögesel etkenlerinde konuya dahil olacağı açıkça ortaya çıktı. Bir çözüm durumunda, birleşik Kıbrıs ve Türkiye arasındaki ekonomik ilişkiler de gelişecektir. Panel tartışmaları sırasında Türkiye'nin ekonomik gücü da ele alındı.

Paydaşlardan birine göre "Türk firmalar ve finansal kurumların Kıbrıs'a gelerek herşeyi satın almalarının ihtimali çok yüksektir", "Türk sermayesinin bizi satın almasından korkmalı mıyız? Sonunda büyük ihtimalle olacağı bundur, Pazar ne Kıbrıslı Türk ne de Kıbrıslı Rum olacak; baskın bir oranla Türkiye'ye ait olacak".

Daha önce bahsi geçen konulara dayanarak, görüşme tarafları ve üçüncü taraflar için, makro-ekonomik yakınlaşmaları ifade edilen dağılımsal endişelerden bağımsız olarak değerlendirmek, günlük yaşam seviyesinde, AB liberal ekonomi normlarına geçişin (kaybedecek olanların etnik temeli bir etken olarak göstererek korumacı politikalar geçirmeye çalışması gibi) siyasi boyutu daha fazla karmaşıklaştırmayacağının garantisi olmadığından, dolayı pek de zekice bir adım olmaz.

«BİR ÇÖZÜM OLMASI HALİNDE KIBRISLI TÜRKLER İLE KIBRISLI RUMLAR ORTAK OLACAK. BURADA CİDDİ BİR EŞİTSİZLİK VAR. SAYILAR FARKLI, YETKİNLİKLER ÇOK UYUŞMUYOR, EKONOMİK FARKLILIKLAR, DEMOGRAFİK FARKLILIKLAR VS... BENİ EN ÇOK KORKUTAN BU FARKLAR...»

KIBRISLI TÜRK PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

«ŞAHSEN, BEN MESLEKLERİ TAKTİR EDERİM. MESLEĞİMİ DİĞER TOPLUMU DA İÇEREN BİR PAZARDA İDAME ETTİREBİLMEK İSTERİM. ÇÖZÜM BUNU MÜMKÜN KILACAK, FAKAT AKSİ DE OLABİLİR. GEÇİŞ DÖNEMİ DIŞINDA BİR SINIR OLMAMALIDIR. FAKAT, KALICI OLARAK SERBEST ULAŞIM, MALLARIN VE SERMAYENİN SERBEST DOLAŞIMI ÜZERİNDE BİR KISITLAMA OLAMAZ. BUNLAR AVRUPA BİRLİĞİ PROJESİ İÇİNDE BULUNMAKTADIR VE ADA ÇAPINDA UYGULANACAKTIR».

ANASTASİOS ANTONİOU
AVUKAT

SOSYAL DİNAMİKLER

Birinci tur görüşmelerde göz ardı edilen bir etken çözümün sosyal boyutudur. Doğal olarak bu dinamikler müzakere çerçevesinin bir parçasıdır. Örneğin, toprak düzenlemeleri coğrafik olarak kimi insanları yerlerinden edecektir. Yine de, tehlikede olan sadece elle tutulur sosyal değişimler değildir. Umutlar ve korkuların bazıları toplumun genel yapısı ile de ilgilidir.

Sosyal dinamikler, geçiş noktalarının 2003 yılında açılmasından beri etkilenmeye başladılar. Bu zamandan itibaren insanlar sınırlardan geçebilmektedir ve sonuç olarak toplumlar arası iletişim çeşitli seviyelere ulaşmıştır. Bazı durumlarda, birarada varolma konuları çok bariz şekilde ortaya çıkmaktadır. Örneğin, İngiliz Okulu'nun yapısı ile ilgili fikir ayrılıkları (sadece İngilizce eğitimi mi vermektedir yoksa daha çok kültürlülüğü içeren bir kurum mudur?) birçok Kıbrıslı Türkün okula yazılmasından sonra önemli bir hale gelmiştir. Kıbrıs'taki durumun bir çözüme doğru ilerlemesi ile, insanların günlük yaşamlarını doğrudan etkileyecek sosyal olaylara bu sadece bir örnektir.

Fakat, paydaşlara gelecekteki sosyal ilişkileri sorduğumuzda akla gelen toplumlar arası ilişkiler değildir. Bunun yerine, çözümle ilgili varolan en büyük umut toplumsal ilerlemedir. Her iki toplumdan da birçok katılımcı Kıbrıs sorununun sosyal söylemlere hükmetmesinin zarar verici etkilerinden doğan hoşnutsuzluklarını dile getirdiler. Örneğin, Kıbrıslı Rum katılımcılardan bazıları baskın söylemlerin diğer konuları bastırarak göz ardı edilmelerine neden olduğunu ve toplumu tutucu ve yabancı düşmanı (zenofobi) yaptığını belirttiler. Çözümün olumlu sonuçlarından biri de ilerici güçlerin gündemin, açık bir toplum yaratacak alanlara doğru kaymasına izin vermesini sağlamaktır. Kamuoyu araştırması verileri barışa yönelik umutların yanında insanların ayrıca olumlu bir toplumsal değişim için motive olduklarını göstermektedir.

Tablo 18 Motive Edici Etkenler – Barış

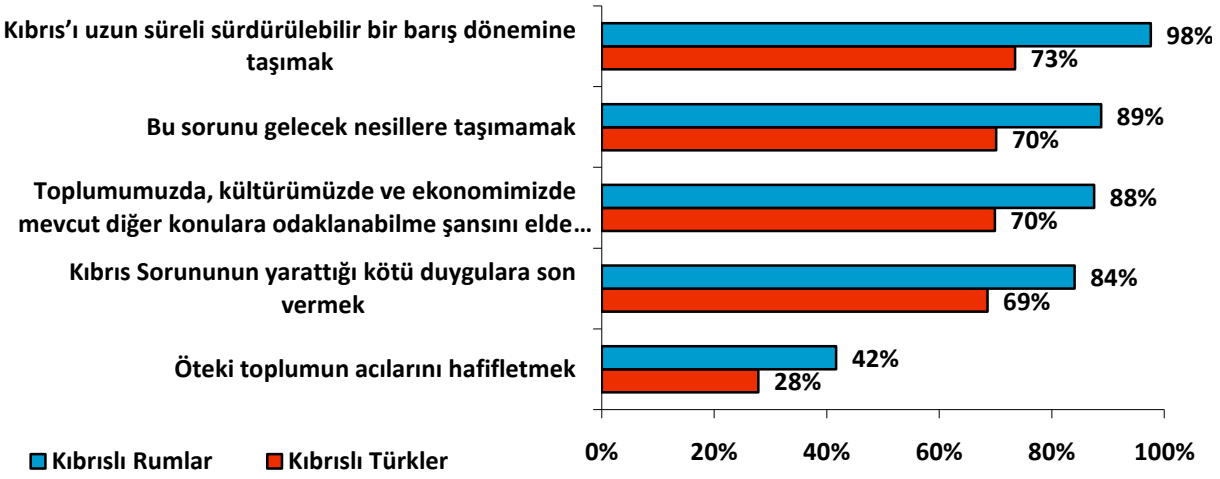

Barışa her iki toplum da özlem duymaktadır. İki toplum da Kıbrıs sorununu aşıp enerjisini başka konulara kaydırmak istemektedir. Ancak, iki toplum da hala empati kurma konusunda zorlanmaktadır.

Daha pratik sebeplere dayanarak birçok Kıbrıslı Türk çözümü kurumsal reforum süreci ile özdeşleştirmektedir. Kimileri, Avrupa Birliği üyeliğinin kötü yönetimin ilacı olmadığını kabul etse de, genel görüş reforum sürecinin lokomotifi olarak göz ardı edilemez bir güç olduğudur.

Diğer yandan, yeniden birleşmenin sosyal yapı üzerindeki etkileri ile ilgili önemli kaygılar bulunmaktadır. Kıbrıslı Rumlar genel anlamda ve Kıbrıslı Türklere kıyasla günlük yaşamlarında çözümden dolayı daha az etkilenecek olsalarda, birçok belirsizlik ile dolu olan bir projeye imza atma konusunda oldukça tereddütdedirler. Birçok tedirginliğin kaynağı karşılıklı güvensizlikte yatmakta fakat aynı zamanda yeniden birleşmenin tam olarak ne anlama geldiği konusunda farklılaşan yorumlardan da kaynaklanmaktadır.

Doğal olarak, olası bir çözümün varsayımlar üzerine veya bir dizi etkenlere bağlı olmasından dolayı gelecek ile ilgili farklı vizyonların bulunmasının önüne geçmek mümkün değildir. Fakat, farklılaşmanın bir sebebi de geçmişi farklı şekilde algılamaktan gelir. Toplumlar arası ilişkiler ile ilgili olarak, Kıbrıslı Rum katılımcıların bir çoğu Kıbrıslı Türklerin korkularını bölünme değilse de ayrılığı doğrulamak için abartılmış olarak değerlendirmektedir. Kimi Kıbrıslı Türkler ise, Kıbrıslı Rumların bir arada yaşama ile ilgili 'pembe anıları' konusunda şüphe belirtmektedirler. Bu, sonuç olarak gelecekte çözüm ile birlikte bir arada varolma söylemlerini etkilemektedir. Yanlış anlama değilse de güvensizlik, diğer topluma olan bakış açılarından kaynaklanır. Örneğin, bir arada varolmaya açık olduklarını savunan Kıbrıslı Türkler, Kıbrıslı Rum toplumunun yeniden entegre olmuş bir toplum için hazır olmadıklarının doğru olmadığı konusunda ısrar etmektedirler.

Bir arada varolma konusunda katılımcıların görüşleri gerek ayni mahallelerde yaşamak gerekse hükümeti paylaşmak olsun konuya bağlı olarak değişmektedir. Bazı Kıbrıslı Rum tartışma

grubu katılımcıları toplumlar arası evliliklerin birleşik bir Kıbrıs'ta aileler için bir tedirginlik yaratacağını belirttiler. İlginç olan, bu, bir zamanlar, federal bir çözümü savunan eski Kıbrıslı Türk lider Mehmet Ali Talat tarafından da seslendirilen bir endişe idi.

Önemli konulardan biri de karmaşık kimlik tanımlamalarını nasıl görüşüp müzakere edeceğimizdir. Araştırma verilerinin de gösterdiği üzere insanların çoğu kendilerini Kıbrıslı Rum veya Kıbrıslı Türk olarak tanımlamaktadır ve Kıbrıs'taki insanların çoğu bariz bir şekilde hibrid kimliklerinden hoşnut değildirler. Yeni devlet sistemini sürdürülebilir kılmaya yetecek kadar güçlü bir sivil kimlik yaratmak mümkün olacak mıdır? Kıbrıslı Türkler arasında sadece 'Kıbrıslı' kimliği oldukça küçük bir azınlık tarafından taşınmaktadır ki bu oran, Kıbrıslı Rumlar arasında daha da küçüktür.

Toplumlar arası kimlik konusunun ötesinde, Kıbrıs'ta yaşayan diğer insanların kategorileri ile ilgili endişeler seslendirilmiştir. Göçmenler konusu bu bağlamda demografik trendler göz önünde bulundurulduğunda, Kıbrıslı Rum katılımcıların farklı bir kültür olarak değerlendirdikleri ve baskı altına alınmaktan korktukları bir konudur. Diğer yandan, bazı katılımcılar statükonun sallantıda olduğunu ve Yeşil Hattı tehlikeye soktuğunu, Kıbrıslı Rumlar yakın gelecekte bir çözüme varma konusunda hazırlıklı olmazlarsa sınırın Kıbrıs'ın güney kesimi ile Türkiye arasında bir dış sınır haline geleceğini düşünmektedirler. Bazı Kıbrıslı Türk katılımcılar ise kuzey kesimindeki demografik değişimlerden kaynaklanan 'toplumsal tükeniş' konusunda korkularını dile getirdiler. Dolayısı ile, göçmenlerin entegrasyon sorunu hem çözüm bağlamında hem de bugünkü durumda endişe duyulan bir konu olarak ortaya çıkmaktadır.

Sosyal boyut düşünüldüğünde, nerdeyse tüm paydaşların ifade ettiği, çözümün hayatlarındaki sosyal etkileridir. Ayrıca, çözümsüzlük senaryosunun etkilerine dayanarak kendi korku ve umutlarını da birbirleri ile paylaştılar.

Kıbrıslı Türklerin genel olarak hayat memnuniyetlerinin daha düşük olmasından dolayı statükonun değişmesine yönelik Kıbrıslı Rumlara kıyasla daha fazla isteklilik göstermeleri şaşırtıcı değildir. Daha fazla kaybedecek şeyleri olması, egemenliği paylaşmak, değişim ve belirsizlik Kıbrıslı Rumları daha fazla endişelendirmektedir.

Paydaşlar ile yapılan röportajlar ve tartışma grublarından çıkan görüşler, insanların iki toplumlu, iki bölgeli bir federasyonun özellikle sosyal entegrasyon bağlamında tam olarak ne anlama geldiğini bilmediklerini ortaya koydu. Ortak mahalleler olacak mı yoksa ayrı ayrı mı yaşayacağız? Bazıları bir toplum içinde, diğer toplumun getolarda yaşadığını düşünerek, bu fikre karşı çıkmaktadır. Ortaya konulan bir öneri, iki bölgeliliğin ve iki toplumluluğun Kıbrıs bağlamında tam olarak ne demek olduğunu açıklayan bir bilgilendirme kapmanyasının yapılmasıdır.

TOPLUMLAR ARASI İLİŞKİLER

Toplumlar arası ilişkilerin gelişmesinin önündeki bir engel de 'diğer' toplumun algılanma şeklidir. Diğer toplum ile ilgili mevcut statükoya yönelik görüşlerden geçmiş olayların yorumlamasına kadar birçok genelleme bulunmaktadır. Kıbrıslı Türkler genellikle Kıbrıslı Rumların onları eşit ortakları olarak görmediklerini, bunun yerine kendi yarattıkları kazançlarını paylaşan, güvenilmez ve tembel kişiler olarak değerlendirdiklerini düşünmektedirler. Bir paydaş, 'bizleri onlarla aynı oranda Kıbrıslı görmediklerini' savunmaktadır. Bu da çoğunluk tarafından kabul görmediklerini farkettiklerinden dolayı, Kıbrıslı Türkler arasında bir aşağılık kompleksi yaratmaktadır.

Bu görüşler bazı Kıbrıslı Türk paydaşlar tarafından röportajlarda ifade edilse de, Kıbrıslı Rumlar toplumlar arası ilişkileri önemli bir konu olarak değerlendirmemektedirler. Kıbrıslı Rum katılımcılardan biri bu söylemlerin Kıbrıslı Türklerin güvensizliklerinin yansıması olduğu görüşündedir. Korkuların varlığından şüphe duymamasına rağmen söz konusu paydaş, korkuları abartı olarak değerlendirmekte ve "kazanımlar" elde etmek için bu güvensizliklerin siyasi diyaloğa bilerek sokulduğuna inanmaktadır. Diğer Kıbrıslı Rum katılımcılarla benzer olarak, "geçmişte hiç bir sorun olmadan bir arada yaşıyorduk, yine bir arada yaşayabiliriz" ifadesinde bulunmuştur.

Kıbrıslı Rum katılımcıların çoğu yeniden entegre olmuş bir toplumun nasıl gelişeceği konusunda iyimser bir tavır sergilemektedir. Yıllar süren ayrılığın ardından bazı sorunlar yaşanacağının farkında olsalar da, büyük bir çoğunluk sorunların aşılamaz olmayacağı ve bir arada yaşamanın zor olmayacağı konusunda emindir.

Buna zıt olarak, Kıbrıslı Türk katılımcıların çoğu röportajlarda ve paneller sırasında 1974 yılından beri varolan ayrılığı vurgulayarak aynı uyumlu bir geçmiş görüşünü paylaşmadıklarını belirttiler. Bir çoğu "acı hatıraları" anımsayarak bunların diğer topluma güvenmelerine engel olduğunu belirtti.

Katılımcılardan biri toplumlar arası paydaş paneli tartışmalarında, bu farklı algılayışlar üzerine kendi yorumunu yaparak toplumların kendi içinde bile var olan 'farklılık' ve 'tarihteki eksikliklere' dikkat çekti ve "bazı tecrübeleri unutmayı ve bazılarını da fazlası ile hatırlamayı tercih ediyorlar" diye ekledi. Kıbrıslı Türklerin, acı anıları daha iyi hatırlarken, Kıbrıslı Rumların iyi anıları hatıralarında tuttuğu varsayılmaktadır. [17]

Bir başka katılımcı iki sürecinde, bazı hatıraları hem vurgulamanın hemde bastırmanın, eş zamanlı yaşandığını söyledi. Ayrıca, bu 'gerçekler' bir arada varolabilirler. Paydaş, "Çok farklıyız asla birlikte yaşayamayız fikri veya her zaman uyum içinde birlikte yaşadık fikri bizi hiç bir yere götürmeyecektir çünkü iki fikir de doğrudur" yorumunu yapmıştır. "İnsanlar, toplumdaki

«KIBRISLI RUMLAR, KIBRISLI TÜRKLERİN DAHA ALT SEVİYEDE OLDUĞUNU DÜŞÜNÜYORLAR. BİZE İNŞAAT İŞÇİLERİ VEYA TEMİZLİKÇİ OLARAK BAKARLAR. SİZİ KIBRISLI OLARAK KABUL EDERLER, ANCAK MUTLAKA ARAYA BİR SEVİYE KOYARLAR».

KIBRISLI TÜRK PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

«ÇÖZÜMÜN BİR FAYDASIDA KIBRIS'TA İKİ TOPLUM ARASINDA NİHAYET BİR BİRLİKTELİK VE İŞBİRLİĞİ HİSSİNİ YARATABİLECEK BİR ORTAMIN OLUŞACAK OLMASI VE ÇOK KÜLTÜRLÜ BİR DEVLETTE YAŞAYACAĞIMIZDIR».

KIBRISLI RUM PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

«KIBRISLI RUMLAR NEDEN KIBRISLI TÜRKLERİN 1974'Ü KURTULUŞ OLARAK GÖRDÜKLERİNİ GERÇEKTEN ANLAMALIDIRLAR. AYNI ZAMANDA KIBRISLI TÜRKLER DE 1974'DE OLANLARIN KIBRISLI RUMLAR İÇİN BİR TRAJEDİ OLDUĞUNU ANLAMALIDIRLAR.".».

KIBRISLI RUM PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

[17] The discussion is reminiscent of Vamik Volkan's well known 'chosen traumas' thesis. See http://www.vamikvolkan.com/Transgenerational-Transmissions-ve-Chosen-Traumas.php.

«BİZİ KIBRISLI TÜRKLERLE BİRLEŞTİREN ÇEŞİTLİ NOKTALAR VARDIR. ORTAK BİR MENTALİTEYE VE YILLAR YILI BARIŞ İÇİNDE BİRLİKTE YAŞAMANIN GETİRDİĞİ ORTAK BİR KÜLTÜRE SAHİBİZ. YURTTAŞLARIMLA BİR ARADA YAŞAMA, ÇALIŞMA VE YAKIN TEMASDA OLMA ŞANSI ÇÖZÜMÜN BİR BAŞKA BÜYÜK FAYDASIDIR. KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNU DÜŞÜNDÜĞÜM BAZI RADİKAL AYRILIKLAR ORTADAN KALKACAKTIR».

ANDREAS VYRAS
KIBRIS GENÇLİK KURULU

«ACI GÜNLERİ YENİDEN YAŞAMAK VE ESKİYE DÖNMEK İSTEMİYORUZ. KENDİ EGEMEN BÖLGEMİZDE YAŞAMAYA DEVAM EDEREK AB'YE ÜYE OLMAK HERKES İÇİN DAHA İYİ OLACAKTIR. İNSANLAR BİR TARAFTAN DİĞER TARAFA SERBESTÇE GEÇEBİLMELİ AMA KARIŞIK YAŞAMAMALIYIZ».

ERTAN ERSAN
ŞEHİT AİLELERİ DERNEĞİ

bazı kişilerin siyasi anlamda isteklerini idealleştirmeleri sebebiyle bir birinden uzaklaşmaya başlayana kadar uyum içinde yaşıyorlardı." Söz konusu paydaş, geçmişteki olayların gelecekte tekrarlanmasını önlemek için neden yaşandıklarını anlamamız gerektiğini söyledi. "Diğer tarafın soruna yaklaşımına hassasiyet göstermeliyiz ve farklılıkları kenara itmek ve gözardı etmek yerine gidermeliyiz."

Genç bir Kıbrıslı Türk paydaş paneli katılımcısı kendi yaşındaki Kıbrıslı Rumların "Kıbrıs'ta, Kıbrıslı Türklerin de yaşadığının farkında bile olmadığını" ve "ailelerinin neden bir arada varolmak ile ilgili bu güzel anıları çocuklarına aktarmadıklarını merak ettiğini", ve dolayısı ile bölünmeden önceki uyum içindeki hayatın doğruluğunu sorguladı.

Paydaşların kimisi, bu farklılıklar üzerine yansımalarda bulunarak toplumların kendi içlerindeki siyasetin ve medyanın önyargılar yaratmada çok önemli bir rol oynadığını belirttiler. Geçmiş olaylarla ilgili varsayımlar ve travmalar, yıllar süren ayrılık, süpeci siyasi sistemlerden ve medyadan filtrelenerek yayıldı [18]. Bu güvensizlik, tartışılan konudan bağımsız olarak, ara sıra panellerde de ortaya çıktı. Birçok paydaşın da belirttiği üzere, bu konunun acilen ele alınması, ve güven artırıcı önlemlerin en hızlı şekilde uygulamaya konması gereklidir.

BİRARADA VAROLMA (YENİDEN ENTEGRE OLMUŞ BİR TOPLUMUN İÇİNDE)

Bir arada varolma kavramı toplumlar arası ilişkilerden farklıdır. İkinci kavram, iki toplum arasında siyasi ilişkileri ifade ederken bir arada varolma özellikle çok kültürlü mahallelerde yaşama anlamında aynı alanı paylaşmayı içerir.

[18] Medya ve Kıbrıs sorununun analizi için bknz. "Medya Anlatıları, Siyaset ve Kıbrıs Sorunu", Christophoros Christophorou, Sanem Şahin ve Synthia Pavlou, PRIO Raporu 1/2010 (http://www.prio.no/Kıbrıs/Publications/).

KOMŞULAR

Kamuoyu araştırması verilerine baktığımızda iki toplumun bir arada var olma konusunda bölünmüş olduğunu görürüz. Kıbrıslı Rumlar, Kıbrıslı Türk komşuları olması konusunda daha fazla esneklik göstermektedirler. Kıbrıslı Rumların çoğu (53%) Kıbrıslı Türk komşularla yaşamayı kabul etmektedir. Yine de, %33'lük önemli bir kısım buna karşı çıkarken, %15'lik bir oran tarafsız kalmaktadır. Kıbrıslı Türkler, bu soru karşısında daha eşit bölünmüştürler. %34'luk bir grubun bunu onaylamasına rağmen karışık mahalleler konusundaki ağırlıklı eğilim buna karşı çıkma yönündedir (38%). Kıbrıslı Türklerin, %28'lik bir oranı bu konuda kararsız olduklarını belirtmiştir.

Tablo 19A: Uzlaşım üzerine görüşler (Kıbrıslı Rumlar)

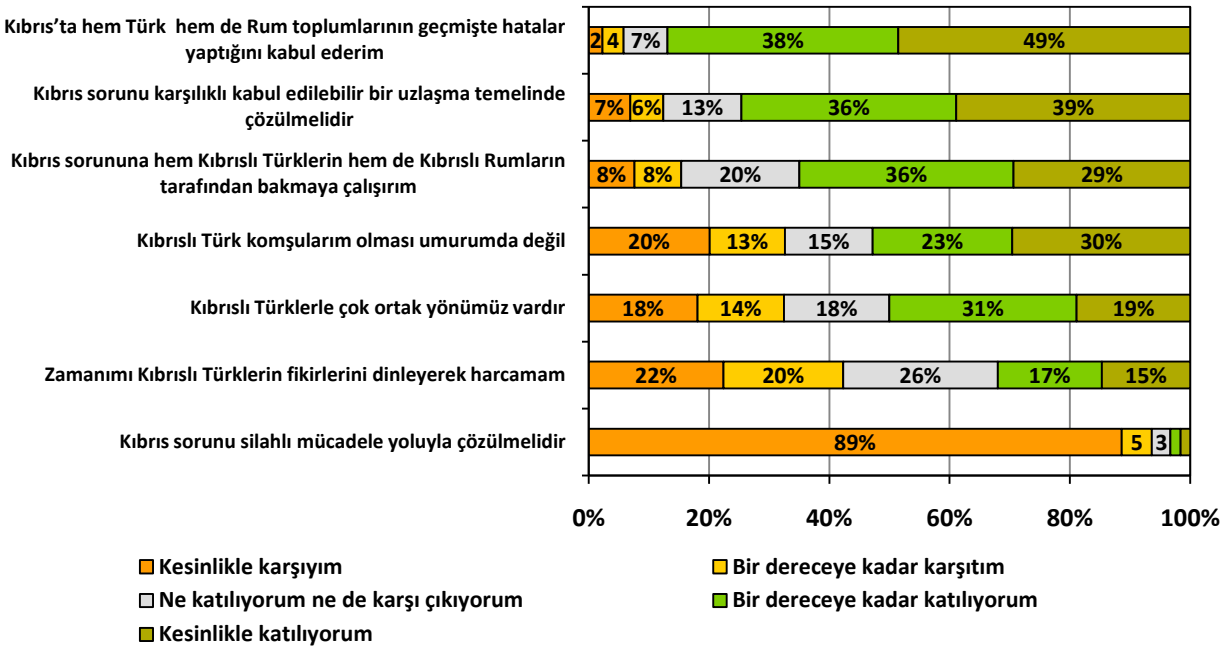

Kıbrıslı Rumların büyük bir çoğunluğu, Kıbrıs sorunun her iki taraf için de kabul edilebilir olan bir uzlaşıyla çözülebileceğini düşünmektedir. Daha küçük bir çoğunluksa, Kıbrıslı Türk bir komşularının olmasının kendilerini rahatsız etmeyeceğini belirtmiştir. Son olarak, siyasi amaçlara şiddet kullanarak ulaşma fikri, Kıbrıs Rum toplumunun büyük çoğunluğu tarafından şiddetle reddedilmektedir.

Tablo 19B: Uzlaşım üzerine görüşler (Kıbrıslı Türkler)

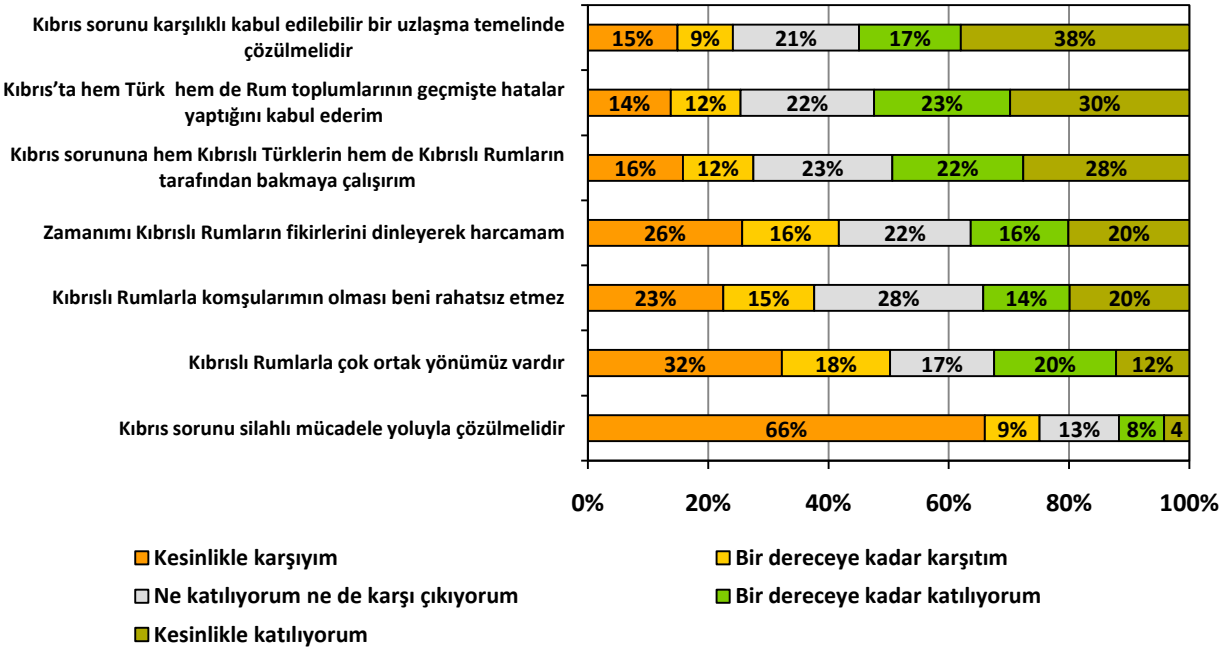

Kıbrıslı Türklerin çoğu Kıbrıs sorunun her iki taraf için de kabul edilebilir olan bir uzlaşıyla çözülebileceğini düşünmektedir. Bununla birlikte, gündelik yaşamda Kıbrıslı Rumlarla birarada yaşamanın ne kadar arzu edilir olduğu noktasında görüşler birbirinden ayrılmaktadır. Kıbrıs Türk toplumunun büyük bir çoğunluğu siyasi amaçlara şiddet kullanarak ulaşma fikrine karşı çıkmaktadır.

«KENDİ TECRÜBELERİME DAYANARAK İNSANLARIN UTANGAÇ BİR ŞEKİLDE BİR BİRLERİNE ISINDIKLARINI VE SONUNDA ARALARINDAKİ FARKLILIKLARI OLUMSUZ OLARAK DEĞERLENDİRMEKTEN VAZGEÇİP BUNU TAKDİR ETTİKLERİNİ SÖYLEYEBİLİRİM. ÖZELLİKLE ÇOCUKLAR, DİĞER IRK VE ETNİK KÖKENLERE SAHİP ÇOCUKLARLA BİR ARADA OLMAKTA HİÇ ZORLANMAZLAR VE BUNU OKULLARIMIZDA HER GÜN GÖRÜYORUZ».

KIBRISLI RUM PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

İki toplumlu, iki bölgeli federal bir çözüme ulaşıldığı durumda, Kıbrıslı Rum tartışma grubu katılımcılarının bir çoğu Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumların yakın bir şekilde bir arada bulunduğu karışık mahallelerde yaşamayı istediklerini söylediler. İki toplumun karışık bölgelerde yaşamasının olası anlaşmazlıkları önlemeyi kolaylaştıracağını ve temasın artmasıyle ortak sevginin de artıracağını belirttiler.

Bu görüşü paylaşan Kıbrıslı Rum katılımcılar, Kıbrıslı Türklerin kapalı getolarda yaşadıkları ve bunun 1964 – 1974 döneminde olduğu gibi toplumlar arası düşmanlığın tekrarlanmasına katkı koyabileceği görüşündedirler. Katılımcılardan biri, "getolarda yaşarlarsa kendilerini kapalı ve ayrı hissederek olumsuz tepkiler verecekler. Ve buda suç oranlarını veya şiddet içeren davranışları kontrol etmeyi zorlaştıracak" yorumunda bulunmuştur.

Buna zıt olarak, diğer Kıbrıslı Rum katılımcılar, Kıbrıslı Türklerin belirlenmiş geto bölgelerde yaşamasını tercih etmektedirler ve Kıbrıslı Rumlarla aynı mahallelerde yaşamalarına karşıdırlar. Bu görüşü taşıyan katılımcılar aynı zamanda iki toplumlu, iki bölgeli federal bir çözüme de temelde karşıdırlar.

Bazı paydaşlar, adanın iki tarafında yükselmekte olan milliyetçilik akımı konusunda endişelidirler. 2003'de sınır kapılarının açılması ile yaratılan barış ve dostluk ortamı kalmamıştır. Kıbrıslı Türk bir paydaş, bu tarihten itibaren "Kıbrıslı Rumlarla temas kurmaya başladıktan sonra Kıbrıslı Türklerin, Kıbrıslı Rumlardan uzaklaştığı" açıklamasında bulundu.

Güvensizlik ve yanlış anlaşılma, paydaşlar bir arada varolma konularında olumlu duygular dile getirirken bile su yüzüne çıkmaktadır. Spesifik olarak, Kıbrıslı Rumların Avrupa Birliği'nin rolünü toplum ilişkilerini normalleştiren bir rol olarak değerlendirmeleri, Kıbrıslı Türk katılımcıların 'azınlık statüsüne' doğru bir adım daha yaklaşma korkuları ile karşılanmaktadır.

Örneğin, Kıbrıslı Rum paydaşlardan biri Kıbrıslı Türkler ile bir arada varolmayı diğer Avrupa vatandaşları ile, Kıbrıs'taki Maronitler, Ermeniler ve Latinler ile bir arada varolmak ile aynı gördüğünü ve iki toplum arasında herhangi bir sorun olacağını düşünmediğini dile getirdi. Bir başka paydaş ise, Kıbrıslı Türkler ile bir arada varolmaya Avrupa bağlamında bakılması gerektiğini, Avrupa bağlamındaki varoluşumuzda diğerlerine karşı daha kabullenici bir yaklaşım sergilemeyi öğrenmemiz gerektiğini söyledi. Bir başka paydaş da, bu konuda iyimserlik ifade ederek 'Kıbrıslı Rumların büyük çoğunluğunun Kıbrıslı Türkleri kişisel olarak tehlike arzedici görmediklerini ve onlarla kişisel herhangi bir sorunlarının olmadığını' söyledi.

Bu tip görüşler, Kıbrıslı Türklerin endişelerini rahatlatmak yerine bazen tam aksinin oluşmasına sebep olmaktadır. Kıbrıslı Türk bir paydaş, Kıbrıslı Rumların diğer toplumu "öğrenmek için gayret etmedikleri ve önemsemedikleri" ve Kıbrıslı Türkleri her zaman azınlık olarak değerlendirdikleri konusunda şikayet etti. Kıbrıslı Türkler hakkındaki zihinlerindeki imaj 'gerçeğe' yakın değildir ve paydaşa göre Kıbrıslı Türkler bundan daha fazlasıdır.

Bir arada varolma ile ilgili, Kıbrıslı Rum yandaşlarına kıyasla, Kıbrıslı Türk tartışma grubu katılımcıları, Kıbrıslı Rumlar ile birlikte yaşama konusunda daha kararsız bir tavır sergilediler. Uzun yıllar süren ayrılığı, birlikte yaşamaya engel olarak değerlendirme eğilimi gösterdiler. Kamuoyu araştırmamızın verilerinin tam tersini göstermesine rağmen, katılımcıların bazıları Kıbrıslı Türklerin bir arada yaşamaya daha açık olduklarına inandıklarını fakat Kıbrıslı Rumların, Kıbrıslı Türkleri pek de hoş karşılamayacağını söylediler. Ayrıca, bazı katılımcılar Kıbrıslı Rumların "hükmetmeye" veya "patron gibi davranmaya" eğilimli olduklarını, ve bunun çok kültürlü bir topluma ters düştüğünü söylediler ve bunun gelecekte sorunlar yaratacağını ekledi.

Birlikte yaşamaya karşı ortaya konulan bir başka sebep de "geçmişin travmalarını henüz atlatamamış olduğumuz gerçeğidir". Tarih iki tarafta da farklı şekillerde öğretilmektedir ve travmaların halen iki toplumun bilinçaltında saklı olmasından dolayı, iki toplumun entegre olmasını sağlamak zor olabilir. Yukarda bahsi geçen konuyla da ilişkili olarak, katılımcılardan biri iki toplumun "tekrar birbirini tanıması için" bir geçiş sürecinin gerekliliğini savundu. Paydaş, ancak bu geçiş sürecinin ardından, iki toplumun bir arada yaşamasının yeniden mümkün olabileceğini ekledi.

Kıbrıslı Türk katılımcıların, Kıbrıslı Rumlar ile bir arada yaşamaya yönelik olumlu bir yaklaşım sergilemelerine rağmen kendi toplumlarının veya daha yüksek bir oranla Kıbrıslı Rum toplumunun buna hazır olmadığını düşünmektedirler.

Bir başka önemli konu ise, bir grup paydaş ve tartışma grubu katılımcıları için bir arada varolmak komşuluktan öteye daha derin ilişkiler ifade etmektedir. Bazıları, birarada varolma fikrini tehlikeli buldukları toplumlar arası evlilikler ile ilişkilendirmektedir. Paydaşlardan biri,

«HERHENGİ BİR ANLAŞMA İÇİNDE VE ÖZELLİKLE HER HANGİ BİR ÇÖZÜM PLANINDA İKİ TARAFINDA HAYVANSAL İÇGÜDELERİNE DÖNMELERİNİ VEYA UYGUNSUZ DAVRANIŞLARDA BULUNMALARINI ENGELLEYECEK BAZI KORUMACI ÖNLEMLER OLUŞTURULMAZSA GÜVEN TEK BAŞINA YETERLİ OLMAYACAKTIR».

ACHİLLES EMİLİANİDES
AVUKAT/AKADEMİSYEN

«2003-2004 YILLARINDA AB ÜYESİ BİR KIBRIS'TA BİR ARADA YAŞAMANIN HAYALİNİ KURDUK. DİĞER TARAFLA TEMAS KURDUKTAN SONRA BUNUN SADECE BİR HAYALDEN İBARET OLDUĞUNU ANLADIK. BİZE DÜŞÜNDÜĞÜMÜZ GİBİ DAVRANMAMA-KTADIRLAR».

KIBRISLI TÜRK PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

«ÇOK UZUN ZAMANDIR AYRI YAŞIYORUZ. SON 35 YILDIR YARATILAN ÇATIŞMA İLE DOLU BİR TARİH VE FARKLILIKLARLA DOLU BİR ORTAMDA NASIL BİR ARADA YAŞAMAYA BAŞLAYACAĞIMIZ KONUSUNDA KAYGILIYIM. TOPLUMUN MİLLİYETÇİ VE AŞIRICI KESİMLERİ BU BİR ARADA VAROLUŞA NASIL TEPKİ VERECEKLER?»

KIBRISLI RUM PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

bazı tartışma grubu katılımcılarının bu konuda bu kadar endişeli olmalarına şaşırdığını çünkü coğrafik bölünme yokken bile geçmişte çok fazla toplumlar arası evlilik yaşanmadığını söyledi. Paydaş, katılımcıların bir arada varolmayı konuşurken bu konunun devamlı sürette ortaya konmasının oldukça şaşırtıcı olduğunu belirtti. "Tabii ki böyle tercihleriniz olabilir", dedi fakat, bu konunun neden bu kadar önemli olduğunu sorguladı.

Bir başka katılımcıya göre, "Bu, insanların çözüme bakış açıları ile doğrudan ilintilidir". Çözüm ile ilgili görüşler çözümü 'mantıklı' bir iş ortaklığı olarak görenler ile 'evliliğe' benzetenler arasında farklılık göstermektedir. Paydaşlardan biri, birçok federasyonda, insanların evlenmediğini fakat yönetimsel birimler arasında belli bir seviyede işbirliği oluşturduklarını açıkladı. Böylelikle, toplumlar arası evlilik genel anlamda entegrasyon bağlamında bir sembol olarak ortaya çıkmaktadır.

Bir başka katılımcı, toplumlar arası evlilik ile ilgili endişeyi göç ile bağdaşdırarak Kıbrıslı Rum ailelerin zaman içinde, yerli kişiler ve göçmenler arasında yaşanan evlilikler ve göçmenler ile olan tecrübelerinden ders çıkardıklarını dile getirdi. İnsanlar, evliliğin Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler arasında çözümden sonra gelişecek olan yakınlıktan doğan doğal bir olay olduğunu düşünüyor olabilirler.

Paydaş, Kıbrıslı Rumların kimliklerine ne kadar bağlı olduklarını anlatarak devam etti ve bu konunun ayrıca din ile de ilgili olduğunu belirtti. Örneğin, paydaş Kıbrıslı Rumların kendi akrabalarının (Kıbrıslı) Ermeniler ile evlenmelerinden hoşlanmadığını çünkü onların Rum Ortodoks olmadıklarını belirtti. Kıbrıslı Rum/Ortodoks toplumunda sosyal hayat dini günler etrafında döndüğünden farklı dinler arasındaki evlilikler sorunlar oluşturmaktadır.

Daha derin anlamda bir entegrasyon ile ilgili endişelere yönelik bazı katılımcılar original tutumlarından hiç sapmadılar: "Bu adada birlikte yaşamalıyız. Geçmişte bunu başardık ve halen daha burada yaşamaktayız ve gelecekte de burada yaşamalıyız. Bu yüzden bunu bir sorun haline getirmek sadece bir bahanedir ve konu ile ilgisi yokdur."

KİMLİK, BENZERLİK, ÇEŞİTLİLİK VE FARKLILIK

Kıbrıs'ta siyasi kimlikler 1960 Anayasasındaki güç paylaşımı temelinde oluşmuştur. Bunun öncesinde, Osmanlı millet sistemi benzer şekillerde etnik toplumlara siyasi haklar tanımaktaydı. Kimlik ile ilgili herhangi bir tartışma bu tarihi gelenekle karşı karşıya gelir. Günlük hayattaki iletişimler içinde kimliklerin gelecekte karşı karşıya geleceğini düşünmek, kimliklerin toplumsal olarak belirlendiği veya kişisel ve değişken olduğu konusunda farklı görüşler bulunduğundan dolayı oldukça karmaşıktır.

Geleneksel toplumsal kimliğe bir alternatif 'Kıbrıslı' kimliğidir. Bir çoğu bunu farklılıkların yarattığı tehtitlere karşı bir 'dayanışma / birliktelik' temeli olarak değerlendirmektedir. Aşağıdaki bölümlerde bu alternatif üzerine ortaya konan görüşleri ele almaktayız.

Kimlik konularındaki tartışmalar ilginç bir şekilde, farklılık ve çeşitlilik için alternatif bir model olarak çok kültürlülüğün karmaşık kavramına dalmadı. Bu konu, bazı katılımcıların hükümet politikalarının toleransı artıracak şekilde geliştirilmesi umutlarını ifade etmesiyle, toplumsal ilerleme içerisinde ele alındı.

'KIBRISLI KİMLİĞİ': SİVİL VE ETNİK BAĞLAR

Günlük yaşamda kimlik konularını tartışırken bazı paydaşlar Kıbrıs toplumunda yaşadıkları "kimlik krizinin" bir çözümden sonra ortadan kalkacağını umut ettiklerini belirttiler.

Bu görüşü paylaşan Kıbrıslı Rum paydaşlar, insanların kendilerini 'Kıbrıslı' olarak tanımlamaktan çekindiğini çünkü aynı zamanda Yunan olduklarının çok fazla altının çizildiğini ifade ettiler. Ayrıca, 35 yıllık bir çıkmazın ardından yeni bir "Kıbrıslı" kimliği yaratılamamıştır.

Paydaşlardan biri çözümle birlikte, Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türklerin "Yunan ve Türk milli kimliklerden oldukça farklılaşan saf Kıbrıslı kimliğini" yani kendi ayrı kimliklerini yavaş yavaş yaratmaya başlayacaklarını umut etmektedir. Paydaşlar en azından yaşam tarzı olarak Kıbrıslı Rumlar ve Türkler arasında büyük farklılıklar görmediklerini ve "birçok insanın düşündüğünden daha fazla benzerlikler taşıdıklarını" ifade ettiler. Hatta, bazı proje katılımcıları etnik ayrım konusunda oldukça duygusal tavırlar sergileyerek akrabalık ve yakınlık bağlarına değindiler.

«HAMBİS TSANGARİS ADINDA KIBRIS İÇİN ÇOK ÖNEMLİ BİR SANATÇI İLE İRTİBAT İÇİNDEYİM VE GÜNEYDE BİR BASKI RESİM MÜZESİ VAR. BABAM SINIRLAR AÇILDIKTAN SONRA GÜNEYDE ONUN KÖYÜNÜ (PLATANISKEIA) ZİYARET ETTİ. BU ADAMLA TANIŞTI VE BABAMA SANATÇI OLDUĞUNU SÖYLEYİNCE BABAM BENİM DE SANATLA İLGİLENDİĞİMİ VE TÜRKİYE'DE OKUDUĞUMU SÖYLEDİ... YAZIN KIBRIS'A TATİL İÇİN GELDİĞİMDE HAMBİSLE İRTİBAT KURDUM VE BULUŞTUK. ÇOK İLGİNÇTİ, ÇOK ETKİLENDİM; DAHA ÖNCE BİR BİRİMİZİ TANIMIYORDUK FAKAT YILLARDIR TANIYORUŞ GİBİ HİSSETTİK».

PEMBE GAZİLER, İKİ TOPLUMLU TANGO FAALİYETLERİ ORGANİZATÖRÜ

Kamuoyu araştırma verileri Elen ve Türk kültürüne dayalı etnik kimliklerin toplumun genelinde halen var olduğunu göstermektedir.

«BİR ÇOK KIBRISLI, 1974'TEN BERİ YARATILAN BELİRSİZLİĞİN SONUCU OLARAK BİR KİMLİK ÇELİŞKİSİ İÇİNDEDİR. BUGÜN KIBRIS CUMHURİYETİNİN VATANDAŞLARIYIZ, YARIN HANGİ DEVLETİN VATANDAŞLARI OLACAĞIZ? BİZ KIBRISLI RUMLAR VE KIBRISLI TÜRKLERİZ, FAKAT NE DERECE YUNAN, TÜRK VEYA KIBRISLIYIZ?»

KIBRISLI RUM PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

«ÇÖZÜM İLE BİRLİKTE, SONUNDA KIBRISLI OLMANIN NE ANLAMA GELDİĞİ ÜZERİNE BİR FİKİR YARATABİLECEĞİZ».

KIBRISLI RUM PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

Tablo 20A: Ulusal ve Kültürel Kimlik (Kıbrıslı Rumlar)

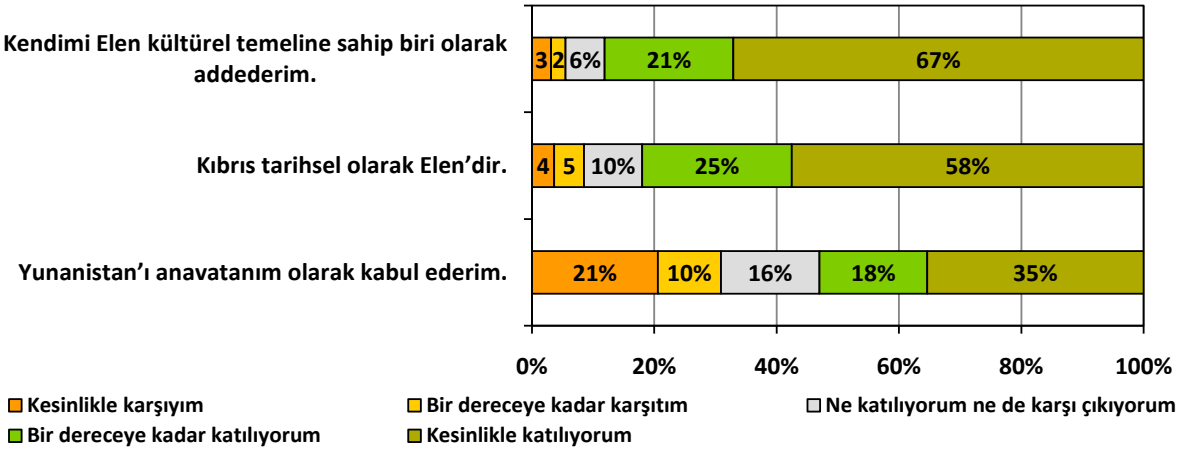

Kıbrıslı Rumların bir çoğu Yunanistan'ı 'anavatan' olarak görme fikrinden vazgeçmiş olsa da, kendilerini güçlü bir şekilde Yunan kültürel kökenleri ile tanımlama eğilimindedirler.

Tablo 20B: Ulusal ve Kültürel Kimlik (Kıbrıslı Türkler)

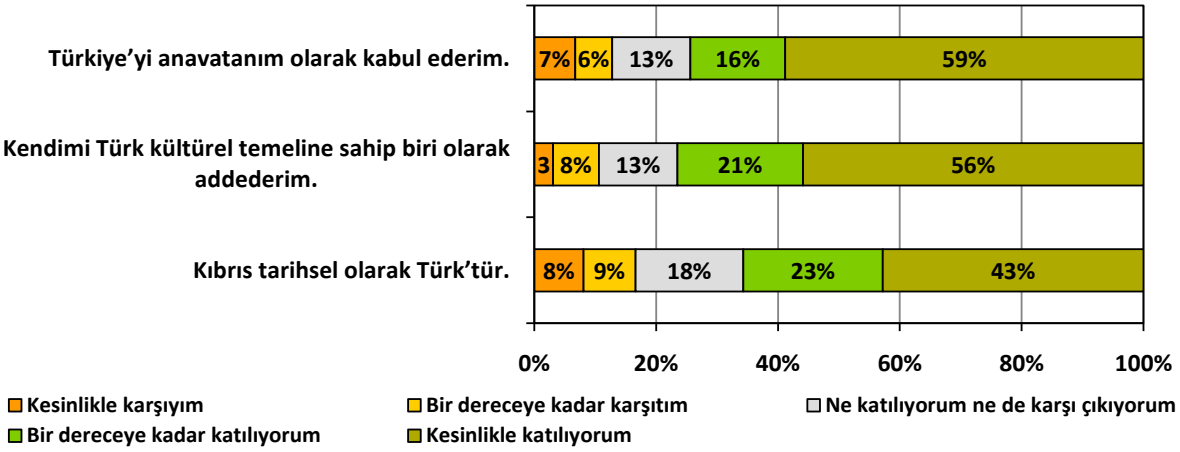

Kıbrıslı Türklerin, çoğunluğu kültürel kökenlerinin Türk olduğunu kabul etmeleriyle paralel olarak, Türkiye'yi anavatan olarak görme fikrine sadıktırlar.

Bunlara rağmen, paydaşlardan biri 'iki toplumun yetkileri paylaşacağı, problemleri ile birlikte yüzleşerek, birlikte çözeceği bir Kıbrıs milleti yaratmayı' umudunu taşımaktadır. Self-determinasyonun bu şekilde tanımlanmasının 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kökeni ile benzerlik gösterdiğinin altı çizilmelidir. 1960'lardan farklı olarak, Kıbrıslılar şövenist fikirlerden kendilerini kurtararak her zaman dayanışma içerisinde davranacaklardır. Kendilerini etnik geçmişlerini belirtme gereği duymadan Kıbrıslı olarak tanımlayacaklardır.

Tablo 21: Değişken Kimlik Tarınmlamaları

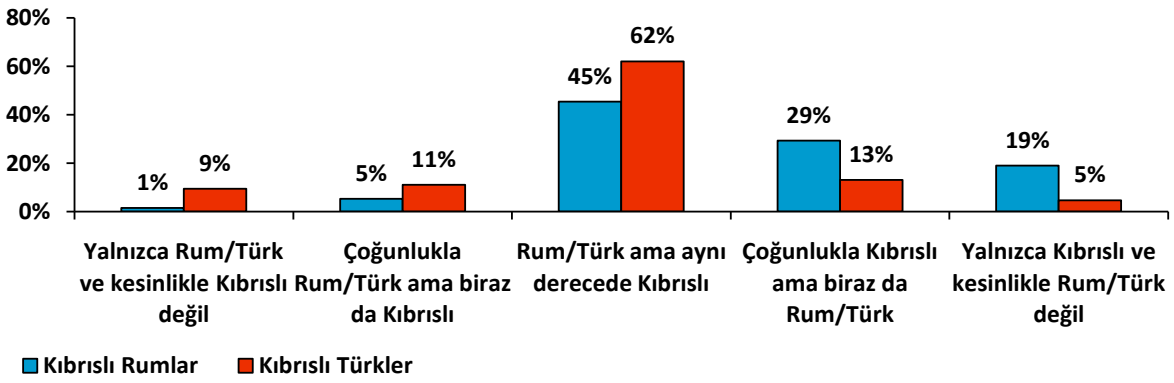

Kıbrıs Rum toplumunun, kendini Yunanlı'dan çok Kıbrıslı hissedenlerle, kendini eşit derecede Kıbrıslı ve Yunanlı olarak hissedenler arasında eşit olarak bölünmüş olduğu görülmekte, küçük bir grup ise kendini Kıbrıslı'dan çok Yunanlı olarak hissettiğini ifade etmektedir. Kıbrıslı Türkler ise daha az değişkenlik gösteren bir tablo oluşturmaktadır. Gözle görülebilir bir çoğunluk kendini eşit derecede Kıbrıslı ve Türk hissederken, aşağı yukarı aynı düzeyde olan iki azınlık grubu da kendini Türk'ten çok Kıbrıslı ya da Kıbrıslı'dan çok Türk olarak hissetmektedir.

Fakat, Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türklerin bugün kendilerini nasıl tanımladıklarına baktığımızda, Kıbrıslı kimliğini bu şekilde yaratmaya çalışmak önemli ölçüde emek isteyen bir olaydır.

Bir başka paydaş bunun "kol kola bir mücadele olacağını ve iki toplumunda en birinici müttefikinin diğer toplum olduğunu anlaması gerektiğini" söyledi. Söz konusu paydaş, "birlikte yaşamayı arzulayan Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumlar, bu varoluşa zarar vermek isteyen herkese karşı sırt sırta savaşmalıdırlar" dedi.

Aynı mantık çerçevesinde paydaş, potansiyel olarak ayrılık ve çatışmaya yol açabilecek tüm sorunların asgari düzeye indirilmesi gerekmektedir ifadesinde bulundu. Kıbrıslılar ne kadar birlikte hareket ederlerse o kadar yakınlaşacaklar ve çatışma olasılığı o kadar azalacaktır. Paydaşlardan biri "bu, toplumların konuyu nihayetinde kendi içlerinde çözmesi ve bir Kıbrıs milletini yaratması ile sonuçlanacak uzun bir süreçtir" diye açıkladı.

Bazı Kıbrıslı Türk paydaş paneli katılımcıları entegrasyon kavramına daha sempatik yaklaştılar, fakat çoğu iyimser bir yaklaşım göstermeyerek kimlik bağlamında etnik ayrımı 'doğal' olarak nitelendirdiler.

Tartışmada entegrasyon, Kıbrıslı Rumlar için bölünmenin önünde bir engel teşkil etmesinden dolayı daha önemli bir kavram olarak ortaya çıkarken, Kıbrıslı Türkler bu kavramı toplumun çoğunluk kesiminin baskısı altına girme olarak algıladı.

İlginç olan şudur ki, çok kültürlülüğe alternatif ancak toplumsal taleplere cevap vermeye yönelik tasarlanan hükümet politikaları üzerine tartışırken ele alındı. Dolayısı ile, hibrid tanımlamalar ve kimlikler tartışılmadı. [19] Ayrıca, milli ve sivil kimlikler arasındaki farklılıklar da katılımcılar tarafından ele alınmadı.

«KIBRISLI TÜRKLERİN VE KIBRISLI ELENLERİN KENDİ TOPRAKLARINDA SÖZ, YETKİ, KARAR, İKTİDAR SAHİBİ OLMA İSTENCİNİ, İRADESİNİ MÜCADELESİNİ ORTAYA KOYMASI VE BU ARADA DA DAYANIŞACAK BİRİNCİ MÜTTEFİK OLARAK BİR BİRLERİNİ GÖRMELERİ».

KIBRISLI RUM PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

[19] Kimlik politikalarının analizi için bknz. Constantinou, Costas M. "Kimlik: İki toplumluluk, Hibrid oluşumlar ve 'Kıbrıs Sorunu", İşbirliği ve Çatışma 42(3): 247–27.

DEMOGRAFİ

Toplumlar arası kimliği nasıl işleyeceğimiz konusunun ötesinde, katılımcılar değişmekte olan demografinin Kıbrıs'taki ilişkileri nasıl etkilediğini değerlendirdi. Birçok Kıbrıslı Rum panel katılımcısI beklendiği üzere Türkiye'den gelen göçmenler konusunu ele aldı. Bununla ilgili olarak dünyanın birçok yerinden gelen göçmenlerin Kıbrıs'ı istila edecekleri riski ifade edildi. Kıbrıslı Türkler, demografi ile ilgili endişeleri çoğunlukla tükeniş bağlamında dile getirdiler. Bazı katılımcılar demografi trendlerinin Kıbrıslı Türk toplumunun "tükenmesine" sebep olabileceğini söyledi.

GENÇLİK

«YENİ NESLIN KIBRIS SORUNUNA BİR ÇÖZÜM BULMA VE KIBRISLI TÜRKLERLE BARIŞ İÇİNDE BİR ARADA VAROLMA KONULARINA, VE AİLELERİNİN 1974'DEN BERİ İHALAL EDİLEN HAKLARINI KORUMA İHTİYACINA OLAN BAĞLILIKLARI KONUSUNDA ENDİŞELİYİM».

KIBRISLI RUM PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

Paydaş paneli katılımcıları, öngörülen problemleri, Kıbrıs sorununun farklı unsurlarına olan yaklaşımları, daha yaşlı nesillerden farklılık gösteren genç nesiller ile tartıştı. Bu birçok paydaş için zaten sorunlu bir konudur çünkü gençler çözüm için daha az motivasyonu olan bir gruptur.

Diğer çalışmalar gençlere farklı bir demografik grup olarak yaklaşmaktadır. [20]

Kıbrıslı Rum paydaşlardan bazıları Kıbrıslı Rum gençleri konusunda endişeler belirtti. Paydaşlardan biri, "gençler Kıbrıs surunuyla hiç ilgilenmiyorlar. Erken zamanda bir çözüm bulunmazsa, yeni nesil Kıbrıslı Türkler ile bir çözüme varmaya yönelik aynı arzuyu taşımayacak, birleşik bir Kıbrıs için son umutlarda sonsuza kadar kaybolacak" demiştir.

Kamuoyu araştırma verileri de paydaşlar tarafından seslendirilen bu endişeyi doğrulayarak, genç Kıbrıslı Rumların yaşlı kesime kıyasla bir anşalmayı reddetme olasılıklarının daha yüksek olduğunu göstermektedir.

[20] Bknz. UNDP "Kıbrıs'ta Gençler" Raporu (2009), http://hdr.undp.org/en/reports/nationalreports/europethecis/Kıbrıs/name,19663,en.html.

Tablo 22A: Olası bir referandumda yaş gruplarına göre oy dağılımı (Kıbrıslı Rumlar)

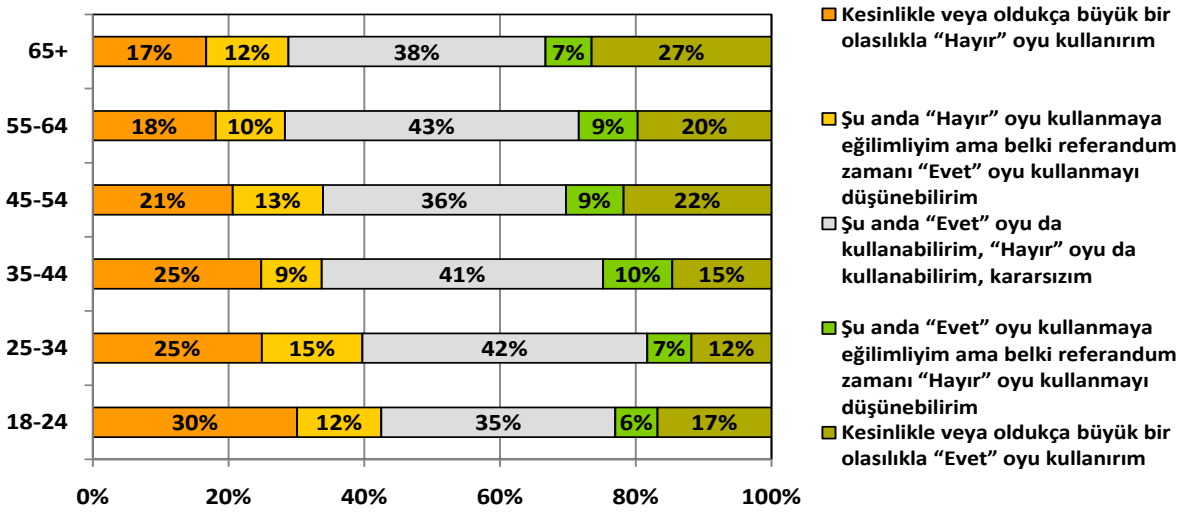

Olası bir referandumda genç Kıbrıslı Rumlar 'Hayır' oyu kullanma eğilimi gösterseler de; genel çoğunluğun 'Evet' oyu kulanma eğilimli olduğu görülmektedir. 65 yaş üzeri grupta ise, büyük bir çoğunluk 'Evet' oyu kullanacakları cevabını vermiştir.

Paydaşlardan birine göre, "gençler, Kıbrıslı Türkler ile aynı arada varolma tecrübesine sahip değildirler ve bir çoğunun diğer toplum üyeleri ile ya asgari düzeyde teması olmuş veya hiç olmamıştır." Bu, iki tarafı da şüpheci ve birleşik bir Kıbrıs için işbirliği yapma konusunda isteksiz kılmaktadır. Ayrıca, birleşme Kıbrıs için uzun vadede daha iyi bir çözümdür argümanları bu gençler için yeterince ikna edici değildir çünkü genel anlamda refah içinde ve rahat ortamlarda yetiştirildiler.

Bir paydaş, gelecek nesil siyasetçiler Kıbrıs'ta bir çözüm için emek sarfetseler bile referanduma sunulan bir planın halk tarafından ilgi göreceğine ihtimal vermemektedir. Paydaşlardan bir diğeri, gençlerin Kıbrıs sorununa olan ilgisizliğinin anlaşılabilir olduğunu çünkü daha geniş bağlamda gençlerin Kıbrıs'ta herhangi bir siyaseti reddedtiklerini söyledi. Söz konusu paydaşa göre Kıbrıs sorunu ile ilgili sürekli devam eden konuşmalar, yolsuzluk algıları ve bencillik bunun sebebidir.

Kıbrıslı Türkler de Kıbrıslı Rum gençleri ile ilgili aynı görüştedirler. Genç Kıbrıslı Rumların daha milliyetçi ve diğer topluma karşı daha sert olduklarına inanmaktadırlar. Kıbrıslı Türkler de bu gerçeği genç neslin birlikte yaşama tecrübesine sahip olmaması ile ilişkilendirmektedirler fakat, sorunu ayrıca genel olarak Kıbrıslı Rumlara, Kıbrıslı Türklere yönelik politikalara ve özellikle eğitim ile tarih kitaplarının rolüne mal etmektedirler. Kıbrıslı Türk bir paydaş, "Biz tarih kitaplarımızı değiştirdik, daha tarafsız ve daha az milliyetçilik içeren kitaplar hazırladık fakat Kıbrıslı Rum çocuklar nefret ile büyütülüyorlar" ifadesinde bulundu. [21]

[21] Tarih ve pedagoji üzerine bir analiz için bknz. "Bölünmüş bir Kıbrıs'ta Tarih Eğitimi: Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk Okul Kitaplarının Kıbrıs Tarihi Açısından Karşılaştırılması", Yiannis Papadakis PRIO Kıbrıs Merkezi Raporu 2/2008 (http://www.prio.no/Kıbrıs/Publications/).

Kıbrıslı Rum yandaşlarından farklı olarak Kıbrıslı Türk gençler, 2004 BM planı referandumunda yeniden birleşme ve barış konusunda çok daha fazla politize oldular. Fakat, o zamandan itibaren hayal kırıklığı tecrübesi Kıbrıslı Türk gençler arasında çözüme olan desteği git gide azaltmaktadır.

Tablo 22B: Olası bir referandumda yaş gruplarına göre oy dağılımı (Kıbrıslı Türkler)

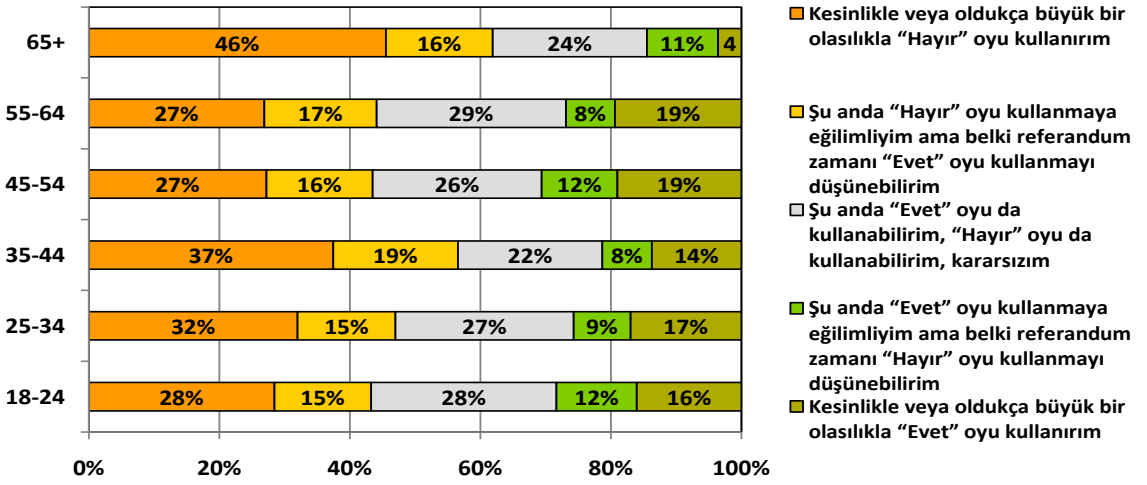

65 yaş ve üzeri olan Kıbrıslı Türkler 'Hayır' oyu kullanmaya en yüksek eğilimi göstermektedir. 18-24 ve 25-34 yaş arası genç kesim ve 45-54 ile 55-64 yaş arası orta yaş grubu nisbeten 'Evet' oyu kullanmaya daha yatkın görünmektedir.

Kamuoyu araştırması tabloları Kıbrıslı Türk gençlerinin yaşlı nesile göre daha heycanlı olduklarını göstermektedir, fakat tüm yaş gruplarında gelecekteki bir referenduma 'hayır' demeye doğru bir eğilim açıkca görülmektedir.

DIŞ GÖÇ (VE BEYİN GÖÇÜ)

Kıbrıslı Türk gençlerin çözüm ile ilişkilendirdikleri umutların bir kısmı sürdürülebilir bir gelecekle ile ilgilidir. Madalyonun diğer tarafı çözüme ulaşılamadığı taktirde göç etmek zorunda kalma korkusudur. Proje katılımcıları arasında, özellikle Kıbrıslı Türk katılımcılar arasında, tekrar tekrar ortaya çıkan bir konu da, dış göç konusudur . [22] Aslında, iki toplumun da dış göçü tecrübe edinmiş olmalarından dolayı, katılımcılar tarihi karşılaştırma yapabilmektedirler.

Bir paydaş "yurt dışında yaşayan Kıbrıslı Türklerin Kıbrıs'ta yaşayanların sayısından daha fazla olduğu hesaplanmıştır" dedi. "1960 ve1970'lerde büyük gruplar halinde göç ettiler. Yurt dışında yaşayan gençler, özellikle erkekler, geçtiğimiz 10 yıldır geri dönmemektedirler."

Bazı paydaşlar, çözüme yönelik az çok devam etmekte olan umudun da sönmesi ile bir başka göç dalgasının tetikleneceği konusunda endişelidirler. Paydaşlardan biri, "demokrasi olmayan bir ülkede yaşamak genç bir entellektüel için anlamsızdır" ifadesinde bulunmuştur. "Burada kalanlar sadece göçmenleri çalıştıran ve onlara mülklerini kiralayan bir avuç zengin kişiler olacak. Geçmişte de dış göç yaşadık, bu, çözüme yönelik beklentileri bir derece durdurdu fakat, umutlar tükendiğinde insanlar yine büyük gruplar halinde ülkeyi terketmeye başlayacaklar."

Çözümsüzlük senaryoları genç nesillere sunulan fırsatlar açısından aynı zamanda Kıbrıslı Rumları da endişelendirmektedir. Dış göç korkusu sadece Kıbrıslı Türklere ait bir korku değildir.

"BÖLÜNMENİN DOĞURACAĞI KÖTÜ SONUÇLAR DEHŞET VERİCİDİR. KIBRISLILARIN YARISI ADADAN GÖÇ EDECEK. ÖZELLİKLE GENÇLER HİÇ BİR GELECEKLERİ OLMADIĞI DÜŞÜNCESİNE KAPILACAKLAR (EN AZINDAN ŞİMDİ OLDUĞUNU DÜŞÜNDÜKLERİ GELECEĞİN OLMADIĞI).

BENCE TORUNLARIMIZ İLK UÇAĞA ATLAYIP ÜLKEYİ TERKEDECEKLER. GENÇLERİMİZİ KAYBEDERSEK NE OLACAK?

NÜFUS GİTTİKÇE AZALACAK. HAYAT AYNİ OLMAYACAK: İNSANLARIN MAAŞLARINDA VE BUGÜNKÜ YAŞAM STANDARTLARINDA DÜŞÜŞLERE SEBEP OLACAK BİR ÇOK ETKEN ORTAYA ÇIKACAK."

LELLOS DEMETRİADES, ESKİ LEFKOŞA BELEDİYE BAŞKANI

«YENİDEN BİR GÖÇ DALGASI İLE KARŞILAŞACAĞIZ. ÖZELLİKLE KIBRI CUMHURİYETİ KİMLİK KARTI SAHİBİ OLMAYA BAŞLADIKTAN SONRA YURTDIŞINA CİDDİ SAYIDA ÖĞRENCİ GÖNDERMEYE BAŞLADIK. BU GENÇLERİMİZİN BU ORTAMA GERİ GELMEYECEĞİNİ DÜŞÜNÜYORUM. BU GÖÇ DALGASININ ÇÖZÜMSÜZLÜK DURUMUNDA DEVAM EDECEĞİNİ DÜŞÜNÜYORUM».

KIBRISLI TÜRK PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

[22] Kıbrıslı Türklerin demografik yapısı üzerine bir çalışma için bknz. "Kıbrıs Türk Nüfusu Azalmakta mıdır? 2006 nüfus sayımı ışığında Kıbrıs'ın etno-demografik yapısı", Mete Hatay, PRIO Kıbrıs Merkezi Raporu 2/2007. http://www.prio.no/Kıbrıs/Publications/).

TÜRKLER Mİ YOKSA KIBRISLI TÜRKLER Mİ?

«BELİRLİ KRİTERLERİ DOLDURMUŞ OLAN, BELİRLİ YILLAR BURADA YASAL YOLLARDAN KALMIŞ OLAN, VERGİSİNİ ÖDEYEN, VATANDAŞLIK SORUMLULUKLARINI YERİNE GETİREN KÖKENİ NE OLURSA OLSUN KİŞİLERİN BURADA KALMASI TARAFTARIYIM».

KIBRISLI TÜRK PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

Göçmenler konusu da Kıbrıs sorunu için çetrefilli bir konudur. Taraflardan biri tüm göçmenlerin Türkiye'ye dönmesini isterken, (uluslararası hukuğu ihlal ederek adaya gelen yasadışı yabancılar olarak) diğer tarafın duruşu tümünün kalmasından yanadır (birleşik bir devlette nötüralize edilen vatandaşlar olarak). Bu bağlamda, bu iki yaklaşımı uzlaştırmak kolay değildir.

Kıbrıslı Türklerin bir çoğu önceden belirlenmiş kriterlere uygun olanların Kıbrıs'ta kalabileceğini ve Kıbrıs vatandaşı olma hakkı kazanabilecekleri konusunda hemfikirdir. 1974'te göç edenler geçtiğimiz 35 yıldır Kıbrıs'ta yaşamaktadırlar; çocukları Kıbrıs'ta doğmuş ve büyümüştür. Burasını vatanları olarak görmekte ve kendilerini hiç bir şekilde Türkiye ile tanımlamamaktadırlar. Kıbrıs'ta ortaya çıkan vatan severlik akımı kimlik algılarını etkilemiştir.

Nerdeyse tüm Kıbrıslı Türkler bu insanların Kıbrıs'ta kalması taraftarıdırlar, lakin, daha yakın bir geçmişte gelenlerin, kayıtsız ve yasa dışı ('KKTC' yasalarını ihlal ederek) burada kalanların bir çözüm sonrası dönmesi gerektiğini düşünmektedirler. Paydaşların bir kaçı göçmenlerin Kıbrıslı Türklere oranla sayıca üstünlük sağlamaları tehlikesini ortaya koymuş ve kalmasına izin verilen göçmenlerin sayısının Kıbrıslı Türklerin iradesini etkileyemeyecek bir seviyede tutulması gerektiği uyarısında bulunmuştur.

«TÜM HAYATLARI BOYUNCA BURADA YAŞAMIŞ OLAN VE KIBRIS'I EVLERİ OLARAK GÖREN GÖÇMENLERİN ÇOVUKLARINI DÜŞÜNMELİMİYİZ? YOKSA ULUSLARARASI İLKELERİ TAKİP EDEREK BUNUN BİR SUÇ OLDUĞUNU VE DÜZELTİLMESİ GEREKTİĞİNİ Mİ SAVUNMALIYIZ? BENCE GÖÇÜN BİR SAVAŞ SUÇU OLDUĞU GERÇEĞİ KONUSUNDA ISRARCI OLMALIYIZ».

KIBRISLI RUM PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

Göçmenlerin kendileri de bu görüşle hemfikirdirler. Kendi durumlarının belirsizliği ile ilgili olarak şikayetçidirler ve bu konunun yıllardır geniş çapta konuşulmasına rağmen geleceğin onlar için ne getireceğini bilememek onları rahatsız etmektedir. Ayrıca, sürekli olarak çözümün önünde bir engel olarak gösterilmekten hoşnutsuzdurlar. Paydaşlar arasında Türkiye kökenli katılımcılar da bulunmaktaydı. Durumları ile ilgili var olan belirsizlikten şikayet etmenin yanında, bu konunun yıllardır gündemde tartışılmasına rağmen Kıbrıs'taki gelecekleri ile ilgili belirsizliğin devam etmesinden memnun olmadıklarını belirttiler.

İnsanları belli kriterler temelinde nötüralize etme konusundaki açık fikir birliği bu kişilerin Türkiye'den gelen göçmenler olduğu ve tüm göçmenlerin uluslararası yasaları ihlal ederek adaya geldiği argümanı ile çelişmektedir. Kıbrıslı Rum bir paydaş "göçmen nüfusunu ele alırken yol gösterici ilkeler ne olmalıdır?" sorusunu yöneltmiştir.

Röportajlara katılanlar, yakın bir gelecekte bir çözüm bulunmadığı takdirde, "demografik problemler" eninde sonunda Kıbrıslı Türkleri etkilediği kadar Kıbrıslı Rumları da etkileyecek yorumunda bulundu. Bir başka paydaş söyle dedi: "Görüşmelerin duraklaması ile Kıbrıs'a daha fazla göçmen akışına şahit olmaktayız fakat eğer statüko devam ederse bir krize gireceğiz." Kıbrıslı Rumlardan biri, göçmenlerin nüfusunun artması ile küçük bir kara parçasının nüfus fazlalığı altında ezilmesinden ve göçmenlerin gelecekte kendi toplumlarının ihtiyaçlarını karşılayabilmek için adanın daha fazlasını ele geçirmeye çalışma ihtimallerinden korktuğunu ifade etti.

Kıbrıslı Rum bir paydaşa gore, bir başka sorun da demografik değişimin sistematik bir biçimde Türkiye tarafından yürütülmesi ve Türkiye'den yine sistematik bir biçimde göçmen "ithal" edilmesidir. Katılımcılar, şartların aynı kalması durumunda göçmenler çoğalmaya devam edecekler ve Kıbrıslı Türkler yurtdışına göç edecekler, dolayısı ile "biz günün sonunda, uzun vadede Türkiye ile sınır komşusu olacağız," düşüncesindedirler ve bu Kıbrıslı Rumların pek de arzuladıkları bir durum değildir.

Birçok Kıbrıslı Türk de "ithal" göçmenler konusunda hoşnutsuzdur. Göçmenler daha dindar ve 'farklıdırlar'. Bu yüzden, iki paydaş Türkiyeli göçmenlerin önü kesilmezse Kıbrıslı Türklerin "toplumsal tükeniş" ile yüz yüze kalacaklarını dile getirdiler.

Yakın gelecekte bir çözüm bulunmazsa, bazı Kıbrıslı Türkler, Kıbrıs Türk Toplumunun yavaş yavaş eriyip gideceğinden ve KKTC'nin şimdiki sakinlerinin gittikçe büyüyen nüfustan dolayı hayat tarzları üzerinde daha fazla baskı hissederek, baskın Türk kültürü altında asimile olma veya Kıbrıs Cumhuriyeti de dahil olmak üzere diğer ülkelere göç etme seçenekleri ile yüz yüze kalacaklarından korkmaktadırlar. Bazıları daha fazla iş imkanı bulabilecekleri Türkiye'ye, bazıları ise AB vatandaşlık haklarını talep edebilecekleri bir AB Üye Ülkesinde daha iyi bir yaşam arayışına girecektir.

«BENİ RAHATSIZ EDEN ACABA ÖNÜMÜZDEKİ BEŞ YIL İÇERİSİNDE TOPLUM BASKISI BENİ BAŞIMI ÖRTMEYE ZORLAR MI? SAĞIMDA SOLUMDA OTURAN İNSANLAR HEP TÜRKİYELİ OLACAK. KIBRIS SORUNU ÇÖZÜLMEMİŞ OLACAK, KIBRIS SONSUZA KADAR İKİYE BÖLÜNMÜŞ OLACAK VE KIBRISLI TÜRK İNSAN SAYISI ÇOK ÇOK MİNİMUMA İNECEK. GERİ KALAN KIBRISLI TÜRKLER BİR FOTOĞRAF KARESİNE SIĞACAK KADAR AZ OLACAK. BU ŞARTLARDA YAŞAMAYA HAZIR DEĞİLİM VE OLMAYACAĞIM, KENDİME GİDECEK YER BULMAM GEREKECEK BU DURUMDA».

KIBRISLI TÜRK PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

Şimdilerde mecburi din dersleri üzerine yapılan tartışmalar ve yakın geçmişte Türkiye'nin gücünü sembolize eden heykellerin dikilişi, tükeniş korkularını körüklemektedir. Özellikle, köklerinin siyasi islama dayandığı Türkiye'deki mevcut hükümetin politikaları ile ilgili kaygılar taşıyan Kıbrıslı Türklerin 'tükeniş' ile ilgili endişelerin ideolojik anlamları bulunmaktadır. Kıbrıslı Türklerin siyasi kültürü kesin bir şekilde laik ideolojiye bağlıdır, fakat dinin yavaş yavaş Kıbrıslı Türklerin günlük yaşamlarına sokulmaya başladığı korkusu yaygındır.

«BU İNSANLAR NE TÜRKDÜR NE KÜRTDÜR NE DE KIBRISLIDIR. KÜLTÜRLER ARASINDA SIKIŞIP KALDILAR. ONLAR DA İNSAN, ONLARIN DA HAKLARI VAR AMA BİZİM HAYATIMIZIN KALİTESİ DE HER GEÇEN GÜN DÜŞÜYOR. BUNUN SONU YOK Kİ, BARDAK DOLDU TAŞTI HALA GELİYORLAR. BUNA DUR DA DİYEMİYORSUN, GELENİ EĞİTMEK, GELİŞTİRMEK DE SÖZKONUSU OLAMIYOR ÇÜNKÜ ONLAR SENDEN DAHA FAZLA. KENDİ ÜLKENDE AZINLIĞA DÜŞÜP YAĞMALANIYORSUN SONUÇ OLARAK».

KIBRISLI TÜRK PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

TOPLUMSAL GELİŞİM

«KIBRIS SORUNUNA GERÇEKÇİ VE GÜVENLİ BİR ÇÖZÜMÜN KIBRISLILAR VE ONLARIN TOPLUMLA OLAN İLİŞKİLERİ ÜZERİNDE OLUMLU BİR ETKİSİ OLACAKTIR. VATANDAŞLAR NE KADAR MUTLU OLURLARSA O KADAR İYİ BİRER TOPLUM ÜYESİ OLURLAR, DAHA YARATICI VE DAHA ÜRETKEN OLURLAR».

KIBRISLI RUM PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

Paydaşlarların bir kısmı bir çözümün ardından Kıbrıslı Rumların sonunda kendi toplumlarının genel gelişimine odaklanabilecek olmalarının çok önemli olduğunu belirtti. Söz konusu paydaşlar, Kıbrıslı Rum toplumunun gelişiminin geçtiğimiz 35 yıl içinde Kıbrıs sorunundan dolayı duraksama yaşadığına inanmaktadırlar ve "Kıbrıs sorunu yüzünden hayatımızda bazı önemli konulara ne biz ne de devletimiz önem göstermektedir" dediler.

Bazı katılımcılar Kıbrıslı Rum toplumunun "derin tutuculuk, ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve milliyetçilik" ile tanımlandığını ve ayrıca insanların hem şüpeci hemde güvensiz olduklarını ifade ettiler. Bu durumun toplumumuzu mahvettiğine inanmaktadırlar ve özellikle artık Avrupa Birliği üyesi olan bir Kıbrıs'ta bunun değişmesi gereklidir. İki Kıbrıslı Rum paydaş "toplumumuz Kıbrıs sorununu en yakın zamanda çözmezsek ırkçı, tutucu ve yabancı düşmanı olmaya devam edecektir" dedi.

Bir başka Kıbrıslı Rum paydaş, çözümsüzlük durumunda Kıbrıslı Türklerin uluslararası tanınan bir devlet yaratmaları konusunda toplumun paranoya içinde yaşamaya devam edeceğini ifade etti ve ekledi; "herşeye milliyetçi bir gözden bakmaya devam edeceğiz, tutuculuğumuz devam edecek ve önemli toplumsal değerler sırf milliyetçi bir siyaset güdebilmemiz adına yozlaşacak."

Söz konusu paydaşlar bir çözümün ardından Kıbrıs'ta daha açık görüşlü bir topluma yönelik kültürel bir ilerleme olacağını öngörmektedirler.

Kıbrıslı Rumlar, Kıbrıs sorunu dışında şeylere de enerji ve vakit ayırabileceğimizden ve hükümet politikalarında iyiye doğru bir kayma olacağından dolayı toplumsal gelişimin yaşanacağını öngörmektedirler. Bu çözümün doğrudan bir sonucu yerine, bir yan ürünü olacaktır.

«BİZE YANLIŞ YAPILDIĞI, HER ZAMAN SINIRLANDIRILDIĞIMIZ HİSSİ VE SÜREKLİ SAVUNMADA OLMA İHTİYACI, HERKESİN BİZİ MAHVETMEYE ÇALIŞTIĞI VE KENDİMİZİ KORUMAMIZ GEREKTİĞİ TOPLUMUMUZU TUTUCU, GERİ VE TEPKİLİ KILAN BU MENTALİTE İLE DEVAM EDECEĞİZ».

KIBRISLI RUM PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

Diğer yandan, Kıbrıslı Türk katılımcılar öncelikle 'iyi yönetim' ihtiyacı ile ilgili daha pratik değerlendirmeler sonucu motive olduklarını ortaya koydular. Birçok Kıbrıslı Türk için çözüm, Avrupa Birliği müfredatının uygulanmaya başlanacağından dolayı doğrudan toplumsal gelişime sebep olacaktır. Müfredatın uygulanmasının daha iyi planlama, daha etkili düzenlemeler ve yönetmelikler, daha iyi çalışan bir idari system, hukukun üstünlüğü ilkesi ve demokrasi getireceğine inanmaktadırlar. Kıbrıslı Türk bir paydaş "çözümün ardından, ayrımcılık içeren ve zamanı geçmiş mevcut yasaların yerini demokratik, modern düzenlemelere ve Avrupa değerlerine bırakmasını" öngörmektedir.

Bazı Kıbrıslı Türk katılımcılar daha soyut konular ile ilgili umutludurlar. Sosyal ve kültürel yaşam da, izolasyonların bu alanlarda büyük etkileri olmasından dolayı çözümden fayda sağlayacaktır. Kişiler temel güvenlik ihtiyaçlarının çözümle birlikte karşılanması ile farklı faaliyetlerde bulunma arayışına girdiklerinden Maslow [23] piramidinde tırmanışa gececeklerdir. Paydaşlardan biri,

[23] Maslow ihtiyaçlar hiyerarşisi ancak temel güvenlik ihtiyaçları karşılandıktan sonar estetik ihtiyaçlara geçilebileceğini söyler. Bknz. http://en.wikipedia.org/wiki/Maslow%27s_hierarchy_of_needs.

kültürel faaliyetlere katılmak için daha fazla zaman ve enerji bulabileceklerini düşünmektedir. Profesyonel spor dalları ilerleyecek ve kişiler lüks arabalar ve büyük evler ile tatmin olmaya çalışmak yerine daha fazla sanatsal ve kültürel aktivitelerle kendilerini ifade etme ve ilerletme fırsatları yakalayacaklardır. Sonuç olarak, bir başka katılımcı şu günlerde yaşanan dejenerasyon ve umutsuzluk durumunun yerini farklı değerlere ve yaratmanın teşvik edildiği ve önemsendiği bir ortama bırakacağını umut etmektedir.

Sanat daha fazla takdir görerek eğitim sisteminin içsel bir parçası haline gelecek ve her şehirde Kıbrıslıların yarattığı görsel eserleri sergileyen galeriler açılacaktır.

Avrupa Değerler Anketi [24], hukuk devleti, özgürlük, sivil toplum, kültürel çeşitlilik ve çağdaşlık ilkeleri (eğitim, teknoloji ve kentleşme) ile tanımlanan uluslarda mutluluk oranlarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Maddi rahatlıkla birlikte bu etkenler nerdeyse milletler arasında mutluluk oranlarındaki tüm farklılıkları açıklamaktadır. Kıbrıslı Türkler her fırsatta hayal kırıklıkları, hüsran, dejenerasyon, umutsuzluk ve toplumsal yok oluş tehlikesinden bahsetmek yerine kendi refah, mutluluk, yaşam tatminiyetleri ve günlük yaşamlarını kontrol yetkileri üzerine konuşmayı umut etmektedirler.

Kıbrıslılar ve göçmenler arasında gerilim azalacak ve aktif vatandaşlık gelişecektir. AB üyesi olan, birleşik Kıbrıs vatandaşları çevreye daha duyarlı olacaklar ve toplumsal sorumluluk hislerini geliştirecektirler.

Fakat, bazı röportaj katılımcılarının bu sürecin zaman alacağının ve yakın gelecekte gerçekleşmeyeceğinin altını çizdiklerini belirtmek gerekir. Yine de, ülkelerini Kıbrıs sorununa erken bir çözümle birlikte bu örnek senaryoya doğru ilerlerken görmek istemektedirler. Bazıları, çözümün sihirli bir değnek ile gelip dokunduğu herşeyi düzeltmeyeceği uyarısında bulunmaktadır.

«TOPLUM KIBRIS SORUNU İLE SADECE SEÇİM DÖNEMLERİNDE İLGİLENİYOR, SADECE BAŞKALARI TARAFINDAN ORTAYA KONULAN KONULARI TARTIŞIYOR. KONULAR MÜLTECİLERİN EVLERİNE GERİ DÖNMESİ, ADALET VE KAYIP ŞAHISLAR GİBİ SÖYLEMLERDEN İBARETTİR. BUNLAR GERÇEK SORUNLARDIR, FAKAT, ARTIK GÜNLÜK HAYATIMIZIN GERÇEKLİĞİNE GİRENLER DEĞİLDİRLER».

ANASTASİOS ANTONİOU
AVUKAT

«ÇALIŞAN, DÜŞÜNEN, FARKINDA OLAN VE BİR PLAN PROGRAM ÇERÇEVESİNDE HAREKET EDEN BİREYLER VE BU BİREYLERİN KURACAĞI ÇALIŞAN BİR SİSTEM HAYAL EDİYORUM».

KIBRISLI RUM PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

[24] Bknz. http://www.europeanvaluesstudy.eu/evs/research/themes/life/

«BİRİNCİ ADIM OLARAK BİR ÇÖZÜM DEĞİL SİYASİ ÇÖZÜM GÖRÜYORUM. GERÇEK ÇÖZÜM SİYASİ SORUNU SONA ERDİRECEK OLAN ÇÖZÜMÜN ARDINDAKİ SÜREÇTEN SONRA GELECEK. BUNDAN SONRA BİR TEMEL OTURACAK. ANLAŞMAYA İMZA ATMAK DOĞRU TEMELLER ÜZERİNDE SAVAŞMAMIZ İÇİN BİZE BİR HAK TANIYACAK. SONRASINDA, İKİ TOPLUMUN BECERİLERİ SAYESİNDE HERŞEY DAHA İYİYE DOĞRU GİDECEK».

ALİ ERE
KIBRIS AB DERNEĞİ

«ÇÖZÜM BİZE YENİ BİR ZEMİN SUNACAKTIR, BUNDAN SONRASI BİZE BAĞLI OLACAK. İSVEÇ GİBİ BİR DEMOKRASI OLMAYI SEÇEBİLİRİZ VEYA İTALYA GİBİ OLURUZ».

KIBRISLI RUM PAYDAŞ
PANELİ KATILIMCISI

Avrupa yasa ve yönetmeliklerinin "insanlık onuruna saygı, özgürlük, demokrasi, eşitlik, hukuk devleti ilkeleri ve insan haklarına saygı" değerlerinin ilerletildiği ve teşvik edildiği bir çerçeve yarattığı bir gerçektir. Fakat, paydaşlardan biri bu değerlerle ne kadar ilerleyebildiğimizin yine bize bağlı olduğunu savunmaktadır.

GÜVENLİK

Güvenlik, Kıbrıs sorunu müzakere sürecinin en çekişmeli başlığıdır. Bu konu siyasilerin ve seçmenlerin fikirlerinin örtüştüğü bir konudur. Aşağıdaki sayfalarda, Kıbrıslı Rumların barış ve güvenliği egemen bir yönetim ile ilişkilendirdikleri ve Kıbrıslı Türklerin ise dış garantörlerin herhangi bir çözüm içinde korunması gerektiğinin altını çizdikleri gerçeğini ele alacağız.

Kıbrıs'taki insanların çoğu barış ve düzen umut etmektedirler veya bazıları buna 'barışın karı' demektedir. Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk paydaşlar arasında paylaşılan umutlar askersizleşme ile de ilgili olarak özellikle Kıbrıslı Rumlar tarafından dile getirilmektedir. Dolayısı ile, Kıbrıslı Türkler askersizleşme konusunda karşılaştırmalı olarak daha isteksizdirler. Askersizleştirme konusunun bu kadar siyasileştirilen bir konu olması hiç de şaşırtıcı değildir. Kıbrıslı Türkler askerlerin adadan ayrılmasının (ve Maraş'ı etkileyen toprak düzenlememelerinin) henüz çözülmeyen başlıklar ile örtüştüğünü belirtmektedirler. Bu, askerlerin adadan çekilmesinin acilen başlamasını öngören Avrupa Parlementosu açıklaması ile parallel olan Kıbrıslı Rum görüşü ile farklılık göstermektedir (BM Güvenlik Konseyi Kararları 550 / 1984). [25]

[25] Bknz. http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2010-0025+0+DOC+XML+V0//EN.

Tablo 23: Motive Edici Etkenler – Güvenlik

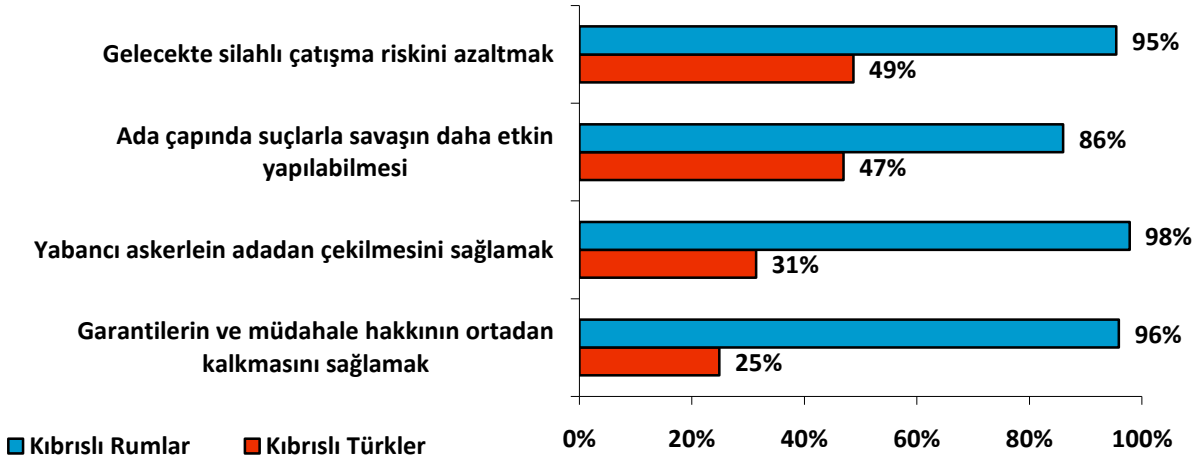

Kıbrıslı Rumlar anlaşmayı kendilerinin güvenlik hissini artıracak yeni bir güvenlik rejimi ile ilişkilendirmektedirler. Kıbrıslı Türkler ise güvenlik konusundaki mevzuat değişikliklerini anlaşmayı motive edecek etken olarak değerlendirmemektedirler.

Birçok paydaş ve tartışma grubu katılımcıları barış, istikrar ve uyum içinde ilişkileri çözümün esas yararları olarak değerlendirdi. Bu duygu birarada varolmanın problem teşkil etmeyeceğine ve toplumlar ve kurucu devletler arasındaki ilişkilerin çoğunlukla uyumlu olacağına dair umutlarla ilişkilidir.

Dolayısı ile, dış ve iç güvenlik konuları arasındaki ilişkinin altını çizmek isteriz [26]. Aşağıdaki sayfalarda da göreceğimiz gibi, içteki anlaşmazlıkların uluslararası müdahaleyi gereketirecek toplumlar arası savaşı tetikleyecek olaylara dönüşeceği gibi birçok korku bu ilişki üzerine temellendirilmiştir.

Özellikle, Kıbrıslı Türkler tarafından ifade edilen korkular ekonomik ve yapısal farklılıkların dağılımsal anlaşmazlıklara yol açacağıdır. Kıbrıslı Rumlar, bu farklılıkların toplumların aleyhine kullanılabileceği ve çatışmaya yol açabileceği yönünde endişeler dile getirdiler. Bu yüzden, katılımcılar ekonomik korumacılığın Avrupa Birliği düzenlemelerine rağmen sorunlar doğurabileceğini düşünmektedirler.

Ayrıca, diğer tarafın yetkililerine olan güvensizlik, dolayısı ile iki bölgelilik bağlamında birçok tartışma grubu katılımcısı ve paydaşlar diğer toplumun yönetimi altına taşınıp orada yaşama konusunda tereddütlerini belirttiler. Böylelikle, geri dönüş ve güvenlik konuları arasındaki yakın ilişkinin altını çizmek gerekir.

[26] Tehtit algıları üzerine yorumlar için bknz. "Kıbrıs: Güvenlik Garantileri ve Tehtit Algıları." Pınar Tank. Uluslararası İlişkiler Türkiye Yıllığı. XXXV (2004): 169-76.

Tablo 24: Kısıtlayıcı Etkenler – Yabancılaşma ve kültürel korku

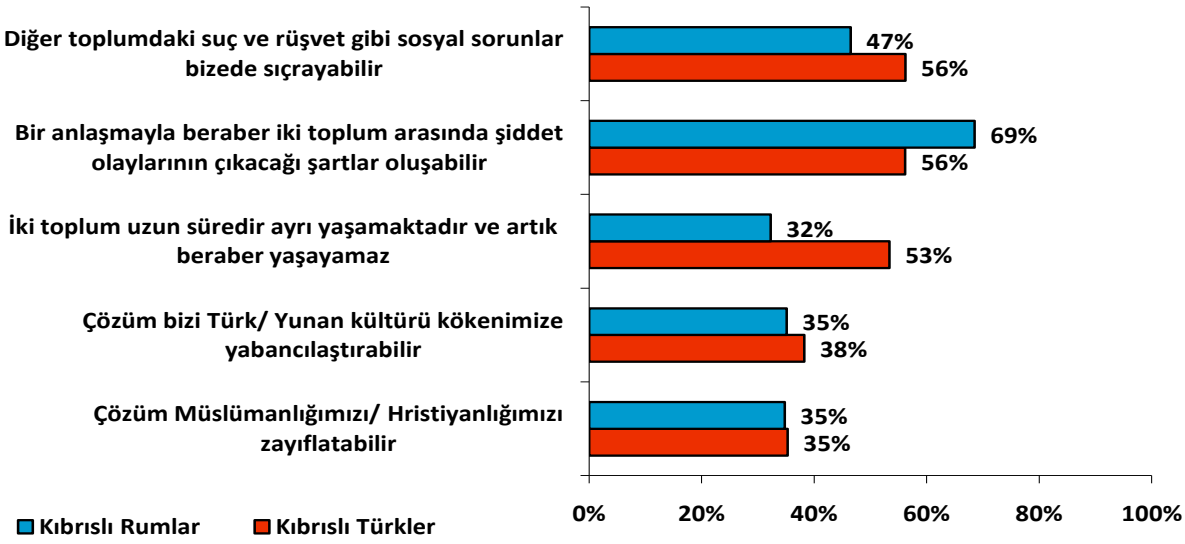

Her iki toplum, bir anlaşma olması durumunda aralarında çatışma çıkma ihtimalinden korkmanın yanı sıra diğer toplumun sosyal sorunlarının kendilerine sıçraması konusunda da kaygılanmaktadırlar. Buna ek olarak, Kıbrıslı Türkler iki toplumun bir birlerinden oldukça uzak geliştiği için artık beraber yaşamalarının zor olacağını endişesini taşımaktadırlar. İki toplum da anlaşmadan dolayı kültürel/dini kimliklerinin erozyona uğrayacağı konusunda endişe taşımamaktadır.

Katılımcılar, bir başka tehtitin veya olası çatışma kaynağının, 'aşırı sağcıların' faliyetleri olduğu, bunların güvensizlik aşılayacağı ve hatta toplumlar arası şiddeti tırmandırabileceği konusunda hemfikirdirler. Aşırıcılığın kaynakları çeşitli sebepler olabilir, fakat katılımcılara göre ideolojiler ve samimi uzlaşım yaklaşımlarının olmaması toplumlar arası çatışmaya yol açabilir. Bazı Kıbrıslı Rum katılımcılar, Türkiye'den gelen göçmenler ile aralarındaki çıkar, kültür veya ekonomik uyumsuzluklarının barışa bir tehtit oluşturabileceğini söylediler. Kaynak ne olursa olsun, Kıbrıslı Rumların toplumlar arası şiddetin yeniden baş görmesinden daha fazla çekindikleri gerçeğinin altını çizmek gerekir.

Bu korkular göz önünde bulundurulduğunda, Kıbrıslı Türk katılımcılar Kıbrıs'ta Türkiye'nin Garanti Anlaşmalarından doğan rolünü korumak istediklerini savunmaktadırlar. Birçok Kıbrıslı Türk için, Türkiye ordusu bir tehtit olarak gördükleri Kıbrıslı Rumlara yönelik caydırıcı bir kuvvet teşkil etmektedir. Bunun tam aksine, Kıbrıslı Rumlar dış garantileri kabul etmemektedirler ve Türkiye, Kıbrıslı Rumlar için bir tehlike teşkil etmektedir. Bu görüşler 1974 olaylarının travması bağlamında anlaşılabilir görüşlerdir.

Kıbrıs'ta güvenlik konularını ele alırken ya hep ya hiç mentalitesi baskın çıkmaktadır. Güvenlik konusu üzerine yapılan paydaş paneli toplantılarında görüşleri yakınlaştırma çabaları uzlaşma noktası bulmanın ne kadar zor olduğunu ortaya çıkardı. Garantilerin geleceğini Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğine bağlamak, Türkiye'nin üyelik durumunun belirsiz olduğunu ve bunun uzun vadeli bir sonuç olacağını düşünürsek destek toplamayan bir yöntem olarak karşımıza çıkar. Ayrıca, garantilerin yasallığı ve Kıbrs'ta garantörlerin varlığı ile ilgili oldukça farklılaşan yorumlar bulunmaktadır.

BARIŞ VE İSTİKRAR

Yukarda da belirtiliği üzere, kamuoyu araştırmasına katılan çoğu katılımcılar güvenliğin sağlanmasının bir çözüme yönelik motivasyon yarattığını belirtmiştir. Yaptığımız anketler de güvenliğin diğer konuların üzerinde önem taşıdığını ve önceliklendirildiğini göstermektedir. .

Tablo 25: Halkın müzakere öncelikleri

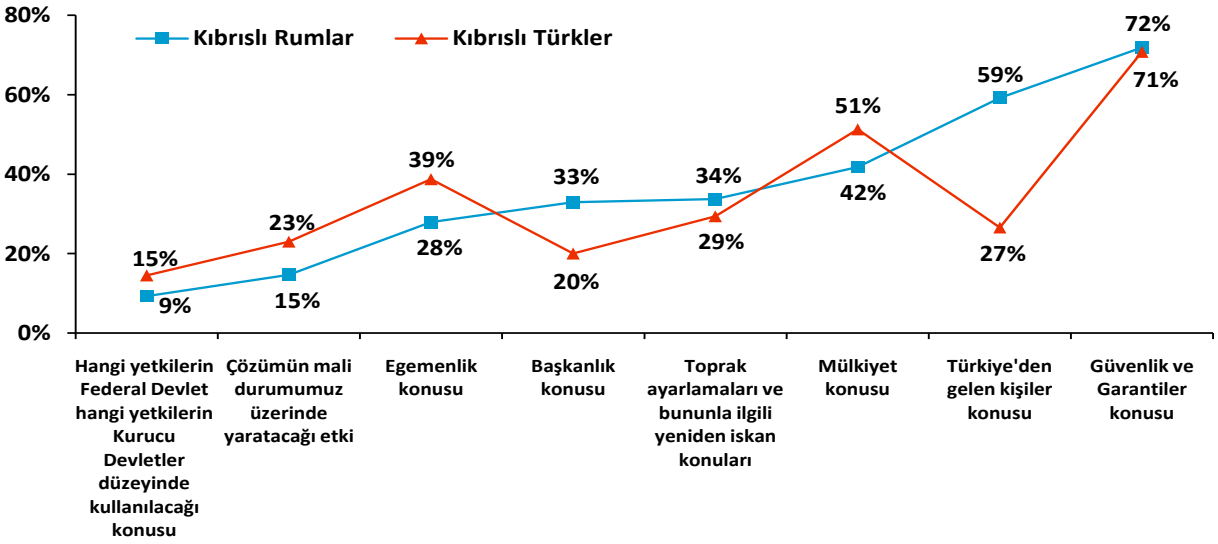

Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler müzakerelerin odaklanması geren öncelikli alanları aşağı yukarı benzer değelendirmektedirler. Spesifik olarak, iki toplum da ilk öncelik olarak Güvenlik ve Garantiler başlığını görmektedir, ikinci olarak Mülkiyet ve Toprak başlığını, ve üçüncü olarak ise Anayasa ve Yönetim konularını sıralamaktadır. İki toplum arasında öncelik sıralamasında büyük bir farklılık gösteren tekbaşlık Türkiye'den gelen insanlardır.

Kıbrıslı Rum paydaş paneli katılımcıları için güvenlik konusu egemenlik, toprak büyünlüğü ve entegrasyon ile ilgilidir.

«TÜM VATANDAŞLARINA EŞİT HAKLAR TANIYAN, TEK EGEMENLİK SAĞLAYAN, TEK VATANDAŞLIK SAĞLAYAN, TOPRAK GÜVENLİĞİ SAĞLAYAN BİR BİRLEŞİK BİR KIBRIS DEVLETİ KIBRIS VE TÜM KIBRISLI-LAR İÇİN ANCAK İYİ OLABİLİR».

«HAYATLARIMIZDA VE GELECEĞİMİZLE İLGİLİ SONUNDA BİR İSTİKRAR YAKALAYACAĞIZ ÇÜNKÜ ŞİMDİ SONSUZ BİR BELİRSİZLİK DURUMU İÇİNDEYİZ. YARIN NE OLACAĞINI BİLMİYORUZ. BİR ÇÖZÜM DURUMUNDA HAYATLARIMIZI İDAME ETTİRECEK ELLE TUTULUR TUTARLI BİR TEMELİMİZ OLACAK».

KIBRISLI RUM PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

Paydaşlardan biri Kıbrıs'ta barışın sağlanmasının tüm bölgedeki istikrara katkı koyacağını belirtti. Paydaşlar, ayrıca çözümün Avrupa Birliği'nin omuzlarından büyük bir yükü kaldıracağını çünkü Kıbrıs sorununun çözümsüz kalması ile AB'nin iç yasalarını dış ilişkileri ve güvenlik politikaları ile uyulaştırmak zorunda kaldığını ekledi. Kıbrıs'ın bölgedeki ve dünyadaki yeni rolü ile ilgili genel fikir halk tarafından paylaşılmaktadır çünkü kamuoyu araştırmasına katılan Kıbrıslı Rumlar bir transformasyonu kesinlikle desteklediklerini ifade etmektedirler. Kıbrıslı Türkler, daha az bir oranda olsa da, bu yaklaşımı paylaşmaktadırlar.

Tablo 26: Motive Edici Etkenler– Dünyada Kıbrıs

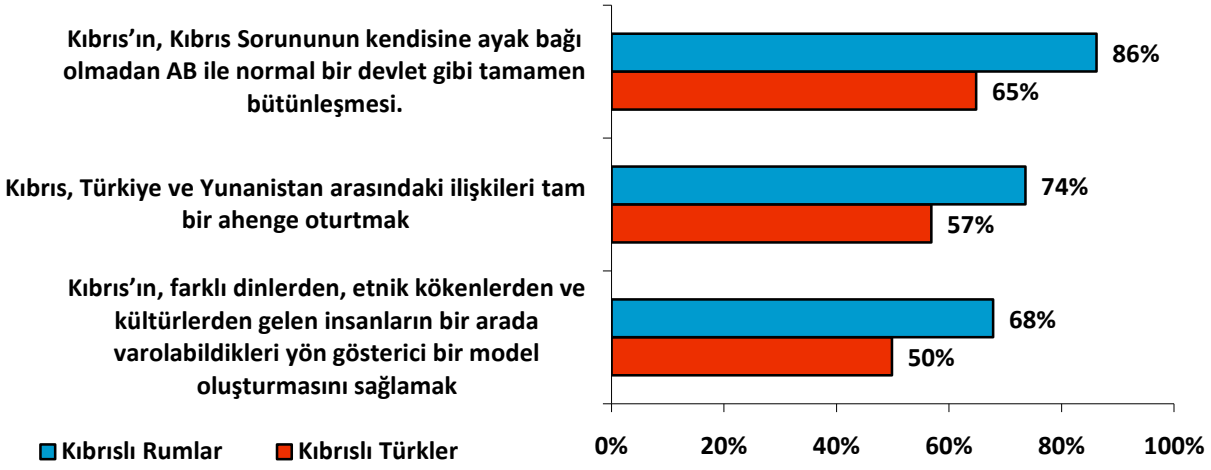

Kıbrıs'ın bir anlaşma sonrası bölgesel ve uluslararası uyuma olumlu katkıda bulunacağı inancı birçok kişiyi motive etmektedir. Bu bakış açısı daha çok, Kıbrıslı Rumlar tarafından seslendirilmiştir.

Güvenlik üzerine umutların diğer yüzünde çözümsüzlükle ilgili korkular bulunmaktadır. Kıbrıslı Rum paydaşlardan biri, güvenliğin sadece federal bir devlet yaratılması ile ilgili endişelere dayalı olmadığını fakat, eşit oranda çözümsüzlükle ilgili endişelere de dayandığını belirtti.

Bu görüş bugünkü statüko içerisinde gelecekte çıkabilecek olası bir çatışmanın tohumlarını gören Kıbrıslı Rum katılımcılar tarafından da tekrarlanmıştır.

Kişisel röportajlarda, Kıbrıslı Türk paydaşların bir kısmı adadaki insanların barış ve uyum içinde bir arada varolmalarına yönelik umutlarını ifade ettiler. Bazı Kıbrıslı Türkler her iki toplumunda içsel üyeleri olarak Kıbrıslıların adanın tümünde, bölge veya yönetime bakmaksızın, güvende hissedecekleri bir gelecek hayal ettiklerini dile getirdiler.

«EĞER STATÜKO UZUN VADEDE DEVAM ETTİRİLİRSE, ÖZELLİKLE TÜRKİYE'DEN DAHA GÜÇSÜZ OLDUĞUMUZ İÇİN GELECEKTE NE OLACAĞINI BİLEMEYİZ».

KIBRISLI RUM PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

«KONTROL EDİLEMEYEN GÖÇMEN AKIŞI VE NÜFUSUN, İŞGAL ALTINDAKİ TOPRAKLARDA SÜREKLİ ARTMASI, BANA BAZEN NÜFUSUN BÜYÜMESİNDEN, GERGİNLİĞİN ARTMASINDAN, BİNLERCE ASKERİN SADECE BİR KAÇ METRE ARALIKLAR İLE ADADA BULUNMASINDAN DOLAYI BUGÜN ELİMİZDE OLANLARI KAYBEDECEĞİMİZ, BİZİ YENİ BİR SAVAŞA VE BİLİNMEZLİĞE GÖTÜRECEĞİNİ DÜŞÜNDÜRMEKTEDİR»

VEREAS VYRAS
KIBRIS GENÇLİK KURULU

«İNSANLAR SAVAŞLARA VE KAVGALARA ARTIK İNANMIYOR. PROBLEMLERİN, ÇATIŞMALARIN SAVAŞLA ÇÖZÜLEBİLECEĞİNE ARTIK İNANMIYORLAR. PROBLEMLER VE ÇATIŞMALARIN ANCAK BARIŞCIL YÖNTEMLERLE ÇÖZÜLEBİLECEĞİNE İNANIYORLAR. GÖRÜŞMELERİ SÜRDÜREN İKİ LİDER İÇİN BU ÇOK ÖNEMLİ BİR AVANTAJDIR. BU, DEVAM ETMEKTE OLAN MÜZAKERE SÜRECİNİ YASALLAŞTIRAN VE GEÇERLİ KILAN ÇOK ÖNEMLİ BİR BULGUDUR».

AHMET SÖZEN, «KIBRIS 2015» PROJE KO-DİREKTÖRÜ

Sınırlar insanları bölmemeyecekler, sadece yönetimsel sınırları belirleyecekler. Fakat, bu süreç zaman alacak ve çözümün doğrudan sonucu olarak oluşmayacak, ayrıca Kıbrıslı Türklerin ve Rumların böylesine uyumlu bir yaşam yaratmaya yönelik ne kadar istekli olduklarına bağlı olacak.

Paydaşlardan biri, adada çoğunlukta olan Kıbrıslı Rumların böyle bir düzeni koruma ve sürdürmeye yönelik daha büyük bir sorumlulukları olacağını belirtmiştir. Devlet ve Kıbrıslı Rumlar, devamlı sürette Kıbrıslı Türklerin haklarını korumak ve hiç bir konuda ayrımcılığa maruz kalmadıklarından emin olmak zorunda kalacaklardır.

Bu konu panel toplantılarında tartışıldığında, paydaşlardan biri, diğer paydaşların bir çözüm sonrasında uyum ve barıştan bahsediyor olmalarının şaşırtıcı olduğunu çünkü çözüm sonrasında Kıbrıs'ta uygulama sürecinin birçok sorunları beraberinde getireceğini söyledi.

ASKERSİZLEŞME VE DIŞ GARANTÖRLER

Askersizleşme Kıbrıslı Rumları bir çözüme yönelik motive eden en büyük etkenlerden biridir. Kıbrıslı Türklerin görüşleri bu konda daha belli belirsizdir. Kıbrıslı Türk paydaş paneli katılımcılarının bir kısmı askersizleşme konusunda Kıbrıslı Rum yandaşları ile birlikte heyecan gösterirken, kamuoyu araştırması verileri bu konuda genel bir rahatsızlık ortaya koyarken, küçük bir azınlığın her çeşit askersizleşme ve askerlerin azaltılmasını konularını reddettiğini göstermektedir.

ASKERSİZLEŞME

Kıbrıslı Rum paydaşlar askersizleşmeyi çözümün en önemli yararlarından biri olarak belirlediler. Kıbrıs'ta bu kadar asker bulunmasından dolayı kendilerini güvende hissetmediklerini ve çözüm ile birlikte adada hiç ordu kalmayacağını umut ettiklerini belirttiler.

Tablo 27A: Askeri Birliklerin Geri Çekilmesine ilişkin takvim (Kıbrıslı Rumlar)

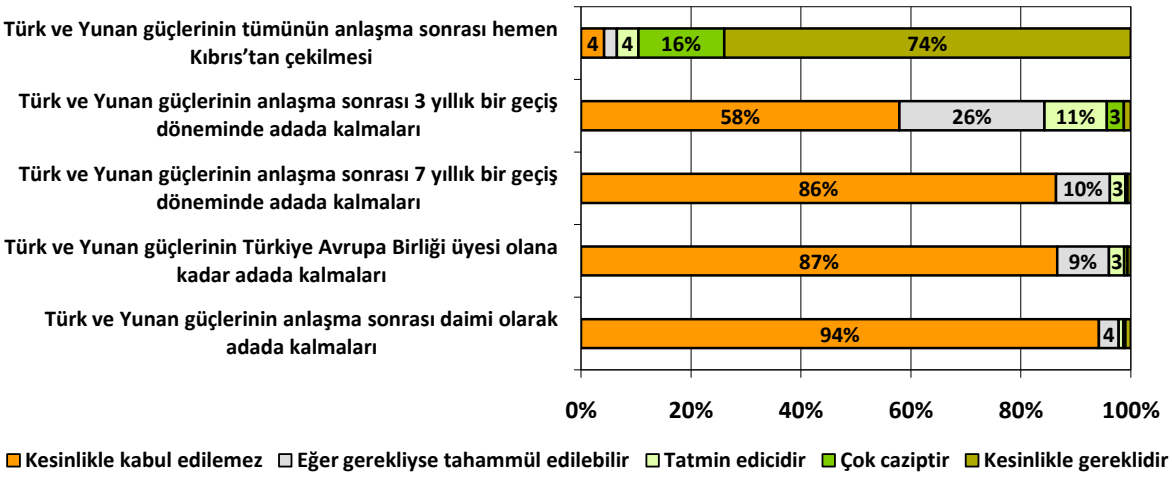

Kıbrıslı Rumlar, Türk ve Yunan birliklerinin geri çekilmesinin ertelenmesi fikrini reddederken, tüm Türk ve Yunan birliklerinin derhal geri çekilmesinin kesinlikle gerekli olduğunu ifade etmektedirler. Bununla birlikte, kısa bir geçiş döneminin önerildiği durumlarda reddetme oranları aşağıya inmektedir.

Kıbrıslı Rum tartışma grubu katılımcıları 1974 olaylarında oldukça travmatik tecrübeler yaşadıklarının altını çizdiler ve bu sebepten kendi çocuklarını 35 sene önce yaşadıkları duruma sokacak bir plana asla evet demeyeceklerini belirttiler. Bu, Kıbrıslı Rumların tehlike algılarını giderecek bir çözüm paketinin esasen onlara çözümün, gerçekte statükodan daha güvenli olduğunu göstermesi gerektiği anlamına gelmektedir.

«AKERSİZLEŞMENİN BENİM İÇİN EN ÖNEMLİ UNSURLARINDAN BİRİ, ARTIK HİÇ BİR ORDUNUN BULUNMAYACAĞI, EN AZINDAN ÇOK FAZLA ORDUNUN BULUNMAYACAĞI GERÇEĞİDİR».

ELLADA EVANGELOU
«ROOFTOP» TİYATRO GRUBU

«GÜNDELİK YAŞAM İÇERİSİNDE BİR YERDEN BİR YERE GİDERKEN BEN ARTIK ASKER GÖRMEK İSTEMİYORUM, HAYATIMIN SİVİL OLMASINI İSTİYORUM».

KIBRISLI TÜRK PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

«ÇÖZÜME ULAŞMA KONUSUNDAKİ SORUN FEDERAL DEVLETİN GELECEK YILLARDA BAŞARISIZ OLURSA DOĞACAK OLAN SONUÇLARIN TÜM KIBRIS İÇİN YIKICI OLACAĞI SORUNUDUR».

KIBRISLI TÜRK PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

Paydaşlardan diğeri, Kıbrıslı Rumların Kıbrıs'ta böylesi bir Türk varlığının onları bu şekilde yaşamaya devam etmek istemeyecek kadar güvensiz hissedecekleri bir ortam yaratacağını düşündüğünü belirtti. Söz konusu paydaş, "başarısız bir barış anlaşmasının bu durumu daha da kötüleştireceğini ve uzun vadede Türkiye sınırını Lefkoşa'ya taşıyacağını" belirtti.

«TOPLUMLARIMIZIN ASKERSİZLEŞMESİ ÇÖZÜMÜN EN ÖNDE GELEN FAYDALARINDAN BİRİ OLACAKTIR».

KIBRISLI RUM PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

Bazı Kıbrıslı Türk paydaşlar, bir çözümün ardından 'adada askere ihtiyaç kalmayacaktır' ifadesinde bulunmuştur. Barış adaya hakim olacak ve Kıbrıslılar birbirleriyle kavga etmelerine engel olmak için yabancı hakemlere ihtiyaç duymayacaklardır. Düzeni korumak için birleşik bir polis gücü yeterli olacak ve dıştan gelen saldırılar için tüm Kıbrıslıları koruyacak ortak bir ordu kurulabilecektir.

Bir başka paydaş, Kıbrıslı Rum ordusunun devlete çok maliyetli olduğunu ve bu fonların Kıbrıs çapında kalkınma projelerine harcanmasının daha yararlı olacağını belirtti. Paydaş, çözümün Kıbrıslılar için bir çok istihdam fırsatları yaratacağına inandığını ve dolayısı ile Kıbrıs'ta ordunun kaldırılması konusunda kaygılanmadığını dile getirdi.

Paydaşlardan bir başkası, çocuklarının askere gitmesini istemediğini çünkü savaş ve ordu ilkelerine karşı olduğunu ve çocuklarının mecburi askerlik yaşları gelmeden bir çözüme ulaşmaya yönelik umutlarını ifade etti.

Kıbrıslı Rum tartışma grubu katılımcıları askersizleşmeyi çözümün büyük bir avantajı olarak değerlendirdiler. Hatta bazıları en önemli yararı olarak gördüğünü dile getirdi. Kıbrıslı Rum tartışma grubu katılımcıları Kıbrıs'ta bulunan tüm orduların, Türk, Yunan, İngiliz, ve yerel orduların da adadan ayrılmasını tercih ettiklerini belirttiler.

Tablo 27B: Askeri Birliklerin Geri Çekilmesine ilişkin takvim (Kıbrıslı Türkler)

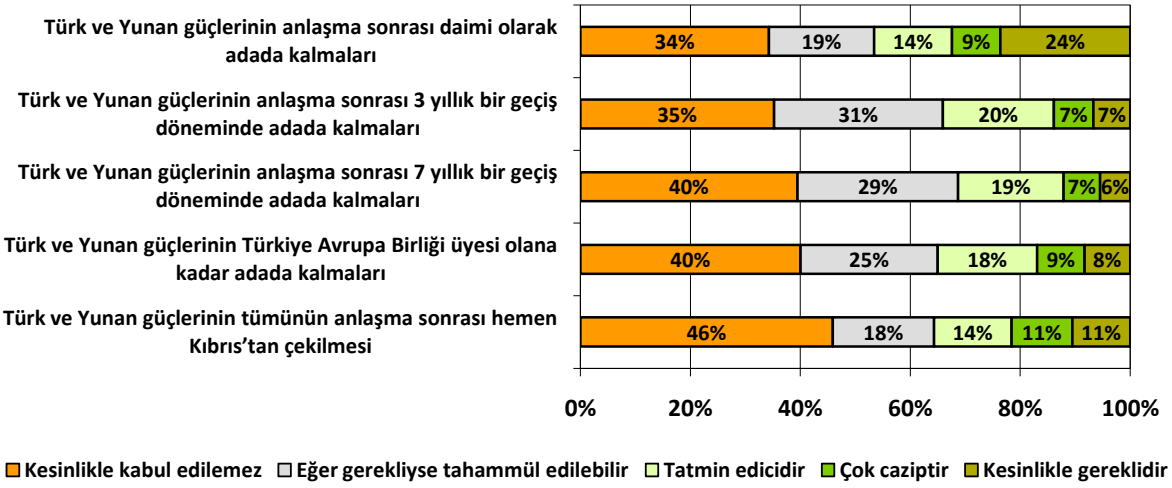

Kıbrıslı Türkler, Kıbrıslı Rumlara kıyasla, çeşitli geçiş dönemi modellerini hoş görmeye razı olmakla birlikte, aslında tüm cevap seçenekleri Kıbrıs Türk toplumunun bir kesimi veya diğer kesimleri için çekişmeli bir tablo sergilemektedir. Bu konuya ilişkin, Kıbrıs Türklerin çoğunluğunu aynı amda tatmin edecek, Türk ve Yunan birliklerinin düzenli varlığını veya geri çekilmesini içeren bir çözüm görülmemektedir

Diğer yandan, birçok Kıbrıslı Türk paydaş, Türkiye ordusunun çözüm paketinin uygulanma aşamasındaki başarısızlıkların önüne geçme açısından önemli bir etken olduğunu düşünmekte ve dolayısı ile askersizleşme konusunun dış garantiler ve garantörlerin Kıbrıs'taki rolleri ile birleştirilmesi gerektiğine inanmaktadır.

GARANTİ ANLAŞMALARI VE MÜDAHALE HAKLARI ÜZERİNE GÖRÜŞLER

Paydaş paneli tartışmalarında fikir birliğine ulaşılamayan konulardan biri de belirli uluslararası anlaşmalar, protokoller veya diğer anlaşmaların ne anlama geldiğidir. Örneğin, bir katılımcı AB Üyelik Anlaşmasının Egemen Üs Alanları ile (British Sovereign Base Areas -SBAs) ilgili 3. Protokol'ünün SBA'ların varlığını garanti altına aldığını iddaa etmesine rağmen bir başka katılımcı bu yoruma karşı çıkarak Protokol 3'ün SBA'ları sadece AB müktesebatının dışında tutmak için tasarlanan bir protokol olduğunu belirtti.

Bir başka Kıbrıslı Rum panel katılımcısı Türkiye'nin garantörülük hakkına ve bir ülkenin bir başka ülkenin egemenliğine müdahale etme hakkına sahip olmasının uluslararası hukuk tarafından kabul edilemez olduğunu savundu. Bu yoruma karşılık, Kıbrıslı Türk bir katılımcı, Garanti Anlaşmasının zaten kendi başına bir uluslararası anlaşma olduğunu ve diğer uluslararası hukuk kaynaklarından bağımsız olarak geçerli olduğunu belirtti.

«GARANTİLER ÜÇÜNCÜ BİR TARAFA BAŞKA BİR COĞRAFYA VE YÖNETİM ALANINA MÜDAHALE HAKKI VERDİĞİ İÇİN GERÇEK BİR PROBLEM TEŞKİL EDERLER».

ANASTASİOS ANTONİOU
AVUKAT

«TÜRKIYE'NİN KIBRIS'TAKİ ÇIKARLARINI GÜVENCE ALTINA ALMAK İÇİN NE KADAR İLERİYE GİDECEĞİNİ VEYA GELECEKTE BÖLGESEL SİYASETİN NASIL GELİŞECEĞİNİ BİLMİYORUZ. DOLAYISI İLE, KIBRISLILAR OLARAK KENDİ VAROLUŞUMUZUN GELECEĞİNİ GÜVENCE ALTINA ALMAK ÜÇÜNCÜ ÜLKELERİN MÜDAHALE HAKKININ BULUNMADIĞI SÜRDÜRÜLEBİLİR VE ÇALIŞAN BİR FEDERAL DEVLET ÜZERİNE ISRARCI OLMAK BİZİM KENDİ SORUMLULUĞUMUZDUR».

KIBRISLI RUM PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

«HER POPÜLER BİR TERMİNOLOJİ ÇIKTIĞINDA, VE HER İKİ TARAF DA BİR GÜÇ OYUNU ÇEKİSMESİNE GİRDİĞİNDE BİZ KIBRISLILAR OLARAK BUNA ARAÇ OLUYORUZ. PEKİ, BU SORUNU ÇÖZEBİLİR MİYİZ? GARANTİLERİ GEÇERSİZ KILMAYA KARAR VERDİK DİYELİM, TÜRKİYE'NİN KARAR VERDİĞİ TAKDİRDE YİNE DE MÜDAHALE ETMEYECEĞİNİ KİM GARANTİ EDECEK?»

MURAT KANATLI
YENİ KIBRIS PARTİSİ

Bir başka Kıbrıslı Rum katılımcı, Kıbrıslı Türk katılımcıların Garanti Anlaşmasının uluslararası bir anlaşma olduğu konusundaki yorumlarına katıldığını fakat askeri müdahalenin ve Türk ordularının bunun akabinde adada kalmalarının yasal duruş ile ilişkisinin açık olmadığını belirtti. Bu bakış açısında göre, garantiler sisteminin kenidisi değil, müdahalenin kapsamı sorun oluşturmaktadır.

Türkiye'ye Garanti Anlaşması ile Kıbrıslıların iç işlerine müdahale hakkı veren bir çözüm, Kıbrıslı Rumlar tarafından tehlikeli ve kabul edilemez olarak değerlendirilmektedir çünkü Kıbrıslı Rumların varoluşlarını ve geleceklerini risk altına alır.

Bir paydaş, "Kıbrıslı Rum halkı 1974'de Türkiye'nin askeri müdahalesinin travmasını halen daha taşımaktadır, bu yüzden kendilerini yeniden böyle bir risk altına koymayı kabullenebilmeleri mümkün değildir" demiştir.

Paydaşlar, çözümden sonra Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler arasında anlaşmazlıkların olabileceğini düşünmektedirler. Bunun normal olduğunu ve iki toplumun anlaşmazlıklar meydana çıktığında bunları gidermeye çalışmaları gerektiğini düşünmektedirler. Fakat, bazıları Türkiye'nin müdahale hakkını elinde tutmasının en küçük bir anlaşmazlığın Kıbrıs için felakete dönüşmesi ihtimalini doğuracağına inanmaktadır.

Kıbrıslı Türk katılımcılar Türkiye'nin müdahale hakkını elinde tutması ile güvenlik konusunun halen daha bir sorun teşkil ettiği, Kıbrıslı Rum bakış açısının farkında olmalarına rağmen bazıları müdahale hakkının Garanti Anlaşmasından bağımsız olarak zaten fiilen devam edeceğini savundu.

Reaslizm dolayısı ile, Avrupa Birliği kurumlarına güç ayrılıklarını çözme konusunda oldukça güvenen birçok Kıbrıslı Rum için hoşnutsuzluk yaratmaktadır.

Fakat, Kıbrıslı Türkler kendi güvenlik ihtiyaçları ile Türkiye'nin rolünü birbirine uyumlu olarak değerlendirmektedirler. Bu, Türkiyenin stratejik çıkarları ve Kıbrslı Türklerin ihtiyaçlarının, Kıbrıslı Rumlarınkiler ile uzlaşılması çok zor olan önemli stratejik bir ayrılık yaratmaktadır.

«EĞER BİR FEDERASYON YARATACAKSAK SEMPATİ DUYMAMIZ VEYA EMPATİ GÖSTERMEMİZ GEREKEN NOKTA KIBRISLI TÜRKLERİN İHTİYAÇLARIDIR. BU TÜRKİYE'YE OLAN TALEP DEĞİLDİR, BU KONUYU ANLAMAMIZ GEREKİR».

ERHAN ERÇİN, AB İŞLERİ ÜZERİNE ÇALIŞTAY GRUBU

Birçok paydaş toplumlar arası gerginlikten doğacak silahlı çatışma olasılığını gerçek bir tehlike olarak değerlendirmektedir. Bazıları Kıbrıslı Türklerin kendilerini koruyamayacağını düşündüklerinden Türk askerinin adada kalmasını istemektedirler.

«GEÇMİŞTE YAŞANAN OLAYLAR VAR. BİR TARAFIN ENDİŞESİNİ DİĞER TARAF CİDDİYE ALMAK ZORUNDADIR. BİR ETNİK TEMİZLİK GİRİŞİMİ YAPILDIĞI DOĞRUDUR, BUNU KABUL ETMELERİ GEREKİR».

KIBRISLI TÜRK PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

Bir başka grup ise, Kıbrıslı Rumların yıllardır silah ve cephane biriktirdiğini ve Türk askeri adadan ayrılır ayrılmaz Kıbrıslı Türklere saldırmayı planladığını düşünmektedir. Paydaşlardan biri, Türk askerinin adadaki barışın tek garantörü olduğunu ve asker gittiği takdirde 1960 toplu katliam girişiminin tekrarlanabileceğini savunmaktadır. Söz konusu kişi, ek olarak, Türkiye AB üye ülkesi olana kadar adadaki askeri varlığını sürdürmelidir, biz ancak böyle güvende hissedebiliriz demiştir.

Bazı Kıbrıslı Türkler AB üyeliğinden bağımsız olarak bile askerin çekilmesinin silahlı çatışmaya gideceğini savunmaktadırlar.

Paydaşlar arasındaki fikir birliği eksikliği göz önünde bulundurulduğunda, kamuoyu araştırması bunu doğrulamaktadır.

Tablo 28A: Muhtemel Garantörlerin Değerlendirilmesi (Kıbrıslı Rumlar)

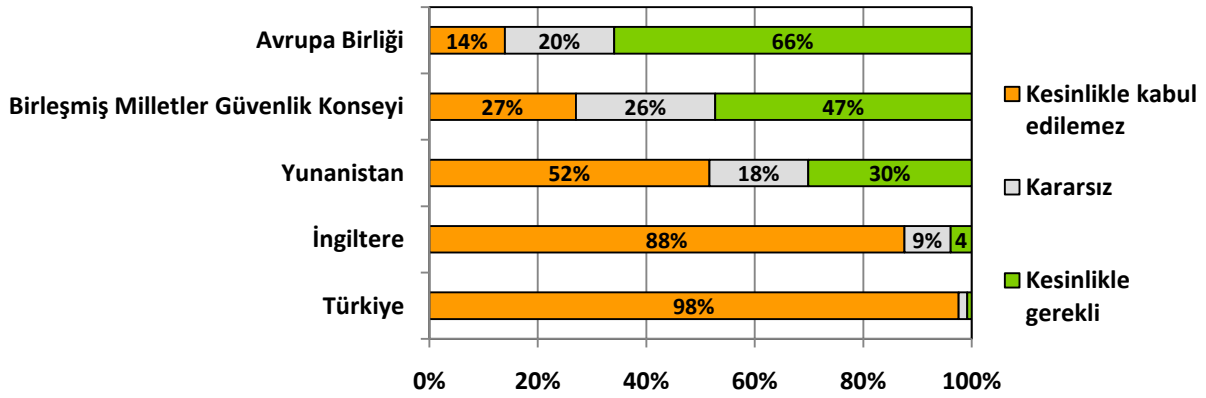

Bir anlaşma durumunda garantör olması muhtemel ülkeleri değerlendirirken, Kıbrıslı Rumlar Birleşik Krallık ve Türkiye'yi kuvvetle reddetmekle birlikte, Yunanistan'ın da muhtemel rolünü reddetme eğilimi göstermektedirler. Öte yandan, Kıbrıslı Rumlar BM Güvenlik Konseyi'nin muhtemel bir rol üstlenmesini hoş görmekte ve anlaşmanın garanti edilmesini teminen AB'nin bir rol alması yönünde kuvvetle destek göstermektedir.

Tablo 28B: Muhtemel Garantörlerin Değerlendirilmesi (Kıbrıslı Türkler)

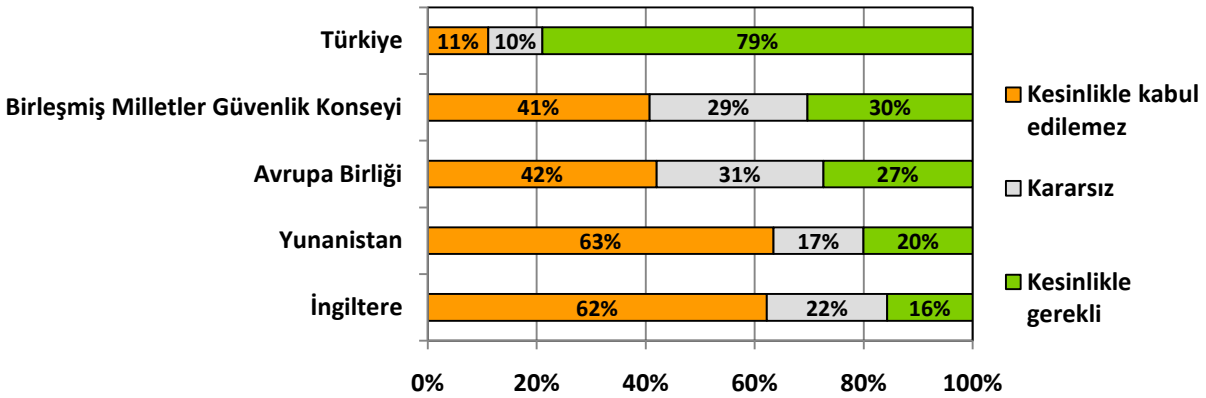

Kıbrıslı Türkler, Türkiye'nin bir anlaşmada garantör rolü almasını kuvvetle desteklerken, tarihten gelen diğer iki garantör ülke olan Birleşik Krallık ve Yunanistan'ın garantör rolü üstlenmesini desteklememektedirler. Kıbrıslı Türkler, BM Güvenlik Konseyi'nin muhtemel rolü için kararsızlık sergilerken, aynı kararsızlığı AB'nin olası bir rol alması için de sergilemektedirler.

«BU ÇOK GERÇEKÇİ BİR ARGÜMANDIR, ÖZÜR DİLERİM. FAKAT, TÜRKİYE'NİN MÜDAHALE EDECEK KADAR GÜÇLÜ OLMASI GERÇEĞİ KIBRISLI RUMLARIN VEYA DİĞER MİLLETLERİN BAZI ŞEYLERİ KABUL ETMEK ZORUNDA OLDUKLARI ANLAMINA GELMEZ».

CONSTANTİNOS ADAMİDES
ARAŞTIRMACI

«TÜRKİYE'NİN GARANTİLERİ KONUSUNDA NE YAPILIR? BUNU ÇÖZEMEZSEK HİÇ BİRŞEYİ ÇÖZEMEYİZ, EĞER ORTAK BİR ZEMİN BULAMAZSAK; SON 6 SENEDE YAPTIĞIMIZ TÜM KAMUOYU ARAŞTIRMALARINDA TOPLUMLARIN BU KONUDA BİR BİRİNE TAMAMI İLE ZIT OLDUKLARINI GÖRDÜK».

ALEXANDROS LORDOS
«KIBRIS 2015» ARAŞTIRMA KO-DİREKTÖRÜ

«BU GÖRÜŞLERİN BAZILARININ HER İKİ TARAFTA DA SİYASİ LİDERLER TARAFINDAN VE ONLARIN BEKLENTİLERİ TARAFINDAN YARATILDIĞINI SÖYLEYEBİLİR MİYİZ?»

KIBRISLI TÜRK PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

«TÜRK ORDUSU ADADAN ÇEKİLİRSE, BİZİM DEĞERLENDİRMEMİZE GÖRE RUMLARIN BİZE YİNE SALDIRACAKLARI KONUSUNDA ENDİŞELİYİZ ÇÜNKÜ HİÇ BİR ÇÖZÜME ULAŞILAMADI. SAVAŞ İSTEMİYORUZ ÇÜNKÜ BU TARAF BİRÇOK YASLI İNSANLA DOLUDUR. BİZ SAVAŞTAN NEFRET EDİYORUZ».

ERTAN ERSAN , ŞEHİT AİLELERİ DERNEĞİ

Kıbrıs 2015 kamuoyu araştırmasının ilk sonuçlarını değerlendirdiğimizde, Türkiye'nin garantör güç statüsünün bir çözüm çerçevesinde 'ya hep ya hiç' oyunu olduğunu çünkü , Kıbrıslı Rumların %98'lik bir oranının Türkiye'nin garantörlüğünü kabul edilemez olarak algıladığını ve en azından Kıbrıslı Türklerin %79'luk bir oranının ise desteklediğini görürüz.

Paydaş paneli toplantıları güvenlik ve garantiler ile ilgili bu çıkmazı nasıl aşabileceğimize dair yeni fikirler üretilmesine katkı koyamadı. İki birbirine zıt görüşün derin bir şekilde aktarılmasına ve katılımcılardan üçüncü yollar bulmaları istenmesine rağmen, Kıbrıslı Türk katılımcılar genel olarak önerilerinin içine garantileri bir şekilde katmaya çalışırken Kıbrıslı Rumlar ise bunu hepten reddettiler.

Örneğin, bir katılımcı garantilerin Türkiye'nin AB üyeliğine kadar devam etmesini önerirken, diğer katılımcılar bunun mantıklı olmadığını çünkü Türkiye'nin AB'ye gireceğinin en azından yakın gelecekte garanti olmadığını söylediler. Bir başka katılımcı ise, Kıbrıslı Rumların, Kıbrıslı Türklerin ihtiyaçlarını "anlamaları ve saygı duymaları" gerektiğini ve garantilere izin vermeleri gerektiğini dile getirdi.

Tartışma Kıbrıslı Türklerin Türkiye'nin garantisinden vazgeçmeyeceklerini gösterirken, Kıbrıslı Rum katılımcılar da benzer şekilde, Kıbrıslı Türklerin Türkiye'nin garantörlük rolünü %98 oranında reddeden Kıbrıslı Rumları anlayıp saygı duymaları gerektiğini söylediler. Bir Kıbrıslı Rum katılımcı, garantilerden bahsetmenin çağ dışı olduğunu ve "garantiler hakkında konuşmanın bu zamanda saçma olduğunu" dile getirdi.

Güvenlik konusundaki ayrılık çok temel bir ayrılık olarak görünmektedir. Kıbrıslı Rumlar, Kıbrıslı Türklerin bir çözüm durumunda, zaten Türkiye'nin desteğine her zaman sahip olacaklarından neden güvensiz hissedeceklerini, anlayamamaktadırlar. Kıbrıslı Türkler ise askeri bir müdahalenin ve 1974'de adanın bölünmesinin Kıbrıslı Rum toplumu için ne kadar büyük korkular yarattığını anlayamamaktadırlar.

Fakat, bazı katılımcılar güvenlik ile ilgili tutumların samimiyeti konusunda şüpheci davrandı:

Aynı paralelde, paydaşlar bazı güvenlik argümanlarının adada çözüm karşıtı insanların söylemsel araçları haline geldiğini belirttiler.

Güvenlik ve garantiler konusu üzerine kamuoyu araştırması verileri [27] tehtit senaryolarına bağlı olarak Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türklerin garantör tercihlerinin değiştiğini göstermektedir.

[27] Lordos A, Kaymak E & Tocci N (2009) "Kıbrıs'ta İnsanların Barışı", Brüksel: Avrupa Politika Çalışmaları Merkezi

Tehtitden bağımsız olarak, Kıbrıslı Rumlar, Yunanistan'ın Kıbrıslı Rumları korumak için veya Türkiye'nin Kıbrıslı Türkleri korumak için adaya müdahale etmesine karşıdırlar. Kıbrıslı Rumlar, hem BM Barış Gücü müdahalesini hem de AB müdahalesini siyasi ve ekonomik yaptırımlar bağlamında kabul etmektedirler. Kıbrıslı Türkler ise Yunanistan ve Türkiye'nin müdahalesini sadece askeri bir tehtit altında kalınan bir senaryoda tercih etmektedirler. Aşağıdaki tablolarda da görülebileceği üzere, diğer durumlarda, AB müdahalesini Yunanistan veya Türkiye'nin müdahalesine tercih etmektedirler.

«FAKAT BU KORKU HER ZAMAN BURADADIR. 1950 VE 1960'LARA BAKTIĞINIZDA ÇATIŞMA HALİ HAZIRDA BEKLENEN BİRŞEYDİ. O ZAMANIN SÖYLEMLERİNDE DE SÜREKLİ KULLANILDI».

METE HATAY
PRIO KIBRIS MERKEZİ

Tablo 29A: Alternatif Müdahale Şekilleri (Kıbrıslı Türkler)

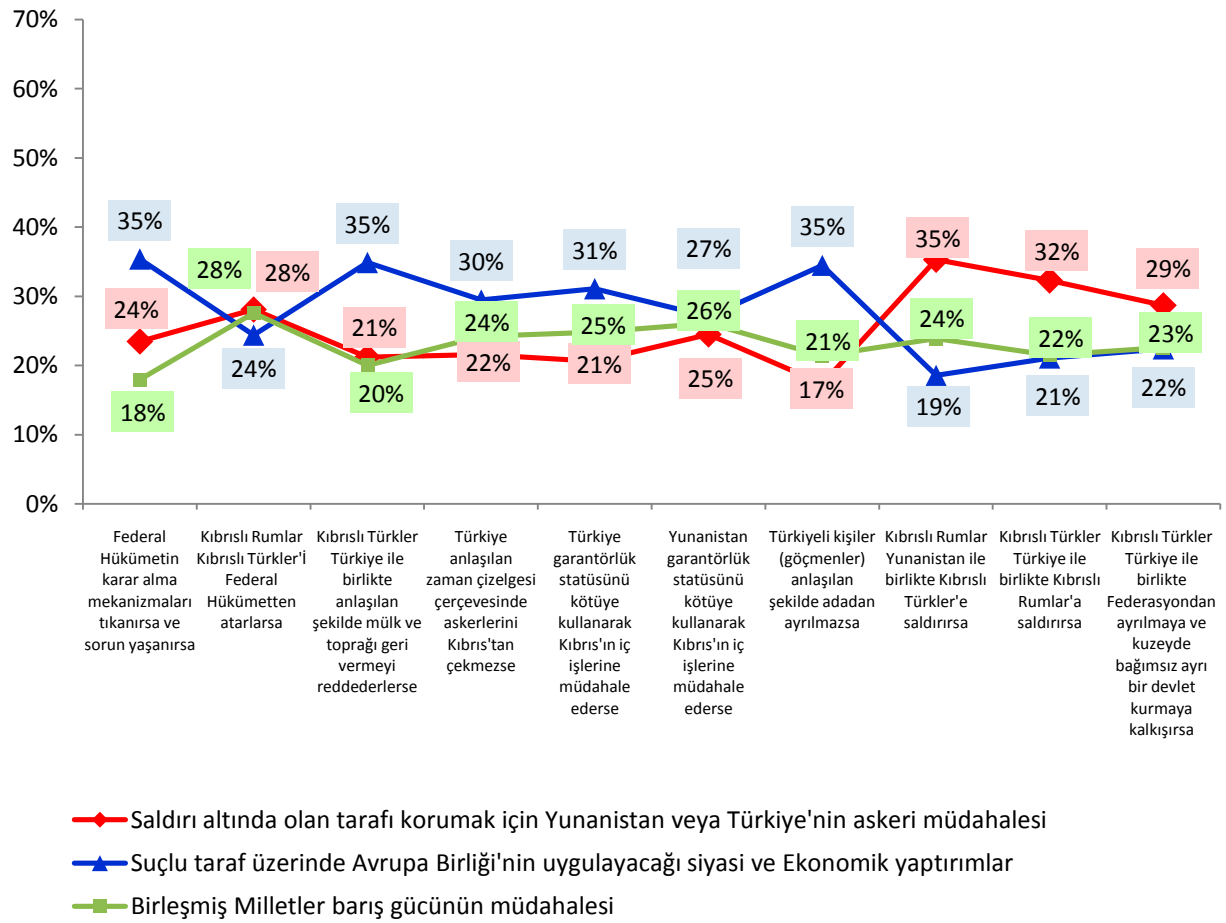

Kıbrıslı Türkler sadece askeri bir tehtit olduğu zaman Yunanistan veya Türkiye'nin müdahale etmesini tercih etmektedirler. Tehtidin devlet işlerinin yürümesindeki bir çıkmaz veya anlaşmanın uygulanmaması gibi diğer durumlarda, AB'nin veya Yunanistan ve Türkiye'nin askersiz müdahalesini tercih etmektedirler.
Lordos A, Kaymak E & Tocci N (2009) "Kıbrıs'ta İnsanların Barışı", Brüksel: Avrupa Politika Çalışmaları Merkezi

Tablo 29B: Alternatif Müdahale Şekilleri (Kıbrıslı Rumlar)

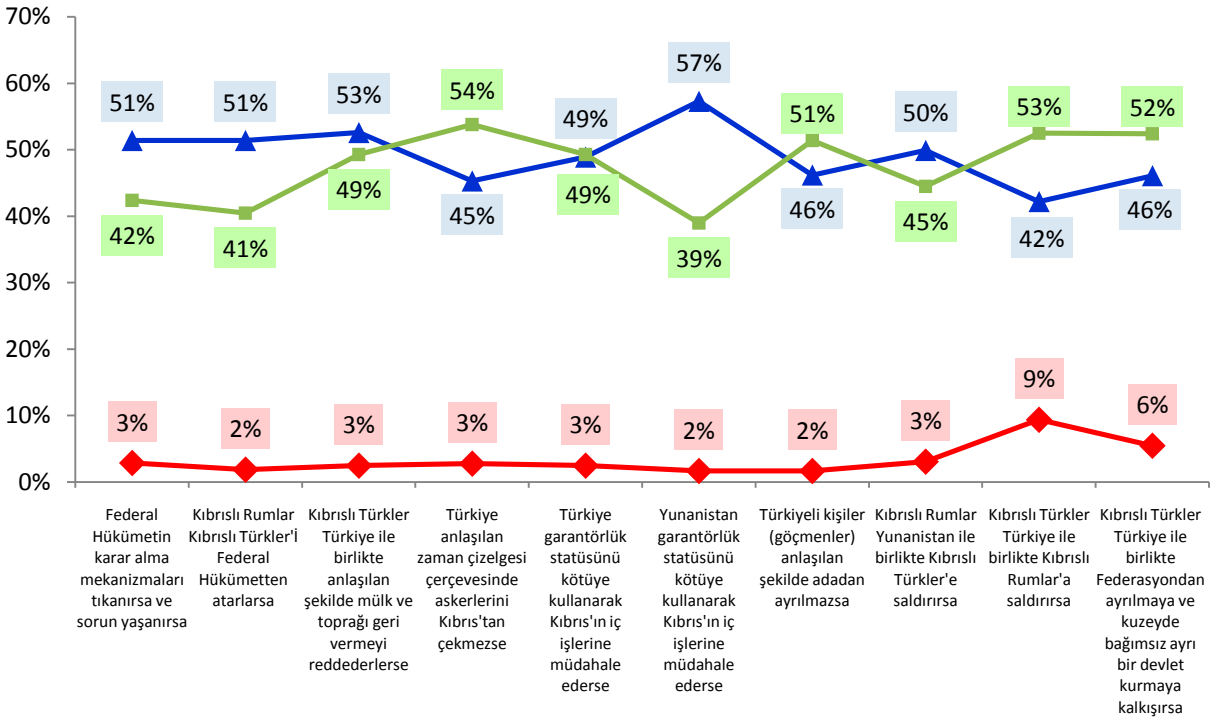

Tehtit ne olursa olsun, Kıbrıslı Rumlar Yunanistan'ın Kıbrıslı Rumları korumak için veya Türkiye'nin Kıbrıslı Türkleri korumak için müdahale etmesine karşıdırlar. AB ve BM Barış Gücü'nün müdahalesini siyasi ve ekonomik yaptırımlar bağlamında kabul etmektedirler fakat yönetim çıkmazı senaryolarında AB'yi ve uygulama ile ilgili senaryolarda ise BM'yi tercih etme eğilimi göstermektedirler.
Lordos A, Kaymak E & Tocci N (2009) "Kıbrıs'ta İnsanların Barışı", Brüksel: Avrupa Politika Çalışmaları Merkezi

Geçmiş silahlı çatışma tecrübelerinin bugünkü söylemleri ne kadar etkilediği ilginç bir sorudur. Kendi kendini güçlendiren ve yenileyen güvenlik ikileminin üstesinden gelebilmek için ne yapılabilir? Panel katılımcıları, resmi garantilerden bağımsız olarak insanların birbirine ve yetkililere güven duyduğu bir ortam yaratmanın önemini vurguladılar.

İÇ GÜVENLİK

Paydaş paneli katılımcıları arasındaki tartışmalar, yukarıda bahsi geçen dış güvenlik konuları yanında iç güvenlik konuları üzerine de yoğunlaştı. Birçok katılımcı güvenliğin iç ve dış boyutları arasında bağlantı kurdu.

GÜNLÜK YAŞAMDA GÜVENLİK

Kıbrıslı Türk paydaşların önemli bir çoğunluğu ekonomik ve yapısal farklılıkların, mülk ve yeniden yerleşme (tehcir) konularının veya yönetim sorunlarının iki toplum üyeleri arasında gerginliklere yol açacağı konusunda endişelidirler.

Kıbrıslı Rum paydaşlar ve tartışma grubu katılımcıları benzer korkular dile getirdiler ve toplum içinde önemsiz anlaşmazlıkların olması gerektiğinden daha fazla büyütülerek çatışmaya dönüştürülebileceğini belirttiler.

Her iki toplumdan tartışma grubu katılımcıları, güvenlik veya güvenlik eksikliğinin suç oranları, polisin rolü, göç, yol güvenliği, uyuşturucu ve diğer benzeri konularla da ilişkili olduğunu açıkladılar. Yerlerinden edilen Kıbrıslı Rumlar, kendi evlerine ve köylerine dönme bağlamında çözüm sonrası güvenlik konusuna büyük önem yüklediler. Aslında, günlük yaşamda güvende hissetmek bu donüş için bir ön koşuldur. Katılımcılar 'diğer tarafta' yerel polis gücünde ve belediyelerde Rumca konuşan Kıbrıslıları görmek istediklerini çünkü herhangi bir acil durumda dillerinden anlayacak ve kendilerini savunabilecek birini bulabileceklerinden emin olmak istediklerini söylediler.

Bazı katılımcılar diğer Kıbrıslı Rumlar arasında Kıbrıslı Türk kurucu devleti altında yaşamanın onları daha güvende hissettireceğini söylerken diğerleri bu fikri getolarda yaşamak ile özdeşleştirdiğinden dolayı reddetti.

«OLASI BİR ANLAŞMADAN SONRA GÜNEYDE ÜRETİLEN HAYVANSAL ÜRÜNÜN KUZEYDE SATILDIĞINI AMA KUZEYDE ÜRETİLENİN GÜNEYDE SATILAMADIĞINI DÜŞÜNEBİLİR MİSİN? İNSANLARA BUNUN HİJYEN KOŞULLARINDAN DOLAYI OLDUĞUNU ANLATAMAYACAYIZ, ÜRETİCİ, RUM BENİM MALIMI İSTEMEZ DİYECEK, BU İKİ TOPLUM ARASINDA BİR ÇATIŞMAYA YOL AÇACACAK».

KIBRISLI TÜRK PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

GÜVENLİK VE TOPLUMLAR ARASI GÜVEN

Güvenlik üzerine yapılan paydaş paneli toplantısında katılımcılar, bir çözümün sürdürülebilir olabilmesi için iki toplum arasında daha fazla güvene ihtiyaç olduğu konusunda fikir birliğine vardı.

Panel katılımcılarından biri, sadece toplumlar arası güvenin gelişmesi ile gelecekte dış müdahalelerin önüne geçilebileceğini ifade ederken, buna zıt olarak Garanti Anlaşmasının feshedilmesinin gerçek anlamda etkili bir şekilde müdahalenin önüne geçmeyeceğini söyledi. Müdahale, söz konusu katılımcıya göre sadece toplumlar arası güven ve ilişkiler ile önlenebilir.

«BİR BAŞKA ÜLKENİN KIBRIS'A SALDIRMAYACAĞINA DAİR GERÇEK BİR GARANTİ VAR MIDIR? O ZAMAN GARANTİ ANLAŞMALARINI İPTAL EDEREK BUNU ÇÖZEBİLİR MİYİZ? O ZAMAN TÜRKİYE'YE KARŞI GÜVENDE Mİ OLACAĞIZ? NEDEN? AB'NİN KENDİ ORDUSU VAR MI? ESAS KONU İNSANLAR ARASINDA GÜVEN YARATMAMIZ GEREKTİĞİDİR. KIBRIS'A DAHA FAZLA SİLAH TAŞIYARAK TÜRKİYE'YE KARŞI BİR SAVAŞI VEYA SİLAHLI ÇATIŞMAYI ENGELLEYEMEYİZ.BUNU SADECE İKİ TOPLUM ARASINDA GÜVEN OLUŞTURARAK ÇÖZEBİLİRİZ. BUNUN DIŞINDA, KİMSE HİÇ BİRŞEYİ GARANTİ EDEMEZ».

KIBRISLI TÜRK PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

«YAN YANA HUZUR İÇERİSİNDE YAŞAYABİLEN, BELLİ BAŞLI KRİTİK KARARLARI BİRLİKTE VEREBİLEN, İKİ TOPLUM ÖZLÜYORUM».

KIBRISLI RUM PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

«…ÖRNEĞİN, AİLELER PARA YÜZÜNDEN AYRI DÜŞERLER. BU, BU KADAR KOLAYDIR. GÜVEN YETERLİ DEĞİLDİR… DUYGULAR KONUSUNDA ENDİŞELİ DEĞİLİM. ENDİŞE DUYDUĞUM KONU, ÇÖZÜMÜN İNSANLARIN DUYGULARINDAN BAĞIMSIZ OLARAK 5 - 10 YIL İÇERİSİNDE ONLARA İŞBİRLİĞİ ORTAMI TANIYABİLECEĞİNİ GARANTİ ETMESİDİR».

KIBRISLI RUM PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

Diğer panel katılımcıları da daha fazla güvene ihtiyaç olduğu konusunda hemfikir olurken, bazıları Kıbrıs'ın veya diğer egemen ülkelerin güç dengesini bozmalarını ve yabancı garantileri kabul ederek kendilerini müdahaleye açmalarını reddetti.

Garantiler konusu tartışmasız bir şekilde müdahale ve güven konusunun üzerine çıkmaktadır. Kıbrıslı Rum katılımcılardan biri, 'kimseye tam anlamı ile güvenemezsiniz, zaten o yüzden günlük kişisel hayatımızda bile yasal düzenlemeler yapıyoruz' demiştir:

AŞIRI MİLLİYETÇİLER VE DİĞER POTANSİYEL ÇATIŞMA KAYNAKLARI

Bir başka endişe ise adanın iki tarafında da bulunan aşırı sağcı kesimdir. Bir Kıbrıslı Türk paydaş, iki tarafta da çözümsüzlük ve Kıbrıs'ta çatışma ortamından çıkar sağlayan tarafların bulunduğunu savunmaktadır. 'Bu insanlar yeni durum ve vaziyeti çökertmeye çalışacaklardır'. 'Bunu akılımızda tutmalı ve küçük olayları toplumsal mücadelelere tırmandırmalarına izin vermemeliyiz.'

Kişisel anlaşmazlıklardan doğan gerilimler Kıbrıs'ta toplumlar arası siyasi çatışmaya yol açabilir mi? Gözardı edilemeyecek sayıdaki paydaşlar buna evet cevabı vermektedir. Böylesi şövenist ve agresif bir ortamda küçük bir kıvılcımın büyük bir yangına dönüştürülmesi çok kolaydır. Bu bölgesel veya ada çapında da olabilir, fakat kesinlikle olasıdır. '40-45 yıl öncesinde olduğu gibi şimdi de olabilir'; endişeli bir paydaş buna hazırlıklı olmamız gerektiğini söylemektedir. Ayrıca söz konusu kişi, şiddeti tırmandırmak ve 'diğer' toplumu suçlamak adına kendi toplumu içinde sorunlar yaratabilecek kişilere karşı da temkinli olunması gerektiğini belirtmiştir.

Paydaşlar, aşırı milliyetçilerin bir çözümden sonra federasyonu çalkantıya sürüklemelerinden korktuklarını belirttiler.

Medyanın aşırı milliyetcileri halkın gözü önünden uzak tutmaya yönelik bir sorumluluğu olduğu düşünülmektedir. Paydaşlardan biri, vatandaşların sadece küçük bir kesiminin aşırıcı düşüncelere sahip olduğunu fakat medyanın bu tür faaliyetlere 'her zaman çok fazla yer vererek', iki toplum arasındaki ilişkiyi yanlış yansıtarak, daha fazla nefret yarattığını belirtti.

Bir başka paydaş aşırı sağcılar ile ilgili konuyu farklı yorumladı ve bunun bir çözüme ulaşmama korkusundan kaynaklandığını söyledi. Söz konusu katılımcı, çözüme doğru bir ilerleme kaydedilmezse 'aşırı milliyetçilerin ve hayırcıların' halk arasında korku ve rahatsızlık yayacağını ve toplumlar arası güvensizliği daha da kötüleştireceklerini ifade etti. Paydaş paneli katılımcılarının kendilerini bu tip aşırıcılardan ayrı tuttuklarının altını çizmek önemlidir.

Kıbrıslı Türk bir katılımcı, ortamın aşırı sağcılar için verimli olduğunu çünkü Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türklerin tarihinde eksik hikayelerin bulunduğunu söyledi. Sonuç olarak, sırandan vatandaşlar, Kıbrıs'taki toplumlar arası şiddetle ilgili özellikle 1960 ve1974 arasındaki olaylarla ilgili pek fazla sorumluluk hissetmiyorlar.

Kıbrıslı Rum bir katılımcı, bu argümana karşı çıkarak tarihten bazı şeylerin eksik olmasının insanlardan dolayı değil tarihi yazanlardan dolayı olduğunu belirtti.

Bir başka Kıbrıslı Türk katılımcı ise, tartışmaya müdahale ederek, toplumun belli kesimlerinin enosis ve taksim gündemlerini empoze ederek bu ideolojiler üzerinde ısrarcı olduklarını belirtti. Günün sonunda, Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türkler esasen bir birlerinden hoşlanmamazlık etmeseler de, bu ideolojiler toplumda sosyolojik olarak değil ideolojik olarak yayıldılar.

Paydaş söyle devam etti:

> «DÜŞÜNCE YAPIMIZDA SORUNLAR VAR, VE DURUMUMUZU GERÇEKÇİ BİR ŞEKİLDE ANLAMAYA YÖNELİK İSTEKSİZLİK GÖSTERMEKTEYİZ. ÖRNEĞİN BENİM AÇIMDAN MESELA, DİĞER İNSANLARIN HAKLARINI GÖRME KONUSUNDA HASSASİYETSİZLİK VAR MI? KENDİ HAKLARIM KONUSUNDA SAPLANTILI MIYIM?»
>
> **KIBRISLI TÜRK PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI**

Genç bir katılımcı ideolojinin toplumlar arası çatışmada bağımsız bir rol oynamasını şöyle sorguladı; birçok insanın söylediği gibi iki toplum barış içinde bir arada yaşıyorsaydı nasıl oldu da bir önceki nesil bunu bizlere aktarmada başarısız oldu? Katılımcı ideoloji konusunu daha kapsamlı bir şekilde anlayabilmek için geçmişte neler olduğunu daha iyi incelememiz gerektiğini ekledi.

> «TABİİ Kİ BAZI SORUNLARIMIZ VE ANLAŞMAZLIKLARIMIZ OLACAK. FAKAT BENİM ESAS KAYGIM BİR ÇÖZÜMÜN ARDINDAN TOPLUMLARIMIZDAKİ AŞIRI SAĞCILAR BARIŞI BOZMAK İÇİN HER BAHANEYİ DENEYEREK ÇATIŞMA VE KORKU YARATACAKLAR. FEDERAL DEVLETİN VATANDAŞLARI OLARAK, TOPLUMUN BU KESİMİNİ NASIL KONTROL EDECEĞİMİZİ DÜŞÜNMEK HEPİMİZİN SORUMLULUĞUDUR».
>
> **KIBRISLI RUM PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI**

GÖÇMENLER

Son olarak, güvenlik boyutu ile ilgili Kıbrıslı Rum tartışma grubu katılımcıları tarafından seslendirilen, ele almaya değer tehtit etkeni göçmeler kategorisi altında işlenmektedir. Göçmenlerin Kıbrıslı Rumların güvenlik anlayışına bir tehtit oluşturdukları düşünülmektedir. Bunun sonucunda, katılımcılar mümkün olduğunca çok sayıda göçmenin bir çözümün ardından Türkiye'ye geri gönderilmesi gerektiğini savunmaktadırlar.

Katılımcılar, göçmenleri 'farklı bir kültür' yapısında, Rumlardan nefret etmek üzere eğitilmiş ve Kıbrıslı Türklere kıyasla daha az 'Kıbrıslı' ve 'Kıbrıslı Rumlara' daha fazla benzeyen Kıbrıslı Türklerden farklı olarak tanımlamaktadırlar. Bu değerlendirme tecrübeye dayalı olmayabilir, dolayısı ile bu konuda daha fazla görüş alış verişine ihtiyaç vardır. [28]

Kültürel karakteristiklerin ötesinde, Kıbrıslı Rum tartışma grubu katılımcıları fakirlik içinde yaşadıkları ve dolayısı ile suç işleme eğilimlerinin daha yüksek olduğu varsayımına dayanarak göçmenlerin mali durumunun sorunlar yaratacağını düşünmektedirler.

[28] Göçmenlerin siyasi entegrasyonu üzerine bir analiz için bknz. "Rakamların Ötesinde: Türkiyeli Göçmenlerin Kuzey Kıbrıs'a Siyasi Entegrasyonu", Mete Hatay, PRIO Kıbrıs Merkezi raporu 4/2005 (http://www.prio.no/Kıbrıs/Publications/)

MÜLK

«DÜZENLEMELER MÜLTECİLERİN ADALETSİZLİĞE UĞRADIKLARINI DÜŞÜNMEYECEKLERİ BİR ŞEKİLDE OLMALIDIR VE MÜLKÜN KULLANICISINA DEĞİL SAHİBİNE SEÇME HAKKI VERİLMELİDİR»

VEREAS VYRAS
KIBRIS GENÇLİK KURULU

Mülk birçok insanın hayatını direk olarak etkileyen en güncel ve kapsamlı konulardan biridir.[29] Değişik grupların hak ve ihtiyaçlarının, mülkiyet ve kullanımla ilgili uzlaşısı Kıbrıs kördüğümünü tek başına çözmeye yetmese de, mülk üzerindeki tartışmaların giderilmesinin bir anlaşmaya varılmasında büyük katkı sağlayacağı genel görüşdür.

Mülk konusu, 'çıkmaza' giren Kıbrıs sorunu içerisinde nispeten daha dinamik bir unsurdur. Geçmiş yıllarda, özellikle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) hükümlerinin gelişimi, etkilenen tüm tarafları seçeneklerini gözden geçirmeye itmiştir. Elle tutulur sonuçlardan birisi, Kıbrıslı Türk yetkililer tarafından kurulan Taşınmaz Mal Komisyonu olmuştur.

Kıbrıs'ta etkilenen mülkler üzerinde yapılan tartışmalarda, iki önemli konu ortaya çıkmıştır: prensip ve eşitlik. Bir taraftan anlaşma için prensipten ödün verme(me)kle ilgili ayrımların farkına varılmaktadır, diğer taraftan ise, eşitlik üzerine daha faydalı bir müzakere (ör: Çözümden etkilenen mülklerin tazmini için nasıl değer biçileceği) ve mülk çözümüne dayalı maliyetler göze çarpmaktadır.

Genelde göçle beraber malını kaybetmiş Kıbrıslı Rumlar, evlerini (ve mülklerini) geri almayı ummakta ve prensipten ödün vermemektedirler.

[29] Kıbrıs'ta mülkiyet politikalarının analizi için bknz. Gürel, Ayla ve Özersay, Kudret (2006) "Kıbrıs ve Mülkiyet Politikaları", Mediterranean Politics 11:3 pp. 349-369. Bknz. Ayla Gürel ve Kudret Özersay , "Kıbrıs'ta Mülkiyet ve İnsan Hakları: Siyasi Mücadele Platformu olarak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi', Middle Eastern Studies 44(2):291-32.

Kıbrıs'lı Türkler buna tezat olarak, pratik koşulları zorunlu hale getirecek ve birçok durumda mevcut kullanıcılara ayrıcalık tanıyacak bir çözümü umut etmektedirler. Kıbrıslı Türkler, kuzeydeki mevcut (de facto) mülk rejimindeki değişikliklerin, iki bölgeliliği ve Kıbrıs Türk yönetiminin bütünlüğünü, veya görüşmelerde tasarlanan ortak devleti baltalar endişesi taşımaktadır. Bazı Kıbrıslı Türkler mülk konusunu daha genel anlamıyla ekonomik sürdürülebilirlik ve rekabetle ilişkili görmektedirler.

Farkedildiği üzere prensip üzerindeki durumlar ayni zamanda eşitliği de ilgilendiriyor olabilir. Mesela bazı Kıbrıslı Rumların dile getirdiği görüş, malını kaybetmiş Kıbrıslı Türklerin 1974 den sonra güneyde bıraktıklarına karşılık "çok fazla arsa" (veya fazla tazminat) almış olmalarıdır. Kıbrıslı Türklerin savunduğu ise büyük ölçekli tazminin yarattığı parçalanmanın ekonomik geleceklerini ters etkileyebileceği yönündedir.

Eşitlik teması üzerinde dururken – değişik mülk sınıfları belki de karşılıklı değişime veya tazmine uğrayacak şekilde – yerlerinden edilen şahıs ve mülk sahiplerinin seçeneklerindeki düzey ve koşulları araştırdık. Raporumuzun aşağıdaki sayfalarında, mevcut kullanıcıların mülk üzerine görüşlerini ve iki bölgelilik konusunun analizini bulabilirsiniz.

MÜLK KONUSU ÜZERİNE YANSIMALAR

Paydaş paneli katılımcıları mülk sorununun önemi üzerinde durdular. Mülk, herşeyin ötesinde, prensip ilkesi dahilinde yerlerinden edilen tüm şahıslara ev ve mülk verilecek şekilde mi sağlanmalıdır? Yoksa, mülkün anlamı yeterli sermayeyi, yerlerinden edilen şahısların tazminatını güvence altına almak için gerekli olan yöntem midir? Yoksa aslında amaç, referendum beklentisi içerisinde olan yeterli sayıda insanı tatmin edecek bir anlaşmaya mı ulaşmaktır?

Bazıları fon temininin en önemli konu olduğunu belirtti. Mesela bir Kıbrıslı Türk paydaş, herhangi bir uzlaşının ön koşulunun, prensip ilkelerinden gayet bağımsız bir şekilde, kaynakların teyit edilmesi olduğunu söyledi. Buna göre, uygun olmayan fonlar aracılığıyla büyük miktarda tazminat gerektiren bir anlaşma yaşatılabilir olmayacaktır. Kamuoyu araştırma verilerine göre, Kıbrıslı Türklerin büyük bir bölümü bu endişeyi taşımaktadır.

Buna karşılık, bazı Kıbrıslı Rum paydaşlar, mülklerine ne olacağıyla ilgili ilk söz hakkını esas sahibine tanımayan bir planın çözüm sonrası bir referandumda destek bulmayacağını, bu nedenden dolayı da odak noktasının kaynaktan çok kanuni yönle ilgili olması gerektiğini savundular.

Birkaç Kıbrıslı Rum paydaş paneli katılımcısı, ideal çözümün, mülkün esas sahibine iade edilmesine müsade etmek olduğunu herkesin kabul etmesi gerektiğini savundu. Kıbrıslı Türk malı üzerinde yaşayan bir Kıbrıslı Rum paydaş, esas sahibinin evi geri istemesi üzerine evden taşınmaya hazır olduğunu ve kendisine de ayni şekilde davranılmasını beklediğini söyledi.

«BİR ADADA YAŞAMAKTAYIZ; BİR ADAYA SU, ELEKTRİK, MEDENİYET, PARA, NÜFUS GETİREBİLİRSİNİZ FAKAT GETİREMEYECEĞİNİZ TEK BİR ŞEY VARDIR O DA ARAZİDİR. ÖNÜMÜZDEKİ YILLARDA, KUZEY İLE GÜNEY ARASINDAKİ EN BÜYÜK REKABET ARAZİ OLACAKTIR. ÇÜNKÜ YETERLİ ARAZİNİZ VARSA GÖÇMEN GETİREBİLİRSİNİZ, ARAZİNİZ UYGUNSA TARIM YAPABİLİRSİNİZ, GELİŞEBİLİR VE TURİZMİ İLERLETEBİLİRSİNİZ. BU BAĞLAMDA, GELECEKTE ARAZİ HANGİ TARAFIN, KUZEY VEYA GÜNEY, DAHA REFAH İÇİNDE VEYA DAHA GÜÇLÜ OLACAĞINI BELİRLEYEN ETKEN OLACAK. BU YÜZDEN, MÜLK KONUSU ÇOK ÖNEMLİDİR».

HASAN SÜNGÜR
İŞVERENLER BİRLİĞİ

«HER İKİ TOPLUM DA İNSAN HAKLARINA SAHİPTİR. KENDİ MÜLKLERİNİ TERKEDİP DİĞER TARAFA GEÇENLERİN ORİJİNAL MÜLK ÜZERİNDE HAKLARI VARDIR. FAKAT, BU MÜLKLERE TAŞINAN DİĞER İNSANLARINDA BAZI HAKLARI BULUNMAKTADIR ÇÜNKÜ 30 YILI AŞKIN BİR SÜREDİR BU MÜLKLERDE YAŞAMAKTADIRLAR; BU İKİ HAKKIN DENGELENMESİ GEREKLİDİR».

LAYİK TOPCAN
ŞEHİR PLANLAMA

Yine, bazı Kıbrıslı Rum paydaşlar tazminatı, öncelikle evlerinin mülkiyet ve kontrol haklarının kendilerine tanınması koşuluyla gözden geçirebileceklerini söylediler. Bu arada mülk konusunun insani ve insan hakları yönünden yarattığı konuları anladıklarını söyleyip, "sadece evlerine dönmek istedikleri için kimseyi sokağa atmak" istemediklerini belirttiler. Yine de bir Kıbrıslı Rum mal sahibinin evine dönmek istemesi durumunda, Kıbrıslı Türkler için alternatif evlerin varolması gerektiği konusundaki kararları sabittir.

Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türklerin fikirleri farklılaşmaktadır. Kıbrıslı Türklerin varsamı, bir anlaşmada mülklerinin geri verilmesine karşılık tazminatı zorunlu kılacağı yönündeyken, Kıbrıslı Rumlar mülklerin geri verilmesinin herhangi bir ekonomik sıkıntı getirmeyeceğini düşünmektedirler.

GEÇMİŞ VE GELECEK ÜZERİNE GÖRÜŞLER

Görüldüğü üzere, Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türkler mülk sorununa çok farklı bakmaktadırlar. Evlerini ve mülklerini kaybeden Kıbrıslı Rumların, hala geri dönme istekleri vardır ve kendilerini mağdur hissederken tam bir tazminden aşağısını kabul etmenin yanlış olduğuna inanmaktadırlar.

Malını kaybetmiş Kıbrıslı Türklerin düşünce eğilimleri, geçmişi unutmanın daha iyi olacağı doğrultusundadır - Kıbrıslı Türkler kendi yönetimleri altında toplanmışlardır – çünkü bugünkü durum dünkünden daha iyidir.

Kıbrıs 2015 tarafından, Kasım 2009 da düzenlenen kamuoyu araştırmasında, mülklerini kaybeden Kıbrıslı Rumlardan %59'u, bir çözüm halinde ve bölgenin Kıbrıslı Rum yönetiminde olduğu takdirde, evlerine dönebileceklerini iddia etti. Buna karşılık, %64'ü mülkün Kıbrıslı Türk yönetimi altında kalması durumunda dönmeye hiç niyetleri olmadığını belirtti.

Anket sonuçlarının doğruladığı gibi, Kıbrıslı Türklerin geçmişe özlemleri pek yokken, mülklerini kaybeden Kıbrıslı Rumların geçmişteki evlerine dair güzel anılar beslemesi daha muhtemeldir.

Tablo 30: Kıbrıslı Rumların Kıbrıs Rum yönetimi altında geri dönme isteği (Kıbrıslı Rumlar)

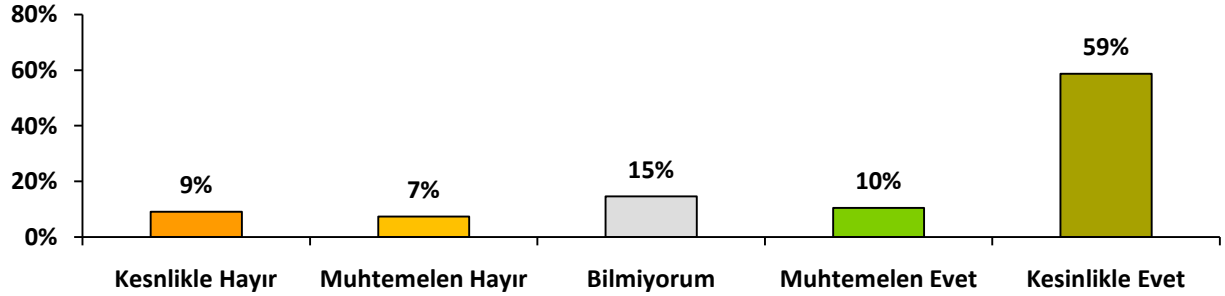

Yerlerinden edilmiş Kıbrıslı Rumlar, eski evlerinin bulunduğu bölgenin Kıbrıs Rum yönetimine verildiğini varsayarak söz konusu evlerine geri dönme yönünde güçlü bir istek belirtmektedir.

Tablo 31 Kıbrıslı Rumların Kıbrıs Türk yönetimi altında geri dönme isteği (Kıbrıslı Rumlar)

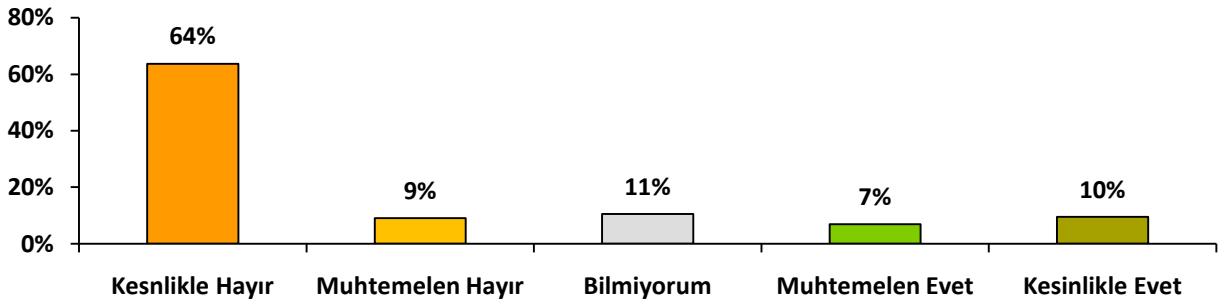

Öte yandan, yerlerinden edilmiş Kıbrıslı Rumların büyük çoğunluğu eski evlerinin bulunduğu bölgenin Kıbrıs Türk yönetiminde kalması durumunda söz konusu evlerine dönme yönünde istekli olmadıklarını belirtmektedirler.

Anıların mülk sorunuyla ilgili tartışmalarda oynadığı büyük rol, kamuoyu araştırması ve grup tartışmalarında da ortaya çıkmaktadır. Mülkünü kaybetmiş Kıbrıslı Rumların %76'sı konutların kesinlikle esas sahibine geri verilmesi gerektiğini ve bugünkü kullanıcıda kalmaması gerektiğini belirttiler. Kıbrıslı Türklerin sadece %14'ü bu duyguyu paylaştı. Kıbrıslı Rum katılımcılar, geçmişleriyle kurdukları köprüden dolayı evlerini geri istediklerini, dayatılan fiziksel ayrılıktan dolayı da geçmişlerinden koparılmış hissettiklerini belirttiler. Birçok katılımcı başka türlü bir çözümü düşünecek durumda olmadıklarını söyledi.

Aşağıdaki tablolar iki toplum arasındaki yaklaşım farklarını ortaya koymakta az çok yardımcı olacaktır. Birçok Kıbrıslı Türk, Kıbrıslı Rumların aksine, tazmini, mülklerini kiralamayı, üzerinde iş kurmayı veya takası tercih ettiklerini belirtmektedirler. Bu Kıbrıslı Türklerin daha çok oldukları yerde kalmak istediklerini göstermektedir. Üstelik Kıbrıslı Rumların geri dönme hakkı göz önünde bulundurulduğu zaman, çözüme daha fazla motive olacakları muhtemeldir.

«KIBRISLI TÜRKLER OLARAK TÜRK TARAFINDAKİ MÜLKLERİN BÜYÜK BİR ÇOĞUNLUĞUNUN ORİJİNAL RUM SAHİPLERİNE GERİ VERİLECEĞİ VE TÜRK TOPRAĞINI ÜLKEMİZDE KAYBEDECEĞİMİZ KORKUSUNU TAŞIMAKTAYIZ».

LAYİK TOPCAN
ŞEHİR PLANLAMA

Tablo 32: Önceki Hayat: Hatıraların güçü

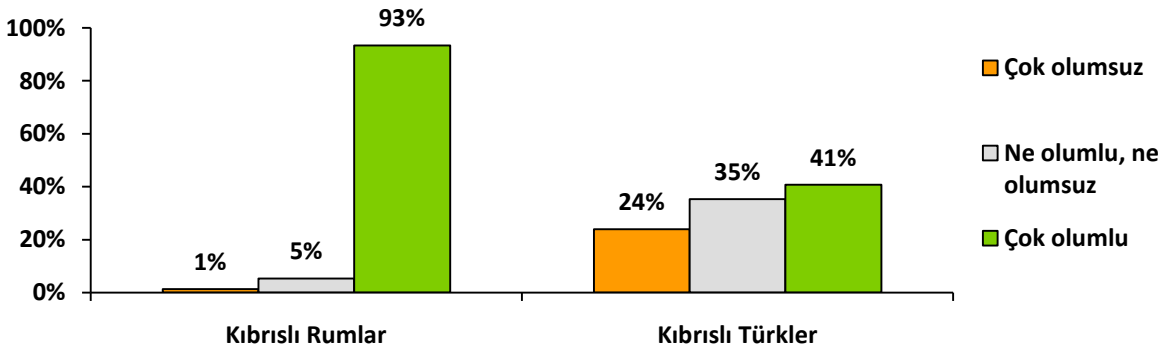

Kıbrıslı Rumlar arasında, eski evlerindeki hayatlarına dair hatıralara hemen hemen herkes tarafından çok olumlu bakılmaktadır. Oysa Kıbrıslı Türkler arasında farklı gruplar eski evlerindeki hayatlarına dair hatıraları olumlu, tarafsız veya olumsuz olarak nitelemektedirler.

Tablo 33: Motive Edici Etkenler– Yeniden bütünleşme, Mülteciler ve Göç

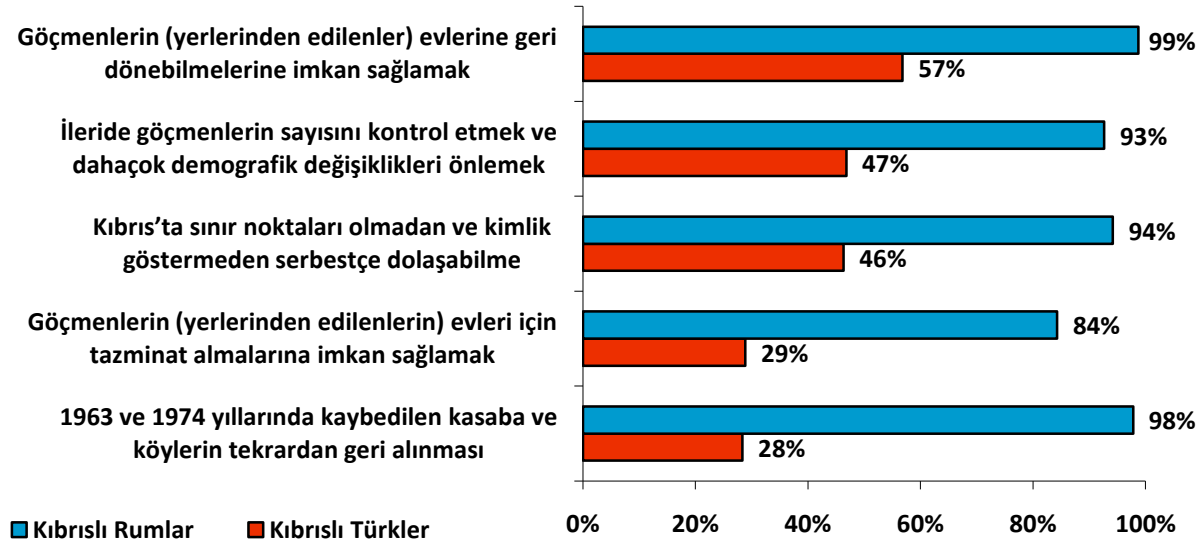

Bu etkenler kümesi mültecilerin haklarını etkilediği için genelde Kıbrıslı Rumları çözüm için motive etmektedir. Bununla birlikte, Kıbrıslı Türkler iki bölgeliliğin baltalanacağından korktuklarından dolayı bu etkenlere karşı isteksizlik göstermektedirler.

Tablo 34A: Mülklerin Kıbrıs Rum yönetimine geri verilmesi seçeneği (Kıbrıslı Rumlar)

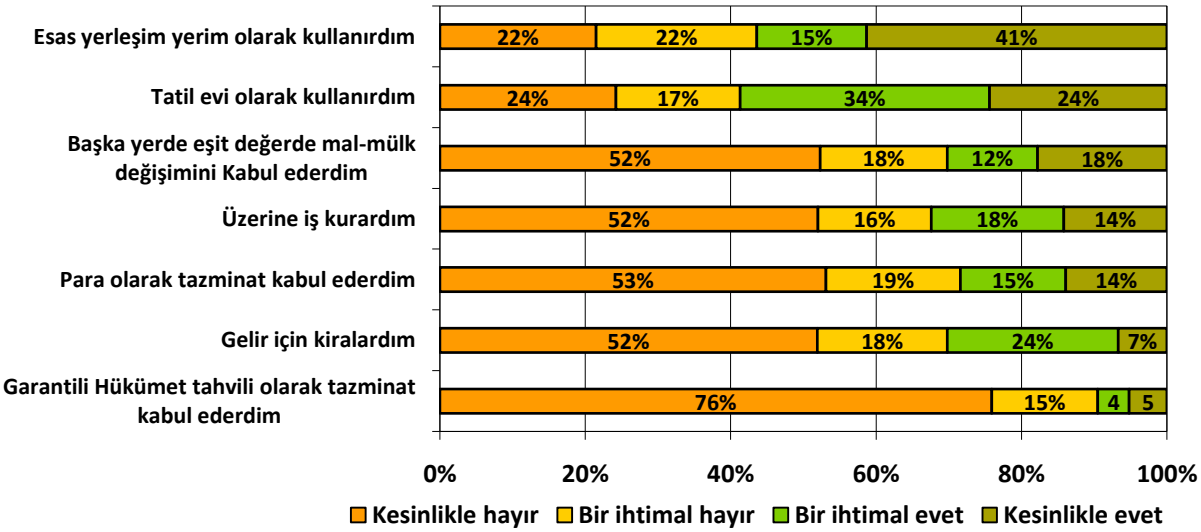

Kıbrıslı Rum yönetimine geri verilmesi durumunda yerlerinden edilen Kıbrıslı Rumların %55'i mülklerini gerek esas yerleşim yeri olarak gerekse tatil evleri olarak şahsi amaçlar için kullanacakları cevabını verirken yerlerinden edilmiş Kıbrıslı Rumların %30'u mülklerini gelir elde etmek için kullanma seçeneklerini kabul edilir olarak değerlendirmektedirler.

Psaltis C, C., Pachoulides, C & Lytras,E (yayınlanmamış) « Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk Toplumlarında Tarihin ve Grup içi İlişkilerin Anlatımı»,Tarihi Diyalog ve Araştırma Derneği,i Lefkoşa

Tablo 34B: Mülklerin Kıbrıs Türk yönetimine geri verilmesi seçeneği (Kıbrıslı Rumlar)

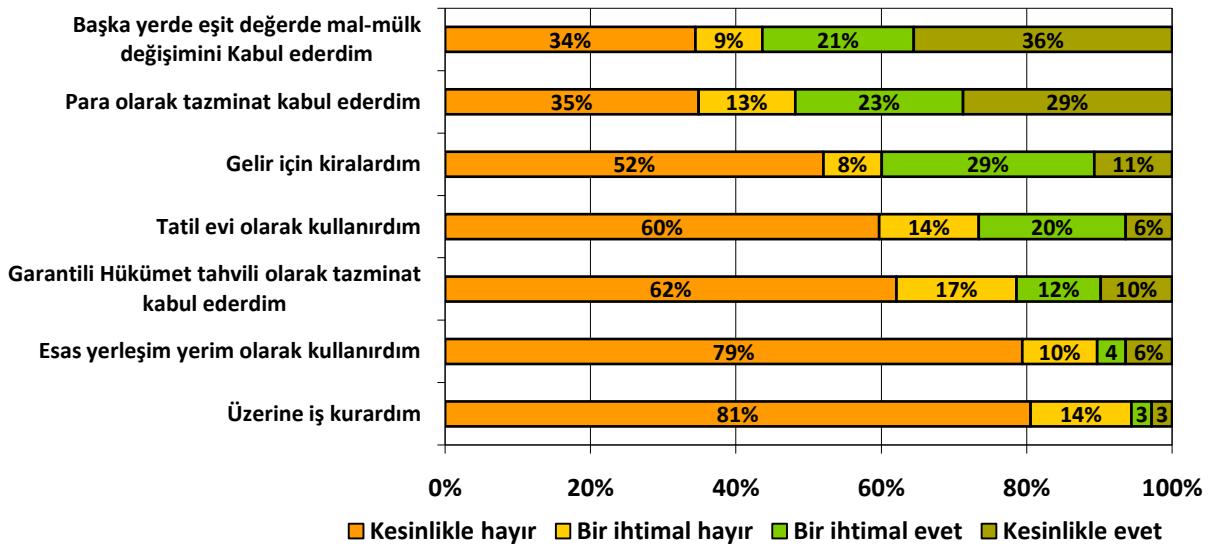

Bunun aksine, Kıbrıs Türk yönetimine geri verilecek mülkler konusunda yerlerinden edilmiş Kıbrıslı Rumların tercih ettikleri seçenekler arasında öncelikle aynı değerde başka bir yerdeki mülkle değiştirme seçeneği, ikinci olarak nakit tazminat ve üçüncü oalrak gelir elde etmek için kiralama seçenekleri kendini göstermektedir. Her dört Kıbrıslı Rumdan biri mülkünü tatil evi olarak kullanacağını ve %10'luk bir miktarı da esas yerleşim yeri olarak kullanacaklarını belirtmiştir.

Psaltis C, C., Pachoulides, C & Lytras,E (yayınlanmamış) « Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk Toplumlarında Tarihin ve Grup içi İlişkilerin Anlatımı»,Tarihi Diyalog ve Araştırma Derneği,i Lefkoşa

Tablo 34C: Mülklerin Kıbrıs Rum yönetimine geri verilmesi seçeneği (Kıbrıslı Türkler)

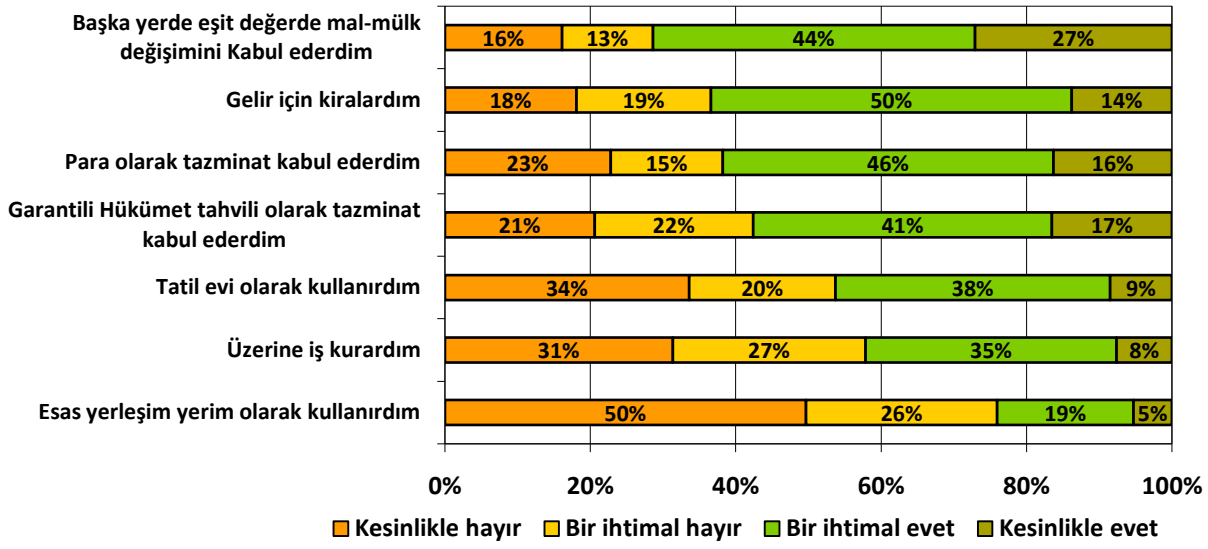

Alışıla gelmiş genellemelerin aksine, Kıbrıslı Türklerin oldukça büyük bir kısmı için Kıbrıs Rum yönetimi altına geri dönmek kabul edilebilirdir! Özellikle, yerlerinden edilen Kıbrıslı Türklerin yarısı güneydeki original evlerini tatil evi olarak kullanmayı düşünmekte ve her dört Kıbrıslı Türk'den biri ise esas yerleşim yeri olarak kullanmayı düşünmektedir. Yine de, yerlerinden edilmiş Kıbrıslı Türklerin çoğunluğu için takas, kira ve tazminat seçenekleri en ağırlıklı seçenekler olarak ortaya çıkmıştır.

Psaltis C, C., Pachoulides, C & Lytras,E (yayınlanmamış) « Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk Toplumlarında Tarihin ve Grup içi İlişkilerin Anlatımı»,Tarihi Diyalog ve Araştırma Derneği,i Lefkoşa

«MÜLK ÜZERİNE YAPILAN KAMUOYU ARAŞTIRMASI VERİLERİNE BAKTIĞIMIZDA, ÇÖZÜM DURUMUNDA, İKİ TOPLUMDA DA DİĞER TOPLUM İÇİNDE YAŞAMAYA GÖNÜLLÜ VE GÖNÜLLÜ OLMAYAN İNSANLAR GÖRÜRÜZ. BUNDAN DOLAYI, MÜLK DÜZENLEMELERİ HER İKİ SEÇENEĞİ TERCİH EDENLERİ HOŞNUT KILACAK ŞEKİLDE OLMALIDIR».

SPYROS CHRISTOU
«KIBRIS 2015»
PROJE KO-DİREKTÖRÜ

Paydaş paneli katılımcılarına göre "resmi" söylemler mülk konusunun politikasını etkilemektedir. Göçmen bürolarının 35 sene içerisinde geliştirdikleri söylem mülklerini kaybeden herkese evlerine kesin dönüşü açıkca vurgulamaktadır. Katılımcılar ayni zamanda, politikacıların politik bir çözümle neler başarılabileceği konusunda halkı gerçekci beklentilere hazırlamak konusunda başarısız olduklarını dile getirdiler.

Bir Kıbrıslı Türk panel katılımcısı, ileriye bakmanın daha anlamlı olduğundan, anılara takılmanın yetersiz olacağını savundu. Katılımcı, yerlerinden edilen Kıbrıslı Rumların, Kıbrıslı Türkleri köylerinde nasıl hatırladıklarını ve gelecekte beraber yaşamayı nasıl hayal ettiklerini öğrenmeyi arzu ettiğini söyledi. Bu konuda farklı yanıtlar bulunmaktadır.

Bir katılımcı, 1963'te on yaşında olduğundan dolayı Kıbrıslı Türklerin köyü terk edişlerini pek hatırlamadığını söyledi. Bir başkası, bu soruyu "Kıbrıslı Türklere biraz kötü davrandığımız doğrudur" diye cevapladı. Diğer iki kişinin düşüncesi, bu sorunun Kıbrıslı Rumlardan 1960-1974 dönemi olaylarıyla ilgili bir tür "özür dileme" amacına yönelik olduğuydu, ve daha sonra geçmişi unutup Kıbrıslı Türklerle daha iyi bir geleceğe doğru ilerlemeyi tercih ettiklerini belirttiler. Yinede, Kıbrıslı Türk katılımcılar, geleceğe dair sağlam temeller inşa edilecekse, açık sözlü bir tartışma ortamının sağlanması gerektiğini vurguladılar.

Bu geçmiş ve birlikte yaşamakla ilgili ayrılıkçı görüş biçimleri mülk tartışmasını destekledi. Bir taraftan Kıbrıslı Rumlar geçmişin zorluklarını kabul etmeye ve bunların gelecek için ne anlama geldiğini çoğunlukla anlamaya yanaşmadan geçmiş hayatlarından tutkuyla bahsederken; Kıbrıslı Türkler 1974 sonrası hayata odaklanarak genel anlamda Kıbrıslı Rumların evlerine dönme konusundaki isteklerine burun kıvırır durumdadırlar.

«ARADIĞIMIZ BU ÇÖZÜM ÇERÇEVESİ ALTINDA BANA KIBRISLI TÜRK YURTTAŞLARIM İLE BİR ARADA YAŞAMA SEÇENEĞİ ÖZGÜRLÜĞÜNÜN VERİLNESİNİ UMUT EDİYORUM».

VEREAS LORDOS
MİMAR

Panel sırasında, Kıbrıslı Türk katılımcılar, Kıbrıslı Rumların eski evlerine olan düşkünlüklerini anlama konusu üzerinde biraz durdular. Araştırma sırasında, katılımcının biri eğer seçme şansları olsaydı, Kıbrıslı Rumların eski köylerinde yeni yapılmış bir evi mi, yoksa muhtemelen kötü durumda olan eski evlerini mi tercih ettiklerini sordu. Kıbrıslı Rum katılımcılar evlerine olan düşkünlüklerini dile getirdiler. Katılımcılar ayni zamanda, yerinden olmuş mülk sahibi varislerinin nasıl davranacağını konusunu da tartışmış, ve kuşak farkları üzerine bir araştırmanın gereğine işaret etmiştirler.

İADE, TAKAS VE TAZMİNAT: ALTERNATİF YASAL ÇÖZÜMLER

Mülk konusunun Kıbrıs'ta bir çözüm bağlamındaki önemini Kıbrıslı Rumların konuya gösterdikleri ilgi açıklamaktadır. Mülklerin tazmini, bir çözümle beraber gelen en büyük umuttur. Bununla alakalı olarak, anlaşma sayesinde 1974 hadiselerinin ardından evlerinden olmuş insanların tekrar geri dönebilme umudu taşınmaktadır.

Bir Kıbrıslı Rum paydaş, bir mülteci olarak kendi gibi malları ellerinden alınmış insanların kabul etmeyeceği şeyin, mallarının kendilerine fiziki olarak geri verilmemesi olduğunu söyledi. Onlara göre mülkiyet en temel insan özgürlüğüdür ve ihlal edilemez (ör: Jus cogens veya buyruk kuralları). Söz konusu paydaşa göre, çözüm özellikle bu sorunu çözmek için bulunmalıdır, ki böylece vatanlarına veya doğuştan kazanılan haklarına geri dönebilmeleri sağlanabilsin.

Diğer başka bir paydaş çözümün yerlerinden edilmiş, "duygusal ve finansal açıdan çok zor zamanlar geçirmiş fakat adil davranılmamış" Kıbrıslı Türk ve yerleşik Kıbrıslı Rumlara biraz adalet getireceğini belirtmiştir.

Kıbrıslı Türklere göre mülk, Kıbrıs sorununun en dikenli konularından biri olup umutlarının iki toplum arasında fazla gerginlik yaratmadan çözülmesi olduğu yönündedir. Bir takım Kıbrıslı Türk paydaşlar, bazı mülklerin durumunun belirlenebilmesi için bir kriter sisteminin hayata geçirilmesini önerdi. Bunlar, mülk konusunun iki yönüne işaret etmektedir. Birisi Kıbrıslı Rumların mülklerine karşı olan yasal haklarını talep etmektedir. Diğeri de Kıbrıslı Türklerin son kırk sene içinde bir şekilde yeni bir hayata başlamaları ve ekonomik olarak kendi ayakları üzerinde durmak zorunda olmaları durumudur. Kendileri bu konutların içerisinde yaşamışlar ve bazı zamanlarda takas edip gelir elde etmek için kullanmışlardır. Kıbrıslı Türk paydaşlar, mülklerin kategorize edilmesi tartışmasında, bazı durumlarda, mülkünden olanlarla ayni ehemmiyette değerlendirilmeyi istemektedirler. Mesela paydaşlardan birisi, eğer ki mülk konut olarak kullanılıyor ve bu amaç

«BİR ARA FORMÜL BULUNMASI GEREKİYOR. HERKESİN EVİNE DÖNMESİ OLASI BİR ÇÖZÜM DEĞİL. HERKESİN TAZMİN EDİLMESİNİ DE KABUL ETMEYECEK BİREYLER OLACAKTIR. KUZEYDE RUM MALLARI ÜZERİNE BİR SOSYAL YAPI KURULMUŞTUR VE BU YAPININ TAMAMEN YIKILMASI SÖZ KONUSU OLAMAZ».

KIBRISLI TÜRK PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISIS

«MÜLTECİLERİN EVLERİNE GERİ DÖNMEYECEĞİ GERÇEĞİ BENİM İÇİN ÇOK BÜYÜK BİR ADALETSİZLİKTİR. İKİ TOPLUMUN DA İNSANLARI EVLERİNE DÖNMEYECEKTİR VE BU BİR GERÇEKTİR. FAKAT, BU YENİ BİR KIBRIS İNŞAA EDERKEN ÖDENMESİ GEREKEN KÜÇÜK BİR ÜCRETTİR».

ELLADA EVANGELOU
«ROOFTOP»
TİYATRO GRUBU

altında yatırım yapılmışsa, mevcut kullanıcının konut üzerinde red için birincil hakkı olması gerektiğini savundu.

Buna karşılık yerinden edilmiş bazı Kıbrıslı Rumlar, Kıbrıslı Türklerin mülk düzenlemesinde "çok fazla" yarar sağladığını düşünmektedirler. Bir paydaşa göre bildiği birçok Kıbrıslı Türk ailenin Kıbrıslı Rum evlerine yerleştirildiğini, ve 1974'teki olayların gerçekleşmemesi durumunda sahip olacakları haklarla karşılaştırıldığında, göreceli olarak lüks bir hayat yaşadıklarını söyledi. Ayni kişinin açıklamasına göre, ailesi bunun karşılığında çok sayıda mülkü geride bırakmak zorunda kalıp, hayatta kalmak için küçük bir Kıbrıslı Türk evine yerleşmiş. Onlara göre, mülklerinin tümüne karşılık gelen haklarının azalması düşünülemez bir durum teşkil etmektedir diye sözlerini tamamladı.

Bununla birlikte, Kıbrıslı Rum tartışma grubu katılımcısının belirttiğine göre, eğer ki konut üzerinde büyük değişiklikler yapılmışsa, durumu çözmek hem duygusal hemde finansal yönden zor olacaktır, ve bu gibi durumlarda takas veya tazmin daha fazla anlam ifade etmektedir. Böylece bazı durumlarda daha çok esneklik kullanılabilir.

Birkaç Kıbrıslı Rum katılımcı mülk meselesine, herşeyi kapsayan bir çözümün bulunacağı inancı ile daha geniş bir çerçeveden bakmaktadır.

MÜLK DEĞERLENDİRMELERİ VE ÖDEME

Paydaş paneli katılımcıları arasındaki en büyük tartışma mülk tazmini için gereken kaynakların nereden geleceğiyle ilintiliydi.

Kıbrıs Türk toplumunda, mülk konusunun nasıl çözülmesi gerektiğine dair değişik yaklaşımlar vardır. Bazıları mülkü "KKTC Hükümeti"nin problemi olarak kabul etmekte, ve Kıbrıslı Rum mülklerini dağıtıp üzerlerine tekrar tekrar yatırım yapılmasını teşvik eden yönetimin, bir şekilde mevcut kullanıcıları tazmin etmesi gerektiğini düşünmektedir. Diğer bazıları ise, uluslararası toplumun mülk sorununu çözecek şekilde masraflar için fon yaratıp, Kıbrıslı Türklerin haklarına dokunmadan mülklerin esas sahipleri olan Kıbrıslı Rumları tazmin edeceği konusunda umutludur.

Panel katılımcıları fon konusunu sorgulamış ve mülk sahiplerinin tazmini için yeterli fon temininin, geri verilmeyecek evler için pek mümkün olmadığı konusunda anlaşmışlardır. Ayrıca bir paydaş "mümkün olsa bile bu kadar fonun bir anda yaratılması ekonomide sorunlar doğuracaktır" diye görüş belirtmiştir.

Bir Kıbrıslı Rum, tazminden ziyate takasın yararlarından bahsetti. Bu değiş tokuşu sağlayacak finansal teşviklerin geliştirilmesini savundu. Örnek olarak, oluşturulacak sistemde, tazmini seçen

birisinin piyasa değerinin altında bir değer elde ederken, buna karşılık takas yolunu seçenin piyasa değeri veya daha fazlasını alması sağlanır. Kıbrıslı Rum mültecilere bu fikir sunulduğu zaman ilgilerini çekmiş ve hemen reddetmeyip bu konuda esneklik ortaya koymuşlardır.

Panel katılımcıları mülklerin değerinin biçilmesi konusunu da tartışmışlardır. Bir taraftan bu evlerin 1974'teki değerlendirmesine karşılık güncel değerinin belirlenmesi konusu mevcuttur. Panel katılımcıları bu noktada, "adil piyasa değeri"nin biçilmesi sorununu gündeme getirdiler.

Değerler tespitinin geçmişin vasiyetiyle de alakası vardır. Bir katılımcı Baf'taki bir tarlanın turizm alanına dönüştürüldüğünü, bir diğerininse orman arazisi ilan edildiğini söyledi – bu durumda ne yapılmalıdır? Veya terk edilen bir köyün yerine ocak açılmışsa ne olur? Bu gibi durumlarda mülk değerini kaybetmektedir. Bunun çaresi nedir?

İki kesimden tartışma grubu katılımcıları, mülklerine nasıl değer biçileceği konusundaki endişelerini belirttiler. Yetkililerin potansiyel bir anlaşma çerçevesinde yerlerinden edilmiş insanlara olan desteğinin kesinleşmesi için yeterli tedbirin alınması, ve konuya netlik kazandırılmasını beklemektedirler.

Bazı Kıbrıslı Türk tartışma grubu katılımcıları, şu anki evlerinde kalmaya devam edebilmeleri için kullandıkları mülk ile kendi mülkleri arasındaki farkı ödemeye razı olduklarını söylediler.

FARKLI MÜLK KATEGORİLERİ

Genel olarak, etkilenen mülklerle ilgili ne yapılması gerektiğine yönelik iki toplumun üyeleri arasında gerçek anlamda hiç bir fikir birliği bulunmamaktadır. Fakat, spesifik mülk kategorilerinin kaderi ile ilgili bazı uzlaşım noktalarına varılabilir mi sorusu halen gündemdedir.

Kamuoyu araştırma verileri Kıbrıslı Rumların sadece mülkün günümüzde kamu işleri için kullanıldığı durumlarda esneklik gösterebileceklerini ortaya koymaktadır. Kıbrıslı Türk araştırma katılımcıları daha fazla farklılaşsalarda genellikle yeni kullanıcıların leyhine bir tavır sergilediler.

Tablo 35A: İade veya Tazminat (Kıbrıslı Rumlar)

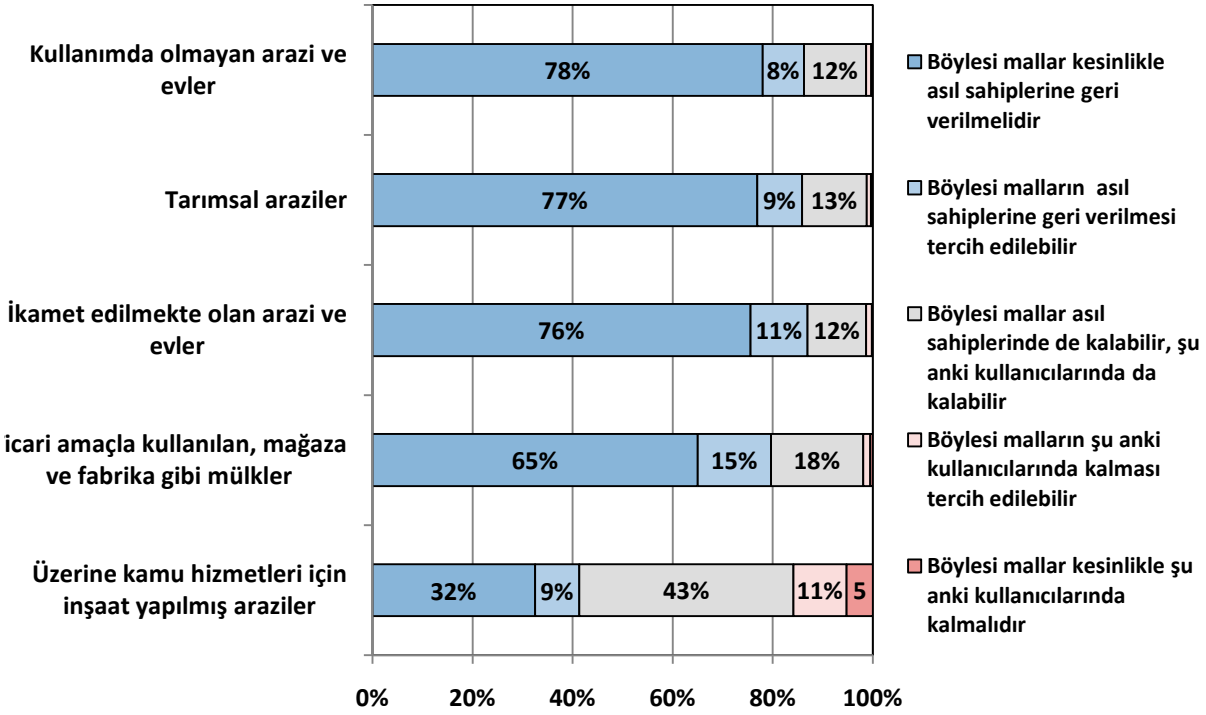

Tespit edilen eğilime göre, Kıbrıslı Rumların yaklaşık %80'i malların ilk sahiplerine öncelik verilmesini desteklerken, yaklaşık %20'si her iki çözüm modeline açık durmaktadır. Durum böyle iken, malların şu anki kullanıcılarına öncelik verilmesini neredeyse hiçbir Kıbrıslı Rum desteklememektedir. Bu genel eğilimin ötesinde, yine de, söz konusu malın türü temelinde bazı farklılıklar ortaya konulabilir. Özellikle, malın üzerinde kamu hizmetine dair inşaat yapıldığı durumlarda ve malların ticari amaçlar veya sanayi üretimi için kullanıldığı durumlarda Kıbrıslı Rumların nispeten daha fazla esneklik göstermeye istekli oldukları (yani önceliğin şu anki kullanıcılara verilmesini muhtemelen kabul etmeleri) görülmektedir.

Tablo 35B: İade veya Tazminat (Kıbrıslı Türkler)

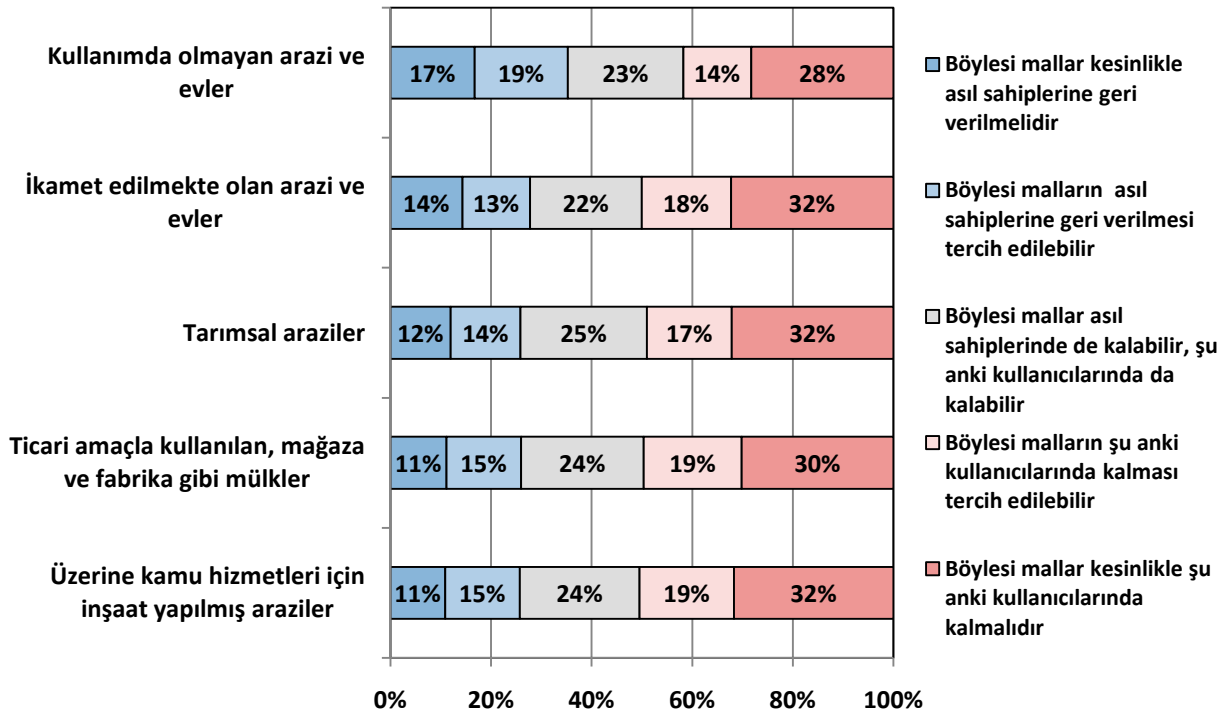

Ortaya çıkan eğilim, Kıbrıslı Türklerin yaklaşık %50'si tartışmalı mallar üzerinde şu anki kullanıcıların öncelikli olmasını tercih ederken, yaklaşık %25'i her iki çözüm modeline açık durmakta ve yaklaşık %25'i malların ilk sahiplerine öncelik verilmesini tercih etmektedir. Bu genel eğilimin ötesinde, yine de, söz konusu malın türü temelinde bazı farklılıklar ortaya konulabilir. Özellikle, malın sahipsiz veya birisinin kullanımında olmadığı durumlarda Kıbrıslı Türklerin nispeten daha fazla esneklik göstermeye istekli oldukları (yani önceliğin malın ilk sahibine verilmesini muhtemelen kabul etmeleri) görülmektedir.

Kıbrıslı Rum paydaşlar için mülklerin farklı şekillerde sınıflandırılması, Kıbrıslı Rum görüşme tarafının belli sınıflar temelinde müzakare edeceği ve hükümetin yerlerinden edilen insanları haklarından vazgeçmelerine yönelik ikna etme girişimlerinde bulunacağı şüphesini yaratmaktadır.

«MÜLKLERİ SINIFLANDIRMANIN SORUNU ÇÖZMEYE YARDIMCI OLACAĞINI DÜŞÜNMÜYORUM. SONUNDA, BUNUN SORUN İÇİN İYİ BİR ÇÖZÜM OLDUĞUNA YÖNELİK FİKİRLERİNİ BİZE EMPOZE ETMEYE ÇALIŞACAKLAR, VE BÜTÜN MÜLKLERİN ORİJİNAL SAHİPLERİNE GERİ VERİLMESİ TALEBİMİZİ UNUTACAKLAR».

KIBRISLI RUM PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

AYRIMCILIK

«BU ÇÖZÜM İKİ TARAFINDA İNSAN HAKLARININ YASADIŞI İHLAL EDİLMESİNE SAYGI DUYULMASINDAN VE KABUL EDİLMESİNDEN DEĞİL, SİYASİ BİR İHTİYAÇDAN DOĞACAK. ESASEN, YASAL DÜZEN YERİNİ BULMAYACAK».

KIBRISLI RUM PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

Bir paydaş, müzakerelerin sonucu hakkında son 50 senede insan hakları çiğnenmiş Kıbrıs halkı için itibardan yoksun bir "olumsuz çözüm" olabileceği konusunda endişeleri olduğunu söyledi. Böyle bir çözüm, "politik uzlaşma adına insan haklarını iptal etmek demektir". Kıbrıs sorununda mülk konusu çerçevesindeki görüşmelerde AB normlarından uzaklaşmak, ayrımcılık yaratıp, insan hakları konvansiyonunun ihlaline mahal verebilir.

İki paydaşın belirttiğine göre, bu konunun akabinde, etkilenen mülkler meselesinin yönetiminde bir sorun yaşanabilir. Bir paydaş, eşitsizliklerin ortaya çıkacağı endişesini dile getirdi. Mesela, farklı gruplardan, mülkünü kaybetmiş mal sahipleri, aşağı yukarı uygun olacak şekilde farklı çözümler bulabilir. Diğer paydaşlar, insanların çözümlerden tatmin olmadığı durumların anlaşmanın istikrarını bozmak için bir temel teşkil edebileceğinden bahsettiler.

Paydaşın dediğine göre, birçok mülteci bugün mülklerine zarar gelecek olsa bile, herhangi bir anlaşmayı kabul etme zorunda olduğu konusunda ikna olmuş durumdadır. Fakat, birgün gelir bu mülteciler, finansal zorluğa girebilir ve mülklerini istedikleri gibi kullanma özgürlükleri olmadığını anlayabilirler. Paydaş bu konudaki endişelerini belirtirken bu durumun toplumda pişmanlık ve güvensizlik yaratabileceğini ve ardından da barış düzeninin bozulabileceğini belirtti.

Bu zaman zarfında mülk sorunu, satışlar ve mülklerin geliştirilmesiyle gün be gün büyümektedir.

«KIBRISLI RUM TOPRAĞI ÜZERİNE YAPILAN İNŞAATLAR DEVAM EDECEK».

KIBRISLI RUM PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

«HER MÜLTECİNİN KENDİ MÜLKÜNÜ YÖNETEMEYECEĞİ BİR ÇÖZÜMÜN NELERE YOL AÇACAĞINI DEĞERLENDİRMEMİZ GEREK. EĞER BİR ÇÖZÜM HER MÜLTECİNİN KENDİ MÜLKÜNE NE OLACAĞI KONUSUNDA KARAR VERMESİNE İZİN VERMEZSE BUNU YAPAMAYANLARA NE OLACAK?»

KIBRISLI RUM PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

Bir paydaş, çözümsüzlük durumunda "sınır tanımayan inşaatlar Kıbrıslı Rum arazilerinde devam ederken çevreyi tanınmaz hale getirecek" diyerek endişesini belirtti.

«KUZEYİN SAHİL ŞERİDİNDE BİR ÇOK İNŞAATIN YAPILDIĞINI HALİ HAZIRDA GÖREBİLİYORUZ, VE BUNLARIN BİR ÇOĞU HALEN BOŞTUR ÇÜNKÜ YABANCILAR ORAMS DAVASINDAN VE ULUSLARARASI MALİ KRİZDEN SONRA ARTIK ESKİSİ GİBİ SATIN ALMAKTAN VAZGEÇTİ».

KIBRISLI TÜRK PAYDAŞ PANELİ KATILIMCISI

Bir paydaşın iddiası, bunun sadece genelde çevre için kötü bir durum değil, fakat ayni zamanda mülk sorununu daha da karışık hale getirip, ileride olabilecek bir barış anlaşması çerçevesinde Kıbrıslı Rum mülkünün birçoğunun geri verilmesini imkansız hale getireceği yönündeydi.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu rapor insanların bir anlaşma hakkında beslediği umut ve korkuları özetlemektedir. Esas olan, insanların bir çözüme olan istekleri ile düşük beklentileri arasındaki gerginliğin, dikkati resmi müzakere ve barış sürecine katılımın desteklenmesi gerekliliğine çekmesidir.

Şaşırtıcı olmamakla beraber, bazı asli konulardaki ayrılıkların arasını kapatmak pek kolay değildir. Fakat bunu kolaylaştırmak için eylem gayesi ve toplum arzusu bulunmaktadır. Aşağıda, geliştirilmesi mümkün alanlardan bazılarını özetledik. Raporun geneli güvensizlik temasıyla örülmüştür. Bu çalışmada katılımcılar, ayrıntılı planın sonradan uygulamasının, genelde ifade edilen güvensizliğin çözüme doğru olan gelişmeyi engelleyeceğinin, ve teknik seviyedeki çeşitli güven artırıcı önlemlerin uygulamasındaki gecikmenin bilincindedirler. Akabinde başarısız olacak yerleşim paketiyle ilgili çeşitli korkuların yanında, çözümsüzlük senaryolarıyla ilgili endişelere karşın, tavsiyeler iki taraf arasında güven artırıcı önlemlerle ilişki kurmaktadır.

Yine bu konuyla ilgili, paydaşlarla yapılan röportajlarda bazı politika önerileri ortaya çıkmıştır. Aşağıdakiler, iki toplum arasındaki 'güven boşluğu' ile mücadele eden derlenmiş politika önerileridir – bunlar paydaşlar, müzakere gruplarının baş temsilcileri, politik parti başkan/temsilcileri, ve tanınmış toplumsal figürlerle yapılan röportajlardan elde edilmiştir.

Birkaç paydaş güven artırıcı önlemler (CBM) ile ilgili olarak, 2008 senesinde iki liderin gözetimi altındaki teknik komitelerin, kültürel miras, suç ve suça yönelik meseleler, sağlık, çevre ve kriz yönetimi konularında yirmi civarında ürettiği CBM'nin uygulanmaya girmesi gerektiğini belirttiler. Yeşil hat üzerindeki suç aktiviteleriyle ilgili, polisim soruşturmalarda karşılıklı işbirliği yapması önerilmiştir (liderlerin 2010 gibi daha yakın bir zamanda anlaştıkları bir konu). Bu tedbirleri uygulamanın esas etkisi, tarafların işbirliği yanında yapıcı ve iki tarafa da faydalı olacak eylemlerde bulunma konusundaki istekliliklerini vatandaşlara göstermeleri olacaktır. Bu dolayısıyla, diğer seviyelerdeki işbirliğinin gözardı edildiği sinyalini verecek ve vatandaşlar adanın iki tarafına sürdürülebilir bir gelecek vizyonu altında işbirliği yapmaktan fayda sağlayabileceklerdir. CBM'leri uygulamadaki başarısızlık, kaygıları tazeleyecek, teknik düzeydeki sorunların bile siyasallaştırılarak çekişme konusu yapıldığını kanıtlayacaktır. Dahası, vatandaşlar karşı karşıya oldukları siyasi riskin ve bundan kaynaklanan maliyetlerin kendi inisiyatiflerinde olduğunu anlayacaklardır. Bu durum, işbirliğine yönelik faaliyetler için caydırıcı olacaktır.

Bazı paydaşlar, geçmiş eylemlerle ilgili gerçeklik ve uzlaşım komisyonu yönteminin karşılıklı af ve uzlaşıyı araştırma amacı ile nasıl kurulabileceğini incelemek istediler. [30] Günümüzde, bu

«HER İKİ TOPLUMDAN İNSANLARA DEVAM ETMEKTE OLAN GÖRÜŞMELER SONUCUNDA KAPSAMLI BİR ÇÖZÜME ULAŞILMASINI İSTEYİP İSTEMEDİKLERİNİ VEYA ARZULAYIP ARZULAMADIKLARINI SORDUĞUMUZDA İNSANLARIN BÜYÜK BİR ORANI BUNU ARZULADIKLARINI DİLE GETİRMEKTEDİR. BU, İNSANLARIN ÇOĞUNLUKLA UMUTLARINI KAYBETTİĞİ, FAKAT KAPSAMLI BİR ÇÖZÜMÜ HALEN DAHA ARZULADIKLARINI GÖSTERİR. KIBRIS'TA, İKİ TOPLUM DA KIBRIS SORUNUNUN ÇÖZÜLMESİNE YÖNELİK İSTEKLİDİR».

AHMET SÖZEN
«KIBRIS 2015»
PROJE KO-DİREKTÖRÜ

[30] Bknz. "Kıbrıs'ta Referendum Süreci Sonrasında Uzlaşım Olasılıkları, Bir arada Varolma ve Affediş", Aris Sitas, Dilek Latif, Natasa Loizou. PRIO Kıbrıs Merkezi Raporu 4/2. Bknz. Erol Kaymak, "Kıbrıs'ın bir Gerçekler ve Uzlaşım Komisyonuna ihtiyacı var mı?", Cyprus Review, Vol. 19, No.1, Bahar 2007, s. 71-89, (ISSN: 1015-2881).

«YENİDEN BİRLEŞME DURUMUNDA ORTAYA ÇIKACAK EN HAYATİ KONULARDAN BİRİ DE SIRADAN VATANDAŞIN GÜNLÜK YAŞAMDA KENDİNİ GÖSTERECEK SOSYAL ŞARTLARA HAZIRLANMASI OLACAKTIR. GÜNÜMÜZDE İKİ TOPLUM ARASINDAKİ TEMAS VE GÜVEN EKSİKLİĞİNİ GİDERMEK GEREKECEKTİR».

SPYROS CHRISTOU
«KIBRIS 2015»
PROJE KO-DİREKTÖRÜ

alandaki çalışmalar tazminat, sona erdirme ve uzlaşma konularıyla ilgilenmemekte olan Kıbrıs Kayıp Şahıslar Komitesi emirnamesiyle sınırlandırılmıştır. Uzlaşı sürecinin bir parçası olarak, geçmişte yapılan hatalarla ilgili iki toplum liderlerinden resmi özür dileme eylemi katılımcılar arasında tartışılmıştır. Karşılıklı özür dilenmesi, daha önceleri sansürlenmesi kararlaştırılan vahşetin, Kıbrıs'taki tutarsız ortamın yumuşatılmasına yardımcı olabilir. Her iki tarafın da suçlu olduğu kabul etmesi, insanların çektiği acıların kabullenilmesini sağlayacaktır. Bu, geriye dönük bir adalet olmasa da, onarıcı adalete mahal verip toplumsal düzeydeki uzlaşının yolunu açacaktır. Ayrıca, geçmiş eylemler için sorumluluk kabul etmek, gelecek için güvenilirliğe işaret edecektir. Ayni zamanda, anlaşmazlığın sırrını çözüp, çatışmanın önlem ve yönetimi için mekanizmalar geliştirme amacı ile, barışçıl girişimleri yaygınlaşmasına katkı koyacaktır.

Birçok paydaş daha fazla sınır kapısının açılmasının olumlu bir gelişme olduğu ve ilişkilerin normalleşmesine yardımcı olacağı konusunda hemfikirdir. Fakat, sınır kapılarından geçişler, bürokratik muamelelerin azaltılması ile kolaylaştırılabilir, ve kuzeye geçişlerdeki vize işlemlerinin siyasi çağrışımları olmasından veya pratik kolaylığın bulunmamasından dolayı yaratılan isteksizlik azaltılabilir. Geçişlerin daha az siyasi anlam taşıması, ortak eylemlerin barış sürecinin sürdürülebilirliğine yardımcı olacak şekilde artmasına ve insanların barışa olan özlemlerinin taze kalmasına katkı koyacaktır.

Paydaşlar, kültürel konularda, Kıbrıs sorununun işbirliğine mani olmamasına yönelik memnuniyet belirttiler. Spesifik önerilerden biri, Kıbrıslı Rum liderliğinin Kıbrıslı Türk üniversitelerinin Bologna Süreci'nin bir parçası olmasına izin vermesidir. Buna paralel olarak, birçok katılımcı uzlaşıyı teşvik eden ortak eğitim projelerini savunmuştur. Aslında, Kıbrıslı Rum bir paydaşın görüşüne göre, eğitim 1960 Anayasası altında bile her zaman toplumsal bir yetki sayıldığından, Kıbrıslı Türk üniversitelerinin otonomisini kabul etmek, Kıbrıslı Rumlar için, Kıbrıs Türk belediye yönetimlerinin kabul edilmesinden daha sorunlu olmamalıdır.

Teoride, kültürel ilişkiler en az sorunlu olan konular olsa da, Kıbrıs sorunun diğer alanlarıyla olan yakın ilişkilerinden ötürü kültürel konular sıklıkla politize edilmektedir. Kıbrıslı Rum'lar, Kıbrıs Türk Üniversite kampüslerinin inşaatının, Kıbrıslı Rum mülk sahiplerini hiçe sayarak yapıldığını savundular. Üniversiteler, Türkiye de dahil olmak üzere, uluslararası öğrencilere bağımlı kurumlar olduklarından dolayı, ayni zamanda ekonomik ve demografik bir mesele oluşturmaktadırlar. Yüksek öğretimdeki işbirliği, araştırma enstitülerinin teknik seviyede daha derin işbirliği yapmalarına yardımcı olarak önemli kazanımlar getirebilir. Projelerin uygulanması sonucu, olumlu tecrübeleri olan yeni nesil insanların sosyalleşebilecek ve yeni devlet işleri ile ilgili teknik bilginin hazırlanmasına katkı konulacaktır. Bazı alanlarda işbirliği kurabilmek için siyasi yetkiye ihtiyaç duyulsa da, Avrupa Birliği'nin bölünmüş toplumlarda uygulamakta olduğu bir çok örnek program bulunmaktadır. Kıbrıs bağlamında, AB uzlaşım sürecine, özellikle mali yardım düzenlemeleri ile, aktif bir şekilde dahil olmaktadır. [31]

[31] Bknz. Konsey Kararı (EC) No 389/2006, 27 Şubat 2006. Uygulama üzerine detaylar için bknz. http://ec.europa.eu/enlargement/turkish_cypriot_community/aid_implementation_en.htm

Kültürel alanlarda işbirliğinin devlet tarafından denetlenmesinin gerekli olmadığını söylemek önemlidir. Gerçekten de yüksek öğrenimde kalite güvencesi (ör: Akreditasyon yapan) için birçok kurum vardır. Esas yük, alternatif işbirliği yöntemlerini değerlendirecek olan özel sektörün üzerindedir. Katılımcılarımız, ayni zamanda kültürel bilinç ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi için dil kurslarının başlatılmasına genel olarak açık baktılar. Katılımcılar, gençliğin genel olarak inancını yitirmiş bir topluluk olma durumu sergilediği konusunda endişe ve farkındalık bildirdi, ayrıca bu durumun ilgili politika ve kaynakların özverili kullanımına ihtiyaç duyduğunu belirttiler. Daha iyi karşılıklı anlayış için katılımcılar, toplumlar arası medya işbirliğini savundular. Bölünmüş toplumlar bağlamında bir çözüm, belki de katılımcı iletişimin vurgulanmasından geçmektedir. Avrupa Birliği Toplum Medya'sını (devlete bağlı veya ticari medyadan farklı olarak), teşvik ve temin etmektedir, ki bu olgu Kıbrıs'ta medya çeşitliliğinin garanti edilmesine yardımcı olabilir. [32]

Bazı paydaşlar, ekonomik ilişkiler temelinde, iki toplum arasındaki ortak girişimlerin kaydını yapabilecek bir AB yapısının oluşturulmasını savundular. Bazı paydaşların düşüncesi, Kıbrıslı Türklerle Doğrudan Ticaret Tüzüğü'nün yerine, Yeşil Hat Tüzüğü'nün genişletilerek AB veya Türkiye'den gelen ithal malların Yeşil Hattı geçerek diğer toplumda satılmasının, yani ticaret yapan tüm taraflar arasında bir gümrük birliğinin kurulmasının mümkün olabileceğini düşündüler. Burada göze çarpan sorun, daha derin ekonomik ilişkiler için gereken araçlardır. Bazı paydaşlar, Yeşil Hat üzerindeki ticaret, ilk başladığı zamana göre artmış olsa da hala düşük olduğunu ve politik bir atılım olmadığı takdirde bu durumun esas amaca hizmet etmediğini savundular.

Katılımcıların genelde paylaştıkları fikir, çözüm sonrası Kıbrıs'taki ekonomik hareketin ortak bir 'barış karının' oluşmasına yardımcı olacağıdır. Fakat, ticari işlemler kesinlik gerektirirken, adada geniş kapsamlı bir çözümün eksikliğinde bunun başarılması pek de mümkün görünmemektedir. Ayrıca, katılımcılar Kıbrıs'ta etkilenmiş tüm mülklerin tazminatının ödenmesi durumunda, çözümün faturasından endişe duyduklarını dile getirdiler. Bu sebepten dolayı, uluslararası fon veya bir anlaşma taahhüdüne yönelik varolan ihtiyaç konusunda fikir birliği sağlanmıştır. Katılımcılar bu konuda anlaşmış olsalar dahi, uluslararası kaynağının sınırlı olacağı beklentisi ile çözümün maliyetinin ne olacağı değerlendirilmelidir. Fakat, meblağlar uygulama sürecinin gerçek ihtiyaçlarını karşılamasa bile, Avrupalı ortakların ve diğer müttefiklerinin çözüm sonrası yaratılacak başarılı politika ve ekonomiden çıkar sağlayacak olmalarından dolayı Kıbrıs da sembolik olarak yararlanacaktır.

İstikrar ve işlevsel işbirliğinin yansımaları, ekonomik ilişkilerle sınırlı değildir. Birçok katılımcı, çözüm sonrası Kıbrıs'taki yönetim ve güç paylaşımıyla ilgili endişelerini belirtmiştir. Yönetimle ilgili tartışmalarda, birçok paydaş paneli katılımcısı, oluşabilecek politik engellerin problem yaratıp krize yol açma ihtimali olduğundan, herhangi bir uzlaşının, anlaşmazlık çözüm mekanizmaları barındırması gerektiği konusunda hemfikir olduklarını söylediler. Bu raporun alternatif çıkmaz çözümü yöntemlerinin karmaşası ile boğuşması beklenemez, çünkü bu alanlar

[32] Avrupa Toplum Medyası konusunda Avrupa Parlementosu Kararına bknz, 25 Eylül 2008 (2008/2011(INI)), http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+20080925+ITEMS+DOC+XML+V0//EN&language=EN

yapısal mühendisliğe ait olup, fikirlerin özel olarak biçimlenmesi alanında uzmanlaşmış bilgiye gereksinim duymaktadır.

Yönetimin diğer alanlarında, herhangi bir ortak noktada bulumak daha zor oldu. Paydaş paneli katılımcıları, Kıbrıs'ta federal, güç paylaşımı olan bir sistemin bazı parçalarının sorunlu ve çelişkili olacağının oldukça farkındadırlar. Dahası, görüşmelere onlarca yıl şekil veren BM genel parametreleri ötesinde, çözümle ilgili olarak iki toplum arasında anayasal özellikler konusunda büyük farklılıklar bulunmaktadır. Mesela, bazı katılımcılar prensipte 'çarpraz oylamayı' desteklemişlerse de, genel kanı, bu tür mekanizmaların temsiliyet üzerindeki etkisiyle ilgili ortak korkuları giderebilmek için üst sınırlara ihtiyacı olduğudur. Görüşmelerin bu kısmının daha fazla müzakereye tabi tutulabilme ihtimali olduğuna göre, (tarafların yönetim ve güç paylaşımı başlığını resmen kapatmadıklarından dolayı) temsiliyetle ilgili endişelerin azaltılması için seçime ait sistemlerin nasıl tasarlanması gerektiği üzerine tartışmak yararlı olacaktır.

Raporda gösterildiği gibi mülklerle ilgili pek az somut kural önerisi ortaya konmuştur. Paydaşlarla yapılan röportajlarda ortaya çıkan, bazılarının, kuzeyde Kıbrıslı Rum mülkleri, güneyde de Kıbrıslı Türk mülkleri üzerindeki inşaat faliyetleri konusunda moratoryum uygulaması görmeyi tercih ettikleridir. Fakat, ekonomik büyüme görmek isteyen ve emlak sektörünün gelişimini önemli bir etken olarak değerlendiren Kıbrıslı Türkler buna itiraz etmiştirler. Mülk bir barış anlaşmasının önündeki en büyük engellerden biri olarak durmaktadır. Bu rapor 2010 müzakere turu öncesi mülk başlığı üzerine yapılmış tartışmalara dayalı olduğundan, iki tarafın da benimsediği kişisel pozisyonların güçlü ve zayıf yanlarını göstermemektedir. Bununla birlikte, Kıbrıs 2015 projesi kapsamında ileride yapılacak çalışmalar, kamu görüşü ve mülk konularına ışık tutmayı amaçlamaktadır.

Avrupa Birliği çerçevesinde, röportaj yapılan bazı kişiler, çözüm bağlamında Avrupa Birliğinin insan hakları ve temel değerlerinin Kıbrıs'ta üstün geleceği ilkesinin kabul edilmesini arzuladıklarını ifade ettiler. Bu sebepten dolayı çözüm sonrası Kıbrıs'ta Avrupa normlarının uygulanması tartışması çok taze ve müzakereye açıktır. Bu ayni zamanda, uzlaşı noktası bulmanın zor olduğu ispatlanmış tartışmalı güvenlik konusu ile de ilişkilidir. Buna göre, ada ve ötesindeki tüm ilgili paydaşları içerisine alan bir araştırma ve diyalog süreci içerisinde, dosyadaki boşlukların daha kapsamlı biçimde araştırılmasına büyük ihtiyaç vardır.

Görüşmeler başarılı olup eş zamanlı referandumlara gidildiği takdirde, katılımcıların / paydaşların hemfikir olduğu konu, çözüm paketinin uygulanmasında, güven yaratmak amacı ile yapılacak yapıcı toplum bilgilendirme kampanyalarının, taraflar için en uygun yöntem olduğudur. 2004 yılında, eş zamanlı yapılan referandum tecrübesinin ayırıcı doğasını göz önünde bulundurduğumuzda, bunun sosyolojik ve bizi daha da geriye götürebilecek politik etkilerini önemsememek aptallık olur. BM planının 2004'teki reddi taraflar arasındaki ilişkilerin gerilmesi ve, kapsamlı çözüm görüşmelerinin dört sene boyunca yeniden başlamaması anlamına gelmiştir. Toplumlar, veya taraflar arasındaki güvensizliğin sebebi, diğer toplumun amaçları hakkında farklılaşan görüşlerdir. Toplum bilgilendirme kampanyalarında beraber çalışmak, etnik ayrılık üzerinde koopeartif koalisyonların şekillenmesi için tasarlanış mesajlara ince ayar yapma imkanı

sağlaması dışında, sadece müşterek noktadan yapılan anlaşmanın değerleri (veya bunların yokluğu) hakkında tarafların ayrı ayrı kampanya yapma kararı vermesiyle bulunamaz.

Katılımcılar ayni zamanda, çözüm paketinin ortaya çıkması zor görünen senaryolar üzerine de yansımalarda bulundular. Bazıları, geçici bir anlaşmanın uygulanmasına sıcak bakmaktadır. Sorun, geçici modellerin kapsam ve algılanan etkisinden kaynaklanmaktadır. Mesela, tarafların halihazırda müzakerelerde uzlaşılan noktaların yanında, kabul görmüş parametreleri de içeren geçici anlaşma taslağı yaratması mümkün olabilir. Bu anlaşmalar Kıbrıs'ta günlük yaşamı etkilemek zorunda değillerdir, bu tür bir gelişmenin sonuçları müzakereler sürecine yayılabilir. Böylece, Türkiye'nin AB üyelik görüşmelerinin Kıbrıs sorunu yüzüden etkilendiği uluslararası bağlamda, kapsamlı çözüm görüşmelerinde önemli bir gelişme sağlansın veya sağlanmasın, paydaşlar arasında statükonun sorunlu olduğu kabul edilmektedir. Dolayısı ile, paydaşlar mevcut gerçeklerin gelecek aylarda nasıl değişebileceğini değerlendirdiler.

Daha problemli (ve çelişkili) olan, yumak haline gelmiş ve 'B Planı' olarak paketlenebilen çeşitli senaryolardır. Bazı paydaşlar, bu tür bir 'anlaşma imzalama' konusunda isteksizdiler. Mesela, bazı Kıbrıslı Türk paydaşlar, Kıbrıslı Türk toplumunun üzerinden kaldırılacak izolasyonların diğer etkenlerle ilişkilendirilmemesini konusunu tartıştılar. Ayrıca, gerçekci bir yaklaşım olmasa da, bazı Kıbrıslı Türkler, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin 'KKTC'yi, tanıması taraftarı olduklarını belirttiler. Benzer bir şekilde, bazı Kıbrıslı Rum paydaşlar Türkiye'nin Güney Kıbrıs'ı resmi olarak tanıması umudunu taşımaktadırlar. Bu görüşlere göre Türkiye, gümrük birliği üyeliğini uzatmak için zorunluluklarını yerine getirmek durumundadır.

Kapsamlı çözümü amaçlayan görüşmeler, özellikle kapalı Maraş'ın kaderini Kıbrıslı Türklerin izolasyonuna bağlayanlar gibi, sıklıkla geçici anlaşma tartışmalarına dalarak dolambaçlı yollara sapmaktadır. Bu, genellikle Türkiye'nin Ankara Protokolleri altında Kıbrıs ile olan gümrük birliğini uzatma yükümlülüğü ile ve potansiyel olarak Türkiye-AB üyelik görüşmelerinin kapalı çapterlerinin açılması ile ilişkilendirilmektedir. Bu 'B Planı' çoğu zaman bir güven artırıcı önlem (CBM) olarak görülmüş olsada, bu tür seçeneklerlerin üzerinde yoğunlaşılması kapsamlı görüşmeleri engelleme tehtidini barındırmaktadır, ve su sebepten dolayı, yakın ve orta vadede bir anlaşmayı gölgede bırakmaktadır.

Kıbrıslı Rum paydaş paneli katılımcıları Türkiye'nin liman ve havaalanlarını Kıbrıslı Rum gemi ve uçaklarına açma umudunu belirttiler. Bu konuyla bağlantılı olarak paydaşlar, kapalı Maraş'ın, Kıbrıslı Rum yetkililerine devredilmesi konusunda ayrıldılar. Toprak düzenlenlemelerine alternatif olarak panel tartışmaları kapalı Maraş'ın BM veya AB gözetimi altında toplumlar arası bir alan olarak açılması konusunı içerdi. Benzer şekilde, doğrudan veya Maraş'ın geri verilmesi ilgili bir anlaşma altında AB'nin önerdiği Doğrudan Ticaret Tüzüğü'nün nasıl uygulanacağıyla ilgili bazı görüş farklılıkları bulunmaktadır. Doğrudan Ticaret Tüzüğü'nün yerine, AB üyesi ülkelerle ticaret için Mağusa limanının açılması fikri mevcuttur, fakat AB'nin ne derece denetleyeceği (dolayısı ile, AB kurumları aracılığıyla Kıbrıslı Rumların rolü de) ve yetkiler sorunun nasıl çözüleceği muammadır. Birçok Kıbrıslı Türk paydaşa göre, Mağusa limanının açılmasına yönelik bir anlaşma yetersizdir. Kıbrıs'ın kuzey kesimindeki tüm liman ve havaalanlarının AB üyesi ülkelere ticaret ve direk

uçuşlar için açılması çok daha tercih edilir bir anlaşmadır. Kıbrıslı Türklerin bu değerlendirmeyi yapmalarının nedeni, Kıbrıs Türk ekonomisinin tarım veya imalat alanlarında rekabetedebilir olmamasından dolayı direk ticaretin ihracatta bir patlamaya sebep vermeyeceğinin farkında olmalarından kaynaklanıdır. Kıbrıslı Türkler, turizmin ve turizmle ilgili alanların gelişmesine yardımcı olacak direk uçuş bağlantılarından fayda sağlayacaklar. Kıbrıslı Rumlar, bu gerçekleştiği takdirde, Kıbrıslı Türklerin herhangi bir çözüme yanaşmayacaklarından endişe duymaktadırlar. Aslında, bu karşılıklı şüphedir, çünkü Kıbrıslı Türkler de Maraş'ın Kıbrıslı Rum siyasi yetkisine açılması konusunu ayni şekilde görmektedirler çünkü öngörülen kazanımların faydaları, yeniden birleşme ve güç paylaşımının algılanan maliyetinden ağır basacaktır.

Geçici anlaşmaların yetersiz olmasına rağmen, bazı paydaş paneli katılımcıları, bu spesifik unsurların çıkmazı kırmak için paket önerileri şeklinde biraraya getirilmesi önerisinde bulundular. Bir paket anlaşmaya ulaşılması, kapsamlı görüşmeleri sonuçlandırmak kadar zahmetli olabilir. Fakat, yukarıda sıralanan birçok unsur tek taraflı çabanın ötesinde olduğundan dolayı, bu amaç uğruna tehlikeyi göze almak etkilenen tüm tarafların çıkarlarına hizmet eden bir paketin yokluğunda çok gerçek bir risk olmaya devam etmektedir. Paydaş paneli katılımcıları ayrıca, bütünlüklü bir anlaşma yerine güvenlik düzenlemeleri konularına yönelik geçiçi fikirler geliştirdiler. Kapsamlı bir anlaşma silahsızlaştırma ile ilişkilendirilirken, paydaşlar iki tarafı da memnun edecek geçici bir uygulamanın geliştirilip geliştirilemeyeceğini değerlendirdiler. Bunu kolaylaştırmak için, bazı paydaşlar ara bölgede birbirine yakın olan askerlerin geri çekilme olasılığını değerlendirdi. Bazı Kıbrıslı Rum paydaşlar, sembolik sayıda Türk askerinin geri çekilmesinin bir iyi niyet gösterisi olacağı yönündeki görüşlerini ifade ettiler. Buna karşılık diğer paydaşlar, Türk ve Rum güçlerinin bir kısmının eş zamanlı olarak geri çekilmesinin ve hatta BM Barış Gücü Askerlerinin de peşisıra geri çekilmelerinin daha gerçekci olduğunu değerlendirdiler. Diğerleri, bu tür bir askersizleştirmenin Egemen Üs Alanlarındaki İngiliz ordusunu ne kadar kapsayabileceğini de değerlendirdi. Bu tür adımlar üzerinde düşünülmesinin faydası, özellikle Türkiye'nin dış politika özgürlüğünün tadını çıkardığı ve İngiltere'nin egemen üs alanlarını koruduğu jeopolitik alandaki yeni potansiyel stratejik uyumları göz önünde bulundurarak görüşmelerin başarısızlıkla sonuçlanması durumunda yaratılan istenmeyen yan etkileri en aza indirmektir. Oysa ki bazı paydaşların mücadele etmeye değer bir konu olarak değerlendirmelerine rağmen, politik çıkmaz içerisinde güvenlik konularında işbirliğinin sağlanması oldukça zordur.

Yukarıdaki çeşitli tavsiyeler, katılımcıların fikir birliğini oluşturmayıp, kişisel katkılarını ve tartışmalar sayesinde geliştirilen görüşlerini yansıtmaktadır. Dolayısı ile, raporun geliştirilen tema ve önerilerin ilerletilmesine kılavuz ve kaynak niteliği taşımayı amaçlar. Kıbrıs 2015 Yönetim Kurulu, gelecekle ilgili umut ve korkularını araştırmacılarla paylaşan katılımcıların bağlılık ve gönüllülüğüne minnettardır. Umarız bu rapor, emeği geçenlerin endişelerini yansıtarak ileriki tartışmaların temelini oluşturabilir.